

T Ü R K T A R İ H K U R U M U

e-ISSN 2791-9714

ISSN 0041- 4247

BELGELER

TÜRK TARİH BELGELERİ DERGİSİ

Cilt: 37

Sayı: 41

ANKARA - 2022

B E L G E L E R

Belgeler

ISSN 0041-4247 | e-ISSN 2791-9714
Cilt/Volume: 37 - Sayı/Issue: 41 (2022)

Yayıncı/Publisher

Türk Tarih Kurumu/Turkish Historical Society

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü/Proprietor and Redactor in Chief

Türk Tarih Kurumu Adına/On behalf of Turkish Historical Society
PROF. DR. BİROL ÇETİN

Yayın Komisyonu/Commission of Publications

Prof. Dr. Dursun Ali AKBULUT	Prof. Dr. Fahameddin BAŞAR	
Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK	Prof. Dr. Halit ÇAL	Prof. Dr. Bahattin ÇELİK
Prof. Dr. Birol ÇETİN	Prof. Dr. Hüseyin ÇINAR	Prof. Dr. Fatma Gül DEMİREL
Prof. Dr. İlhami DURMUŞ	Prof. Dr. Feridun EMECEN	Prof. Dr. Nihat KARAER
Prof. Dr. İlyas KEMALOĞLU	Doç. Dr. Ahmet KILINÇ	Prof. Dr. Yunus KOÇ
Prof. Dr. Tülay METİN	Prof. Dr. İlber ORTAYLI	Prof. Dr. Hatice ORUÇ
Prof. Dr. Erol ÖZVAR	Prof. Dr. Süleyman Yücel ŞENYURT	
Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL	Dr. Öğr. Üyesi Hasan YILMAZYAŞAR	

Hakemler Listesi/List of Refrees

Doç. Dr. Ensar KÖSE (İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa)
Prof. Dr. Yılmaz KURT (Emekli Öğretim Üyesi)
Prof. Dr. Faruk SÖYLEMEZ (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine ERDOĞAN ÖZÜNLÜ (Hacettepe Üniversitesi)

Editör/Editor

Şükrü ÇAVUŞ (Türk Tarih Kurumu/Turkish Historical Society)
scavus@ttk.gov.tr

Editör Yardımcısı/Assistant Editor

Muhammed ÖZLER (Türk Tarih Kurumu/Turkish Historical Society)
mozler@ttk.gov.tr

Yabancı Dil Editörü/Foreign Language Editor

Uğur Cenk Deniz İMAMOĞLU (Türk Tarih Kurumu/Turkish Historical Society)
ucdimamoglu@ttk.gov.tr

Adres/Address

Türk Tarih Kurumu, Kızılay Sokak No: 1 06100-Sıhhiye/ANKARA
Tel: +90 312 310 23 68 • Fax: +90 312 310 16 98
www.belgeler.gov.tr • belgeler@ttk.gov.tr
ANKARA – 2022

Kapak Tasarım/Cover Design

Emine ÇAKIR

Baskı/Printed by

Ziraat Gurup Matbaacılık A.Ş.
Bahçekapı Mh. 2534.Sk. No:18 Şaşmaz-Etimesgut-ANKARA
Tel: 0312-384 73 44 - 0312-384 73 45

İÇİNDEKİLER

ZARARSIZ, ABDULLAH: Süleyman Penah Efendi ve ‘Mora Vakasına Dair Bir Zatin Yazdığı Tarih’	1
KURT, YILMAZ: Çukurova Âyânları III: Hasanpaşazâde Ahmet Bey	39
Belgeler Dergisi Yayın İlkeleri ve Başvuru Şartları.....	211

Süleyman Penah Efendi ve ‘Mora Vakasına Dair Bir Zatin Yazdığı Tarih’

Abdullah Zararsız*

Öz

1768-74 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Rusların kışkırtması ile başlayan Mora isyanı kısa sürede bütün yarımada yayılmıştır. Muhsinzade Mehmed Paşa’nın seraskerliğe getirilmesinin ardından civardaki ayan kuvvetlerinin de yardımıyla isyan yaklaşık iki ay sonra bastırılmıştır. İsyan sırasında memleketi Gastun’da bulunan Süleyman Penah Efendi, isyanın gelişiminin yanı sıra Mora’da yapılmasını düşündüğü ıslahatları bir rapor haline getirmiştir. Kime sunulduğuna dair net bir bilgi olmayan bu rapor, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi’nde Kamil Kepeci tasnifinde “Mora Vakasına Dair Bir Zatin Yazdığı Tarih” başlığı ve 60/1 genel numarası ile kaydedilmiştir.

Bu çalışmada, ilk olarak Mora isyanının gelişimi ve bastırılması, Süleyman Penah Efendi’nin notlarına göre kısa bir şekilde ele alınacak, bunun ardından Süleyman Penah’ın Mora özelindeki ıslahat önerilerine değinildikten sonra metnin transkripsiyonuna yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mora İsyanı, Süleyman Penah, Muhsinzade Mehmed Paşa, Rum İsyanı

Süleyman Penah Efendi and ‘A History of Morea Case Written by a Person’

Abstract

The rebellion of the Morea, which began with the provocation of the Russians during the Ottoman-Russian War of 1768-74, quickly spread to the entire peninsula. After Muhsinzade Mehmed Pasha was brought to the military service, the rebellion was suppressed about two months later with the help of the *ayan* forces nearby. Süleyman Penah Efendi, who was in his hometown of Gastun during the rebellion, made a report on the process of the rebellion as well as the reforms to be carried out in Morea. There is no certainty to whom it was presented and it was recorded in the *Ottoman Archive in İstanbul* under the title ‘Mora Vakasına Dair Bir Zatin Yazdığı Tarih’ in the classification of *Kamil Kepeci* and with the general number 60/1.

In this study, firstly, the development and suppression of the Morean Rebellion will be discussed in comply with the notes of Süleyman Penah; and then, his proposals for reform in Morea will be mentioned. Eventually, transcripion of the text will be provided.

Keywords: Morea Rebellion, Süleyman Penah, Muhsinzade Mehmed Paşa, Greek Rebellion.

* Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Antalya/TÜRKİYE, abdullahzararsiz@akdeniz.edu.tr ORCID: 0000-0002-2071-513X DOI: 10.37879/belgeler.2022.1

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır/ This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Giriş

Hicrî 1135 (Miladî 1722-23) yılında Mora’da dünyaya gelen Süleyman Penah Efendi, bir süre eğitim aldıktan sonra İstanbul’a gelmiştir. Vezir Mustafa Paşa’nın maiyyetinde divan katibiyken tezkireciliğe, ardından da kethüda katipliğine getirilmiştir. Ancak Mustafa Paşa’nın azlinden sonra tarafgir olduğu gerekçesiyle Kıbrıs’a sürgün edilmiştir. Dokuz aya yakın bir süre Kıbrıs’ta kalan Süleyman Penah, adanın sıcak havasına dayanamadığını belirten yakarışlarının neticesinde Bursa’ya gönderilmiştir. Bir süre Bursa’da kaldıktan sonra affedilen Süleyman Penah Efendi maliye tezkireciliği, sipah katipliği, başmuhasebecilik, şehreminliği, süvari mukabeleciliği, matbah eminliği gibi görevlerde bulunduktan sonra 1786 yılında İstanbul’da veba nedeniyle hayatını kaybetmiştir¹.

1768-1774 Osmanlı-Rus savaşı sırasında Rusların kışkırtması ve destekleri neticesinde Mora’da bulunan Rumlar, 1770 yılı başlarında ayaklanmıştır. İsyan çıktığında memleketi Mora’nın Gastun kasabasında bulunan Süleyman Penah Efendi, isyan sırasında Mora’da yaşanan olayları ayrıntılı bir şekilde kaleme almıştır. Meydana gelen olayların yanı sıra olayların nedenlerine de değinen Süleyman Penah, düzeltilmesi ve düzenlenmesi gereken hususlara dair fikirlerini de cesur bir şekilde beyan etmiştir. Bahsi geçen eser, günümüzde Millet Kütüphanesi Ali Emiri tasnifinde 563 yer numarası ile kayıtlı olup “Tarih-i İhtilal-i Mora” adıyla kataloglanmıştır². Söz konusu eser 1942-43 yıllarında Aziz Berker tarafından *Tarih Vesikaları* dergisinde neşredilmiştir³. Millet Kütüphanesi’nde bulunan bu yazma eserin yanı sıra, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA) Kâmil Kepeci tasnifinde “Mora Vakasına Dair Bir Zatın Yazdığı Tarih” başlığı ile müellifi meçhul olarak kaydedilen bir risale daha mevcuttur⁴. Adı geçen risale incelendiğinde, hem içeriğindeki bilgiler ve üslup, hem de el yazısının AE 563 ile aynı olması ve risalenin sonunda müellifin ismini zikretmesi (El-fakîr Süleyman) nedeniyle bunun da Süleyman Penah Efendi tarafından kaleme alındığı anlaşılmaktadır⁵.

1 Süleyman Penah Efendi, *Mora İhtilali (1770)*, haz. Abdullah Zararsız, Ankara 2017, s. 15-18; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C V, haz. Nuri Akbayar, İstanbul 1996, s. 1550-1551.

2 Bundan sonra AE 563 olarak anılacaktır.

3 Aziz Berker, “Mora İhtilali Tarihçesi veya Penah Efendi Mecmuası”, *Tarih Vesikaları Dergisi*, C II/7, s. 63-80; C II/8, s. 153-160; C II/9, s. 228-240; C II/10, s. 309-320; C II/11, s. 385-400; C II/12, s. 473-480, İstanbul 1942-1943; Süleyman Penah Efendi’nin yapılmasını düşündüğü ıslahatların değerlendirilmesine dair bkz. Yavuz Cezar, “Osmanlı Aydını Süleyman Penah Efendi’nin Sosyal, Ekonomik ve Mali Konulardaki Görüş ve Önerileri”, *Toplum ve Bilim*, sayı 42, İstanbul 1988, s. 111-132; Cahit Telci, “Bir Osmanlı Aydınının XVIII. Yüzyıl Devlet Düzeni Hakkındaki Görüşleri: Penah Süleyman Efendi”, *Osmanlı*, C VII, Ankara 1999, s. 178-188; Erkin Bulut, *The Life and Ideas of An 18th-Century Ottoman Bureaucrat: Süleyman Penah Efendi and His ‘Order of the Climes’*, Sabancı Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2020.

4 Bundan sonra KK 60 olarak anılacaktır.

5 Süleyman Penah Efendi, iki eserin girişinde de eseri yazma nedenlerini sıralamıştır. Ancak yazar, AE 563’te kendi adını ve babasının adını beyan ederken, KK 60’ta ise bu bilgilere yer vermemiştir. Her iki eserde de olayları kaleme alma nedenlerini aktaran müellif, Mora bölgesinin genel durumuna dair görüşlerini de eklediğini belirterek giriş kısmını nihayete erdirmiştir. BOA, KK 60, s. 1.

Süleyman Penah Efendi’nin iki eseri karşılaştırıldığında, Kâmil Kepeci tasnifinde bulunan nüshanın (KK 60) daha az detaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. KK 60’ta Mora isyanını ve isyanın bastırılmasını anlatan müellif, bunun ardından Mora’da isyanı hazırlayan nedenleri aktarmış ve buna karşı alınacak tedbir önerilerini zikretmiştir. Süleyman Penah Efendi, AE 563’te ise olayları ve önerilerini çok daha detaylı bir biçimde ele almış; ayrıca sancakların idari ve iktisadi yönetimlerine yönelik önemli tespitlerde bulunmuştur. Müellif, AE 563’te Mora seferine zeyl olarak yazdığı risaleyi H.1200 (M.1786) yılında kaleme aldığını belirtmiştir. Böylece anlaşılmaktadır ki, Süleyman Penah Efendi, Mora isyanı sırasında meydana gelen olayları KK 60’a kaydetmiş, daha sonra buradaki kayıtları detaylandırarak ve eklemeler/ çıkarmalar yaparak AE 563’ü vücuda getirmiştir.

KK 60’a Göre 1770 Mora İsyanı⁶

1763 yılında Lehistan’daki kral seçimine Rusların müdahalesiyle başlayan ve Rusların bölgedeki baskısını iyice arttırmasıyla devam eden sürecin sonunda Leh soylularının bir kısmı Osmanlı Devleti’ne sığınmıştır. Bu soylular, Lehistan’a yardım edilmesi karşılığında Podolya bölgesinin Osmanlılara terk edileceğini vaat etmiştir. Uzun süredir Ruslara savaş ilan etmek isteyen ancak sadrazamların muhalefetiyle karşılaşan Sultan III. Mustafa, karşısına çıkan bu fırsatı kaçırmamış ve henüz savaş hazırlıkları dahi tamamlanmadan Rusya’ya savaş ilan etmiştir⁷.

İki devlet arasındaki savaş devam ederken 1770 yılının Şubat ayı sonlarında Mora’da yaşayan Rumlar, Rusların desteği ile isyan ettiler. Ancak Süleyman Penah Efendi’nin aktardığına göre Mora’daki Rus kışkırtması, iki devlet arasındaki savaştan birkaç yıl önce başlamıştır. Rusların H.1170 (M.1756-57) yılında Mora’nın ileri gelenlerine gönderdiği haberlerde, yakın zamanda Osmanlı Devleti üzerine saldırıya geçileceği ve vakti geldiğinde isyan etmek için hazır olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Gelen haberler üzerine harekete geçen Mora kocabaşları, aralarında anlaşarak Mora’daki Arnavutların bölgeden uzaklaştırılmasına karar vermiş ve ilk iş olarak dört Arnavut’un eşkiyadan olduğunu iddia ederek sürgün edilmelerine dair haklarında emr-i ali alınması için mütesellime başvurmuşlardır. Ortaya çıkan bu durumdan cesaret alan Rum ahali ise Arnavutlara karşı saldırıya geçerek bazılarını katletmiş, bazılarını ise din değiştirmeye zorlamışlar, en nihayetinde de Arnavutları Mora’dan çıkarma konusunda başarıya ulaşmışlardır. Bölgede meydana gelen olaylar üzerine Silahdar Hamza Paşa Mora valiliğine atanmış ve kısa süre sonra buraya gelerek olayların çıkmasında öncü olan birkaç kocabaşığı öldürmüş ve bu suretle isyan sükûn bulmuştur⁸.

6 İsyanı ele alan yayınlar için bk. Birol Gündoğdu, *Ottoman Construction of the Morea Rebellion, 1770s: A Comprehensive Study of Ottoman Attitudes to the Greek Uprising*, University of Toronto Yayınlanmamış Doktora Tezi, Toronto 2012; Yuzo Nagata, “Greek Rebellion of 1770 in the Morea Peninsula”, *Memoirs of the Research Department of the Toyo Bunko*, n.46, Tokyo 1988, s. 85-101; Yuzo Nagata, *Muhsinzade Mehmed Paşa ve Ayanlık Müessesesi*, Tokyo 1982; Cengiz Fedakar, “Mora İsyanı (1770)”, *Tarihin Peşinde Bir Ömür: Abdülkadir Özcan’a Armağan*, haz. H. Alan-Ö. İşbilir-Z. Aycibin-M. A. Kılıç, İstanbul 2018, s. 587-604.

7 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C IV/1, Ankara 2011, s. 365-368.

8 BOA, KK 60, s. 1; Süleyman Penah Efendi, Mora’da isyan öncesi olaylardan bahsettiği bu iki başlığı AE 563’e dahil etmemiştir.

1768 savaşı başlamadan birkaç yıl önce Hacı Murad müstear isimli bir Rus casusu Rume-
li, Karadağ ve Korvalesh üzerinden Mora'ya gelmiş ve burada Mora kocabaşları ve Manya
kaptanlarıyla görüşerek isyanın altyapısını hazırlamıştır⁹. Bahsi geçen Hacı Murad, Mora'da
bulunduğu sırada bölgenin en zenginlerinden olan Benaki'nin evinde iki gün misafir kalmıştır.
Ancak misafirin Rus olduğunu idrak edemeyen Benaki, Trepoliçe'ye gittiğinde görüştüğü
Süleyman Penah'a durumu aktarmıştır. Bunun üzerine Hacı Murad'ın casus olduğundan şüp-
helenen Penah Efendi, durumu Mora ser-ayanı Gördüslü Yusuf Bey'e aktarsa da Yusuf Bey
bunu Penah Efendi'nin ahaliden bazı kişilere olan garazına hamletmiştir. Önlem alınmadığı
takdirde işin büyüyeceğini düşünen Süleyman Penah, hadiseyi İstanbul'daki tanıdıklarına bil-
dirmek amacıyla detaylı bir mektup kaleme almıştır. Ancak bu mektubu ele geçiren Yusuf
Bey, durumu Trepoliçeli kocabaşlara aktarmış, ayrıca kadıdan da Süleyman Penah'ın sürgün
edilmesi için ilam talep etmiştir. Kadı bu talebi reddederek Süleyman Penah'ın bu konuda
sessiz kalacağını taahhüt etmiş ve Süleyman Penah ile de görüşerek kendisinin haklı olduğunu
düşündüğünü ancak Yusuf Bey'e laf anlatmanın mümkün olmadığını belirterek mektubu yak-
mış ve Süleyman Penah'ın sükût etmesini sağlamıştır¹⁰.

Süleyman Penah Efendi, bir süre sonra Trepoliçe'den ayrılarak memleketi Gastun'a gitmiştir.
Burada Rusların faaliyetlerine dair haberler alan müellif, kaza ileri gelenlerinin bulunduğu bir
mecliste Rumların isyan edeceğine dair aldığı haberleri aktarmıştır. Mecliste bulunan voyvoda
Hacı Hüseyin ile kadı Ömer Efendi, Süleyman Penah'ın sözlerini birkaç gün sonra Mora mü-
tesellimine iletmiştir. Bunun üzerine mütesellim ağa "reayanın isyan edeceğine iddia edenlere
gereken cezanın verileceği"ne dair tehdit içeren bir mektup göndermiştir. Süleyman Penah'ın
isyan çıkacağına dair iddiasını sürdürmesi üzerine olaylar müellifin idamına kadar gideceği
sıralarda isyan patlak vermiş ve Süleyman Penah Efendi bu şekilde canını kurtarmıştır¹¹.

Rumların isyana hazırlandıklarına dair bir uyarı da Mora'da bulunan divan tercümanından
gelmiştir. İsyandan bir yıl evvel ahalinin durumunu Mora mütesellimine ve Gördüslü Yusuf
Bey'e aktaran tercüman, mütesellim ve Yusuf Bey tarafından ahalinin isyanına dair söylentile-
rin yayılması durumunda kendisini cezalandıracakları yönündeki tehditleri karşısında susmak
zorunda kalmıştır¹².

Mora'daki Rum isyanı 1770 yılının ilk aylarında başlamıştır. Rusların Akdeniz harekâtını
yönetecek olan Aleksî Orlov, isyanın başlamasından birkaç ay önce geldiği İtalya'nın Livorno

9 Hacı Murad isimli casusun gerçek adının Papasoğlu Mavromihali olduğu düşünülmektedir. Birol Gündoğdu, *Ottoman Construction of the Morea Rebellion, 1770s*, s. 227.

10 BOA, KK 60, s. 2.

11 BOA, KK 60, s. 3; müellif, AE 563'te Hacı Murad'ın faaliyetleri ile bu bölümü aynı başlık altında birleştirmiş ve yeniden ele almıştır.

12 BOA, KK 60, s. 9; müellif AE 563'te tercümanla ilgili bölümü isyanın çıkmasından önceki olayları anlattığı kısma almıştır. Süleyman Penah burada isyanın bastırılmasının ardından ayan kuvvetlerinin tercümanın evini basarak ve kızına tecavüz ettiklerini ve tercümanın sadakatının karşılığını böyle acı bir şekilde aldığını belirtmiştir. Süleyman Penah Efendi, *Mora İhtilali (1770)*, s. 66.

şehrinde satın alma ve kiralama yoluyla gemiler tedarik etmiştir. Orlov’un buradaki hazırlıklarını tamamladığı sırada, 1769 yılı sonlarına doğru denize açılmış olan Rus donanmasının bir kısmı Livorno’ya ulaşmıştır. Orlov buradan Mora’ya gönderdiği mektupta bütün Rus gemileri Manya limanına girmedikçe ahalinin isyan etmemesi yönünde uyarılarda bulunmuştur. Ancak Şubat ayı sonlarında Rus gemileri Mora kıyılarına yaklaştığı sırada fırtınaya yakalanan birkaç geminin Manya limanına girmesi üzerine bunun isyan işareti olduğunu düşünen ahali harekete geçmiş ve isyan bu şekilde başlamıştır¹³. İsyan kısa sürede yarımadayı sarmış ve Arkadya, Karitana, Kalamata, Andrusa, Kalavrita, Mizistre, Anavarin gibi birçok yerleşim merkezi asilerin kontrolüne girmiştir. Asiler, muharebe esnasında vire şartı ile teslim olan Arkadya ve Mizistre’de vireyi ihlal ederek Müslümanların tamamını katletmiştir¹⁴. Asilerin kuşattığı Balyabadra, Moton ve Koron kaleleri ise hem ahalinin desteği hem de kalelerin tahkim olması sayesinde direnmeyi başarmıştır. Çevre kazalardan kaçan Müslüman ahali, Mora’nın idari merkezi olan Trepoliçe’de toplanmış ve böylece birkaç bin kişilik bir askeri kuvvet oluşmuştur¹⁵.

Mora’da isyan çıktığına dair haberler kısa sürede İstanbul’a ulaşmış ve ilk iş olarak Anabolu muhafızı Muhsinzade Mehmed Paşa Mora seraskerliğine getirilmiştir¹⁶. Derhal harekete geçen Mehmed Paşa, bölgede bulunan ayanların da desteğiyle Trepoliçe’nin yardımına yetişmiş ve burada gerçekleşen çarpışmanın ardından asilerin gücü kırılmıştır¹⁷. Trepoliçe muharebesinin ardından büyük bir hızla hareket eden ayan kuvvetleri, kısa sürede yarımadaadaki bütün kaleleri asilerin elinden almayı başarmıştır¹⁸. İsyanın bastırılmasının ardından Ruslar, isyanın elebaşlarını da yanlarına alarak Mora’yı terk etmiştir¹⁹.

Süleyman Penah Efendi’nin Islahat Önerileri

Süleyman Penah Efendi, isyanın başlaması ve bastırılmasını anlattıktan sonra hem KK 60’ta hem de AE 563’te isyanın çıkış bölgesi olan Manya’nın fiziki özelliklerini aktarmış, ahalisinin ise ne şekilde kontrol alınabileceğine dair önerilerini sıralamıştır. Müellife göre Manya’da deniz kıyısında bir yerde *Ülgün-i Cedid* ismi verilecek bir kale yapılmalı ve bölgedeki ahalinin emlaki Arnavutluk ve Ülgün’den buraya iskân edilecek kişilere verilmelidir. Ancak Süleyman Penah Efendi bunların da yeterli olmayacağını ve Manya bölgesinde her yönüyle ıslahat yapılması gerektiğini, aksi halde Manya’daki isyan hareketlerinin devam edeceğini belirtmiştir²⁰.

13 BOA, KK 60, s. 4.

14 BOA, KK 60, s. 4-6.

15 Süleyman Penah Efendi, *Mora İhtilali* (1770), s. 66-73.

16 Yuzo Nagata, *Muhsin-zade Mehmed Paşa ve Ayanlık Müessesesi*, s. 39.

17 Süleyman Penah Efendi, *Mora İhtilali* (1770), s. 74.

18 BOA, KK 60, s. 7-8.

19 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C IV/1, s. 397.

20 BOA, KK 60, s. 9-10.

Müellif, Manya'yla ilgili verdiği bilgilerin ardından KK 60'a "Keyfiyet-i İrad-ı Cezire-i Mora" başlığı ile devam etmiş ve burada Mora'nın vergi gelirlerinin valilere tahsis edilmesi gerektiğine dair görüşlerini paylaşmıştır. Bunun ardından Mora'daki yerel güçlerin durumunu anlattığı bölümlerle devam eden Penah Efendi, özellikle Gördüs ayanı Yusuf Bey'e eleştirilerini sıralamıştır²¹.

Süleyman Penah Efendi, Mora'daki cizye ve avarız vergilerinin tevziatının ne şekilde olması gerektiğine dair önerilerini de kaydetmiştir. Müellif, isyandan dolayı bazı kazalarda ahalinin firar ettiğini ve henüz dönmediklerini belirterek, Mora'nın defterlerde yazılı cizyesinin tahsil edildiğinde eksik çıkması durumunda eksik miktarın kazada mevcut olan reayaya yüklenmesi gerektiğini savunmuştur²². Müellif, bu bölümlerin ardından Mora kalelerinin ve kalelerde görevli askerlerin genel durumuna dair gözlemlerini aktardıktan sonra ayanlarla birlikte isyanın bastırılması için Mora'ya gelen Arnavut askerlerin durumlarıyla ilgili görüşlerini kaydetmiştir²³.

KK 60'ın son bölümünde yerel idarecilere dair düşüncelerini ifade eden Penah Efendi, kazalara tayin edilecek ayan ve kocabaşların ahaliye zulmetmeleri için tok gözlü kimseler arasından seçilmesi ve seçilenlerin isimlerinin Mora divanında duyurulması gerektiğini vurgulamıştır. Mora'daki isyanı kısa sürede bastıran Muhsinzade Mehmed Paşa'ya övgülerin dizildiği bir bölümle devam eden eserin son kısmında müellif, Mora'da süvariden ziyade piyade askerinin muhafazada bırakılmasının, piyade askerinin ise Arnavutlar arasından seçilmesinin daha faydalı olacağını belirtmiş ve KK 60 birkaç sayfa boşluktan sonra yazılan bir hatime ile sona ermiştir²⁴.

21 BOA, KK 60, s. 10-11.

22 BOA, KK 60, s. 12-13.

23 BOA, KK 60, s. 14.

24 BOA, KK 60, s. 15-16, 24; Süleyman Penah Efendi'nin Arnavutlarla ilgili görüşlerinin birkaç yıl içerisinde değiştiği görülmektedir. 1786 yılında kaleme aldığı AE 563'te Arnavutlara sert eleştirilerde bulunan müellif, Arnavutların son derece vahşi bir kavim olduğunu belirterek bunların terbiye edilmeleri ile ilgili fikirlerini paylaşmıştır. Süleyman Penah Efendi, *Mora İhtilali (1770)*, s. 106-114.

Tablo 1: Süleyman Penah Efendi’nin iki eserinde kullandığı başlıklar

KK 60	AE 563
Mübâderet der Mukaddemât-ı Hıyânet-i Kefere-i Moskov	Tertîb-i Mukaddemât-ı Kefere-i Moskov ez-Berây-ı Hıyânet
Tertîb-i Mukaddemât-ı ‘İsyân-ı Re‘âyâ-yı Cezîre-i Mora	Vürûd-ı Tebdîl-i Heyy ü Zıyy Moskoviy-yü’l-Asl der cezîre-i Mora be-nâm Hacı Murad
Vürûd-ı Cennet-mekân Firdevs-âşiyân Silâhdâr Hamza Paşa der Cezîre	İhbâr-ı Tercümân-ı Mora
Vürûd-ı Moskoviyü’l-Asl be-nâm ‘Acı Murad	Zuhûr-ı Ba‘zı Sefâyin-i Moskov der Liman-ı Manya
Me’yûsen Trepoliçe’den Gastun’a ‘Azîmetimiz Beyânındadır	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kasaba-i Gastun ‘an Cânib-i Küffâr
İbtidâ-i ‘İsyân-ı Re‘âyâ-yı Cezîre ve Manya ve ‘Ubûr-ı Re‘âyâ-yı Venedik der Cezîre	Keyfiyet-i Muhâsara-i Varoş-ı Balyabadra ve Kal’a ‘an Cânib-i Küffâr
Muhâsara-i Gastun	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kasaba-i Arkadya ‘an Cânib-i Küffâr
Keyfiyet-i Humk-ı Ahâlî-i Badra ²⁵ ve Muhâsara-i Kal’a-i Badra	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kasabât-ı Karitana ve Londar ve Fenar ‘an Cânib-i Küffâr
Muhâsara-i Arkadya	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kasaba-i Kalavrita ‘an Cânib-i Küffâr
Keyfiyet-i Hicret-i Karitana ve Londar ve Fenar	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kasaba-i Vostice ‘an Cânib-i Küffâr
Keyfiyet-i Muhâsara-i Kalavrita	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kasaba-i Kalamata ‘an Cânib-i Küffâr
Keyfiyet-i Muhâsara-i Kal’a-i Anavarin	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kasaba-i Andrusa ‘an Cânib-i Küffâr
Muhâsara-i Koron	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kasaba-i Mizistre ‘an Cânib-i Küffâr ve Zuhûr-ı Sû-i Tedbîr dermiyân-ı Ahâlî
Keyfiyet-i Muhâsara-i Andrusa	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kal’a-i Koron ‘an Cânib-i Küffâr
Keyfiyet-i Hicret-i Kalamata	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kal’a-i Anavarin ‘an Cânib-i Küffâr
Keyfiyet-i Muhâsara-i Trepoliçe	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kal’a-i Moton ‘an Cânib-i Küffâr
Keyfiyet-i Muhâsara-i Mizistre	Keyfiyet-i Muhâsara-i Kasaba-i Trepoliçe ‘an Cânib-i Küffâr
Keyfiyet-i Muhâsara-i Moton	Zikr-i Fütûhât-ı Mora ve Halâs-ı Kal’a-i Balyabadra ez-Muhâsara-i Küffâr
Keyfiyet-i Muhâsara-i Manya	İrsal-i ‘Asker ‘an Cânib-i Badra ez-Berây-ı Feth-i Kasaba-i Gastun
Gazâvât-ı Cezîre ve Fütûhât-ı Cezîle	Feth-i Kasaba-i Vostice

Halâs-ı Kal'a-i Moton ez-Muhâsara	Feth-i Kasaba-i Kalavrita
Feth-i Arkadya	Halâs-ı Kal'a-i Moton ez-Muhâsara-i Küf-fâr ve İnhizâm-ı Küffâr der-Pîşgâh-ı Kal'a
Feth-i Kalamata ve Andrusa	Feth-i Kal'a-i Anavarin
Feth-i Mizistre	Feth-i Kasaba-i Arkadya
Feth-i Ayapetros	Feth-i Kasabât-ı Kalamata ve Andrusa ve Çift-lik-i Nişi
Feth-i Karitana ve Londar ve Fenar	Feth-i Kasaba-i Mizistre
Feth-i Kaza-i Gördüs	Feth-i Kasabât-ı Karitana ve Londar ve Fenar
Feth-i Vostice	Gûşmâl-i Ada-i Suluca
Feth-i Kalavrita	Gûşmâl-i 'Usât-ı Kazâ-i Gördüs
İhbâr-ı Tercemân-ı Mora	Gûşmâl-i 'Usât-ı Manya
Evsâf ve Keyfiyet-i Manya	Evsâf-ı Manya
Keyfiyet-i Îrâd-ı Cezîre-i Mora	Evsâf-ı Ser-'asker-i Mora Vezir-i Aris-to-tedbîr Muhsinzade
Evsâf-ı Zulm-i Cezîre	'Askerî Tâ'ifesine Dâ'ir
Evsâf-ı Gördüzlü Yusuf Bey	Ahvâl-i Sipâhiyân-ı Eşkinci
Keyfiyet-i Hıyânet-i Yusuf Bey der Der-bend-i Mora	Ahvâl-i Sipâhiyân-ı Deryâ ve Kalyoncuyân
Evsâf-ı Ada-i Mezbûr	Evsâf-ı Arnabudân
Keyfiyet-i Îrâd-ı Cizye be-Nizâm-ı 'Atîk-i Cizye	Ahvâl-i Hazariyye ve Sâ'ir ve A'yân
Evsâf-ı Cizye-i Manya	Ahvâl-i Kuzât
Evsâf-ı Selâse-i Cizye-i Mora	Ahvâl-i Voyvodalar
Kıssadan hisse beyânındadır	Evsâf-ı Mübâya'acıyân ve Mütessellimler ve Ciz-ye Muhassılları
Keyfiyet-i Tevzî'ât-ı Mora	Ahvâl-i Cizye ve 'Avârız
Keyfiyet-i 'Avârız	Ahvâl-i Mukâta'ât ve Menziller ve Ba'zan Nizâm-ı Sâ'ire
Men'-i Zahâ'ir-i Cezîre 'An Nakl ve Fû-ruht-ı Bir Bâr-ı Âhere	Evsâf-ı Sûret-i Defâtir
Evsâf-ı Kılâ'-ı Cezîre	Evsâf-ı Ba'zı Mahaller ez-Berây-ı Nasb-ı Vâlî
Evsâf-ı Tâ'ife-i Arnabudân	Ahvâl-i Kocabaşıyân

	Evsâf-ı Tapu
	Evsâf-ı Bâr-keş-i Hıdmet-i Devlet-i ‘Aliyye ve Muhârisîn-i Nâmûs-ı Saltanat-ı Seniyye ve Ümenâ-i Halîfe-i Rûy-i Zemîn ve Te’bîd-i Kavâyid-i Esâs-ı Erkân-ı Devlet-i ‘Aliyye olan Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn
	Ahvâl-i Ticâret ve Metâ‘
	Evsâf-ı Metâ‘ ez-Berây-ı Zarar-ı Hâss ü ‘Âmm ve Sâ‘ir
	Evsâf-ı Hutût-ı Şerîfe ve Evâmir-i ‘Aliyye
	Evsâf-ı Medreseler ve Kütübhâneler ve Cevâmi‘
	Hâtîme-i Risâle-i Fakîrânem
	Zeyl-i Haber-i Râhib

‘MORA VAKASINA DAİR BİR ZATIN YAZDIĞI TARİH’²⁶

Cenâb-ı Hakk ve feyyâz-ı mutlak hakk-ı ‘âcizânemde ‘inâyet-i rabbâniyyesi şâyân buyurulur ise sene-i mâziyyede Mora cezâresinde vâkı‘ olan keyfiyet-i ihtilâl ve muhâdese âsâr-ı ‘âcizâne olmak üzere müdevven bir târîh tertîb ve ekser-i muhârebe ve muhâsarada bulunduğum hasebiyle fihrist şekline ‘âcizâne her husûs zabt olunub ve lüzûmu mertebesince ihtisâr üzere işbu cerîdeye derc ve vakt [ü] hâle göre cezârenin keyfiyetlerinden ba‘zı lüzûmî husûs-ı muhas-senât²⁷ ilhâk ve tastîr olundu.

Mübâderet der Mukaddemât-ı Hıyânet-i Kefere-i Moskov

Kefere-i Moskov ez-kadîm Devlet-i Ebed[iyy]ü’l-devâm ile tarh-ı a‘mâl-i ferzin tekâbüle ve ferâğa kıyâm üzere oldukça ‘avn ü ‘inâyet-i cenâb-ı Rabb-i müste‘ân ve mededkârî-i rûhâniyyet-i peygamber-i âhirü’z-zamân ve kuvvet-i baht-ı ‘Osmâniyân-ı gâtî-sitân ile cünûd-ı hezîmet-nümûd-ı küffâr mübtelâ-yı kahr ve inkisârı ve cünûd-ı nusret-mev‘ûd-ı İslâmiyyenin galebe ve intisârından dâ‘imâ cümlemiz ihtisâd kefere-i hezîmet-esere berk-i şemşîr-i gâziyân ile âteş-sûz ve makhûren firâr ve rec‘ü’l-kahkarihi diyâr-ı nuhûset-âsârlarına ric‘at ve mağlûb olduklarına binâ‘en bin yüz yirmi târîhleri evâhîrinde Brut‘da vâkı‘ olan inhizâmından sonra fi-mâ-ba‘d ‘Osmâniyân ile mukâvemetden rû-gerdân ve kat‘-ı ümîd eylemeleriyle hud‘a-i fir-engâneye teşebbüs ve devlet-i ebed-peyvende kemâl mertebe sıdk ü taviyyet izhâr ve iğtifâl ve İsveç kralı üzerine hücum ve memâlik-i vefîresini zabt ü ihtilâs ve der-hâl pâ-yi taht-ı hezîmeti olan Mosk[ov]a şehrini terk ve yirmi konak ilerüye Bahr-i Muhît‘den münfasıl Baltık Körfezi kurbunda müceddeden pâ-yi taht binâ ve bir şehr-i cedîd inşâ ve kral-ı Moskov ismiyle olmak üzere şehr-i mezbûru Petroburgo tesmiye ve mahall-i mezbûrda limân ve tersâne tedârük ve sâ‘ir düvel-i Nasârâ misillü deryâda nâm ve şân istihsâl dâ‘iyyesine düş[üb] ve mâl kuvvetiyle (donanma?) tertîbine dâ‘ir marangoz ve üstâd ve sâ‘ir levâzım ve mehere-i deryâdan () cezb ve ihzâr ve sefâyin tertîb ve kasd-ı mel‘anete müterakkıb-ı vakt üzere olub elli târîhlerinde kasd-ı mezbûra nev-‘a-mâ mübâderet edüb ancak cenâb-ı hallâk-ı cihân ve nizâm-fermâ-yı kârâne-i ekvân hîn-i mezbûrda kahr ve sulha mürâca‘at ile terk-i kâl ü kıl olduğunu hatt-ı Yunâniye‘ye intisâbımız takrîbiyle ba‘zı tahrîrât-ı Rumiyan ve takrîrlerinden ma‘lûmumuz olmuştur.

Tertîb-i Mukaddemât-ı ‘İsyân-ı Re‘âyâ-yı Cezîre-i Mora

Yetmiş târîhinde ‘umûm-ı re‘âyânın bellü başlıklarına Moskov‘dan vürûd eden haberlerde *kasdımız olub elimize girirse ‘Osmanlı üzerine hücum musammemdir ve size dahi bundan sonra hîn-i iktizâda haber gönderilür ve ihbârımız üzere iktizâ eden tedbîr ve ‘isyân için âmâde olasıdır*. Haber-i mezbûr cezîre re‘âyâsına vürûd eylemekle derhâl Mora kocabaşları miyânelelerinde ittihaz eyledikleri mubattîn²⁸-i hıyânet-karîn re‘âyâ ile meşveret ve cezîrede olan tâ‘ife-i

26 Metinde köşeli parantez [] içinde yazılan kelimeler, akıcılığı sağlamak amacıyla tarafımızdan eklenmiştir.

27 Metinde محاسنات şeklinde yazılmıştır.

28 Metinde مباطين şeklinde yazılmıştır. Kelimenin, “içten pazarlıklı, gizli kin tutan kimse” anlamındaki mubattîn (مباطن) kelimesinden uydurulmuş bir çoğul olduğu düşünülmektedir.

Arnabudân’ı bir tarik ile tard ü teb’ide mübâderet ve ibtidâ-yı emrde ism ve şöhretleriyle dört nefer Arnabud mücerred eşkiyâdandır, tard ü teb’idlerîçün emr-i ‘âlî ısdârını iltimâs zımnında bir kıt’a i’lâm ahz ve bir kıt’a emr-i ‘âlîşân ısdâr etdirilüb ve hîn-i mezbûrda cezîrede vüzerâ-yı ‘izâm efendilerimiz bulunmadığından mütesellimler bulunmağın bi’z-zarûr mağlûb ve ba’zı mahzûr melhûzuyla mürâca‘atlarına i‘ânet tesvîg ve mârrü’l-beyân dört nefer Arnabud bahânesiyle târîh-i mezkûrda re‘âyâ ‘isyân ve ba’zen Arnabud tâ’ifesini katl ve hayyen ahz eylediklerini küfrü teklîf ile şişeye urub pişirdükleri ‘âmmenin ma‘lûmudur ve sâ’irlerini cebren cezîreden ihrâc ve ahâliden kimesne [bunlara] sâhib olmak tarîki mümkün bulunmadı.

[2] Vürûd-ı Cennet-mekân Firdevs-âşiyân Silâhdâr Hamza Paşa der Cezîre

Re‘âyâ-yı mesfûrûn Arnabud tâ’ifesini cezîreden ba‘de’t-tard Moskovlunun diğer cevâbına müterakkıblar iken müşârûn ileyh vürûduyla ve kemâl mertebe ‘adl ü dâdından ve birkaç kocabaşı katl eylediğinden ve Moskov’dan henüz diğer cevâb zuhûr etmediğinden li-maslahatin sükût üzere eğerçi oldular lakin kat’-ı ümîd etmeyüb cevâba intizâr ile ba‘de’l-yevm cezîreye Arnabud uğratmadılar.

Vürûd-ı Moskoviyyü’l-Asl be-Nâm ‘Acı Murad

Mesfûr ‘Arabî ve Farsî ve Türkîde kemâl mertebe okur ve yazar dânişmend bir kâfir [olub] seyyâh tarîkiyle yetmiş yedi târihinde Rumili ve Karadağ ve Korvaleş ve Bahr-i Sefîd adalarını geşt ü güzâr ve âhir-i seyâhati Mora ve Manya olub ittihâz eyledikleri Mora kocabaşılarıyla ve Manya kapudânlarıyla sırrâne ve mektûmâne müşâvereden sonra gâ’ib olub ve Benaki demekle ma‘rûf kocabaşı *boşboğazdır* deyu kusûrlarının tenbîhleriyle²⁹ mesfûra haber verilme-yüb ancak güzârı esnâsında konağında bir iki gün müsâferet ile ikâmetinden Benaki mesfûra nev-‘a-mâ şübeh ‘arız lakin Moskovlu olduğunu fehm etmeyüb *Devlet-i ‘Aliyye tarafındandır* zannıyla Trepoliçe’ye geldiğinde taraf-ı ‘âcizâneme ifâde ve mukaddemen dahi bu husûsa dâ’ir semâ’ ile müştebihen hatm olmağın Benaki mesfûr bu makûle şey’i fehm eylememek için vakt ü hâle göre münâsib dil-firîbâne sûret-i zâhirde cevab vermeyüb ve mesfûr ‘Acı Murad câsûs olduğu derûnuma yer eylemekle sarf-ı vus’-ı mûrâneme mübâderet ve tecessüsüne bezl-i kudret ve ‘inâyet-i Hakk ile min-evveli ilâ-âhirihi keyfiyet-i meşveret ve ittifâklarına bi-ecma‘ihim ‘ittılâ‘ım³⁰ oldukda cezîrede ser-a‘yân Gördüslü³¹ Yusuf Bey’e anlatmak güc-i muktezâ-yı cibilliyet-i tab‘-ı hıyânet-âyâtından nâşî ba’zı kefereye tekdirimizi sevk eylediğinden eğerçi taraf-ı ‘âcizâneme ye’s geldi lakin keyfiyet-i mezbûr mû-be-mû ma‘lûmum olub ‘âkıbet neye varacağı yakînen ‘ilmimiz olduğundan sabr ü karârım kalmayub ancak ol makûle umûr-ı cesîme biz makûle ‘acîz kimesne ifâdesine mübâderet () kesb menzilesinde ma’nâ olmağın gâh havf gâh gayret eyleyerek keyfiyet-i mezbûru âsitânede bildiğimiz ba’zı kimesnelere tafsîlen tahrîr ve tahrîrâtımız tutulmağıle mîr-i merkûm Trepoliçeli iki kocabaşıya ifâde ve Trepoliçe kadısından nefy i’lâmımızı mîr-i merkûm matlûbunda kâdî-i mûmâ ileyh

29 Metinde تنبه şeklinde yazılmıştır.

30 Metinde اطلاع şeklinde yazılmıştır.

31 Metinde كوردولو şeklinde yazılmıştır.

vermeyüb sükûtumuzu ta'ahhüd ve bizi çağırub *işte keyfiyet bu ve bilürüm tahkîkdir lakin Yusuf Bey mel'ûnuna tama -ı hâmmından nâşî anlatmak gücdür ve beni tezvîrât ile kazâya giriftâr eyler* deyu tarafımıza ifâde ve kâğıd-ı mezbûrları ihrâk [eyledi], efendi-i mûmâ ileyh hâlen âsitânededir.

Me'yûsen Trepoliçe'den Gastun'a 'Azîmetimiz Beyânındadır

Trepoliçe'de olduğumda bi'd-defe'ât ba'zı kefereden Moskov ile ittifâklarını birer tarik ile haberi alındığından başka Ayapetroslu Gola'nın oğlu Yanaki tarafımıza ifâde ve İnebahtı tarafından zuhûr eden bir râhib-i müfsid kasabât ve kılâ'da bazar günleri bâzâr kurulub etrâf kurâlardan re'âyâ gelüb bey' ü şîrâ kadîmî iken râhib-i mesfûr zuhûrunda bâzâr Nasarâya mu'ayyen iken bâtilânesini icrâya gönder *siz ol günde 'amel ü bâzâr edersiz* deyu re'âyâyı tebrîd ve *karîben Moskov hurûc edecektir* deyu yevm-i mezbûrda âyinünüzü icrâ ile me'mûr olası ve bâzârı bâzâr gününden bozub cum'a-ertesi günü[ne] tahvîl ve re'âyâ bâzâr gününde iş görmeyüb ve misl-i Yehûd ateş yakmayub, koyun sağmayub alacağını birisi verse kabz etmeyüb bu fakîr tecrübe eyledim, vereceğimi verdim kabz etmediler, râhib-i mesfûr İnebahtı kazâsını minvâl-i muharrer üzere ifsâd ba'dehu Badra'ya 'ubûr ve Badra'ya vusûlü günde üç bin mikdârı re'âyâ mesfûru istikbâl ve ol günde Yahudilerin havralarını ve bir Yahudinin hânesini basub ve gâret eylediler ve kâffeten cezîreyi bu vech üzere yetmiş dokuz târîhinde ifsâd edüb ve hükkâm ve zâbitân ve memleket sâhibleri *bu nedir* demeyüb ve bilmeyüb ve minvâl-i muharrer üzere diyârımız Gastun'a vürûdumuzda keyfiyet-i mezbûrun istiknâhına dikkat ve tekrâr ve be-tekrâr tecessüs olundukda [3] diyârımız civâr-ı Frengistân olmağın bu makûle vukû'ât ve hudûsât zuhûrunda ve cemî' Frengistân'ın keyfiyetlerine 'ittilâ'ım olmak için ci-vârımızda vâkı' Venedik cumhûru cezîrelerinden Zakesna³² nâm cezîre temekkünlerinden dost ittihâz edindiğim kimesneler keyfiyet-i mezbûru otuz kadar mektûblarıyla tarafımıza ifâde ve tevâtüründen mutlak kazâya giriftâr olacağım zâhir olmağın mütehayyir kalayım ve müddet-i vâfirede leyl ü nehâr cenâb-ı خيايىمى tazarru' ile dem-güzâr üzere iken mârrü'l-beyân Zakesnalı dost ittihâz ettiğim birini Gastun'a getürdüm ve min evveli ilâ âhirihi tarafımıza takrîr ve Venedik re'âyâsı Frenk olmayub Rum olmağın ânlar dahi ittifâk üzere olduklarını dostâne tarafımıza inhâ ve Venedik re'âyâsını tahrîk için ibtidâ-yı emrde Körfez'den³³ vürûd eden bir kıt'a Moskov sefinesine mahsûsan iki def'a câsûs gönderdim ve tavsiye ve telkîn eylediğimiz üzere câsûs-ı mezbûr re'âyâ taraflarından gönderilmiş zannıyla üçer gün sefînde ikâmet ve müte'addid 'alâmet ve kasd-ı mel'ânetlerini îzâh ile tarafımıza haber getürüb vilâyetimizde âbâ'-an-ceddin hânedân Hatmanzâde Mustafa Ağa ve Ahmed Ağa dahi hîn-i mezbûrda husûs-ı mezkûra 'ittilâ'³⁴ tahsîl ve meşveret tarîkiyle beyne'l-ahâlî lisâna getürdüğümde fakat mûmâ ileyhümâ ve Derviş Ali Ağa ve Mahmud Bey ve Molla Mehmed ve bu fakîr i'timâd ve sâ'ir ahâlîlerimiz kahvehâne erbâbından esâfil-i nâssdan şerîr ve müzevvir erâzil ü mahâzîl ol esnâda voyvoda bulunan Mermer Hacı Hüseyin ve kâdîmiz Ömer Efendi'ye tâbî' ve cüm-

32 Zakyntos (Zante, Zaklise) Adası.

33 Korfu Adası.

34 Metinde اطلاع şeklinde yazılmıştır.

lemize hücum ile ve Mora mütesellimi ağaya tahrîr ile cümlemizi tahvîf ve mûmâ ileyhüm mütehayyir kalub min-ba’d lisâna getürmeğe mecâl ve kudretleri kalmadığından bi’l-iktizâ bu fakîr hasbîce kasden li-süvâr fedâ-i ser ü cân edüb meydâna çıkub ve müdde’â-i mezbûru tasdik ve emr-i muhâfazaya lâ-büd tedmîrde () için ihtimâm üzere olduğumda ve hakikat-i hâli yâhûd takrîrimizi kâdimiz i’lâm eylemesiçün var kuvveti bazuya getürdüğümde kâdimiz ve voyvoda-i mezbûr ile ittifâken hâlâtımızı mütesellim ağaya tahrîr ve mütesellim ağa dahi Yusuf Bey’e su’âl ve mîr-i merkûm dahi mûmâ ileyhi iğtifâl ve buyuruldu gönderüb *re’âyâ ‘isyân edecek ve Moskov sefineleri gelecek deyu kim lisâna getürür ise cezâsı tertîb olunur* [deyu] vilâyetimizde üç gün çarşu ve bâzârda dellâllara nidâ etdirüb ve ba’dehu vilâyeti kendülerine tâbî’ etdirüb ve üzerime hücum ve kazâyâ giriftâr edeceklerinden ben dahi ihtirâz üzere olub şekl-i ihtifâda olduğumda peyderpey tarafımıza te’âkuben vürûd eden haberler ve fitne-i mezbûr ne mertebe istidâd olacağı zâhir olmağın sabr ü karârım kalmayub ya mükâfât yâhûd kizb ise cezâmı tertîb için sened olmak için keyfiyet-i mezbûru tafsîlen bir kâğıda derc ve tastîr ve kâdimiz Ömer Efendi’ye irsâl eylediğimde tekrâr voyvoda-i mezbûr ile ittifâk ve ahâlî(y)i cem’ ve i’dâmımıza mübâderet ve bize rağmen iki hıdmetkârımı ahz ve takrîr ve habs ve efendi-i mûmâ ileyh voyvoda-i merkûmun sekbânlarını ta’yîn ve bir tarafa kâğıdımız gitmemek için leyl ü nehâr tahzîr ve esbâb-ı müdâfa’a ve muhâfazadan men’ ve küffârdan eşedd bizi muhâsara ve tekdîrimize küllî dikkat [ve] ta’cîzleri ol rütbede oldu ki gaddârân-ı mezbûrândan necâtımız ihtilâl-i mezbûr zuhûruna münhasır ve bir dahi inzivâya karâr ve fitne-i mezbûrenin zuhûruna müterakkıb ve encâm-ı kâr mu’âteb olmayalım deyu i’timâd edenler ile hakikat-i hâli tekrâr mütesellim ağaya mühürlerimiz ile mektûb irsâl ve Yusuf Bey gelüb ve i’timâddan mûmâ ileyhi rû-gerdân ve tekrâr tehdîdimize mübâderet ve tekdîr için Hatmanzâde Mustafa Ağa Trepoliçe’ye ihzâr ve bir kat dahi bizleri tahzîr ve bu bâbda bâb-ı ümîd mesdûd ve ya şehîd ya gâzi kazâyânın zuhûruna müterakkıb olub durduk.

[4] İbtidâ-i ‘İsyân-ı Re’âyâ-yı Cezîre ve Manya ve ‘Ubûr-ı Re’âyâ-yı Venedik der Cezîre

Serdâr-ı Moskov Orlof sefineleri ‘azîmetlerinden evvel birkaç mâh menzil ile Alıkorna’ya³⁵ gelüb Frengistân’dan ba’zen iştirâ ve ba’zen istîcâr-ı sefâyin ve mühimmât-ı sâ’ire tedârükîçün gelmişidi. Ve tetmîm-i mühimmât ü sefâyin eylediğinde asıl Moskov’dan gelen on beş kadar sefâyin dahi Alıkorna’ya vürûdlarında re’âyâ[ya] gönderdiği kâğıdında cümle sefine-siyle Manya liman[ın]a gelmedikçe kimesne ‘isyân etmesün [deyu] tenbîh etmişken ‘inâyet-i Hakk ile sefâyin-i makhûr-karîn deryâda şedâyid-i rûzgârdan perîşân ve ibtidâ-yı emrde beş altı kıt’ası Manya’ya zuhûrunda re’âyânın ve Manya ve Venedik re’âyâsının sabra mecâlleri kalmayub derhâl ‘isyân ve taraf taraf cemî’ aktâr-ı cezîre bir günde muhâsara ve tarîkleri sedd ü bend bir kazânın âher kazânın keyfiyetlerinden haberi alınmak imkânı kalmadı. Moskovlunun ise maksûdları cümle sefinesine Manya’ya vürûdunda tasavvurları üzere Mora ve diyâr-ı sâ’ire ittihâz ve tahsîs eyledikleri bir günde mîsâk³⁶-ı mezbûr üzere ‘isyân ve sefâyin-i makhûr sedd-i boğaza ‘âzim çünkü minvâl-i muharrer üzere ibtidâ-yı emrde vürûd eden sefâyin ile

35 İtalya’da bulunan Livorno şehri.

36 Metinde مساق şeklinde yazılmıştır.

re‘âyâ ‘isyân ve Orlof sefâyin-i sâ‘iresiyle ba‘de uhrâ zuhûrunda gavgayı hâzır bulub nâ-çâr ol dahi Mora taraflarına firâr eyledi.

Muhâsara-i Gastun

Minvâl-i muharrer üzere fitne-i mezbûr zuhûrunda Gastun kasabasını re‘âyâdan ve Venedik re‘âyâsından yirmi bini mütecâviz keferiye muhâsara eylemeleriyle cümlemiz birkaç hâneye girüb muhkem mazgallar alınub leyl ü nehâr emr-i muhâfazada bezl-i kudret eylediğimizden küffâr-ı hâksâr olduğumuz hânelere hücûma tecâsür etmeyüb çend rûzdan sonra Glarenca³⁷ nâm iskelede on beş pâre top tedârük ve toplar ile hücûm edecekleri ma‘lûmumuz olmağın ve hânehâ-i mezbûrûn topa dayanmayub telef olacağımız zâhir ve firâr cânımıza minnet ancak derûn-ı kasabadan sahrâya çıkmak izdiham-ı kefereden düşvâr ve hud‘a-i harbiyeden bir deke muhtâc olduğundan imdâdımız gelür deyu bağteten iki bin tüfenk şenlik eylediğimizde keferiye gerçek sanub ve kasabadan birkaç sâ‘at ba‘îde çekilüb imdâdımız zuhûruna intizâr üzereler iken fırsatı ganîmet ‘add ve kasabadan hurûc ve sahrâya ‘âzîm ve keferiye hicretimizi istimâ‘ ve tecemmu‘ edince üç sâ‘at mikdârı mahalle vardığımızda mâl tama‘ıyla ekser-i keferiye kasabaya hücûm ve kusûrları ardımızca olub ekser-i nisvân ü sıbyân yayan ‘uryân olmağın Badra bize on dört sâ‘at iken gücile iki gün bir gece yürümece Badra’ya vürûdumuz mukadder ve esnâ-yı râhda ardımızca olan küffâr ile leyl ü nehâr muhârebe derkâr ve birkaç esîr ile şehîdimiz vâkı‘ ve emvâl ü eşyâımız cümlesi gâret olundu.

Keyfiyet-i Humk-ı Ahâlî-i Badra ve Muhâsara-i Kal‘a-i Badra

Balyabadra’ya vürûdumuzda Badra ahâlîlerinin kazâlarında olan subaşı ve sipâhîlerini re‘âyâ varoşa kaçırub ve varoşdan bir hatve bîrûna çıkılmayub muhâsara üzereler iken bir mertebe gâfiller idi ki kat‘an bu makûle şey’e ihtimâl vermediler ve Badra’ya vürûdumuzda hakîkat-i hâlden haber verilüb kal‘aya zahîre ve mîrî kuyularını tathîre ve levâzımât-ı sâ‘ire tanzîmine ibrâm olundukça ânlar üzerimize Gastunlu misillü hücûm ve me‘âhiz-i bâtilâne ve câhilâne ile tekdîrimize mübâderet ve Venedik konsolosu³⁸ mahkemeye varub *Venedik re‘âyâsı düvel-i sâ‘ire misillü Frenk değildir patrikleri Rumdur ve kendüleri Rum olmağın ânlar dahi ‘isyân edüb cezîreye ve bâ-husûs Badra’ya gelüb gârete tasaddî ve ba‘de uhrâ Devlet-i ‘Aliyye [5] cumhûru mu‘âheze edeceğinden ruhsatınız ile dört çekdiri cumhûr tarafından İnebahtı körfezine ta‘yîn ve aktâr-ı mezbûru emr-i muhâfazada dikkat etsünler* ifâde eyledikçe Badra ahâlîleri mersûmu tekzîb ü tehdîd ve tard ü teb‘îd ve çekdirileriniz zuhûrunda rızâmız yokdur deyu ye’s cevâb edilüb ve minvâl-i muharrer üzere on gün mikdârı Badra varoşunda olduk ve leyl ü nehâr varoşu muhâfaza ve muhârebe derkâr ve birkaç şehîdimiz olub ba‘dehu bir gün küffâr kırk elli tabl çalarak beş yüz bayrak küşâdıyla açıktan zenbûr-vâr varoşa hücûm ve zabt ve bizler kal‘asına tahassun ve on dokuz gün leyl ü nehâr aç ve susuz muhârebe derkâr ve küffâr dahi on bir top ile kal‘anın cevânib-i erba‘asını muhâsara ve me‘kûlât ve meşrûbâtıdan cümlemize ye’s gelmişken ‘inâyet-i Hakk ile ibtidâ-yı emrde zuhûr eden imdâd Arnabud tâ‘i-

37 Glarentza, Mora Yarımadası’nın kuzeybatısında bulunan bir liman kasabası.

38 Metinde قونسولوزى şeklinde yazılmıştır.

fesi ve seksen kadar İnebahtılı seherî küffâr metrislerine nümâyân olduklarında ve dîdebânlarımız tarafımıza haber ve kal‘alu dahi hurûc ve bi-hamdillahi ta‘âlâ küffâr kahr ü demâr olunub metrislerinden firâr ve varoşa tahassun ihrâcları düşvâr olduğundan ekser varoşu ateş ile ihrâk ve küffâr makhûren firâr ve Venedik re‘âyâsını cenge getüren yüz kadar kayık ve martiko ve şehtiye Venedik re‘âyâsının olmağın firârîler süvâr ve firâr ve muhâsarada olan ehl-i İslâm’a açlıktan za‘af târî olmağın ve gelen imdâd kalîl olmağın ol mikdâr nusret ile iktifâ olundu. Feth-i mezbûr Kızıl Yumurta’ya iki gün olmağın kefare ihzâr eyledikleri beş bin müntehab kuzu ve yumurta-i lâ-yu‘adı ‘inâyet-i Hakk ile ehl-i İslâm (silik) ve imdâda vürûd eden dilâ-verân-ı Arnabudân ve bâ-husûs Ergirili Mustafa Bölükbaşı ve sâ‘ir bölükbaşılar ve Ülgünî Zafil Ağa ve *câhidu fî sebîlillâhi hattâ cihâdihi*³⁹ fehvâsınca eyledikleri cenk hâric-ez-tahrîr olub cenâb-ı Hakk iki cihânda ecr-i cezîller ‘inâyet eyleye, âmin.

Muhâsara-i Arkadya

Arkadya kasabası bir kal‘aya tahassun semt olmadığından re‘âyâ ve Manyaludan on beş bin mikdârı küffâr muhâsara ve telef olacaklarını fehmi eylemeleriyle vire tarîkiyle çıkmak üzere ehl-i İslâm silâhlarını mu‘âhedeleri üzere küffâra teslîm ve birkaç gün ‘azîmetlerini ta‘vîk ve maslahat zımnında Anavarin’e ‘azîmet eden otuz hane kadar ehl-i İslâmı Moskovlu kayık ile İnebahtı’ya ırsâl ve Arkadya’da kalanlar bin altı yüz hâne mikdârı ba‘zen katl ve esîr ve kusûrlarını küffâr-ı Mora bir büyük hâneye vaz‘ ve ihâneten ateş ile cümle[yi] ihrâk eylediler.

Keyfiyet-i Hicret-i Karitana ve Londar ve Fenar

Üç kasaba Trepoliçe’ye semt olduğundan Manyalunun hurûcuyla Trepoliçe’ye rihlet ve necât buldular.

Keyfiyet-i Muhâsara-i Kalavrita

Küçük kasaba olmağın bulunan yüz kadar ehl-i İslâm bir büyük hâneye girüb bağteten küffâr muhâsara ve muhârebelerinde otuz kadar küffâr telef esnâsında kocabaşı Zaimoğlu gelüb mâllarını terk ve yalnız selâmet-i nefsiyle vire şürûtuyla gücile Salona’ya⁴⁰ mürûr ve yine deryâda giderler iken ol havâlîde bulunan Venediklü kayıkları re‘âyâ[yı] tahrîk ve ehl-i İslâm-ı mezbûr üzerine hücum ve on beş mikdârı şehîd olub mâ‘adâları Salona’ya vürûd ve Vostice kasabası dahi bu vech üzere dâfi‘ oldu.

[6] Keyfiyet-i Muhâsara-i Kal‘a-i Anavarin

Leyl ü nehâr muhâsara ile kal‘a dîvârı hedm olmağın vire şürûtuyla kal‘a[yı] Moskov zabt ve ehl-i kal‘a[yı] ba‘zen Girid’e ve ba‘zen İnebahtı’ya ırsâl, Moskovun rızâsı olmaksızın re‘âyâ otuz mikdârını esîr eyledi.

39 Tevbe suresi, 41. ayetten kısaltılmıştır.

40 Gün. Amfissa, Korint Körfezi’nin kuzeyinde bulunan bir şehir.

Muhâsara-i Koron

Koron birkaç gün muhâsara olub küffâr terk eyledi.

Keyfiyet-i Muhâsara-i Andrusa

Küffâr muhâsara edüb ehl-i İslâm kullelere girüb üç gün muhârebeden sonra vire şürûtuyla Andrusa'yı teslim ve ahâlîleri kal'alara 'âzim ve bir kulesi kenâr-ı kasabada olmağın içinde olan yüz elli mikdârı nüfûsu küffâr esîr ve telef eyledi.

Keyfiyet-i Hicret-i Kalamata

İbtidâ-yı emrde Manyalu hurûcunda yalnız kağnılarıyla çıkılub kal'alara vardılar.

Keyfiyet-i Muhâsara-i Trepoliçe

Bî-hadd küffâr muhâsara edüb ve henüz Çatalcavî Hacı Ali Ağa dahi 'askeriyle zuhûr ve küffâr üzerine hücum ve muhâsara ancak beş dakîka olub makhûren küffâr firâr lakin 'asker kalîl olmağın etrâfa varılmayub ancak kasaba muhâfazasına ikâmet verdi, mahall-i sâ'ire varılmayub.⁴¹

Keyfiyet-i Muhâsara-i Mizistre

Mizistre 'âzim kasaba olub ve civârında olan ehl-i İslâm köyleri dahi varub vâfir 'asker iken küffâr kesret üzere olub muhâsaraalarında mukâvemet etmediklerinden vire şürûtuyla tedbîr-i nâkısalarından silâhlarını küffâra teslim ve küffâr dahi Arkadya misillü ba'zen esîr ve sâ'irlerini telef ancak yüz cân mikdârı necât buldu.

Keyfiyet-i Muhâsara-i Moton

Birkaç gün muhâsara olub küffâr istilâ eylemek üzere iken vürûd eden Hacı Ali Ağa ve te'âkuben Hacı Osman Bey ve İsmail Ağa Moton üzerine 'âzim ve cümlesi rüstemâne cenk edüb küffârı bozub kal'a muhâsaradan halâs ve mahall-i mezbûrda çend rûz ikâmetlerinde me'kûlât-dan 'asker zarûret üzere iken Beyzâde 'askeriyle ve vâfir zahîre ile zuhûrunda mütevekkilen ale'l-illâh cümlesi Anavarin fethine 'âzim küffâr istimâ' eylemekle firâr ve 'asker-i İslâm varlığında kal'ayı zabt eylediler.

Keyfiyet-i Muhâsara-i Manya

Cümle cezîre müceddeden feth olunduktan sonra eğerçi bir mikdâr 'asker Manya'ya ta'yîn olunub kenârlarında cüz'ice⁴² tazyîk ve killet-i 'asker ve sâ'ir mahzûr melhûzuyla üzerine hücum ve istisâl münâsib görülmeyüb tedbîr-i Eflâtûnîsiyle merhametlü veliyyü'n-ni'am Muh-sinzade efendimiz hazretleri birkaç bellü başlu Manya keferesini ele götürüb rehîn tarîkiyle Anabolü'ya habs ve suret-i istimâlete ve istimâlet verilüb âher tarîkiyle tazyîk imkânı olmadı

41 Cümle burada sona ermiştir.

42 Metinde جزيجه şeklinde yazılmıştır.

fethi vakt-i hâliyyede ve deryâda donanmaya muhtâcdır. Allahu ta‘âlâ fethini müyesser eyleye âmin.

[7] Gazâvât-ı Cezîre ve Fütûhât-ı Cezîle

Balyabadra derûn-ı cerîdede tahrîr olunduğu üzere ba‘de’l-feth çend rûz mürûrundan sonra Gastun fethine ‘asker gönderilüb ve ta‘yîn kılınan ‘asker iki yüz otuz beş âdem olub küffâr bunları çok sanub firâr ve ehl-i İslâm beş gün ikâmetlerinde küffâr tecessüs edüb asker kalîl olduğunu ma‘lûmları oldukda hücum ve kıtâl-i ‘âzîm olub iki yüz mikdârı küffâr telef ve ancak üç ehl-i İslâm şehîd olub küffâr bundan böyle kesret üzere ehl-i İslâm zuhûr edeceğini fehm eylemeleriyle mukaddemen ehl-i İslâmdan ahz eyledikleri emvâl ü eşyâ ve kendü mâllarını ve hinta ve sâ‘ir hubûbatı cümlesini ve cemî‘ sahrânın re‘âyâsı ‘ıyâllerini beş on gün zarfında kayıklarıyla Zakesna’ya mürûr eylediler ol esnâda Badra’da olan dilâverân-ı Arnabudân ve Ülgünlü ve Gastun ahâlîlerinden iki bin mikdârı ‘asker Gastun’a ‘âzîm ve kasabayı bilâ-kıtâl zabt ancak iskeleler kullelerinde bulunan Venedik re‘âyâları ve re‘âyâdan kefer[e]yi istîsâl eylediler.

Halâs-ı Kal‘a-i Moton ez-Muhâsara

Müddet-i vâfire kal‘a-i mezbûr muhâsara ve küffâr istîlâ eylemek üzere iken Trepoliçe cenginde bulunan Hacı Ali Ağa hâric ez-ta‘bîr gazâsı vâkı‘ ve ‘asker kalîl olmağın Mermeriye derbendinden ‘ubûr ve Moton’a ‘âzîm olmak imkânı olmadığından tevkîf ve Hacı Osman Bey ve İsmail Ağa zuhûrlarında cümlesi ‘askerleriyle mütevekkilen ale’l-İlâh Moton halâsına ‘âzîmler olub derbend-i mezbûru mürûr ve Moton’a vürûdlarında küffâr üzerine hecme-i şîrânelerine tâkat getiremeyüb firâr ve bî-hadd istîsâl olunub ve küffârın edevât-ı harbiye ve topları ve cebehâneleri ve cümle mühimmâtları ahz olundu. Esnâ-yı cengde küffâr kesret üzere olmağın üç defa ehl-i İslâm gürîzân olduklarında İsmail Ağa bir taraftan sell-i seyf ve o bir taraftan Hacı Osman Bey ve bir taraftan Hacı Ali Ağa ‘askeri cenge teşvîk ve ânlar dahi hücumlarıyla bir lahzada küffâr târumâr oldu. Mahall-i mezbûrda Beyzade dahi zuhûr eylemekle Anavarin tarafına ‘âzîmet ve küffâr firâr etmeğın kal‘ayı zabt eylediler.

Feth-i Arkadya

Arkadya re‘âyâsı hîn-i istîlâda ehl-i İslâmı bir hâneye vaz‘ ve ihrâk eylemeleriyle cünûd-ı nusret-mev‘ûd ahz-ı intikâm dâ‘iyyesiyle Hacı Ali Ağa ta‘yîn kılınub ve kifâyet mertebe küffârı istîsâl mâ‘adâsına re’y verildi.

Feth-i Kalamata ve Andrusa

Kalamata ve Andrusa ve Nişi ol havâlîde semt olan Manya üzerine hücum Hacı Osman Bey ve İsmail Ağa ta‘yîn kılınub Kalamata ve Andrusa’yı ba‘de’l-feth Manya üzerine hücum ve bir mikdâr istîsâl ile bâlâda tahrîr olunduğu üzere re’y verildi.

Feth-i Mizistre

Mora mütesellimi ve Hacı Ali Ağa ta'yîn kılınub ve 'inâyet-i Hakk ile feth ve 'usâtı istisâl ü istirkâk ve ol tarafda münâsib mahalle Manya üzerine hücum ve bir mikdâr istisâl ile tahrîr olunduğu üzere [8] istimân verilüb Mora mütesellimi ibtidâlarda Yusuf Bey iğfâl ve dil-firîb eylemekle gaflet edüb lâkin sonra Trepoliçe cenginde ve Mizistre fethinde gayret ve hamiiyeti ve 'askere in'âmı hadden efzûn olub.⁴³

Feth-i Aya Petros

Kazâ-i mezbûre sûret-i zâhirde 'isyân etmeyüb 'askere zahîre hıdmetlerinde olub ancak kazâlarında Prastoz⁴⁴ nâm karye 'isyân eylemekle gûşmâl olundu. Kezâlik Trepoliçe kazâsında birkaç köy 'isyân üzere olduklarından gûşmâl olundular.

Feth-i Karitana ve Londar ve Fenar

Etrâfda olan fütûhât ve istisâl ve istirkâk kazâhâ-i mezbûrûn küffârına lâhık olmağın itâ'at edüb re'y verildi.

Feth-i Kaza-i Gördüs

Gördüs kazâsı derbende civâr olub ve 'asker mürûrundan 'usâta fırsat bulamayub ancak dağ köyleri ve bâ-husûs Tırhala nâm karyede beş altı gâvur⁴⁵ olub mütehavvil Moskov tarafından binbaşılık verilüb sedd-i boğaz ta'ahhüd ve bunca mel'ânetleri râfî' olmuşiken tama'-ı hâmmından Yusuf Bey sâhib olub dilâverân-ı Arnabudân ısgâ etmeyüb karye-i mezbûru tahrîb eylediler.

Feth-i Vostice

Papoli nâm bölükbaşı fethine 'âzim olub kasabayı zabt ancak civârında bir manastır olub iki buçuk zira' arzan ve on iki kadden dîvâr ile dâ'iren mâdâr muhît ve manastır müte'addid hücerât ile civâr-ı mezbûr vasatında vâkî' ve dîvâr-ı mezbûrun kapusu kavî temürden olmağın fethi müşkil olub birûndan birkaç gün muhâsaradan sonra dîvâr kenârında eflâka ser çekmiş bir koz ağacı olub baltalarıyla kat' ve ipler ile bend edüb bâlâsını zirve-i dîvâra istinâd ve nerdübân misillü olduğundan Arnabudân koz ağacından dîvâra çıkub ve dîvâr sakf-ı manastıra karîb olmağın manastır üzerine çıkılub kiremitlerden pencere açub tavana nüzûl ve mazgallar ihdâs odanın içinde olan küffârı tüfenkleriyle ürküdüb küffâr âher odaya firâr edince ol oda muhâfazasına tavanda tüfenk endâz durub ve ba'zıları resenler ile oda içinde kırk elli Arnabud indirüb oda-i mezbûru zabt ba'dehu bu vech üzere âher oda fethine mübâderet birle birkaç odayı ba'de'l-feth sell-i seyf olub içinde olan Vostice kocabaşları beş yüz güzîde küffârı bir kocabaşıdan mâ'adâlarını cümleten istisâl ve kifâyet mertebe levend Vostice muhâfazasına ta'yîn olundu.

43 Cümle burada sona ermiştir.

44 Günümüzde Prastos.

45 Metinde كاعور şeklinde yazılmıştır.

Feth-i Kalavrita

Çapar Süleyman Ağa kazâ-i mezbûrda vâkı‘ Tezeroz ta‘bîr olunur kebîr köyde ihtîşâd üzere olan küffâra hücum ve bir mikdâr istîsâl ve istirkâk ile kusûr kazâya re‘y verildi, muhâfazasına Papoli ta‘yîn kılındı.

Cezîre-i Mora’ya vürûd eden imdâd gerek Türk uşağı ve Arnabud ve Ülgünlü ve sâ‘ir vâkı‘ olan cenkleri hadd-i kıyâsdan olub kezâlik binbaşılar ve sâ‘ir tavâ‘if-i ‘asker ve Gördüs muhâfazasına ta‘yîn kılınan Numan Bey ve sâ‘ir ecânîbden vürûd eden ağavâtın [9] ve Hacı Osman Bey ve İsmail Ağa ve Hacı Ali Ağa ve Beyzade ve sâ‘irleri her vechile hıdmetleri sebkât Hüdâ-yı müte‘âl iki cihânda ecr-i cezîller ‘inâyet eyleye âmin.

Bâ-husûs sonra zuhûr eden mîrmîrân-ı kirâm efendilerimiz Trepoliçe muhâfızı devletlü İsmail Paşa ve ma‘iyyetinde Binbaşı İsmail Ağa’nın gayret [ü] ihtimâmları ve bahâdırılıkları hadden efzûn ve Gördüz muhâfızı devletlü Hasan Paşa tedbîr-i Eflâtûnî ve gayret ve ihtimâmlarına hadd-i karâr olmayub kezâlik devletlü Kurd Paşa gayret [ü] ihtimâmları ve bâ-husûs Badra muhâfızı devletlü gayûr El-hacc Osman Paşa sadâkat istikâmet ve hüsn-i tedbîrleri bî-kıyâs olub Hüdâ-yı müte‘âl cümlesine nebevî ve uhrevî ecr-i cezîller ‘inâyet ve karîben rütbe-i vâlâ-yı vezâret ile behrever ve istihsâl-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı hazerât-ı evliyâ-yı elf-mi‘eye muvaffak eyleye âmin.

İhbâr-ı Tercemân-ı Mora

Mora’nın bâ-berât-ı ‘âlî dîvân tercemânı re‘âyânın ihtilâllerini vukû‘undan bir sene mukaddem kerrât merrât mütesellim ağaya ifâde eylediğinde Gördüslü Yusuf Bey iğfâl edüb ve mîr-i mûmâ ileyh mütekebbir ve câhil [ü] nâ-dân kimesne olub zât-ı humk-âyâtında merkûz olan ta‘annüd-i humku yâd-ı reşk-ârına *tercemânın kasdı olub hatâyâ sevk eder* deyu ikisi birden tercemânı çağırub ve *re‘âyâ ‘isyân edecek ve Moskov sefineleri gelecektir deyu bir ferde tevâtür etmesin bilâ-emân cezânı tertîb ederiz* deyu mersûmu tehdîd ve tahzîr eylemeleriyle sükût eyledi.

Evsâf ve Keyfiyet-i Manya

Nizâm-ı küllî Manya’ya şimdiki hâlde galibâ münasib değildir. Zîrâ kesret-i ‘askere ve donanmaya muhtâcdır. Sefâyin-i küffâr ‘inâyet-i Hakk ile deryâda makhûr olur ise ol zamân nizâmına irâde-i ‘aliyye ta‘alluk eder ise sedd-i İskender kadar bir iş olur. Nice olur dinür ise ekser keferesini istîsâl ve sebî ve istirkâk ba‘dehu Manya hudûdunda kenâr-ı deryâda vâsî‘ bir limanlu mahalde müceddeden muhkem bir kal‘a binâ ve ismine *Ülgün-i Cedîd* tesmiye olunub ve telef olan Manya keferesinin emlaklerini meccânen ba‘zen Arnavud ve ba‘zen Ülgün’den kimesnelere verilüb iskân etdirilüb ve mahall-i mezbûr cemî‘ Frengistân ve Arabistân ve memâlik-i İslamiyân’dan deryâda geşt ü güzâr eden sefâyin beher-hâl mahall-i mezbûrdan ‘ubûr eylemeleriyle kal‘a-i mezbûre ma‘mûr ve karîbü’l-‘ahdde cedîd bir Ülgün misillü kesret-i ‘asker olub ma‘âza Allahu ta‘âlâ cezîreye bir düşmen zuhûrunda cezîre imdâda muhtâc olmadığından

başka fenn-i deryâda dahi mâhir kimesneler peydâ [10] olup hîn-i iktizâda istihdâm olunurlar selefde Manya'da bî-ma'nâ üç dört kal'ası olup tahrîb kılındı. Mârrü'z-zıkr Manya nizâmına mübâderet ve kal'a binâsına mübâşeret olundukda züyûf-ı 'akl olan sâde-dilân-ı cezîre ol kal'aları sevk edeceklerdir. Lakin lutfî yokdur nizâm, nizâm-ı küllî gerekdir olur ve olmaz tezelzül ile fenâ bulmayub ve yevmen-fe-yevmen kesret-i nüfûsa esbâbı ola böyle olmadığı sûretde Manya cezîrenin düşmenidir, evfâ ihtilâl ile böyle fesâd edegelmışlerdir.

Keyfiyet-i Îrâd-ı Cezîre-i Mora

Mora'nın mukâta'ât ve cizye ve 'avârızından mîrî akall-i kalîl şey alurdu. Kusûru yağma idi, vülât-ı 'izâm hazerâtı efendilerimize dahi mu'ayyen şey bulunmayub ve cizye ve 'avârız ve îrâd-ı sâ'iresi hakîkatî üzere nizâm-ı cedîdeye rabt ve vülât-ı 'izâm efendilerimiz hazerâtına bi-emri 'âlî mu'ayyen şey tahsîs olunmuş olsa mîrîye intifâ'-ı 'azîm olup ve re'âyâ âsûde-hâl ve vülât-ı 'izâm efendilerimize vâfir şey hâsıl olurdu lakin nizâmını a'yân-ı cezîre ve kocabaşları sevk eylemek kendü mel'anetlerine mâni' idi vüzerâ-yı 'izâm efendilerimiz mel'anetlerine mâni' sevdâsında olduklarında aldıkları şey bilâ-emr olduğundan derhâl tezvîrâta sülûk ve şikâyet ederler idi. Bu husûs için ve kendüleri dahi mâl ekl edecek semt kalmazdı ol vechile nizâmına fehm etmediler. Ve nizâm husûsunu lisâna getürenleri birer tarik ile tekdîr ederlerdi ve miyânelerinde dirler idi vüzerâ-yı 'izâm efendimizin aldıkları mu'ayyen olmak bizden mürâca'atları kalmayub ve mel'anetlerimize müsâ'ade etmezler re'âyâ hücum edüb bizden şikâyet eder ve harâb oluruz ve bu kerrât-ı meşveretleri vâkı' ve bu kadar zamân devleti [ve] vüzerâ-yı 'izâmı bî-hûde ta'cîz etmişlerdir. Ve illâ nizâm-ı cedîde mümkündür ve bu nizâmdan cânib-i mîrîye ekallî beş yüz kise akçe aldığından ziyâde hâsıl olur vüzerâ-yı 'izâm efendilerimiz dâ'ire-i 'ulyâlarıyla geçinür ve re'âyâ [dahi⁴⁶] harâb olmaz zîrâ re'âyânın çekdiği zulmün nihâyeti yokdur. Ve ol zulm a'yân voyvodası ve kocabaşlarının olup âherin değildir.

Evsâf-ı Zaleme-i Cezîre

Gastun sâkinlerinden Hatmanzade Mustafa Ağa ve Ahmed Ağa hem-diyârimız olduklarından değildir bâ-husûs tarafımızı rahne-dâr etmişlerdir. Lakin tahrîrât-ı fakîrâne hasbîcedir mûmâ ileyhûmâ ebâ-'an-ceddin cezîreden bir akçe ekl etmiş ve bir mürtekibâtı irtikâb etmiş değillerdir. Ehl-i 'ırz ve re'âyâ-perver ve dîndâr kimesneler olup bunlardan başkaları mine'l-bâb ile'l-mihrâb sene-be-sene fukarâ-yı ra'ıyyetden mâl-i vâfire ekl edüb bâ-husûs Gördüslü Yusuf Bey min evveli ilâ âhirihi cezîrenin ızlâl ve harâbına bâ'is-i müstakill olup senede bir kere saray döşemesi üçer kise akçeye olur iken âlet-i mülâhaza bir gâvûru koyub döşeyüb ve kırkar kise akçe tevzî' ve ekl ve bu bir şey değildir ve mîr-i mûmâ ileyh ol rütbede zulmü olurdu ki geçen senelerde Trepoliçe'de ipde oynayan bir çengi kızını iki bin zer-i mahbûba iştirâ edüb ve altun-ı mezbûru Mora defterine vaz' ve bir bahâne ile fukarâ-yı ra'ıyyete tevzî' ve kıs 'alâ

46 Metinde ايدى şeklinde yazılmıştır. Ancak anlam bütünlüğü açısından “dahi” kelimesinin kullanımının daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

hazâ a‘yân ve kocabaşıyân [11] ekl eyledikleri mâl-i mîrînin aldığından birkaç kat ziyâde idi.

Evsâf-ı Gördüzlü Yusuf Bey

Mîr-i mezbûrun cezîrede seksen kise akçe çiftlikât ve ze‘âmet îrâdî mütecâviz ve Mora’dan ekl eylediği akçeden şübhesiz bin kise akçe iddihârı olup ve ecânîbden ‘asker ile imdâd-ı cezîreye diyâr-ı âher a‘yânları gelüb ve Yusuf Bey Mora’ya bir akçe hıdmeti vâkı‘ olmadığından başka ihtilâl takrîbiyle kazası istilâ görmediğinden vâfir kâr edüb ve ekser umûrda kerrât merrât hıyâneti zuhûr ve çengi akçesi ve sâ‘ir hıyâneti tahrîme hâcet değildir. Tecessüs ile tedricî ma‘lûm buyurulur.

Keyfiyet-i Hıyânet-i Yusuf Bey der-Derbend-i Mora

Mora derbendi kurâları derbendi muhâfazaya me‘mûr olup vakt ü hâle göre ânları istihdam ve elde olmalarıçün fehm etmeyüb mücerred hıyânet kasdıyla iğmâzü’l-‘ayn edüb bellü başlu ve belki ednâ ve a‘lâsının derbend re‘âyâsının ehl ü ‘ıyâlleri sûret-i zâhirde sıyânet içün ve hakîkatde rehn olmak içün Gördüs Kal‘ası vâsi‘ olmağın içine vaz‘ eylemek vâcibe-i zimmeti iken hilâfıyla ‘amel ve derbend-i mezbûr hizâsında vâkı‘ Kluri nâm adaya ehl ü ‘ıyâllerinizi geçirüb sıyânetlerini ilkâ ve tesvîk mesfûrûn dahi gökde aradıkları şeyi yerde bulub derhâl ‘ıyâllerini ada-i mezbûra nakl ve ânlar savt-ı tüfenkleriyle kalub merâm üzere elde olmayub ednâ bahâne ile mel‘ânet eylemelerine mîr-i merkûm bâ‘is olmuşdur.

Evsâf-ı Ada-i Mezbûr

Mîr-i merkûmun nihânîce sevkiyle derbend re‘âyâları ehl [ü] ‘ıyâllerini ada-i mezbûra geçürmekle sâ‘irlerini etrâfdan tesvîk ve on bin kadar küffâr tecemmu‘ edüb kayıklarıyla çıkub Derbend ve İstefiye ve Atina kazâlarının tarîklerinin seddine bâ‘is oldu. Öte günlerde ada-i mezbûra Moskovlu dört sefine gelüb beş yüz mikdârı küffârdan ‘asker yazub sefinelerine vaz‘ eyledi.

Keyfiyet-i Îrâd-ı Cizye be-Nizâm-ı ‘Atîk-i Cizye

Cizye ve ‘avâriz mukâyese olup yine mukâyese bozmayub mukâyese üzere tahsîl ancak ba‘zı kazânın re‘âyâsı telef ve perâkende olup henüz gelmediklerinden noksân zuhûr eder ise mümkün ise istimâlet içün noksân re‘âyânın cizyeleri mevcûd re‘âyâlara tahmîl olunmayub istimâlete dâ‘ir ma‘nâdır ve tecessüs olunub mevcûd re‘âyâ mikdârı yine şürût-ı mukâyese üzere evrâkları verilüb tahsîl oluna.

Evsâf-ı Cizye-i Manya

Mukaddemen cizye vermeyüb gücile senede beş on kise akçe verürler idi. Ne vechile dinür ise ba‘zı a‘yân ve kocabaşılar Manya’dan vâfir şey ekl ve ‘isyâna tergîb ve vülât-ı ‘izâm efendilerimize sagîren ve kebîren ibrâzıyla cizye ve ‘avâriz vermediklerinden başka bir kat ziyâde itâ‘atden hurûclarına bâ‘is ve cizye[y]i Manya ve ‘avârizı Mora re‘âyâsına tahmîl ve tahsîl ederlerdi.

[12] Evsâf-ı Selâse-i Cizye-i Mora

Monla evrâk

100: ednâ 85, evsat 10, a'lâ 5=100

Be-hesâb-ı zer-i mahbûb: ednâ 85, evsatdan 20, a'lâdan 20= 125

Ber vech-i tahmîn-i taksîm yüz evrâkda

Meblağ

436,5 İsbet

120 Mu'tâd-ı kadîm üzere vülât-ı 'izâm efendilerimize cizyede birer guruş ma'âş

30 Kazânın cizyelerini tahsîl edecek kazâ cizyedârına

13,5 Kazânın hâkimlerine küşâdiye ba'zen birer ikişer üçer akçeden ve vülât efendilerimize harc-ı râh

600

Mevcûd re'âyâdan minvâl-i muharrer üzere beş guruşdan tahsîl ve noksân zammıyla şey mutâlebe olunmaz ise istimâletdir.

Kıssadan hisse beyânındadır

Makarr-ı vülât-ı 'izâm olan Trepoliçe'nin yetmiş yedi târihinden berü sicillâtı getirülüb nazar olundukda Mora'ca vâkı' olan tevzî'ât ma'lûm olur hisse-i 'azîmdir ve Mora'da her kazâda ne mertebe zulm olurdu bundan bilinmez istîlâ görmeyen kazâların sicillâtı zâyî' olmayub Badra ve Gördüs ve Anabolu ve Moton ve Koron kazâlarının sicillâtı getirülüb yetmiş yedi târihinden seksen dört târihine varınca nazar olub hisse-i 'azîm ma'lûm olur vüzerâ-yı 'izâm⁴⁷ isnâd ile ne mertebe zulm olurdu ve fî-mâ-ba'd ma'aşlarına sedd çekilürdü.

Keyfiyet-i Tevzî'ât-ı Mora

Elbette bu esnâda dahi menzil akçesi ve sâ'ir muktezî olan şey ile defter tevzî' olunur ancak ziyâde şey tevzî' olunmamak için defter tevzî'ini Türkî ve Rûmî buyuruldularıyla ekîd ve şedîd şehâdetleriyle men' olunub ve bu re'âyâya bâ'is-i istimâletdir ve men'-i zulmdür. Ve tevzî' i muktezî olan defteri de kazâların kâdîleri defter edüb ve imzâ keşîde ve manzûr-ı hazret-i veliyyü'n-ni'amî için defteri dîvân-ı Mora'ya irsâl ve nazar olunub tevzî' olunacak maddeler dahi ma'lûmdur, defter sahh ise bâlâsında buyurulub ve eyâlet mührüyle temhîr ve irsâl ve ba'dehu sicille kayd ve tahsîl bilâ-buyuruldu fî-mâ-ba'd defter [13] tevzî'ini men' ve gelen defterde bir akçe ziyâde var ise şakk ve tashîh için girüye irsâl ve şûrût-ı mezbûru kavî tutub icrâsına dikkat ve fî-mâ-ba'd bilâ-buyuruldu defter tevzî' olunmamak için tehdîd zîrâ el-yevm memleket harâb iken vâkı' olan tevzî'ât harb yokdur ve tenfir-i re'âyâya ve tekrâr 'isyâna bâ'isdir bir taraftan iskâna ve istimâlet ile ihtimâm iken ve ekl edecek etmekleri yok iken vâkı' olan tevzî'âtdan civârda olan harbî keferelerinden erbâbına hicâb 'ârız olacak mer-tebedir ve bu vech [üzere] nizâm verilmediği sûretde ebedî Mora nizâm bulub ma'mûr olmaz.

47 Metinde اعظم şeklinde yazılmıştır.

Keyfiyet-i ‘Avârız

‘Avârızdan dahi a‘yân ve kocabaşıyân ve voyvodalar mâl-i vâfire zamm ve ekl ederler, mîrînin hanede dokuzar buçuk gurus olub ma‘âş ‘avârız vülât-ı ‘izâm hazerâtına birer buçuk gurus harac bâb-ı hânede otuzar para ‘avârız-ı Manya hânede otuzar para tevzî olunurdu.

Cezîre nizâm-ı cedîdeye irâde-i ‘aliyye buyurulur ise vâfir şey hâsıl ve re‘âyâ âsûde-hâl vüzerâ-yı ‘izâm efendilerimiz hazerâtına şey-i vâfire tarîki vardır ancak bu husûs vaktine merhûndur ba‘de’s-sulh re‘âyâ dahi kat‘-ı ümîd edüb cem‘ olur ve nizâmı mümkündür.

Umûr-ı cezîre Yusuf Bey’den su‘âl ile hakîkati dâ‘imâ haber vermez vülât-ı ‘izâma leke olacak tarafını inhâ ol rütbede hıyânete sa‘y ederdi ki kapuda ne olur ve olmaz bir tarîkiyle birer kâtib ve sarrâf intisâb etdirüb câsûsluk ederler idi ancak sarrâf murâd buyurulur ise Trepoliçeli Mortahani Haim Yahudi sâ‘ikdir mîr-i merkûmun sevkiyle olanlardan hazer oluna.

Gastun voyvodası kahvehâne erbâbından olub Gastun’dan dört beş kocabaşı ihtilâli huzûr-ı şer‘de haber vermişken *gâ‘urlar aslı yokdan ihtilâle dâ‘ir kelâm söylediler* deyu i‘dâmlarına kasd ve ol gâ‘urlar bizden otuz gün mukaddem ol mel‘ûn havfından Frengistân’a firâr ve oldukları mahalden vâkı‘ olan havâdisâtı ketm etmediler. Gastun’a olduğumuzda haberleri gelürdü binâ‘en mezbûr Hacı Hüseyin bâ‘is-i ihtilâl olduğundan ‘ibretü’s-sâ‘irîn cezâsı tertîb olunsâ sevâb-ı ‘azîmdir ve bu husûsu sırren ve ‘alenen Gastunludan tefahhus hilâfım çıkar ise cezâ taraf-ı ‘âcizâneme olsun Gastun kâdîsini bulub voyvoda-i mezbûr ile ittifâk ve cezîrenin harâbına [bâ‘is] olan Ömer Efendi dahi âsitânede Zincirlikuyu’da Kanlufurun kurbunda olur bâlâda tahrîrimiz olan ihtifâda olduğumda tarafına gönderilen kâğıdımız el-yevm yedindedir ma‘lûm olur.

[14] Men‘-i Zahâ‘ir-i Cezîre ‘An-Nakl ü Fûrûht ^{برای افرغ}

Sene-i mâziyede re‘âyâyâ ve ahâlîye kifâyet mertebesince mahsûl olub bâ-husûs Gördüs Kazâsı’nda çok olub ancak etrâfa verdiler Yusuf Bey hufyeten keferi ile müzâkere ve güyâ iskele mahzenlerinde hinta vaz‘ olunsun, ahz tavsiyesi üzere gâ‘urlar gecelik ile mahzenden ahz ertesi günü *hintamı gâ‘urlar gasb eylediler* deyu figân-ı kâzibe ile ‘âlemi ta‘ciz eder.

Evsâf-ı Kılâ‘-ı Cezîre

Cezîrenin kal‘alarının yerlüyânı esâmelü⁴⁸ ve tîmârluları nâ-mevcûd olub ve olanlar dahi âher kazâlarda oturub ve ağaları tîmâr ve esameyi⁴⁹ ekl edüb doldurub ve fî-mâ-ba‘d âher kazâda ikâmet etmeyüb kal‘ada emr-i muhâfaza olub bu bâbda emr ile tehdîde muhtâcdır. Min-ba‘d kal‘ada ikâmet etmeyenlerin dirlikleri âhere verilüb ve ocaklar noksân fîkarât kullanmayub Mora Kasteli’nde ser-dizdâr olub yirmi beş seneden berü dizdârlıktan senede vâfir şey kârı iken Kastel’de yirmi beş sâ‘at ikâmeti yokdur ihtilâlden bir hafta evvel Kastel’e vardı ve Kastel Venedik binâsı olub bî-bedel bir kal‘a iken vîrâne şekline girmişdir.

48 Metinde ایساملو şeklinde yazılmıştır.

49 Metinde ایسامه şeklinde yazılmıştır.

‘İsyân edüb ve girüye gelmeyecek olan re‘âyânın mülkleri ve Mizistre ahâlîlerinin telef olub vârisleri kalmayanların mülk ve tîmârları yerlû Moraluya dirliğı ve mülkü olanlara verilmeyüb olmayanlara ba‘zen emlâk ve tîmârdan verilüb mâ‘adâlarını ve ekserîlerini cezîrede ikâmet eylemek üzere Arnavud tâ‘ifesine ve Ülgünlülere verilüb ‘asker çoğalır ve her kazâda ikâmet eden Arnavud tâ‘ifesini tetricî terbiye ve i‘mâl için ma‘rûf Arnavudlardan vâfir şey verilüb şekline girecek kadar mahlûlât verilüb kesret-i ‘askere bâ‘isdir.

Evsâf-ı Tâ‘ife-i Arnabudân

Sene-i mâziyede çok iş görüb ba‘zen hasâretleri dahi vâkı‘ oldu. Ancak bâ‘is-i hasârât vürûd eden Arnabud ‘askeri derme çatma olub miyânelerinde birini bölükbaşı ittihâz alıvermediğiyle herkes birer bölükbaşı olub gârete tasaddî ancak emr-i muhâfazada istihdâm olunacak Arnavud ‘askeri bu makûle olmayub Arnabud ümerâsından ve mîrmîrânlarından olub ma‘rûf a‘yânlarından olub getüreceğı ‘askeri bu vech üzere zabt eder ve mikdâr-ı zerre hasârât olmaz merhamet-şi‘âr veliyyü’n-ni‘am efendimiz hazretlerine ‘asker iktizâ edüb getürmeğe irâde-i ‘aliyyeleri buyurulur ise böyle ‘asker getürüb ancak bu makûle ‘asker mîrîye muhtâcdır ‘ulûfe ve ta‘yînâtları vermelüdür.

[15] Vüzerâ-yı ‘izâm efendilerimiz hazerâtı mevâdd-ı sâ‘ire aldıkları şey, tavsiye kılınan Haim Yahudi defterinden ma‘lûm olur lakin bu esnâda mu‘tâd üzere alınmak eyü değildir.

Mora kazâlarının cizyelerini yerlülere verilmeyüb kâğıd başına onar para tahsildâriye ta‘yîn kılınub giden adam vilâyetden ekl eylemek üzere kapudan tahsildârlar ta‘yîn olunur ise re‘âyâ-yı çok zulmden âzâda bâ‘isdir.

Cenâb-ı Hakk ve feyyâz-ı mutlak şevketlü kudretlü ‘azametlü veliyyü’n-ni‘am-ı enâm pâ-dişâh-ı Sikender-ihtişâm efendimiz hazretlerinin vücûd-ı hümayûnların cemî‘ âfât-ı arziyye ve semâviyyeden masûn ve serîr-i saltanat-masîr-i mülûkânelerinde ber-karâr vüzerâ-yı ‘izâm efendilerimiz hazerâtı vücûd-ı ‘âlîlerin cemî‘ âfâtdan ve sû-i karînden emîn ve habîb-i ekrem hürmetine cemî‘ ümmet-i Muhammedî berren ve bahren cemî‘ küffâr üzerlerine mansûr ve muzaffer eyleye âmin bi-hürmeti seyyidi’l-mürselîn.

Cezîrede her kazâda birer a‘yân ve ikişer kocabaşı bâ-buyuruldu nasb olunub ve büyük kazâ ise üçer ve dörder kocabaşı nasb olunub yedlerine buyuruldu verilüb lakin beyaz üzerine verilmeyüb ibtidâda bir buyuruldu götürülüb öteden berü fukarâ-yı ra‘iyyeti tahrîb mücerred voyvoda ve a‘yân ve kocabaşılardan olub fukarâ-yı ra‘iyyetin umûrlarını tesviye için her kazâda birer a‘yân lüzûmu mertebe ikişer ve üçer ve nihâyet dörder kocabaşı ta‘yîn olunmak refâh-ı hâl-i re‘âyâya dâ‘ir keyfiyet olduğundan gerek a‘yân ve gerek nasb olunacak kocabaşılar öteden berü mücerrib ve perhiz-kâr kimesneler olub cümle ittîfâklarıyla olacak a‘yân ve kocabaşılar ism ve şöhetleriyle divân-ı Mora’ya i‘lâm oluna deyu ve kocabaşılara kalpak giydirilüb i‘tibâr oluna. ‘Atîk tercemân merhametlü veliyyü’n-ni‘am Muhsinzade efendimiz hazretlerine sadâkat üzere hıdmet ve yedine sadâkatini müş‘ir buyuruldu i‘tâ ancak mukaddemen haber verüb ısgâ etmediklerinden ve emvâl ü eşyâsı yağma ve ‘ıyâli ‘ırzı hetk olduğundan ve sâbık Mora muhâfızı Hacı Osman Paşa efendimiz ile geçinmeyüb firâr eylemekle mesfûr bulunma-

dığı takdîrce ma‘rûf-ı [16] re‘âyâdan bir kimesne terceman olmağa muhtâcdır. Yehûd olmaz, ma‘rûf-ı kefer olmaludur re‘âyâya istimâlet versün.

Fitne-i mezbûrun zuhûrunu zâbitân ve hükkâm i‘timâd etmeyüb gaflet üzere olduklarından başka emr-i muhâfaza ve tedbîr-i müdâfa‘ada olanları dahi men‘ ve tahzîr eylemeleriyle ve bağteten küffârın hücumundan sâbık sipehsâlâr-ı zafer-şi‘âr-ı Mora merhametlü veliyyü’n-ni‘am sadr-ı esbak Muhsinzade Mehmed Paşa efendimiz hazretleri cezîrede bulunmak olsa zenbûr-vâr keferenin hücumunu def‘ âherin ‘uhdesinden gelmeyüb kâffeten cezîreye küffâr istîlâsı mukarrer idi. Lakin müşârün ileyh efendimiz hazretleri Eflâtûnî tedbîrinden ve bezl-i emvâl [ü] vücûd eylediğinden tevfik-i Hüdâ’ya mukârin ve küffârı def‘ edüb âsâr-ı muhassestâtı⁵⁰ hâric-ez-ta‘bîr olub ilâ yevmi’l-kıyâm elsine-i nâssda dâsitân olmak için sebt-i cerâyid-i târîh olmağa sezadır.

Bu rütbe tahrîrât haddim değildir. Ancak muktezâ-yı gayret vazîfeden ezyed hâmegüzâr-ı iş‘âra tecâsür merhametlü veliyyü’n-ni‘am efendimiz hazretleri bi’l-yümn ve’l-ikbâl teşvîk ve cenâb-ı Hakk her husûslarında tevfik-i ‘aliyyesin bedraka-i refik eyleye âmin. Ancak bu rütbe haddim değildir. Ancak tahrîrât-ı ‘âcizânem üzere tevzî‘âtı men‘ etmeyüb ve bilâ-buyuruldu defter tevzî‘i a‘yân ve voyvoda ellerine ihâle buyurulur ise eyü gelmez hatâ-yı ‘azîmdir hazer gerekdir.

Ve Mora’ya iktizâ eden ‘asâkir çoklu atlu iktizâ etmez Mora’ya göre piyâde iktizâ eder sâniyen Foyniçe kasabası sâkinlerinden istihdâm olunmayub a‘yârî gümüşdür ba‘de uhrâ nedâmet derkârdır ba‘zen Türk uşağı getirülür ise mâni‘ değildir lakin ekser ‘asker Arnabud ‘askeri olub ve ‘asker-i mezbûr dahi tecessüs olunub öteden berü istihdâm me’lûf ‘askerden ve bölükbaşlıları ma‘rûf ve müstelzim kimesneler olub nefis-i Delvine ve Ergiri ve Libohova ve Gardik ahâlîlerinden bölükbaşlıları olsa ânlar neferâtını zabt ederler sâbık Galos muhafızı sa‘âdetlü El-Hacc Osman Paşa bin beş yüz nefer ‘asker ile emr-i muhâfazada kıyâm ve bir akçe ziyân olmayub mûmâ ileyhın ba‘zı bölükbaşlıları mevcûdu ve sadâkat istikâmetleri nümâyân olmuştur ve merhametlü veliyyü’n-ni‘am efendi hazretleri bi’l-mecd ve’l-ikbâl Mora’ya teşrîflerinde ekallî bin ‘askerden mütecâvize muhtâcdır. Ve Derbend pek ihtilâl üzere ise İstefe’de Hacı Ali Ağa’yı getirüb meşveret buyursunlar.

[24] Sa‘âdetlü semâhatlü nezâfetlü nebâhatlü kerîmü’ş-şiyem sultânım efendi-i kerr ü bîzîmân hazretleri

Hümâda gencîne-i ‘irfân olan zât-ı mu‘âvin-nişânları lebrîz-i nukûd-ı ‘âfiyet olmaları du‘âvâtıyla ‘arîza-i senâ-cûy-ı ^{مباركة} budur ki müzâkeresi sebkât eden ihtilâl-i cezîre ve levâzımât-ı terekkebât-ı sâ‘ire ‘âcizâne işbu cerîdeye sebt olunub ancak kâğıd mürekkeb merâm üzere bulunmadığından ve perîşân hâlimiz olduğundan şu‘ûr-ı tahrîrât husûsuna dikkat ve rabt-ı kelâma miknet kalmayub ancak okunacak kadar olub ve her husûsa âşînâ olursunuz. Cenâb-ı Hallâk cemî‘ umûrunuza tevfikler ‘inâyet eyleye âmin.

El-fakîr Süleyman.

50 Metinde محاسنات şeklinde yazılmıştır.

KAYNAKLAR

- Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Kamil Kepeci Tasnifi (KK.d), 60/1.
- Berker, Aziz, “Mora İhtilâli Tarihçesi veya Penah Efendi Mecmuası”, *Tarih Vesikaları Dergisi*, C II/7, s. 63-80; C II/8, s. 153-160; C II/9, s. 228-240; C II/10, s. 309-320; C II/11, s. 385-400; C II/12, s. 473-480, İstanbul 1942-1943.
- Bulut, Erkin, *The Life and Ideas of An 18th-Century Ottoman Bureaucrat: Süleyman Penah Efendi and His ‘Order of the Climes’*, Sabancı Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2020.
- Cezar, Yavuz, “Osmanlı Aydını Süleyman Penah Efendi’nin Sosyal, Ekonomik ve Mali Konulardaki Görüş ve Önerileri”, *Toplum ve Bilim*, S. 42, İstanbul 1988, s. 111-132.
- Fedakar, Cengiz, “Mora İsyanı (1770)”, *Tarihin Peşinde Bir Ömür: Abdülkadir Özcan’a Armağan*, haz. H. Alan-Ö.İşbilir-Z. Aycibin-M. A. Kılıç, İstanbul 2018, s. 587-604.
- Gündoğdu, Birol, *Ottoman Construction of the Morea Rebellion, 1770s: A Comprehensive Study of Ottoman Attitudes to the Greek Uprising*, University of Toronto Yayınlanmamış Doktora Tezi, Toronto 2012.
- Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C V, haz. Nuri Akbayer, İstanbul 1996.
- Nagata, Yuzo, *Muhsinzade Mehmed Paşa ve Ayanlık Müessesesi*, Tokyo 1982.
- Nagata, Yuzo, “Greek Rebellion of 1770 in the Morea Peninsula”, *Memoirs of the Research Department of the Toyo Bunko*, n.46, Tokyo 1988, s. 85-101.
- Süleyman Penah Efendi, *Mora İhtilali (1770)*, haz. Abdullah Zararsız, Ankara 2017.
- Telci, Cahit, “Bir Osmanlı Aydınının XVIII. Yüzyıl Devlet Düzeni Hakkındaki Görüşleri: Penah Süleyman Efendi”, *Osmanlı*, C VII, Ankara 1999, s. 178-188.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C IV/1, Türk Tarih Kurum Yayınları, Ankara 2011.

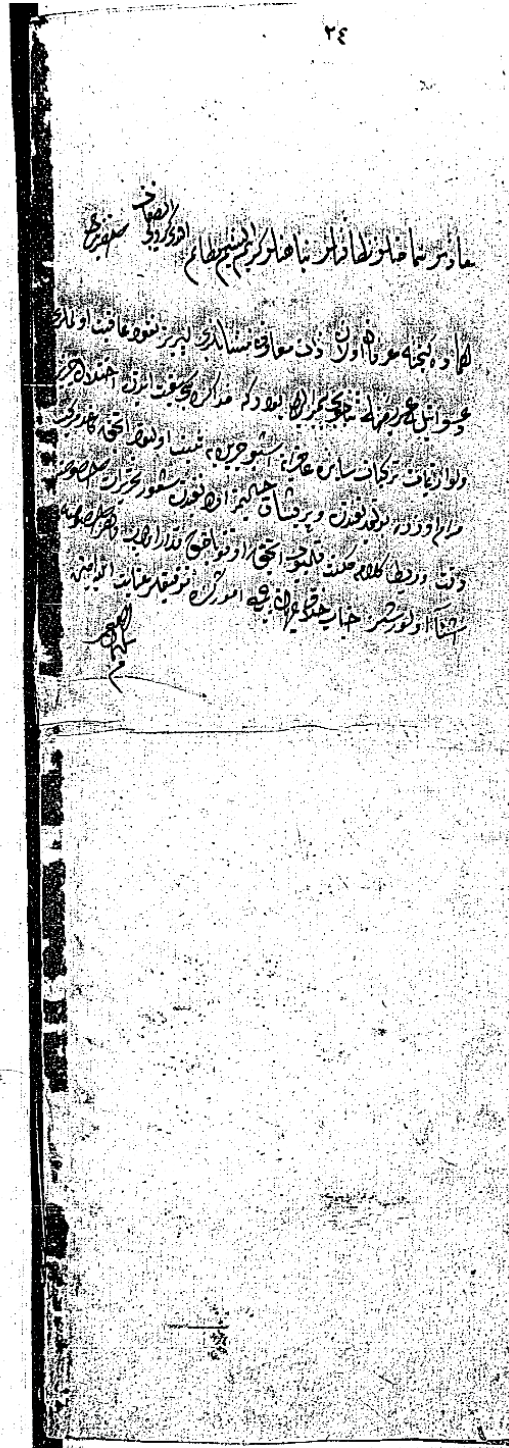
KAMİL KEPECİ
(AMEDİ KALEMİ ODASI DEFTERİ)

KK.d

GENEL NO: 0060/1

ÖZEL NO: 0011

[illegible][illegible][illegible]

KOD : KK.d	GENEL NO : 0060/1	ÖZEL NO : 0011
KAMİL KEPECİ (AMEDİ KALEMİ ODASI DEFTERİ)		
BAŞLANGIÇ TARİHİ :		BİTİŞ TARİHİ :
ŞEKLİ : Ciltli Ciltsiz Ebrulu Ebrusuz X X		EBADI : 43.5 x 15.5
NUMARALAMA USULÜ : Varak Sayfa X		TOPLAM SAYFA SAYISI : Numaralı : 24
BOŞ SAYFALARI : Numaralı boş sayfalar : 17-22 Numaralandırılmamış boş sayfalar : --- Defterin başında 1 sayfa boş.		
AÇIKLAMALAR : Deftere sayfa numarası verilirken 22’den 24’e atlanmıştır.		

SON

Çukurova Âyânları III: Hasanpaşazâde Ahmet Bey

Yılmaz Kurt*

Öz

Hasanpaşazâdeler, 1750 yıllarında Karslızâdeler olarak ortaya çıkmış bir âyân ailesidir. Aileden Hasan Ağa'nın 1770 yılında Adana beylerbeyi olmasından sonra aile Hasanpaşazadeler olarak anılmaya başlamış ve en parlak günlerini Ahmet Bey'in Adana âyânlığı ve Adana mütesellimliği yaptığı 1793- 1812 yılları arasında yaşamıştır.

1812 yılında Ahmet Bey'in ölümü üzerine yerine kardeşi Mehmet Bey Adana mütesellimi olmuştur. Mehmet Bey'in devlet ile ters düşerek sürgün edilmesi üzerine de Ahmet Bey'in oğlu Hacı Ali Bey Adana mütesellimliğini yürütmüştür.

Bu makalede ele alınan 60 belge Hasanpaşazâde Ahmet Bey'in ilk yıllarına ilişkin olup bir âyân ailesinin devletle olan ilişkilerini nasıl yürüttüğü ve mukataalar veya iltizamlar satın alarak bölgede nasıl etkin bir konum kazandığını gösteren belgelerdir. Ahmet Bey'in mütesellimlik beratları bir âyân ailesinin mütesellimliği niçin ve ne şekilde atandığını gösteren önemli belgelerdir.

Hasanpaşazadeler âyân ailesi Adana Müftüsü İshak Efendi kolundan varlığını devam ettirmiştir. Bugün bölgede Ramazanoğlu, Ener, Tarımer, Oral, Uygur gibi soyadları taşıyan aileler bu aileden gelmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Çukurova, âyân, Karslızâdeler, Hasanpaşazâde Ahmet Bey, Hasanpaşazâde Mehmet Bey, Adana mukataaları, mütesellim.

Çukurova Âyânları (Notables) III: Hasanpaşazâde Ahmet Bey

Abstract

Hasanpaşazâdes is an *ayan* family that emerged in the 1750s as Karslızâdes. After Hasan Ağa, who was a member of the family, became the governor-general of Adana, the family began to be called as Hasanpaşazades and the most gorgeous days of the family were between the years of 1793-1812 when Ahmet Bey was *ayan* and *mütesellim* (exciseman) of Adana.

After the death of his brother Ahmet Bey, Mehmet Bey became the *mütesellim* of Adana in 1812. Since Mehmet Bey could not get along with the state and was banished, Hacı Ali Bey, son of Ahmet Bey, took over the duty of Adana *Mütesellimliği*.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarihi-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü Emekli Öğretim Üyesi, Ankara /TÜRKİYE, yilmazkurt2002@yahoo.com ORCID: 0000-0001-9595-7398
DOI: 10.37879/belgeler.2022.39

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile isanslanmıştır/This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC Y-NC).

Sixty documents scrutinized in this article are related to the first years of Ahmet Bey and indicate the relationship between the state and an *ayan* family and the active role of Ahmet Bey in the region by buying *mukataas* and *iltizams*. The *berats* of Ahmet Bey are crucial documents that indicate why and how an *ayan* family is appointed to position of *mütesellimlik*.

Hasanpaşazade *ayan* family's lineage continued with İshak Efendi, mufti of Adana. Today, in the region, people who have surnames such as Ramazanoğlu, Ener, Tarımer, Oral, Uygur are the descendants of this family.

Keywords: Çukurova, *ayan*, Karslızâdeler, Hasanpaşazâde Ahmet Bey, Hasanpaşâzade Mehmet Bey, mukataa of Adana, *mütesellim*.

Giriş

Çukurova siyasi tarihinde önemli etkileri olan Hasanpaşazâdeler âyân ailesi hakkında bugüne kadar birkaç yayın yapıldı¹. Bu yüzden ailenin geçmişi hakkında ayrıntılı bilgi vermek yerine makaleye konu olan Hasanpaşazâde Ahmet Bey'i tanıttak ve yayına hazırladığımız belgelerin genel bir değerlendirmesini yapmakla yetineceğiz².

Aile, Kars-ı Maraş (Kadirli) yöresinden geldikleri için 1760 yıllarına kadar Karslızâdeler olarak anılmaktaydı. Karslızâde Hacı Ali Ağa'nın oğlu Hasan Ağa 1769 yılında Üzeyir (İskenderun, Payas) sancakbeyi ve arkasından Adana beylerbeyi olunca aile bu tarihten sonra daha çok Hasanpaşazâdeler diye anılmaya başladı. Bundan önce yayınlamış olduğumuz belgeler ailenin Karslızâdeler olarak anıldıkları döneme ait belgeler ile Hasan Paşa'nın Adana Beylerbeyiliği ve Özi Muhafızlığı dönemi ile ilgili belgelerdi.

Hasan Paşa'nın oğulları Abdullah Paşa ile kardeşi II. Hacı Ali Bey dönemine ait daha az sayıda belge bulunmaktaydı. Ancak Abdullah Paşa'nın oğulları Ahmet Bey ve Mehmet Bey hakkında Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (COA)'nde; eski adıyla Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) kataloglarında ve Adana Şer'îye sicillerinde pek çok belge bulunduğunu gördük. 58 numaralı Adana Şer'îye Sicili sanki özel olarak Ahmet Bey için tanzim edilmiş gibiydi. Bu yüzden çalışmamızın başlangıcında Ahmet Bey ve Mehmet Bey dönemine ait belgeleri bir makalede toplamayı tasarlamışken bu makaleyi sadece Ahmet Bey ile ilgili belgelere ayırmak zorunda kaldık. Bu durumda bile bulduğumuz belge sayısı 100'ün

1 Yılmaz Kurt, "Çukurova'da A'yânlık Mücadelesi: Hasanpaşazâdeler", *XV. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler, 20-24 Eylül 2010 Ankara*, 4. Cilt-1. Kısım, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2010, s. 1259-1278; Yılmaz Kurt-Ertan Ünlü, "Çukurova Âyânları I: Hasanpaşazâdeler İle İlgili Arşiv Belgeleri I", *Belgeler*, C XXXIII/S. 37 (2012), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 57-116; Yılmaz Kurt-Ertan Ünlü, "Çukurova Âyânları II: Hasanpaşazâdeler (Karslızâdeler) İle İlgili Arşiv Belgeleri II", *Belgeler*, C XXXIV/S. 38 (2013), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2016, s. 17- 86.

2 Bu makalenin hazırlanması sırasında bana yardımcı olan Doktora öğrencimiz Ümit Katırcı ve Yüksek lisans öğrencimiz Mehmet Çetinkaya'ya teşekkür ederim. Hatalı ve eksik sayfaların zamanında ve mükemmel olarak yeniden çekilmesini sağlayan Cumhurbaşkanlığı Arşivi yöneticilerine ve çalışanlarına da minnet borçluyum.

üzerine çıkınca konu olarak aynı özellikleri taşıyan deyn temessükü, tahvil belgesi gibi birçok belgeyi çıkardık. Ancak Ahmet Bey'in mukataalar üzerinden Adana'daki siyasi ve ekonomik etkinliğini ortaya koyması açısından bu belgelerden önemli gördüklerimizi buraya almakta yarar gördük.

Bu makaleye konu olan Ahmet Bey, 1793 yılından 1812 yılına kadar Adana'da çoğu zaman unvanı mütesellim olsa bile gerçekte bir vali gibi hüküm sürmüştür. Adana mütesellimi Karcı Mehmet Ağa'nın idamından sonra 1793 yılının Aralık ayında Rumeli'de bulunan Anabolu kalesinin muhafazası hizmeti sebebiyle adından bahsedilmiştir³. 1812 yılında Ahmet Bey ölünce⁴ Adana mütesellimliği görevi kardeşi Mehmet Bey'e verilmişti. 1826 yılından 1832 yılına kadar da Ahmet Bey'in oğlu III. Hacı Ali Bey Adana ve Tarsus mütesellimi olarak bütün Çukurova'yı denetimi altına almıştı.

Bu makalede Ahmet Bey ve dönemine ait 60 belgeye yer vereceğiz. Geri kalan belgeleri ise ayrı bir makalede vermenin daha doğru olacağını düşündük. Hasanpaşazâde Mehmet Bey ile ilgili belgeleri ayrı bir sayıda yayınladıktan sonra serinin son makalesini ise Hasanpaşazâde III. Hacı Ali Bey ile ilgili belgelere ayıracağız. 1832 yılında III. Hacı Ali Bey'in İstanbul'a sürgün edilmesi ile birlikte ailenin askeri kanadı sona erdi⁵. Aile Adana Müftüsü İshak Efendi kolundan günümüze kadar gelmiştir⁶. Cumhuriyet döneminde aileden pek çok milletvekili, belediye başkanı, müftü, devlet adamı ve subay yetişmiştir. Aile bugün kendisini daha çok Ramazanoğlu sülalesi üzerinden tanımlamaktadır⁷.

Hasanpaşazâde Ahmet Bey'in adının geçtiği ilk belge 1788 tarihli dir. Bu belgede Ahmet Bey ve kardeşi Mehmet Bey'in Ramazanoğulları Evkâfı'na ait Yeni Han yakınında bulunan bazı dükkânlarının kiracısı olan Çelebi Ağa'nın ölümü üzerine bu dükkânların işletilmesi hakkını Sertunayî Halil Ağa ve kardeşinin oğlu Mustafa Ağa ile birlikte ortaklaşa satın aldıklarını görmekteyiz. Karslızâdeler veya daha sonraki adlarıyla Hasanpaşazâdeler 1850'lerden sonra kendilerini doğrudan doğruya Ramazanoğulları'na bağlayacak olmaları bakımından bu belge önemlidir⁸.

Sayda ve Şam taraflarında çıkan karışıklığın bastırılması için acil olarak asker gerekince Adana'dan 800 piyade askeri yazılmasına gerek duyulmuştu. Bu 800 askerin 500'ünü Adana mü-

3 Yılmaz Kurt, agm., s. 1265.

4 Ahmet Bey'in ölüm tarihi bir belgede Selh-i Şevvâl 1226/ 16 Kasım 1811 olarak gösterilmiştir. Oysa ki Câbî Ömer Efendi'ye göre 1812 yılında ortaya çıkan Sarıcaoğlu İsyanı sırasında Sarıcaoğlu Adana'ya kaçmış ve Ahmet Bey'e sığınmıştı. Bk. Câbî Ömer Efendi, *Câbî Tarihi*, C II, haz. Mehmet Ali Beyhan, TTK Yayınları, Ankara 2006, s. 896- 897. Burada belgenin tarihini esas alarak 16 Kasım 1811 tarihini Ahmet Bey'in ölüm tarihi olarak kabul etmek daha doğru görünmektedir.

5 Kasım Ener, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, 7. bs., İstanbul 1986, s. 290.

6 Ener, *age.*, s. 283.

7 Yılmaz Kurt, "Ramazanoğulları'nın Sonu", *Ramazanoğulları Beyliği, Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-III*, Editörler: Mehmet Şeker- Fatih Yahya Ayaz- Yakup Kaya- Abdulvahab Alıcı, Necmeddin Erbakan Üniversitesi Yayınları, Konya 2017, s.59- 76.

8 Adana Ş.S. 44, img. 57, belge 105, 20 L 1202 (24 Temmuz 1788) tarihli düstûr-ı amel temessükü.

tesellimi Ahmet Bey; 300'ünü ise Menemenci aşireti boybeyi Menemencioğlu II. Ahmet Bey toplayacak ve Şam'a gönderecekti⁹. 1790 yılında gönderilen bir başka fermada ise Adana mütesellimi Ahmet Bey'in 1.000 nefer piyade asker ile birlikte bir an önce gelip orduya katılması emir edilmekteydi¹⁰. Buradan anlamaktayız ki 1789 yılında başlanılan asker yazma işi tamamlanmamış ve Ahmet Bey 1790 yılı Ağustos'una kadar henüz Adana'dan dışarı çıkmamıştı.

Adana Eyaletinden Deve veya Deve Bedeli İstenilmesi

Bir savaş ortaya çıktığında devlet çoğu zaman Adana eyaletinden deve veya deve bahası istemektedir. *Akka Savunması*'na yardım için Adana sancağından 150 mehar deve istenilmişti. Fermana rağmen sancaktan toplanabilen deve ise ancak 51 mehardı. Geriye kalan 99 mehar devenin çok acele gönderilmesi için defalarca emir gitmiş olmasına rağmen bu 99 mehar deve ortada yoktu. Beher mehar deve 150 kuruş hesabıyla 14.850 kuruşun hisse sahiplerinden toplanarak acele gönderilmesi için Adana mütesellimi olan Ahmet Bey'e, Adana kadısına ve diğer görevlilere ferman gönderilmişti¹¹.

1797 yılında Vidinli Pasbanoğlu Osman Ağa isyan edip de Tırnovi kasabasını bastığı zaman Adana Mütesellimi Ahmet Bey'den Rumeli'deki bu isyanın bastırılması için 40 katar deve göndermesi istenilmişti¹². Bu iş için İstanbul'dan Adana'ya gelen Mahmut isimli gedikli beher katarı 300 kuruştan develeri halktan satın alacak ve ayrıca her katar için 9'ar kuruş nafa-kahası ödeyecekti. Fermanın altında bu deve işi için farklı tarihlerde 4 ayrı ferman veya emir gönderilmiş olduğu da bildirilmekteydi. 1798 yılında gönderilen fermada ise Adana sancağından istenilen deve miktarı 150 mehar olarak belirlenmişti¹³. Fermanın altındaki notta bu konuda acele edilmesini emr eden iki ayrı fermanın daha gönderilmiş olduğu bilgisi yer almaktadır. Bu açıklama devlet emirlerinin taşralarda yeteri kadar ciddiye alınmadığının bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Mütesellimlerin Mukataa Satın Alması ve İltizama Vermesi

Ahmet Bey ile ilgili belgelerden büyük çoğunluğu mütesellimlik veya mukataa alımı veya iltizama verilmesi ile ilgilidir. Mukataa alım satımı veya iltizamı konusunda Ahmet Bey çoğu zaman kardeşi Mehmet Bey ile birlikte ihalelere katılıyordu. Yine çoğu ticaret işlemlerinde amcaları Hacı Ali Bey'in oğlu Mustafa Bey ile ortaklaşa hareket etmekteydiler. İstanbul'dan Kapudan-ı Derya, Tersane Emmini gibi üst düzey görevlilerin de Adana'daki bu ihalelere katıldıklarını ve Adana'dan çeşitli mukataalar satın aldıklarını, yerli âyanlarla işbirliği içine girdiklerini, karşılıklı menfaat ilişkilerinin siyasi yansımalarını görebilmekteyiz¹⁴.

9 Adana Ş.S. 55, img. 59, sayfa 58, belge 79, 8 RA 1204 (26 Kasım 1789) tarihli hüküm.

10 Adana Ş.S. 55, img. 64, sayfa 125, belge 62, evâhir-i ZA 1204 / 2- 11 Ağustos 1790 tarihli ferman.

11 Adana Ş.S. 55, img. 68, sayfa 68, belge 50, 1 Ş 1204 / 16 Nisan 1790 tarihli ferman.

12 Adana Ş.S. 55, img. 14, sayfa 26, belge 205, 17 C 1212 / 7 Aralık 1797 tarihli ferman.

13 Adana Ş.S. 55, img. 29, sayfa 56-57, belge 158-159, 29 CA 1213 / 08 Kasım 1798 tarihli ferman.

14 TD. 114 (1572) Adana Mufasssal Tahrir Defteri, v. 171aIII, 1729 tarihli belge.

1791 yılında Adana ve Tevâbii İhtisab Mukataasını Karsîzâde Es-seyyid Ahmet Bey ve Es-seyyid Mehmet Bey *emanet* yoluyla ortaklaşa satın almışlardı. Bir kısım hissesi ise eski Tersane Emmini Mehmet Emin Bey'in üzerinde idi. Karataş İskeleyi vergilerinden ve diğer bazı vergilerden harc ve masraflar çıktıktan sonra 11.337 kuruş toplamışlardı. Bu paradan 4.251 kuruşun ise halen Ahmet Bey ve Mehmet Bey'in zimmetlerinde olduğu anlaşılmış ve derhal hazineye teslim edilmesi için bir hüküm gönderilmişti¹⁵. Hasanpaşa'dan sonra aile daha çok Hasanpaşazâdeler diye anıldığı halde Hasan Paşa'nın torunlarına Karsîzâde (Karslıoğlu) diye hitap edilmiş olması dikkat çekmektedir.

Yabancılar Zahire Satışı

Kozanoğlu Deli Yusuf adlı kişiye ve bu kişiye yardım eden Farsak taifesine zahire verilmemesi yolunda Bozok sancağı mutasarrıfı Cabbarzade Mir Süleyman Bey'in daha önce boybeylerine göndermiş olduğu tembihlere rağmen bu kişiye buğday satışı yapılırsa cezaya uğratılacaklarına dair Adana mütesellimi Ahmet Bey ve Kara Hacı, Bozdoğan, Karacalı gibi boy beylerine özel olarak ferman gönderilerek uyarılmalarına gerek duyulmuştu¹⁶. Belgede Kozanoğlu Yusuf'un bu zahireyi ne için ve hangi yetki ile topladığı açıklanmamıştır. Menemencioğlu Hacı Habib Bey zamanında Avrupa gemilerine zahire satılması konusunda Habib Bey yetkili kılınmış ve Menemenciler bu satıştan büyük paralar kazanmışlardı¹⁷.

Burada Kozanoğlu denilmesine rağmen Deli Yusuf hakkında başkaca bir bilgi verilmediğinden bu kişinin Kozanoğullarından Topal Ağa'nın oğlu Yusuf Ağa olup olmadığı açık değildir. Çünkü onun için hiçbir kaynaktan "Deli" sıfatının kullanıldığını görmedik. Ancak Kozan dağlarında yaşayan halkın çoğunluğu Varsak veya Farsak olarak bilindiğinden¹⁸ söz konusu Kozanoğlu Deli Yusuf diye tanıtılan kişinin Kozanoğlu Yusuf Ağa olması mümkün görünmektedir.

Âyânların Eyaletle Yeniçeri Serdarı Tayin Edilmesi

Yeniçeriler taşra eyaletlerde görevlendirilmeye başlamalarından sonra yeniçeriler ve yeniçeri subaylarından bazı kişiler gittikleri bu bölgelerde yerleşip kaldılar. Adana âyân aileleri arasında bu şekilde yeniçeri kökenli aileler bulunmaktaydı. Hasanpaşazâdelerin dip dedeleri Karslı Hacı Hüseyin Ağa'nın da yeniçeri kökenli olduğuna dair ipuçları bulunmaktadır. 1792 tarihli Yeniçeri Ağası Ahmet Ağa'nın Adana kadısına gönderdiği mektupta Ahmet Bey'i Adana serdarı tayin etmiş olması belki de bu köken dolayısıyladır. Bu mektupta Ahmet Bey'e verilen görev, Adana'daki askerî unsurları zabt u rabta almak ve "haşerât" tabir edilen zararlı kişilerle mücadele ederek halkın huzur ve güvenliğini sağlamaktır. Kazâ dâhilinde bulunan bütün yerleşik ve misafir yeniçeriler, cebeciler, topçular, top arabacıları, acemi oğlanları ve kuloğulları üzerine serdar ve zabıt tayin olunduğu bu belgede açıklanmaktaydı. Mirasçısı olmadan ölen

15 Adana Ş.S. 61, img. 5, s. 17, belge 22, 9 Ş 1205 / 13 Nisan 1791 tarihli hükm-i şerif.

16 Adana Ş.S. 57, img. 54, belge 136, evâ'il-i C 1206 / 26-01-04.02.1792 tarihli ferman.

17 Menemencioğlu Ahmed Bey, *Menemencioğulları Tarihi*, Yayına haz.: Yılmaz Kurt, Akçağ Yay., Ankara 1997, s. 58.

18 Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir*, haz. Cavid Baysun, C III, 3. bs. Ankara 1991, s. 108- 109.

yeniçerilerin ve askerî taifenin metrukâtları açık artırma ile satılıp elde edilen para defteriyle birlikte İstanbul'a Yeniçeri Ocağı'na gönderilecekti¹⁹. Bu türden eyalet serdarı tayinlerine şer'îyye sicil kayıtlarında çok sık rastlanılmaktadır. Ama âyân ailesinden bir kişinin serdar tayin edilmesi birçok yönden incelenmeye değer bir konudur. 1793 yılında eski mütesellim Abdullahpaşazâde Ahmed Bey'in Yeniçeri Ağası Mustafa Ağa'nın mektubuyla ikinci defa Adana serdarlığına tayin edildiğini görmekteyiz. Her iki serdarlık atama mektubu tamamen aynı ifadelerle yazılmış kalıp yazılardandır²⁰. Yine 1793 yılının Ekim ayında Ahmet Bey'i Adana mütesellimi olarak görmekteyiz²¹. Mütesellimlik ve serdarlık görevlerini birlikte yürüten Ahmet Bey, askerî beytûlmâl işinin takibi için askerî sınıftan birilerini görevlendirmekteydi²².

Cemâ'athâ-yı Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'ası ve Bozok Âyânı Mir Süleyman Bey

Adana'da bulunan Cemâ'athâ-yı Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'ası büyük mukataalardan olup yıllık 9.869 kuruş devlete gelir sağlamaktaydı. Bu mukataayı malikâne olarak uhdelere alan Ahmet ve Mehmet Bey ile amcaoğulları olan Mustafa Bey 1201-1206 (1786-1792) yılları arasında yaptıkları ödemelerin dışında 44.910 kuruş borçlu bulunmuşlardı. Bu borcun tahsili için İstanbul Başmuhasebe kaleminden Hafız Mehmet Emin özel görevli olarak Adana'ya geldi. Kendisine yardımcı olunması ve “bir an akdem ve bir saat mukaddem” bu paranın İstanbul'a ulaştırılması için Adana valisine, Adana kadısına ferman gönderilmişti²³.

“Bundan sonra kat'an te'hîr ve tevkîf olunmayarak” ifadesinden malikâne sahiplerinin çeşitli bahaneler öne sürerek borçlarını zamanında ödemedikleri ve borcun bu şekilde 44.910 kuruşa ulaştığı anlaşılmaktadır. 1793 tarihli bir başka fermanla ise söz konusu mukata'aya sahte ferman sureti ve beratla Yörügân-ı Bozdoğan Mukâta'asının mutasarrıfları olan Mustafa ve Sisli Kozanoğlu Yusuf'un ve Sis ve Çukurâbâd cânibinde bulunan bazı aşiretlerin müdahalede bulundukları görülmektedir²⁴.

1794 yılı başında Hasanpaşazâdelerin bu borcu kapatmadığı aksine borcun 59.768 kuruşa çıktığı görülmektedir. Borcun tahsili için Bozok âyânı Mir Süleyman Bey'e başvurulmuş ve onun desteğiyle 14.750 kuruş ancak toplanabilmişti. Oysaki hazine masrafları pek çoktu ve paraya şiddetle ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu 9 senelik hesaptan artı kalan 59.768 kuruşun ilgili kişilerden “her ne şekilde olursa olsun” tahsil edilerek hazineye ulaştırılması için hüküm gönderilmişti²⁵. 1795 yılında mukataanın 10.077 kuruş malının “tamâmen ve kâmilin” 3 ortakdan tahsil edildiğini görmekteyiz²⁶. 1210 (1796) yılında mukataa gelirlerinden 1201- 1202 yıllarına ait

19 Adana Ş.S. 63, img. 16, sayfa 53, belge 81, 01 ZA 1206 / 21.06.1792 tarihli yeniçeri ağası mektubu.

20 Adana Ş.S. 63, img. 32, sayfa 116, belge 143, 01 ZA1207 / 10.06.1793 tarihli yeniçeri ağası mektubu.

21 Adana Ş.S. 56, img. 30, sayfa 71, belge 8, 25 RA 1210 / 9 Ekim 1793 tarihli borç halâs senedi.

22 Adana Ş.S. 63, img. 7, sayfa 20, belge 22, 23 R 1208 / 28.11.1793

23 Adana Ş.S. 63, img. 23, sayfa 81, belge 111, 25 M 1207 / 12 Eylül 1792 tarihli ferman.

24 Adana Ş.S. 66, sayfa. img. 34, sayfa 21, belge 26, 26 C 1208 / 29 Ocak 1794 tarihli ferman; Adana Ş.S. 66, img. 34, sayfa 21, belge 26, 26 C 1208 29 Ocak 1794 tarihli ferman;

25 Adana Ş.S. 66, img. 13, sayfa 63, belge 78, 9 C 1208 / 12.01.1794 tarihli hüküm.

26 Adana Ş.S. 64, img. 60, sayfa 71, belge 160, 25 B 1210 / 11 Ağustos 1795 tarihli tahvil.

44.361 kuruşun acilen İstanbul'a gönderilmesi ve hazineye teslim edilmesi için Adana kadısı ve Bozok sancağı mutasarrıfı Cabbarzâde Mir Süleyman Bey'e emr-i şerif gönderilmişti²⁷. İstabl-ı âmire masrafları için mukataa gelirlerinden gönderilmesi istenilen 4.470 kuruş zamanında gönderilmeyince yine Cabbarzâde Süleyman'dan yardım istenilecekti²⁸. Sadrazamlık Mektubî Kalemi halifelerinden Mehmet Emin Efendi bu mukataa gelirini toplamak için özel görevli olarak Adana'ya gitmiş döndüğünde verdiği uzun raporundan sonra istenilen paranın yeniçeri mevacicinin dağıtılmasından önce yetiştirilebilmesi için 1796 yılı Ekim ayında Cabbarzâde Süleyman Bey'e emir gönderilmesi gerekli görülmüştü²⁹. Menemenci aşiretinin devlete olan 10.000 kuruş vergi borcunu toplamak için özel olarak gönderilen çukadar Mehmet Ağa ancak 5.000 kuruş toplayabilecektir³⁰.

Cemaatha-i Yörügan-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukāta'ası'nın hesabını kapatmak bir türlü mümkün olmuyordu. 1201 senesinden 1210 senesine gelinceye kadar mukataanın 29.712 kuruş vergi borcu birikmişti. Devlet bu parayı alabilmek için taviz vermek zorunda kalacak ve senede 5.000 kuruş taksite bağlanacak ama mukataanın değişmez üçlüsü görevlerine devam edeceklerdi. İstanbul, bu durumu padişah iradesine ve kendisinin taahhüdüne aykırı bulmuş, mukataanın kendilerinden alınarak isteklisine satılması ve zimmetleri olan meblağın def'aten tazmini gerekli olmuş ise de yine taviz verilerek "bu def'a tenbîh ile iktifâ" olunmasını yeterli bulunmuştu³¹.

Eski Müftüye ve Yeni Serdara Eman Hücceti Verilmesi

1793 tarihli belge, eski mütesellim Ahmet Bey ve diğer ağaların eski müftü Eş-şeyh El-hâcc Mehmet Efendi'ye verdikleri ilginç bir sulh hüccetidir. İlginçliği normal uygulamada eski bir mütesellimin eski bir müftüye böyle teminatı havi bir hüccet vermesi usul olmadığı halde buna gerek duyulmuş olmasıdır. Hüccet eski müftüye verilmiş olmakla birlikte içeriğinde müftü hakkında zımnen bir suçlama ve hakaret sezilmektedir. Hüccet verenler "cümle 'ulemâ ve sulehâ e'imme ve hutebâ ve müderrisîn-i kirâm-ı zevî'l-ihtrâm" diye başlamakta, asker ve ulemâ bütün Adana vücuhunun eski müftüye bir "eman hücceti" verdikleri anlaşılmaktadır. Ancak "kimsenin malına ve canına suikast etmedikçe" biz de onun canına ve malına tecavüz etmeyeceğiz şeklindeki bir teminat hücceti garip olduğu gibi "evhâm-ı hayâlâta teba'iyet ve vesveseye zâhib" olmak iddiası da emekli bir müftü için hakaret taşıyan ifadelerdir. Eski müftü Mehmet Efendi'nin yerine kimin müftü olduğu bildirilmemişse de Ahmet Bey'in babasının amcası oğlu olan Adana Müftüsü İshak Efendi'nin bu işin içinde olması büyük bir ihtimal olarak görünmektedir³².

27 Adana Ş.S. 56, img. 16, sayfa 31, belge 43, 28 L 1210 / 06 Mayıs 1796 tarihli emr-i şerif.

28 Adana Ş.S. 56, img. 16, sayfa 57, belge 44, 17 L 1210/ 25 Mayıs 1796 tarihli emr-i şerif.

29 BOA, C. ML 781/31892, 6 R 1211 / 09 Ekim 1796 tarihli telhis.

30 BOA, C. Dahiliye 17063-B, 25 Receb 1211/ 24 Ocak 1797 tarihli Bozok Mutasarrıfı Süleyman Bey'in arzı.

31 Adana Ş.S. 55, img. 10, sayfa 18, belge 215, 18 S 1212 / 12 Ağustos 1797 tarihli ferman sureti.

32 Adana Ş.S. 56, img. 23, sayfa 57, belge 30, 11 Ş 1211 / 13 Şubat 1793 tarihli hüccet.

1796 yılında Adana Mutesellimi Ahmet Bey'in aynı yolda bir teminat verdiğini görmekteyiz. Bu sefer kendisine teminat verilen kişi Adana'nın eski ayânlarından olup Adana serdarlığı görevine atanan Mustafa Ağa ile ilgilidir. Saray serturnacılarından olan Mustafa Ağa için Ahmet Bey'in "ez kadîm 'eban ve an ceddin bi'l-cümle hizmetimizde sadâkat ve istikâmet üzere olub" şeklindeki ifadesinden Mustafa Ağa'nın Hasanpaşazadelerle ilgili bir kişi olduğu anlaşıyor. Bu anlaşmaya kefil olan kişiler arasında o sırada fiilen Adana Müftülüğü görevinde bulunan aynı aileden İshak Efendi'nin bulunması da aile içerisinde çıkan iktidar çekişmesinin bu şekilde çözüme ulaştırıldığı şeklinde yorumlanabilir³³.

26.10.1794 tarihli sulh hüccetinde adı geçen 3 mukata'a işletmecisi babalarının amcaoğlu olan İshak Efendi'deki 4.248 kuruşluk alacaklarından 1.750 kuruş alarak vazgeçtiklerini ve hiçbir davaları kalmadığını bildiriyorlardı³⁴. 26.09.1794 tarihli 79 numaralı belge de tam olarak aynı konuyla ilgili adigeçen 3 kişi tarafından verilmiş bir ibranâmedir³⁵.

Vakıf Yönetimine ve Vakıf Mallarına El Atılması

1795 yılında Adana'nın en büyük vakfı olan Ramazanoğulları Vakfı "Sadrazam nezâretinde âsûde evkâftan olup Sadrazam mektûbî halifelerinden Seyyid Halil Mahir müteveli kaymakamı olarak tayin edilmişti. Vakfin gelir kaynaklarından Adana'da bulunan Yeni Han'ın 1204-1208 seneleri kira gelirinden toplam 1.600 kuruş Yeğenzâde Seyyid Mehmed Said ve Hacı (Ali) Beyzâde Mustafa Bey zimmetinde bulunuyordu. Yine vakfa ait Eğlemez Han'ın 1208 senesi kira gelirinden Abdullahpaşazâde Ahmet Bey ve Mehmet Bey zimmetlerinde 150 kuruş olmak üzere çeşitli vakıf gelirlerinden değişik kimselerde birikmiş olan vakıf alacaklarının ödenmediği görülmüştü. Sadrazam çukadarlarından Abdullah'ın isteği üzerine bu vakıf alacaklarının tahsili için İstanbul'dan ferman gönderilmişti³⁶.

Karcı Mehmet Ağa'nın İdamı ve Diğer Olaylar

1796 yılında idam edilen Adana mütesellimi Karcı Mehmet Ağa'nın malları usûl gereği müsadere edilmiş ancak Adana Valisi Yusuf Paşa, Karcı Mehmet'in eşinin mallarına da el uzatınca görevden alınmış yerine Mehmet Paşa atanmış ve bu görev değişikliği sırasında Hasanpaşazâde Ahmet Bey mütesellimlik makamına getirilmişti. Karcı Mehmet Ağa'nın 1208 ve 1209 yıllarına ait Adana cizyesi tahsilâtından 27.745,5 kuruş zimmetinin tahsili için İstanbul'dan gelen İbrahim ve Abdullah marifetiyle malları müzayedeye çıkarılmıştı³⁷.

XVIII. yüzyıl sonlarında Anadolu'nun bazı bölgelerinde ve Çukurova'da konar-göçer aşiretler tahrir tabi tutularak asker ve vergi açığı kapatılmaya çalışıldığı sırada Tekeli aşireti de tahrir

33 Adana Ş.S. 56, img. 31, sayfa 73, belge 4, 21 Ramazan 1210 / 30 Mart 1796 tarihli hüccet.

34 Adana Ş.S. 62, img. 4, sayfa 32, belge 77-78, 1 R 1209 / 26.10.1794 tarihli hüccet.

35 Adana Ş.S. 62, img. 4, sayfa 32, belge 79, 1 RA 1209 / 26.09.1794 tarihli ibranâme.

36 Adana Ş.S. 66, img. 12, sayfa 65, belge 79, 11-20 C 1209 / 03-11 Ocak 1795 tarihli ferman sureti.

37 Adana Ş.S. 56, img. 12, sayfa 22-23, belge 53, 14 N 1210 / 23 Mart 1796 tarihli hüküm.

edilmişti³⁸. Tarsus taraflarında yaşayan Tekeli aşireti reisi Tekeli Mir Ali Bey'den 500 nefer asker ile Mısır tarafında bulunan orduya katılması emredilmişti. Ancak bu askerin zamanında toplanıp, techiz edilip gönderilmesinden ümit kesilmiş olmalı ki her asker için 50 kuruş olmak üzere 25.000 kuruş bedel verilmesi istenilmiş sonra bundan da indirimle gidilerek 15.000 kuruş gönderilmesinin yeterli olacağı Adana mütesellimi Ahmet Bey'e ve diğer görevlilere bildirilmişti³⁹.

Mütesellimlik Yetkisi

Ahmet Bey, 1793 yılından 1812 yılına kadar birçok defa Adana mütesellimi olarak atanmıştır. Bazı mütesellimlik beratları İstanbul'dan gelirken bazılarının Adana valisinin veya yardımcısının başvurusunun tasdiki ile gerçekleşmektedir. 1796 tarihli mütesellimlik emri Rumeli beylerbeyi olup İsmail Muhafızlığı ile görevlendirilmiş olan ve kendisine ek olarak Adana eyaleti valiliği de verilen Mehmet Paşa'nın vekili olarak gerçekleşmişti⁴⁰.

Menzil İdaresi ve Adana'da Çekirge İstilâsı

Ahmet Bey'in mütesellimliği 1796 Nisan ayında Yusuf Paşa'nın Adana Beylerbeyiliğine atanması ile sona ermişti. Ama 1796 yılı başında halkın en büyük sıkıntısı 5 seneden beri devam eden çekirge istilasını idi. Çekirge istilasını yanında Adana eyaletinin hiç bitmeyen şikâyetleri de devam ediyordu: Aşiretler arasında ortaya çıkan karışıklıklar, halkın komşu eyaletlere kaçmasına yol açmıştı. Bu yüzden de 12.000 haneden oluşan Adana kazâsının nüfusu 300 hane kadar inmişti. Hac ve ticaret yolu üzerinde olan eyaletteki menzillerin idaresi imkânsız hale gelmiş olduğundan Adana pamuk vergisi gelirlerinden 10.000 kuruşun bu işe verilmesine izin istenilmekteydi. Bu istek Adana paşasının kaimesi, kadı efendinin arzı, halkın mahzarı ve İstanbul'a bizzat giden halkın sözlü şikâyetleriyle reddedilmesi nerede ise imkânsız bir mükemmellikte- iletilmişti. Ancak pamuk vergisi Îrâd-ı Cedîd Hazînesi'ne ait olunca buna dokunulamamış ve başka yerden verilmesi gerekmişti. Adana menzillerinde toplam 11 beygir bulunmakta ve yıllık masrafları olan 797,5 kuruş Adana avarızından sağlanmaktaydı. Sonuçta devlet 10.000 kuruş yerine 5.000 kuruş verilmesine ve bunun da cizye malından ödenmesine karar vermişti⁴¹.

Adana Cizyesi

Daha önce eski Adana mütesellimi Karcı Mehmet Ağa'ya ihale edilmiş olan Adana cizyesinin cibayeti işi Karcı Mehmet'in idamından sonra 1796 yılı Nisan ayında Adana mütesellimi Ab-

38 XVIII. yüzyılda gerçekleştirilen bu tahrirlere ilişkin geniş bir değerlendirme için bk. Yılmaz Kurt, "TKGM Arşiv Belgelerine Göre Lale Devri Tahrirleri", 2. *Uluslararası Osmanlı Coğrafyası Arşiv Kongresi*, C II, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2019, s. 1221- 1230.

39 Adana Ş. S. 57, img. 10, sayfa 13, belge 35, 19 N 1210 / 28 Mart 1796 tarihli hüküm.

40 BOA, C. DH. 11/533, 3 L 1210 / 11 Nisan 1796 tarihli İsmail mufafızı ve Adana valisi Mehmet Paşa'nın kapu kethüdasının arzı; Adana Ş.S. 55, img. 78, sayfa 153 belge 13, Evail L 1211 / 30 Mart-8 Nisan 1797 tarihli mütesellimlik fermanı.

41 BOA, C. ML 462/18784-1, 15 L 1210 / 23 Nisan 1796 tarihli hüküm.

dullahpaşazâde Ahmet Bey'e 12.000 kuruş karşılığında ihale olunmuştu⁴². Uygulamada cizye 13.000 kuruş olarak kesinleşmişti. Ahmet Bey'e verilen 06 Mayıs 1796 tarihli cizye beratında ise Hanefî mezhebi görüşleri doğrultusunda 443 a'lâ (her birinden 11 esedî kuruş); 3.588 evsat (her birinden 5,5 esedî kuruş) ve 704 ednâ (2,5 kuruş ve 1 rub') olmak üzere 4.735 cizye evrakı teslim edilmiş ve görev alanı ile yetkisi açık açık bildirilmişti⁴³. Maliye Kaleminden yazılan 07 Mayıs tarihli belgede yine Karcızâde Mehmet Ağa'dan intikal eden bu cizye cibayeti işinin "Adana eyaletinin perişanlığı hasebiyle cizyesi dahi çürük ve bî-hâsıl olduğundan, el-yevm buyuruldusu derdest olup kimesne tâlib olmadığından" 500 kuruş zam yapılarak maktû' olarak Ahmet Bey'e verilmesinin uygun olacağı bildirilmekteydi⁴⁴. Cizye cibâyeti gibi kârlı bir işe hiç kimsenin talip olmaması *Câbi Tarihi*'nde bizzat Hasanpaşazâde Ahmet Bey hakkında öne sürülen iddialarla birlikte düşünüldüğünde oldukça şüpheli bir durumdur⁴⁵. Mukataa ihalelerine katılmak için bölgeye gelen yabancı kişilerin nasıl korkutulup kaçırıldığını ve devlet ihalelerine katılmaktan men edildiğini doğru kabul edersek bu cizye meselesinin dahi aynı şekilde geliştiğini düşünebiliriz. 1797 yılı Mayıs ayında Adana'nın cizye malından 1.500 kuruşun mevaciibe ayrılmış olduğundan dolayı İstanbul'a gönderilmesi için ferman yayınlanmış ve mübaşir tayin olunan El-hâcc Mehmet ile gönderilmişti⁴⁶.

Zatî Mühürlerin Kayıp Olması ve Mukataa Ücretleri

1796 yılı Haziran ayında Adana mütesellimi Ahmet Bey'in yardımcısı (kethüda) Halil Ağa'nın ve Hasanpaşazâde Mustafa Bey'in mühürleri kayıp olmuştu. Halil Ağa'nın kendi ismine mühürü 4 Zilhicce 1210/ 10 Haziran 1796 tarihinde kayıp olmuştu. Halil Ağa dikkatsiz bir kimse olmalı ki kendi ismine bir gümüş ve bir bakır mührünü de birkaç ay sonra 8 Rebiülahir 1211/ 11 Ekim 1796 tarihinde kayıp etmişti. Mukataa ihalelerinin değişmez ismi Hasanpaşazâde Mustafa Bey ise yine aynı yıl 27 Rebiülahir 1211/ 30 Ekim 1796 tarihinde mührünü kayıp etmiş ve herhangi bir mühür sahtekârlığını önlemek için hemen kadı efendiye gelerek mühürlerini kayıp ettiklerini kadı siciline işletmişler ve böylece sorumluluktan kurtulmuşlardı⁴⁷. Bu mühür kaybindan sonra ortaya çıkan herhangi bir şikâyet kayıtlarda görülmemiş olmakla birlikte aynı yıl içerisinde 3 defa mühür kaybının deftere yansması dikkat çekmektedir.

42 BOA, C. ML 462/18784-2, 16 L 1210 / 24 Nisan 1796 tarihli karar. Bu takrime dayalı olarak hazırlanan emr-i şerifte görev ve yetki ayrıntılı şekilde aktarılmıştı. Emr-i şerifin aslına arşiv kayıtları içerisinde ulaşılamamış, sureti Adana sicillerinde yer almıştır: Adana Ş.S. 56, img. 36, sayfa 67, belge 14, 5 Mayıs 1796 tarihli belge.

43 Adana Ş.S. 56, img. 29, sayfa 68, belge 13, 6 Mayıs 1796 tarihli cizye beratı sureti.

44 BOA, C. ML 462/18784-2, 16 L 1210 / 24 Nisan 1796 tarihli cizye gelirinin maktû' olarak Ahmet Bey'e verilmesinin uygun olacağına dair maliyeden verilen arz tezkiresi.

45 *Câbi Tarihi*, C II, s. 896- 897: "Zeâmet, tımar ve mukâta'a sahiplerine birer miktar meblağ irsaliyle bu dirlikleri zabt eder, yanlışlıkla bir iltizâmçı alıp gitse adı geçeni dönüştür helâk eder ve "mahallinde zulm eyledi" diyerek ahaliyi idam ederdi".

46 Adana Ş.S. 55, img. 11, sayfa 20, belge 213, 14 ZA 1211 / 11 Mayıs 1797 tarihli ferman sureti; Adana Ş.S. 55, img. 19, sayfa 36, belge 193, 5 ZA 1212 / 21 Nisan 1798 tarihli ferman sureti.

47 Adana Ş.S. 56, img. 01, sayfa 01, belge 78-b, 04 Z 1210 / 10 Haziran 1796 tarihli kayıt altında diğer mühür kayıpları kayıt edilmişti.

1797 yılında devlet, Adana’da bulunan bütün mukataaların bir defterini çıkartarak borçlarını tespit ettirmişti. Mukataa borçlarının tahsili için ferman gönderildiğinde mukataa işletmecileri “Adana’nın perişanlığından” dem vurarak borçlarını ödemekten kaçınıyorlardı. Bu şekilde biriken devlet alacaklarının toplamı 114.431 kuruşa ulaşınca devlet Şıkk-ı evvel defterdarlığı memurlarından Hacı Mehmet’i özel görevli olarak tayin edip göndermişti. Adana’nın vergi vermemek konusundaki tutumunu bilindiğinden olmalı ki Hacı Mehmet’in ardından ikinci bir ferman ile mübaşir El-hâcc Mustafa işin acele bitirilmesi için koşturmuştu⁴⁸. Bu özel görevlilerin yol harcırahları da toplanacak miktara eklenerek yine halktan alınmakta olduğundan bu şekilde özel görevli (mübâşir) gönderilerek halka zulm edilmemesi yolunda padişahın hatt-ı hümayunu bulunmaktadır.

Devlet alacaklarının bazen doğrudan belirli yerlere gönderilmesi de ayrı bir istismar ve sömürü konusu olduğu için bizzat padişah tarafından eleştiri konusu yapılmakta ve daha az görevli gönderilmesi de istenilebilmekteydi. Cemaatha-i Yörügân-ı Adana Mukataası’nın 1210/ 1796 yılı gelirinden 2.500 kuruş Rumeli’de Akkirman Kalesi muhafızlarının masrafları için gönderilmişti⁴⁹.

1798 yılında Adana ve Sis (Kozan) İспенçe Mukataasının işletmecisi olan Divân-ı hümayûn görevlilerinden Osman, mukataayı bir yıllığına Hüseyin’e iltizama vermişti. Hüseyin, Adana sakinlerinden olmasına rağmen Topkapı Sarayı gediklilerinden birisi olarak tanıtılmaktaydı. Mukataa sahibinin de, iltizama alan kişinin de İstanbul bağlantılı olması dikkat çekmektedir⁵⁰.

Yol Güvenliği ve Menzilhaneler

Adana eyaletinin en büyük sorunlarından birisi de yol güvenliğinin sağlanamayışı idi. Hac kafileleri, tüccâr kervanları soyulduğu gibi zaman zaman devlet görevlileri, hatta kadılar bile soyulmaktaydı. 1798 yılında Sayda Valisi Cezzar Ahmet Paşa tarafından İstanbul’a gönderilmekte olan tatar (ulak) Ceyhan yakınlarındaki Kurt Kulağı Menzili’nden çıkmış, Ilıcak Beli denilen bölgede eşkıya saldırısına uğramıştı. Saldırı sırasında 3 beygir ve eşyaları gasp edildiği gibi tatar da katl edilmişti. Adana mütesellimi Ahmet Bey’e gönderilen fermanla tatarın katillerinin bulunması ve yol güvenliğinin de sağlanması emir edilmekteydi⁵¹.

1798 yılında Adana valisi Ataullah Paşa’nın aşiretlerden alacağı 10.000 kuruş için Adana mütesellimi Ahmet Bey ve aşiret ileri gelenleri kefil olmuşlar ve 5.000 kuruşu için 11 gün vadeli; diğer 5.000 kuruşu için ise 91 gün vadeli iki senet verilmişti. Mallarıyla ve canlarıyla kefil olanlar arasında sadece Menemenci aşireti boybeyisi olan II. Ahmet Bey’in aşireti belirtilmiş diğerlerinin hangi aşiret adına imza koydukları açıklanmamıştır⁵².

48 Adana Ş.S. 55, img. 11, sayfa 21, belge 212, 14 L 1211 / 12 Nisan 1797 tarihli ferman.

49 Adana Ş.S. 55, img. 79, sayfa 154, belge 11, 07 ZA 1211 / 04 Mayıs 1797 tarihli ahz ü kabz tahvili.

50 Adana Ş.S. 55, img. 16, sayfa 31, belge 200, 4 N 1212 / 20 Şubat 1798 tarihli ferman sureti.

51 Adana Ş.S. 55, img. 18, sayfa 35, belge 195, Evahir L 1212 / 29 Mart- 7 Nisan 1798 tarihli ferman.

52 Adana Ş.S. 56, img. 32, sayfa 74, belge 1, 2 CA 1213 / 12 Ekim 1798 tarihli temessük.

Ahmet Bey'in Diplomasi Zaferi ve Yeniden Mütesellim Olması

1798 yılında Ahmet Bey'in yerine Adana mütesellimi olarak II. Hacı Ali Bey'in oğlu olup birçok mukataa işlemlerinde Ahmet Bey'in ortağı bulunan Mustafa Bey tayin olunmuştu. Ancak yıllarca mütesellim olarak görev yapmış olan Ahmet Bey, kendisi dururken yerine amcasının oğlunun tayin edilmesine razı olmayarak hemen şikâyet mekanizmasını harekete geçirmişti: Adana gibi aşiretlerle dolu bir eyalette yaşı çok küçük olan Mustafa Bey'in aşiretlerin halka zarar vermesini önlemeye gücü yetmeyecekti. Kaldı ki bütün halk kendisinden son derece hoşnut olduğu halde böyle bir tayin gereksizdi⁵³. Osmanlı diplomatikasında örnek olarak kullanılabilir bu belge Adana ve Tarsus kadılarının arzları, Adana'nın eski ve yeni müftüsünün ortak arzları ve halkın mahzarları üzerine kaleme alınmıştı. Belgenin üzerine yazılan emirden Ahmet Bey'in arzusuna ulaştığı anlaşılmaktadır. Aynı aileden Hüseyin Efendi'nin ve oğlu İshak Efendi'nin Adana müftülüğü yapmış oldukları hatırlanacak olursa bu müftü desteği daha iyi anlaşılacaktır.

Sonuç

Adana eyaletinde devlet yönetiminin ne şekilde işlediği, ekonomi çarklarının ne şekilde döndüğü, âyânların halk ve devlet üzerindeki gücünü gösteren yukarıda değerlendirmesini yaptığımız bu arşiv belgeleri yaklaşık 10 yıllık (1788- 1798) bir zaman dilimini kapsamaktadır. Halkın ekonomik durumunun kötülüğü bazen aşiretler arasındaki çatışmalara, bazen çekirge istilasına bağlansa da sonuçta hep merkezin gücünün azaltılması talepleri öne çıkıyordu. Bu talepler kısa bir süre sonra “vali besleyecek gücümüz yoktur” şeklinde dile getirilmeye başlanılacaktır.

Rumeli'de bulunan kalelerin korunması için valilerin muhafız olarak görevlendirilmeleri Adana'na çoğu zaman vali vekili olarak görev yapan mütesellimlerin öne çıkmasına sebep olmuştur. 1750'lerden başlayarak güçlenen mahallî âyânlar valilerin ayağını kaydırarak bölgede etkinliklerini ve servetlerini artırmışlardı.

Belgelerin değerlendirilmesinden çıkan ortak sonuç ise merkezi otoritenin taşralardaki etkinliğinin acınacak bir duruma düşmüş olmasıdır. Bunun görünürdeki sebebi Napolyon'un Mısır Seferi olsa da çöküşün çok daha önceden başlamış olduğunu söylemek mümkündür.

Adana mütesellimi Hasanpaşazâde Ahmet Bey, 1798 tarihinden sonra da Adana'nın yönetiminde etki olmaya devam edecek 1812 yılında ölünceye kadar Adana'nın en etkin âyânı olarak kalacak ve bu gücü kendisinden sonra kardeşi Mehmet Bey kullanmaya başlayacaktır. Burada yer alan belgeler özelde bir âyân ailesine ait olsa da devlet emirlerinin taşralarda ne şekilde uygulandığını en açık örnekleri ile göstermesi bakımından da çok önemlidir.

53 BOA, C. DH 25/1237, 9 C 1213 / 23 Ekim 1798 tarihli telhis.

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

BOA, Cevdet Dahiliye, 17063-B, 25 Receb 1211/ 24 Ocak 1797 tarihli Bozok Mutasarrıfı Süleyman Bey'in arzı.

BOA, Cevdet Dahiliye, 11/533.

BOA, Cevdet Dahiliye, 25/1237.

BOA, Cevdet Maliye, 781/31892, 6 R 1211 / 09 Ekim 1796 tarihli telhis.

BOA, Cevdet Maliye, 462/18784-1.

BOA, Cevdet Maliye, 462/18784-2.

BOA, Cevdet Maliye, 462/18784-2.

TD. 114 (1572) Adana Mufasssal Tahrir Defteri.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir*, haz. Cavid Baysun, C III, 3. basım, Ankara 1991.

Câbî Ömer Efendi, *Câbî Târihi*, C II, haz. Mehmet Ali Beyhan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006.

Ener, Kasım, *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*, 7. basım, İstanbul 1986.

Kurt, Yılmaz, "Çukurova'da A'yânlık Mücadelesi: Hasanpaşazâdeler", *XV. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler, 20-24 Eylül 2010 Ankara, 4. Cilt-I. Kısım, Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010, s. 1259-1278.

Kurt, Yılmaz- Ünlü, Ertan, "Çukurova Âyânları I: Hasanpaşazâdeler ile İlgili Arşiv Belgeleri I", *Belgeler*, C XXXIII/S. 37 (2012), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 57-116.

Kurt, Yılmaz- Ünlü, Ertan, "Çukurova Âyânları II: Hasanpaşazâdeler (Karlızâdeler) ile İlgili Arşiv Belgeleri II", *Belgeler*, C XXXIV/S. 38 (2013), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2016, s. 17- 86.

Kurt, Yılmaz, "Ramazanoğulları'nın Sonu", *Ramazanoğulları Beyliği, Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-III*, Editörler: Mehmet Şeker- Fatih Yahya Ayaz- Yakup Kaya- Abdulvahab Alıcı, Necmeddin Erbakan Üniversitesi Yayınları, Konya 2017, s. 59- 76.

Kurt, Yılmaz, “TKGM Arşiv Belgelerine Göre Lale Devri Tahrirleri”, 2. *Uluslararası Osmanlı Coğrafyası Arşiv Kongresi*, C II, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2019, s. 1221- 1230.

Menemencioğlu Ahmed Bey, *Menemencioğulları Tarihi*, Yayına hazırlayan: Yılmaz Kurt, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

Sıra No : 1

Belge No : Adana Ş.S. 44, img. 57, belge 105

Tarih : 20 L 1202 / 24.07.1788

Konu : Ramazanoğlu evkâfından Yeni Han yakınında bulunan dükkânların mutasarrıfı Çelebi Ağa'nın vefat etmesiyle dükkânların 1787-88 senesi için Ser-turnayî Seyyid Halil Ağa'ya ve amcazâdesi Mustafa Ağa'ya ve Hasanpaşazâdelerden Ahmed Bey ve Mehmed Bey'e kiraya verilmesine dair.

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki:

Ceddimiz merhûm Ramazanoğlu evkâfından sûkda vâkı' Yeni Hân kurbunda bir bâb dükkâna mutasarrıf ve Unbazarı'nda vâkı' bir kahve ve bir bâb bakkâl dükkânı ve bir bâb uncu dükkânı ve bir helvacı dükkânına mutasarrıf ve Yeni Han derûnunda vâkı' ketenci örüğüne mutasarrıf ve cânbâzlar içinde vâkı' bir bâb berber dükkânı ve eskiciler arasında bir bâb ve kavukcular içinde bir bâb bazergânlar içinde bir bâb dükkân ve kebabçılar başında bir bâb ve duhâncı dükkânına işbu mezkûr dükkânlara mutasarrıf olan Çelebi Ağa fevt olub dükkân-ı mezkûrlar mahlûl olmağla bin iki yüz iki senesi Şevvâl-i şerîfinin yirmi(nci) gününden senesi gâyetine değin îcâr ve mu'accesıyla devletlü necâbetlü Ser-turna-yî Seyyid Halil Ağa'ya ve birâderzâdesi Mustafa Ağa'ya ve Hasanpaşazâdeler Ahmed Bey ve Mehmed Bey'e 'ale'l-iştirâk îcâra merkûmlar dahi istîcâr kabûl eylemeleriyle yedlerine düstûr-ı 'amel temessükü verilmiştir. Gerekdir ki tarafımızdan ve taraf-ı âherden mûmâna'at etmeye.

El-fakîr Mîr Süleyman mütevellî-i vakf-ı mezbûr.

Sıra No : 2

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 59, sayfa 116, belge 79

Tarih : 8 RA 1204 / 26 Kasım 1789

Konu : Adana Mütesellimi Ahmed Bey'in 500 nefer ve Melemencizâde Ahmed Bey'in 300 nefer olmak üzere toplam 800 mîrîlü piyâde askeri yazarak orduya göndermeleri hakkında.

Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem müdebbirü'l-umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü mehâmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümeahhidü bünyânî'd-devlet ve'l-ikbâl müşeyyidü erkânî's-sa'âdet ve'l-iclâl el-mahfûfu bi-sunûfî 'avâtîfî'l-meliki'l-a'lâ hâlen Adana vâlisi vezîrim Hüseyin Paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu tevkî'-i refî'- hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Adana Mütesellimi Dergâh-ı mu'allâm kapucubaşlarından Ahmed Bey dâme mecdûhu ma'rifetiyle beş yüz nefer ve Melemencizâde Ahmed Bey zîde mecdûhu ma'rifetiyle üç yüz nefer mîrîlü piyâde askeri tahrîr ve münâsib sergerde ta'yîn ile işbu mâh-ı Rebi'ü'l-evvelin evâhîrinde Şam-ı şerîfde ordu-yı hümayûnuma irsâl ve tesyîre müsâra'at eylemeleri bâbında me'mûriyetlerini hâvî başka başka ve ber müceb-i sudûr icâb iden mîrîleri bu def'a Der-'aliyyemden Sadr-ı a'zamım çukadârlarından () Ağa zîde kadrühunun⁵⁴ Ordu-yı hümayûnuma getüreceği ikiyüzelli kise akçadan ifrâz ve taraflarına teslim olunmak üzere çukadâr-ı merkûma hitâben başka üç kıt'a evâmir-i şerîfim ısdâr ve irsâl olunmağla imdi sen ki vezîr-i müşârûn ileyhsin mûmâ ileyhümânın tahrîr idecekleri piyâde 'askeri işe yarar güzîde ve cenk-âver ve harb ü darbe kâdir yiğitlerden olarak tamâmca tahrîr ve münâsib sergerde ta'yîn ile mâh-ı mezbûr evâhîrinde ordu-yı hümayûnuma irişdirilmesi husûsuna sen dahi nezâret ve ikdâm-ı tâmm eylemen fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve sadr-ı a'zamım tatarlarından Ali zîde kadruhu ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde ber minvâl-i muharrer mîr-i mûmâ ileyhümânın mîrîlü piyâde olarak tahrîr idecekleri sâlifü'z-zikr sekiz yüz nefer piyâde 'asker işe yarar ve güzîde ve cenk-âver ve harb (ü) dârbe kâdir yiğitlerden olarak icâleten ve müsâra'aten tamâmca tahrîr ve münâsib sergerde ta'yîn ile mâh-ı mezbûr evâhîrinde Şam-ı şerîfde ordu-yı hümayûnuma irişdirilmesini mîr-i mûmâ ileyhümâyâ ifâde ve tefehhüm ve sen dahi bu husûsa nezâret-i tâmm ve dikkat iderek fermûde-i 'aliyyem üzere tanzîme bezl-i cell-i himmet ve sarf-ı küll-i miknet eylemen bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i 'âlîşânımın mazmûnu üzere 'âmil olasız. 'Alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi's-sâmin şehri Rebi'ü'l-evvel sene erba'a ve mie'teyn ve elf.

Be-yurd-ı sahrâ-yı Ma'den.

54 Metinde kadrik şeklindedir.

Sıra No : 3

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 68-69, sayfa 134-135, belge 50

Tarih : 1 Ş 1204 / 16 Nisan 1790

Konu : Adana sancağından toplanacak 150 mehar deveden arta kalan 99 mehar deve bedeli olan 4858 gurusun ilgili kazalardan tahsil edilerek ordu-yı hümayûn hazînesine yollanmasına dair fermân.

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı Mu'allâm Kapucubaşlarından Mütesellim Ahmed Bey dâme mecdühu ve mefâhirul-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keâm Adana kâdisı ve Adana sancağında vâkı' kâzaların⁵⁵ kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân a'yân ve zâbitân vücûh-ı vilâyet ve iş erleri ve bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan sadr-ı a'zamım çukadârlarından İsmail zîde kadrûhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olacak ma'lûm ola ki:

Sâbıkan hazret-i seraskerî ve hâlen Sayda vâlisi düstûr-ı mükerrem müşir-i mufahham nizâmü'l-âlem vezîrim edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu ma'ıyyetine mevcûd bulunub hıdemât-ı lâzımede istihdâm olunmak için geçen sene Adana sancağından tertîb olunan yüz elli mehâr şütürândan Adana kazâsına isâbet eden elli bir mehârı mübâşirine teslimen ser asker-i müşârün ileyh ma'ıyyetine irsâl olunmuş olub mâ'adâ tekemmülü terettüb (ü) iktizâ eden doksan dokuz mehârın 'icâleten ihrâc ve irsâli için emr-i şerîfim ısdâr ve ba'dehu bi'd-defe'ât te'kid ve isti'câlî olunmuşken el-ân bekâyâ-yı mezkûrun bir mehârı irsâl olunmadıktan gayrı şimden sonra dahi luzûmu olmamakdan nâşî emsâli üzere beher mehârı yüz ellişer gurusdan icâb eden on dört bin sekiz yüz elli gurus bedellerin tahsîli⁵⁶ husûsuna irâde-i 'aliyyem ta'alluk etmekle mütesellim-i mûmâ ileyhsin işbu emr-i şerîfimle ta'yîn olunan mübâşir-i merkûm tarafına vâsıl olduğu gibi hisselerini edâ etmeyen kazâlar ahâlilerine ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le ve cümle ma'rifetiyle tevzî' ve yerlû yerinden serî'ân ve 'âcilen tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslimen ordu-yı hümayûnum hazînesine irsâl ve tesyîre ihtimâm ü dikkat eylemen fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr () ve ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde ber minvâl-i muharrer tertîb-i mezkûrdan gayr-ı ez ihrâc bekâyâ kalan doksan dokuz mehârın beher mehârı yüz ellişer gurusdan sâlifü'z-zıkr olan dört bin sekiz yüz elli gurus hisselerini edâ etmeyen kazâlar ahâlilerine ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve cümle ma'rifetiyle tevzî' ve taksîm ve kimesnenin a'zâr-ı vâhiyyesine kat'an cevâbına sem'-i i'tibâr etmeyerek birkaç gün zarfında 'icâleten ve müsâra'aten yerlû yerinden cem' ü tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslimen ordu-yı hümayûnum hazînesine irsâl ve tesyîre ihtimâm ü dikkat idüb hilâf-ı rızâ-yı 'aliyyem bî-hûde tahrîrât irsâl ve âher gûne a'zâr-ı vâhiyye îrâdından ziyâde tehâşî ve mücânebet eylesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun işbu emr-i şerîfimle icâleten ol tarafa varub me'mûr-ı

55 Metinde kâdîların yazılmıştır.

56 Kâtip tahsîl, teslim gibi tef'îl bâbındaki kelimeleri tahassül, tesellüm şeklinde tefe'ül bâbında yazmaktadır.

tahsîl olduğu meblağ-ı mezbûru mütesellim-i mûmâ ileyhın ma‘rifeti ve ma‘rifetin ve cümle ma‘rifetleriyle hisselerini edâ eylemeyen kazâlardan bi-eyyi hâlin tamâmen ve kâmilten tahsîl ve ‘icâleten ve müsâra‘aten getürüb ordu-yı hümayûnum hazînesine teslîme ziyâde sa‘y ü gayret ve hirâmet⁵⁷-i meks ü ikâmetden ve tamâmen tahsîl etmedikçe ‘avdet etmekten tehâşî ü mücânebet eylesesın ve siz ki kuzât ve nüvvâb ve a‘yân ve zâbitan-ı mûmâ ileyhimsiz ve iş erlerisiz sizler dahi mücib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket ve meblağ-ı mezbûrun bir an ak-dem tahsîli husûsuna bezl-i tâmm ü makderet ve hilâfindan gâyetü’l-gâye ittikâ ve mübâ‘aded eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i ‘âlîşân-ı vâcibü’l-ittibâ ve lâzımü’l-ımtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere ‘âmil olasız. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren gurre-i Şabânü’l-mu‘azzam sene erbâ‘ ve mi‘eteyn ve elf.

Be-yurd-ı sahrâ-yı Gazze.

57 Metinde (طوامت) şeklinde yazılmıştır.

Sıra No : 4

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 64, sayfa 126, belge 62

Tarih : Evâhir-i ZA 1204 / 2- 11 Ağustos 1790

Konu : Ahmed Bey'in 1.000 nefer asker ile Fransızlara karşı Mısır'da ordu-yı hümayûna katılmasına dair fermân.

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı mu'allâm kapucibaşlarından Adana Mütessellimi Mîr Ahmed dâme mecdûhu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bundan akdem sâdır olan emr-i şerîfimde beyân olduğu üzere derûn-ı Mısır'a duhûl iden Mısır vâlisi ve ümerâ-yı Mısıryye sadr-ı a'zamım kethüdâsı ve sâ'irleri ahâli-i Mısır ile bi'l-ittifâk Mısır'ı zabt ve kâffe-i memerr ü ma'berleri sedd (ü) bend ve toplar vaz' ve ta'biye ile gereği gibi⁵⁸ istihkâm virüb hâricde olan kefereler tarafından ne zamân hücum ve iktihâm olundukca bâ-avn ü 'inâyet-i cenâb-ı Bârî ve imdâd-ı ruhâniyye-i hazret-i risâlet-penâhî bir vechile zafer-yâb olmayub münhezimen girü 'avdet itdikden gayrı derûn-ı Mısır'da olan ehl-i imân (ü) şüce'ân çend def'a taşra küffâr üzerine hücum ü savletde bir zamân eylediklerinde beş kıt'a toplarını ahz ve binden mütecâviz kefereler-i düzah-karîni kantara-i süyûfdan güzerân eyledikleri ve 'urbân-ı havâli-i Mısır dahi ahâli-i Mısır ile ittifâk idüb a'dâ-yı dîn-i hazelâ-fakr yine cevânib ü etrâfdan îsâl-ı hasâr ü gezende mübâderet etmiş oldukları bu def'a vârid olan haberden müstebân ve küffâr ile dîn yoluna muhârebe ve mukâtele üzere olan dîn karındaşlarına imdâd ü i'ânete müstetâben⁵⁹ kâffe-i mü'minîne farz-ı 'ayn olduğu ve işbu günlerde ordu-yı hümayûnumda müte'âkıben asker-i vâfiye irsâliyle imdâd olduğu sûrette Allâhu ta'âlâ inâyetiyle havâli-i merkûmede olan kefereler külliyyen makhûr ve müdemmere olacağı ve işbu vakt evkât-ı sâ'ireye bir vechile makyeler olmayub tamam dîn-i mübîne ve devlet-i 'aliyyeme hizmet cümleye farz idüğü bedîhi ü a'yân ve bu def'a ordu-yı hümayûnumda emirü'l-ümerâ'i'l-kirâm Tâhir dâme ikbâluhu bin nefer asâkir ile irsâl verâsında vüzerâ-i 'izâmımdan biri dahi asâkir-i vefîre ile îsâl olunmak üzere idüğü ve ba'dehu sadr-ı a'zam-ı sûtûde-şiyem ve serdâr-ı ekrem-i kaviyyü'l-himem dahi tesyîr⁶⁰ oluna. Etrâfdan tevârüd üzere asâkiri istishâb iki mükemmel top ve cebehâne ile 'azîmete müteheyî olduğu zâhir ve nümâyân olmakdan nâşî sen ki kapucı-ı mûmâ ileyhsin işbu emr-i şerîfim sana vâsıl olduğu sâ'atde bundan akdem sâdır olan emr-i şerîfim mücebince me'mûr-ı tahrîri olduğu bin nefer piyâde asker ile bi'n-nefs hareket ve seyr-i serî' ile ordu-yı hümayûnuma vusûle sarf-ı nihâyete vus' ü miknet eylemen fermânım olmağın te'kîden ve isti'câlen ve tenbîhen ve istid'â mahsûs işbu emr-i şerîfim ısdâr ve 'alâ cenâhi't-ta'cîl sadr-ı a'zamım çukadârlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Ali zîde kadrûhu ile tisyâr olmuşdur. İmdi asker-i mezkûr ile birkaç gün zarfında ordu-yı hümayûnumda isbât-ı

58 Metinde "ker gibi" şeklinde yazılmıştır.

59 Metinde bu şekilde yazılmışsa da anlam bakımından şitâb kelimesi daha uygundur.

60 Metinde teseyyür şeklinde yazılmıştır.

vücûd eylemen ne mertebelerde ikdâm umûr-ı dîn (ü) devlet-i ‘aliyyemden olduğu ve ma‘âze Allâhu ta‘âlâ bu emr-i ehemmi-i dînde iğmâz ü betânet ve ifâte-i vakti mûcib olur harekete cür‘et dînen ve ahiretde müntec-i vehâmet ü nedâmet olacağı ma‘lûm-ı gayret-melzûmun oldukda senden me‘mûl ve mütezâhir-i şâhânem olan hamîde ve gayreti işbu günlerde tamâmıyla ibrâz (ve) der-uhde ederek vusûl-ı emr-i şerîfimde sâlifü’l-beyân me‘mûr-ı tahrîri olduğun bin nefer piyâde asker güzîde ve müntehab olarak bi’n-nefs istishâb ile bir nefes akdem isbât-ı vücûd eylemeğe sarf-ı mâ-hasal⁶¹ vus‘-ı makderet ve münâfi-i tenbihât-ı şâhâneme kusûr vaz‘ ve imrâr-ı vakti mûcib harekete müsâceretü’l-gâyeti’l-gâye mücânebet eylemen bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfim vusûlünde bu bâbda şeref-rîz olan fermân-ı vâcibü’l-ittibâ’ ve lâzımü’l-intisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere ‘amel ü hareket idüb hilâfından hazer eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren evâhir-i şehri-i Zi’l-ka‘de sene erba‘a ve mi‘eteyn ve elf.

Be-yurd-ı sahrâ-yı Yafa.

61 Metinde mâ-hasal kelimesi yanlışlıkla ماضى şeklinde ‘ح‘sız yazılmıştır.

Sıra No : 5

Belge No : Adana Ş.S. 61, img. 5, s. 17, belge 22

Tarih : 9 Ş 1205 / 13 Nisan 1791

Konu : Adana'da mevcut İhtisab ve Tevâbi'i Mukâta'alarının geliri olan 11.337 guruştan 4.257 guruşun Ahmed ve Mehmed beylerden tahsil edilerek hazineye gönderilmesine dair.

Düstûr-ı mükerrer müşîr-i mufahham nizâmu'l-âlem müdebbirü'l-umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimü mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümeahhidü bünyânî'd-devlet ve'l-ikbâl müşeyyidü erkânî's-sa'âdet ve'l-iclâl el-mahfûfu bi-sunûfî 'avâtıfî'l-meliki'l-a'lâ hâlen Adana vâlisi vezîrim Piri Süleymân Paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keâm Mevlânâ Adana kâdisı zîde fazluhu tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Mevlânâ-yı mûmâ ileyhın Der-aliyyeme vürûd iden i'lâmı mefhûmunda Adana'da vâkı' ihtisâb ve tevâbi'i mukâta'asının iki yüz dört senesine mahsûben emâneten 'uhdelerinde olan Karsîzâde Es-seyyid Ahmed ve Es-seyyid Mehmed zîde kadrûhumâ belde-i mezkûrenin perişanlığından nâşî tüccâr tâ'ifesinin adem-i vürûduna binâ'en sene-i mezbûre Martı ibtidâsından Şubatı gâyetine değin mukâta'a-i mezkûre mülhakâtından ve gerek resm-i iskele-i Karataş ve gerek tevâbi'inden yedlerinde mevcûd masârîfât defteri mücebine ba'de'l-harc ve'l-masraf fakat on bir bin üç yüz otuz yedi guruş hâsılât ve makbûzâtları olduğunu tahrîr ve inhâ etmekle mukâta'a-i mezbûrenin bir buçuk rub' hissesi mahlûl ve kusûr-ı şâhî sâbıkan Tersâne-i âmirem emîni Mehmed Emin dâme mecdûhunun 'uhdesinde olub sâlifü'z-zıkr on bir bin üç yüz otuz yedi guruş fâ'izinden hisse-i mûmâ-ileyhe isâbet edeni tarafından meb'ûs ademisine teslimen irsâl ve hisse-i mahlûle-i mezkûrenin fâ'izi olan dört bin iki yüz elli guruş mîr-i mûmâ-ileyhümânın zimmetlerinde olmağla sen ki vezîr-i müşârun ileyhın zıkr olunan dört bin iki yüz elli bir guruşu mûmâ ileyhümânın zimmetlerinde olmağla sen ki vezîr-i müşârun ileyhın zıkr olunan dört bin iki yüz elli bir guruşu mûmâ ileyhümâdan inzimâm-ı re'y ve ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le tahsîl ve teslim-i Hazîne-i âmirem olunmak için Der-aliyyeme irsâl eylemek fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve () ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde sen ki vezîr-i müşârun ileyhın bâlâda bast ü beyân olunduğu üzere sene-i mezbûra mahsûben mûmâ ileyhümâ mukâta'a-i mezbûreyi zabt idüb zimmetlerinde olan dört bin iki yüz elli bir guruşu inzimâm-ı re'y ve ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le tamâmen tahsîl ve hazîne-i âmireme teslimi için Der-aliyyeme irsâle bezl-i cell-i himmet eylesin ve sen ki mevlânâ-yı mûmâ ileyhın sen dahi mûcib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuy-la 'âmil olasız. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi't-tâsi' Şa'bânî'l-mu'azzam sene hamse ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 6

Belge No : Adana Ş.S. 57, img. 54, sayfa 103, belge 136

Tarih : Evail C 1206 / 26-01-04.02.1792

Konu : Kozanoğlu Deli Yusuf ve avenesi olan Farsak taifesine zahire verilmemesine dair fermân.

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'ü'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı mu'allâm kapucubaşlarından Adana Mütesellimi Mîr Ahmed dâme mecdühu ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân Karsantioğlu ve Şeyhi(?) ve Kara Hacılu ve Kürkçü ve Karacalu boybeyileri ve Bozdoğan Boybeyisi Kerimoğlu () zîde kadrühüm tevki'-i refi'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Siz ki mütesellim ve sâ'ir mûmâ ileyhimsiz Kozanoğlu Deli Yusuf ve 'avenesi olan Farsak tâ'ifesine zahîre vermemek ve adamları zuhûr ider ise ahz ü girift olunmak ve kusûr ider olursa hakkından gelinmek husûsu Dergâh-ı Mu'allâm Kapucubaşlarından ber vech-i mâlikâne Bozok sancağı mutasarrıfı iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim Cabbarzâde Mîr Süleyman dâme mecdühu tarafından size tenbîh ve te'kid olunmuş idüğü bu def'a mîr-i mûmâ ileyh tarafından vârid olan tahrîrâtdan müstebân ve evvel bahârda emr ü re'yiyle 'amel ü harekete mübâderet ve hilâf vaz'dan mübâ'adet ve ma'âze Allâh tevsî'i bâbında ednâ mertebe rehâvet ve yâhûd hafî ü celî merkûmûn tarafına zehâyir ve cihet-i sâ'ire ile i'ânet olunduğu ihbâr olunmak lâzım gelür ise beher hâl mazhar-ı gazab-ı mülûkânem olacağınız mukarrer ve muhakkaktır ana göre tahsîl-i rızâ-yı şâhâneme müsâra'at eylemeniz fermânım olmağın tenbîhen ve ihtimâmen mahsûsan işbu emr-i şerîfim ısdâr ve () ile irsâl olunmuştur. İmdi mîr-i mûmâ ileyhın emr ve re'yiyle 'amel ü harekete dikkat eylemeniz matlûb-ı mülûkânem olduğu ve hilâf-ı fermân emr ü re'yinden hâric hareket ve zehâyir ve hubûbât-ı sâ'ire ile i'ânet ider iseniz hakkınızda mu'âmele-i aher icrâ olunacağı ma'lûmunuz oldukda ber vech-i meşrûh 'amel ü harekete bezl ü sa'y ve ihtimâm ve hilâfı vaz'a cesâretle mazhar-ı eşedd-i 'ikâb-ı şâhânem olmakdan ittikâ'-i tâmm eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr iden fermân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla 'amel ü hareket ve ser-i mû hilâfından hazer ü mücânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî evâ'il-i şehri-i Cemaziye'l-ahir sene sitte 'aşere ve mi'eteyn ve elf. (Evail C 1206, 26-01-04.02.1792)

Be-makâm-ı Mahrûsa-i Kostantiniyye.

Sıra No : 7

Belge No : Adana Ş.S. 63, img. 16, sayfa 53, belge 81

Tarih : 01 ZA 1206 / 21.06.1792

Konu : Ahmed Bey'in Adana serdarlığına tayin olunduğuna dair Yeniçeri Ağası mektubu.

Şer'iat-şî'âr Adana kâdîsı efendi zîde fazluhu ba'de's- selâm inhâ olunur ki:

Taht-ı hükûmetinizde serdâr olan ref' olunub yerine uslûb-ı sâbık üzere kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Hasanpaşazâde Ahmed Bey zîde kadrûhu serdâr nasb olunmağın işbu mektûb tahrîr ve irsâl olunmuşdur. İnşâ'e Allâhu ta'âla vusûlünde gerekdir ki merkûmu kazâ-i mezkûrun serdârlığı umûrunda kıyâm ve öteden berü olageldiği vechile zabt ü rabt husûsunda i'ânet ve ihtimâm eylesesiz ve sen ki serdâr-ı merkûmsun kazâ-i mezkûrun serdârlığı sana tefvîz olunmağla gerekdir ki kâ'ide-i kadîm ve kânûn üzere zabt ü rabt-ı neferât ve def' ü ref'-i haşerât ile tanzîm-i bilâd ve irâde-i hâl-i 'ibâda bezl-i iktidâr eylesesin ve kazâ-i mezkûrda mukîm ve müsâfir yeniçerileri ve cebeci ve topcu ve top arabacısı ve gılmân-ı 'acemi ve kuloğulları bi'l-cümle seni üzerlerine serdâr ve zâbit bilüb sözünden taşra ve re'yinden hâric vaz' u hareketde bulunmayub dâ'imâ itâ'at ü inkıyâd üzere olalar ve sen dahi cümle umûrunu ahkâm-ı şer'-i şerîf ve kânûn-ı kadîm ve emr-i münîfe tatbîk ve tevâ'if merkûmûndan bilâ vâris-i ma'rûf fevt olanların metrûkâtların ma'rifet-i şer'le zabt ve sûk-ı sultânîde fûruht ve hâsıl olan nûkûdun cânib-i beytû'l-mâl içün defter müfredâtıyla ocak tarafına göndermeğe mübâderet ve beher hâl sükkân-ı vilâyetin emr ü râhatlarına bâ'is hizmet-i müstahsene-i mebrûre vücûda getürmeğe mucidd ü sâ'i olub mûcib-i mektûb ile 'âmil olasız.

Tahrîren gurre-i şehr-i Zi'l-ka'de sene sitte ve mi'eteyn ve elf.

El-fakîr

Ahmed Ağa-yı Yeniçeriyân-ı dergâh-ı 'âlî

hâlen

Sıra No : 8

Belge No : Adana Ş.S. 63, img. 23, sayfa 81, belge 111

Tarih : 25 M 1207 / 12 Eylül 1792

Konu : Ahmed Bey, Mehmed Bey ve Mustafa Bey'den Yörügân-ı Adana, Tarsus ve Sis Mukāta'aları için 1201 senesinden 1206 senesine geçen süre zarfında gönderilenler dışında kalan birikmiş borçları 44.910 guruşun tahsîl edilmesine dair fermân.

Düstûr-ı mükerrerem müşir-i mufahham nizâmü'l-âlem müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehâmmi'l-enâm bi-re'yi's-sâ'ib mümehtidü bünyânî'd-devle ve'l-ikbâl müşeyyidu erkânî's-sa'âde ve'l-iclâl el-mahfûfu bi-sunûfî 'avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ Adana vâlisi vezîrim İbrahim Paşa edâme Allâhu ta'âla iclâlehu ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükâm ma'adinü'l-fazlı ve'l-keâm Mevlânâ Adana kâdisı zîde fazluhu ve kıdvetü erbâbi't-tahrîr ve'l-kalem 'umdetü ashâbi't-takrîr ve'r-rakam Başmuhâsebe Kalemî ketebesinden olub bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan Hafız Mehmed Emin zîde rüşdühu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bu esnâda masârıf-ı mühimme-i mîriyyenin terâküm ve tahâcümü derkâr olmakdan nâşî Âsitaneyi 'aliyyem ve taşrada bulunanların zimmetlerini müctemi⁶² olan emvâl-i mîriyye ve mutâlebât-ı sâ'irenin 'icâleten tahsîline ikdâm olunmak vâcibât-ı umûrdan idüğü derkâr olmağla sâbıkan Adana Mütessellimi Hacı Ali Bey ve karındaşı müteveffâ Abdullah Bey'in oğulları Mîr Mustafa ve Mîr Mehmed ve Ahmed zîde kadrühümânın 'uhdelerinde olan Cemâ'athâ-yı Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukāta'ası'nın senevî dokuz bin sekiz yüz altmış dokuz buçuk guruş mâl-ı mîrîsi olub ber müceb-i şurût-ı mâlikâne meblağ-ı mezbûrun senesi derûnunda nakden hazîne-i âmireme ve havâle olunan mahallere tamâmen edâ ve teslim birle te'diye-i zimmet olunmak lâzıme-i zimmetleri iken mukāta'a-i mezbûrun iki yüz bir senesinden iki yüz altı senesine gelince gayr-ı ez havâlât kırk dört bin dokuz yüz on guruş zimmet-i sahîh deyn-i sarîhleri olduğu hazîne-i âmireme mahfûz başmuhâsebe defterlerinden muhrec bir kıt'a mûmzâ sûret-i defterden müstebân olmağla meblağ-ı mezbûrun bundan sonra kat'an te'hîr ve tevkîf olunmayarak ber müceb-i şurût-ı mâlikâne mîr-i mûmâ ileyhden 'alâ eyyî hâlin tahsîl ve hazîne-i âmireme teslimi husûsuna irâde-i mülûkânem ta'alluk itmekle hâsseten işbu emr-i 'âlîşânım ısdâr ve mübâşir-i mûmâ ileyh ile irsâl olunmuşdur. Bi-mennihi ta'âla vusûlünde sen ki vezîr-i müşârûn ileyhysin bundan sonra bir an te'hîr ve tevkîfe ruhsat göstermeksizin meblağ-ı mezbûreyi inzimâm-ı re'y ve ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve mûmâ ileyh mübâşeretile mîr-i mûmâ ileyhimden bir an akdem ve bir sa'ât mukaddem 'alâ eyyî hâlin tahsîl ve tekmîl ve mübâşir-i mûmâ ileyhe teslimen Der-sa'âdetime irsâle mezîd-i ihtimâm ü gayret ve hilâf-ı rızâ-yı şâhânem imrâr-ı vakitden mücânebet eylemelerini mîr-i mûmâ ileyhime gereği gibi tenbîh eylesin ve sen ki mübâşir-i mûmâ ileyhysin sen dahi me'mûl olan sadâkat ve istikâ-

62 Kelime مجتم şeklinde yazılmıştır.

met muktezâsınca⁶³ mukâta‘a-i mezbûrun sinîn-i merkûme emvâlinden gayrı ez havâlât mîr-i mûmâ ileyhın zimmetlerinde⁶⁴ müctemi‘ olan meblağ-ı mezbûru müşârun ileyhın inzıam-ı re‘y ve ma‘rifeti ve ma‘rifet-i şer‘ ve mübâşeretinle bi‘l-ittifâk tahsîl ve tekmîl ve gönderüb hazîne-i ‘âmireme teslîme ziyâde sa‘y ü ikdâm birle hilâf-ı emr ve mugâyir-i rızâ-i ‘aliyyem bi-hûde tevkîf ve ikdâmından ve ihmâl ve mûmâsahadan⁶⁵ ihtirâz-ı tâmm eyleyesin ve sen ki kâdî-ı mûmâ ileyhın sen dahi emr-i şerîfime imtisâl ve mutâba‘at ve mübâşir-i mûmâ ileyhın (min) külli vücûh mu‘âvenet ve müzâheret ve hilâfından mübâ‘adet eylemen bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfim () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şân-ı vâcibü’l-ittibâ‘ ve lâzımü’l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at-makrûnuy-la ‘amel idesiz ve’s-selâm. Hurrîre fi’l-yevmi’l-hâmis ‘ışrîn şehir-i rebî‘ü’l-ahir sene seb‘a ve mi’eteyn ve elf.

Be-makâm-ı mahrûsa-i Kostantiniyye

63 Muktezâsınca kelimesi iki defa yazılmıştır.

64 “Zimmetinde lerinde” şeklinde yazılmıştır.

65 Metinde sadla yazılmıştır.

Sıra No : 9

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 23, sayfa 57, belge 30

Tarih : 11 Ş 1211 / 13 Şubat 1793

Konu : Cümle Adana uleması ve Adana eski mütesellimi Ahmet Bey ve askeri taifesinin Eski Adana Müftüsü Şeyh Mehmet Efendi'nin canına ve malına dokunulmayacağına ilişkin mahkemede verdikleri teminat hüccetidir.

Medine-i Adana'da vâkı' bi'l-cümle 'ulemâ ve sülehâ e'imme ve hutebâ ve müderrisîn-i kirâm-ı ze'vî'l-ihtirâm ve sâbıkan Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde necâbetlü Ahmed Bey Hazretleri ve sâ'ir ağavât bi-ecma'ihim meclis-i şer'-i şerîf-i enverde sâbıkan Adana'da me'zûn-ı bi'l-iftâ işbu bâ'isü-l kitâb Eş-şeyh El-hâcc Mehmed Efendi mahzarında şöyle ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm ederler ki:

Bundan akdem ber muktezâ-yı vakt ü hâl efendi-i mûmâ-ileyh ile ba'zı bürûdet ve münâfese zuhûr evhâm-ı hayâlâta teba'iyet ve vesveseye zâhib olub emniyet itimâs etmekle fîmâ ba'd efendi-i mûmâ ileyhden kavlen ve fi'ilen kimesnenin mâlına ve canına sû-i kasd etmedikce ve kendü hâlinde olub umûr-ı beldeye emniyet iltimâs etmekle fîmâ ba'd efendi-i mûmâ ileyhden kavlen ve fi'ilen kimesnenin mâlına ve canına su'i-kasd etmedikce ve kendü hâlinde olub umûr-ı beldeye ihtilât etmedikce taraflarımızdan dahi kendüye ve mâl ve canına sû-i-kasd etmeyüb ve eder olur ise def'-i ref'ine gayret-i kâmile olunmak üzere mukâvele ve mu'âhe-de olunub meyânemizde bu gûne sudûr eden tarafeynin ikrâr ve tasdikini mübeyyin hafazan li'l-makal vesîka-i enîka tahrîr ve efendi-i mûmâ ileyh yedine i'tâ olunması matlûbumuzdur dediklerinde gıbbe't-tasdîki's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrire fi'l-yevmi'l-hamis-i aşer min şehri Şa'bânî'l-mu'azzam li sene ihdâ ve aşer ve mi'eteyn ve elf.

Sıra No : 10

Belge No : Adana Ş.S. 63, img. 32, sayfa 116, belge 143

Tarih : 01 ZA1207 / 10.06.1793

Konu : Ahmed Bey'in Adana serdarlığına tayin olunduğuna dair

Paşabeyzâde'nin serdârlık mektûbu

Şer'iat-şî'ar Adana kâdîsı efendi zîde fazluhu ba'de's-selâm inhâ olunur ki

Taht-ı hükûmetinizde serdâr olan ref' olunub yerine uslûb-ı sâbık üzere kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Abdullahpaşazâde Ahmed Bey zîde kadrühu serdâr nasb ü ta'yîn olunmağın işbu mektûb tahrîr ve irsâl olunmuştur. İnşâ'e Allâhu Ta'âlâ vusûlünde gerekdir ki merkûmu kazâ-i mezkûrun serdârlığı umûrunda kıyâm ve öteden berü olageldiği vechile zabt ü rabt husûsunda i'ânet ve ihtimâm eylesesiz ve sen ki serdâr-ı merkûmsun kazâ-i mezkûrun serdârlığı sana tefvîz olmağla gerekdir ki kâ'ide-i kadîm ve kânûn-ı münîf üzere zabt ü rabt-ı neferât ve def'-i ref'-i haşerâtıyla tanzîm-i bilâd ve irâde-i hâl-i 'ibâda bezl-i iktidâr eylesesin ve kazâ-i mezkûrda mukîm ve müsâfir yeniçerileri ve cebeci ve topcu ve top arabacısı ve gilmân-ı 'acemi ve bi'l-cümle kuloğulları seni üzerlerine serdâr ve zâbit bilüb sözünden taşra ve re'yinden hâric vaz' u hareketde bulunmayub dâ'imâ itâ'at ve inkıyâd üzere olalar ve sen dahi cümle umûrunu ahkâm-ı şer'-i şerîf ve kânûn-ı kadîm ve emr-i münîfe tatbîk ve tavâ'if-i merkûmûnun bilâ vâris-i ma'rûf fevt olanların metrûkâtların ma'rifet-i şer'le zabt ve sûk-ı sultânîde fûrûht ve hâsıl olan nûkûdun cânib-i beytü'l-mâl içün defter müfredâtıyla ocak tarafına göndermeğe mübâderet ve beher hâl mücib-i mektûb ile 'âmil olasız. Tahrîren gurre-i şehir-i zi'l-ka'de sene seb'a ve mi'eteyn ve elf.

El-fakîr

Mustafa Ağa-yı Yeniçeriyân-ı dergâh-ı 'âlî hâlen

Sıra No : 11

Belge No : Adana Ş.S. 63, img. 32, sayfa 116, belge 144

Tarih : Gurre S 1208 / 08.09.1793

Konu : Adana'ya Ahmed Bey'in serdar olarak tayin edildiğine ilişkin Yeniçeri Ağası mektubu.

Şer'iat-şî'âr Adana kâdîsı efendi zîde fazluhu ba'de's- selâm inhâ olunur ki:

Taht-ı hükûmetinizde serdâr olan ref' olunub yerine üslûb-ı sâbık üzere kıdvetü'l-emasil ve'l-akrân Abdullah Paşazâde Ahmed Bey zîde kadrühu serdâr nasb ü ta'yîn olmağın işbu mektûb tahrîr ve irsâl olunmuşdur. İnşâ'e Allahu ta'âlâ vusûlünde gerektir ki merkûmu kazâ-i mezkûrun serdârlığı umûrunda kıyâm ve öteden berü olageldiği vechile zabt u rabt husûsunda i'ânet ve ihtimâm eylesesüz ve sen ki serdâr-ı merkûmsun kazâ-i mezkûrun serdârlığı sana tefvîz olunmağla gerektir ki kâ'ide-i kadîm ve kânûn üzere zabt u rabt-ı neferât ve def' ü ref'-i haşerâtiyla tanzîm-i bilâd ve irâde-i hâl-i 'ibâda bezl ü iktidâr eylesesin ve kazâ-i mezkûrda mukîm ve müsâfir yeniçerileri ve cebeci ve topcu ve top arabacısı ve kul oğulları bi'l-cümle seni üzerlerine serdâr ve zâbit bilüb sözünden taşra ve re'yinden hâric vaz' ü hareketde bulunmayub dâ'imen itâ'at ve inkıyâd üzere olalar ve sen dahi cümle umûrunu ahkâm-ı şer'-i şerîf ve kânûn-ı kadîm ve emr-i münîfe tatbîk ve tevâ'if-i merkûmûndan bilâ vâris-i ma'rûf fevt olanların metrûkâtların ma'rifet-i şer'le zabt ve sûk-i sultânîde fûrûht ve hâsıl olan nûkûdun cânib-i beytü'l-mâl için defter müfredâtiyla ocak tarafına göndermeğe mübâderet ve beher hâl sükkân-ı vilâyetin emn ü râhatlarına bâ'is hizmet-i müstahsene-i mebrûre vücûda getürmeğe mucidd ü sâ'î olub mûcib-i mektûbla 'âmil olasız. Tahrîren gurre-i şehir-i Saferü'l-hayr sene semâne ve mi'eteyn ve elf.

El-fakîr Mustafa Ağa 'ulemâ-yı yeniçeriyân-ı dergâh-ı 'âlî hâlen.

Sıra No : 12

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 30, sayfa 71, belge 8

Tarih : 25 RA 1210 / 9 Ekim 1793

Konu : Adana Mütesellimi Ahmed Bey'in Kethüdâ-i silâhşör-i hâssa-i hazret-i şehriyârisi olan El-hâcc Halil Ağa'ya verilen 300 gurusun tamâmen teslim alındığına dair.

Bâ'is-i tahrîr-i hurûf oldur ki:

Bin iki yüz on senesinde Adana mütesellimi inâyetlü Ahmed Bey efendimiz hazretlerinin hidmet-i' aliyyelerinde istihdâm olan kethüdâ-i silâhşör-i hâssa-i hazret-i şehriyâri sa'âdetlü El-hâcc Halil Ağa hazretleri karz-ı hasen olmak üzere üç yüz gurus virilüb yedlerinden bir kıt'a temessük ahz olunmuşidi. Zikr olunan mebâliğ tamâmen ve kâmilten tarafımıza edâ ve teslîm olunub ağa-yı mûmâ ileyhî temessük-i mezkûru 'indimizde zâyî' olmağla şimden sonra temessük zuhûr ider ise 'amel olunmamak için tarafımızdan edâsını müş'ir işbu halâs virilmiştir. Vakt-i hâcette ibrâz olunub senedimiz ile 'amel oluna. Hurre fi 25 RA sene 1210

Bende

Makdisî Mıgırdîç Çadircıoğlu M.

Şühûdu'l-hâl

Sa'âdetlü Vanî Mehmed Ağa

Ser-turnâ-i sa'âdetlü Es-seyyid El-hâcc Mustafa Ağa

Çukadarzâde Sa'âdetlü Abdülgani Ağa

Şerâfetlü Ateş Ali Efendi

Kâtib-i Divân Aşuzâde Osman Efendi

Alemdâr Mahmud

Sunullah Çelebi

Camuşcı Mustafa

Araboğlu Mehmed ve gayrühum

Sıra No : 13

Belge No : Adana Ş.S. 63, img. 7, sayfa 20, belge 22

Tarih : 23 R 1208 / 28.11.1793

Konu : Adana Serdarı Ahmed Bey'in Askeri Beytûlmala memur ettiği Başçavuş Hacı Güllü Ahmed Beşe adlı şahsın Debbağan Mahallesi sakinelerinden Emine binti Hasan adlı hanımın kocası Bakkal Mamlı Beşe'nin vefatından sonra eşi Emine Hanım'a kalan metrukâtı üzerinde hak talep etmesine dair.

Hâlen medine-i Adana serdârı Abdullah Paşazade sa'âdetlü Ahmed Bey hazretleri tarafından 'askerî beytû'l-mâlina me'mûr Başçavuş Hacı Güllü Ahmed Beşe nâm kimesne meclis-i şer'î hatîr-i lâzımü't-tevkîrde medine-i mezbûre mahallâtından ve Debbağan mahallesi sâkinele-rinden işbu râfî'atü'l-kitâb Emine binti Hasan nâm hatun mahzarında üzerine şöyle da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb târîh-i kitâbdan bir gün mukaddem bi-emri'llahi ta'âla fevt olan işbu merkûme Emine'nin zevci Bakkâl Mamlı(?) Beşe nâm müteveffânın zevce-i merkûmesinden gayr-ı zâhirde vâris-i ma'rûf ve ma'rûfesi olmayub terekesi 'askerî beytû'l-mâlina 'â'id ve râcî' olmağla mahalle-i mezbûrede vâkı' beyne'l-ahâli ve'l-ceyrân ma'lûmu'l-hudûd bir bâb fevkânî ve tahtânî ve yine bir bâb tahtânî buyût ve bir mikdâr havluyu müştemil müteveffâ-yı merkûmun menziline işbu merkûme Emine zabt idüb cânib-i beytû'l-mâla zabtına mûmâna'at ider sû'âl olunub takrîri tahrîr ve mûcib-i şer'isi ve (kesik) didikde gıbbe's-sû'âl mezbûre Emine dahi cevâbında fi'l-hakîka menzil-i mezkûr zevcim müteveffâ-yı merkûmun mülkü olub lakin kable'l-vefât hâl-i hayâtında ve kemâl-i 'akl ü sıhhatinde zeyl-i vesîka(da) muharerü'l-esâmi-i müslimîn mahzarlarında zimmetinde mütekarrar ve ma'kûdun aleyh mehr-i mü'eccel-i müsemâm olan iki yüz elli gurus ile yüz elli gurus karz-ı şer'î alacağım mukâbelesinde bana bey' ve teslîm ve temlik idüb ben dahi ber vech-i meşrûh iştirâ ve kabûl ve tesellüm ve temellük eylemişidim deyü def'le mukâbele idicek gıbbe'l-istintâk ve'l-inkâr dâfi'a-i mezbûreden beyyine talep olundukda 'udûl-i ahrâr-i ricâl-i müslimîn Es-seyyid El-hâcc Yiğen Ahmed Efendi ibni Hasan ve Hacı Ahmed ibni Molla Ahmed nâm kimesneler li-ecli's-şehâde meclis-i şer'de hâzırân olub eserü'l-istişâd fi'l-hakîka müteveffâ-yı merkûm kable'l-vefât hâl-i hayâtında ve kemâl-i 'aklında ve sıhhatinde bizim huzûrumuzda kendi zimmetinde mütekarrar ve ma'kûdun aleyh merkûme Emine'nin mehr-i mü'eccel-i müsemâmı olan iki yüz elli gurus ile karz-ı şer'î yüz elli gurus hakkı mukâbelesinde menzil-i mahdûd-ı mezkûru bey' ve teslîm ve temlik idüb ol dahi iştirâ ve kabûl ve tesellüm ve temellük idüb bu vechile beyt-i mezkûr el-yevm merkûme Emine'nin mülk-i müşterâsıdır. Bizler bu husûsa bu vech üzere şâhidleriz ve şâhidlik dahi ideriz deyü her birleri edâ-i şehâdet-i şer'iyye eylediklerinde ba'de't-ta'dîl ve't-tezkîye şehâdetleri makbûl olmağın mücebine müdde-i-i mezbûr bî-vech-i şer'î mu'ârazadan men' birle mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi's-sâdis ve'l-ısrîn şehr-i Rebî'i'l-ahir sene semâne ve mi'eteyn ve elf.

Şuhûdü'l-hâl

Vâ'iz Es-seyyid El-hâcc Mehmed Efendi

Müsevvid Hacı Mehmed Efendi

Es-seyyid Hacı Ahmed Kabalcı

Karkızâde Hamza Çelebi

Haydarzâde Mehmed Ağa ve İbrahim Ağa

Kâtib Dürrî Hasan Efendi

Kâtib Es-seyyid Ali Efendi

Hilâlîzâde İsmail ve gayrühum.

Sıra No : 14

Belge No : Adana Ş.S. 66, img. 13, sayfa 63, belge 78

Tarih : 9 C 1208 / 12.01.1794

Konu : Hasanpaşazâde Mustafa Bey, Ahmed Bey ve Mehmed Bey'in malikâne olarak tasarruf ettikleri Cemaathâ-i Yörügân-ı Adana, Tarsus ve Sis Mukâta'alarının 1201-1209 senelerine ait zimmetlerinde kalan 59.768 guruşun tahsili.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'adinü'l-fazlı ve'l-keîâm Mevlâna Adana kâdîsı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Hâssam silahşörlerinden Adanalı Karcızâde Mehmed zîde mecdühu ve zikr-i âtî akçanın tahsiline bu def'a mübâşir ta'yîn olunan Defterdâr-ı Şikk-ı Evvelim çukadârlarından El-hâcc Ahmed tevkî-i refî-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki;

Hasanpaşazâde Mustafa Bey ve Ahmed Bey ve Mehmed Bey'in mâlikâne 'uhdelerinde olan Cemâ'athâ-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'ası'nın iki yüz bir senesinden sekiz senesine gelince gayr-i ez-teslîm zimmetlerinde bâkî kalan emvâl-i mîriyyenin tahsili irâde olundukda *mâl-ı mîrî re'âyâ zimmetlerindedir* deyu cevâb verdiklerine mebnî ol vakitte Derghâh-ı Mu'allâm kapucubaşlarından Cabbarzâde Mîr Süleyman dâme mecdühu ma'rifetiyle re'âyâdan on dört bin yedi yüz elli guruşu tahsîl ve Hazîne-i 'Âmireme irsâl ve teslîm birle mâ'adâ bakâyâ kalan kırk dokuz bin sekiz yüz doksan dokuz guruşun müte'ahhiren tahsîli bâbında sâdır olan emr-i şerîfim mîr-i mûmâ ileyh tarafına lede'l-vürûd Yörügân tâ'ifesi bu sene-i mübâreke de 'âdet-i kadîmleri üzere yaylaklarına gidemeyüb havf ü haşyetlerinden vesveseye tâbî' olmalarıyla mîr-i mûmâ ileyh tarafından Derviş nâm kimesneyi mütesellim nasb ü ta'yîn ve bekâyâ-yı mezkûrun Yörügândan tahsili husûsuna kendüye tenbîh eylediğine mebnî Der-aliyyeme tevârüd eden kâ'imesi mefhûmu emr-i mezkûrun kaydı bâlâsına şerh virilüb işbu dokuz senesi mâlî olan dokuz bin sekiz yüz bu kadar guruş dahî ilâve ile tahsili lâzım gelen cem'an elli dokuz bin yedi yüz altmış sekiz guruşun te'kîdi hâvî işbu sene-i mübâreke Cemâziye'l-ülâsı evâsıtında emr-i şerîfim verilmişidi. El-hâletü hâzihi bir akça zuhûr etmemekle sen ki silahşör-i mûmâ ileyhşin senden meşhûd olan fart-ı gayret ve tahsîl-i emvâl-i mîriyyede zuhûra gelen hamiyyetine nazaran bekâyâ-yı mezkûrun tahsîl ve irsâli senden matlûb-ı şâhânem olmağla bu kadar külliyyetlü emvâl-i mîriyyenin 'ukde-i te'hîre dûcârı ile karîn-i telef olmasına bir vechile rızâ-yı mülûkânem olmamağla mebâliğ-i mezbûru icâb ve iktizâ idenlerden ma'rifetinle 'alâ eyyi hâlin tahsîl olunmak fermânım olmağın hâssaten işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuşidi.

İmdi vusûlünde mesârifât-ı mîriyyenin kesretine binâ'en akçanın eşedd lüzûmu olduğu ma'lûmun oludukda bâlâda tahrîr ü beyân oludığı üzere mîr-i mûmâ ileyhimin ber-vech-i iştirâken 'uhdelerinde olan mukâta'a-i mezkûrun ikiyüz bir senesinden dokuz senesine gelince zimmetleri iktizâ eden elli dokuz bin yediyüz altmış sekiz guruşu ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le ve'l-hâsıl her ne vechile ve ne tarikle olur ise olsun icâb ve iktizâ idenlerden 'alâ eyyi hâlin tahsîl ve Hazîne-i 'Âmireme irsâl ve tesyîre mezîd-i sa'y ü gayret ve hilâf-ı emr-i âlişânım

vaz' ü hareketden tahâşî ü mücânebet eylesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun tahsîline hâsaten me'mûr kılındığın mebâliğ-i mezbûru silâhşör-i mûmâ ileyhın ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le ve mübâşeretinle yerlü yerinden ve îcâb ve iktizâ idenlerden tamâmen ve kâmilten tahsîl ve yanına istishâb ve götürüb Hazîne-i 'Âmireme teslîm eylemeğe ziyâde sa'y ü gayret ve bî-hûde meks ü ikâmetten hazer ü mücânebet eylesin. Ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhın sen dahî mücib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemen bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ımtisâl ve lâzimü'l-ittibâ'ımın mazmûn-ı itâ'at-makrûnu ile 'âmil olub hilâfından mübâ'adet eylesiz. Şöyle bilesiz; 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tah-rîren fî'l-yevmi'l-hâmis Ramazan sene tis'a ve mi'eteyn ve elf.

Kostantiniyye el-Mahrûse

Sıra No : 15

Belge No : Adana Ş.S. 66, sayfa 21, img. 34, belge. 26

Tarih : 26 C 1208 / 29.01.1794

Konu : Ahmed, Mehmed ve Mustafa Beylerin uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tevâbi'i mukâta'alarına, Yörügân-ı Bozdoğan Mukâta'asının mutasarrıfları olan Mustafa ve Sisli Kozanoğlu Yusuf'un ve Sis ve Çukurâbâd cânibinde mütemekkin olan Kerimli ve Melemenci ve Karakayalı ve Sırkıntılı ve Kürkcü aşiretlerinin kendi mukâta'alarına dâhil olduklarını iddia ederek zikr olunan aşiretlerden mâl-ı mîrî tahsîl ettiklerine dâir.

Kıdvatü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keâm Mevlânâ Adana kâdîsı zîde fazluhu ve kıdvatü'l-emâcid ve'l-a'yân hâssa silâhşörlerinden Adana mütesellimi zîde mecdühu tevki'-i refi'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm olaki:

Ve mefâhirü'l-emâcid ve'l-a'yân Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey zîde mecdühunun divân-ı hümayûnuma takdîm eyledikleri arzuhâlleri mefhûmunda bâ-berât-ı âlî iştirâken mâlikâne 'uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tevâbi'i mukâta'asının merbûtâtından olan Tarsus ve Sis ve Çukurabâd cânibinde mütemekkin olan Kerimli ve Melemenci ve Karakayalı ve Sırkıntılı ve Kürkcü ve sâ'ir 'aşiretlere ecânibden dahl (ü) ta'arruz eylemek icâb etmez iken İçil sancağında vâkı' Yörügân-ı Bozdoğan Mukâta'asının mutasarrıfları kiler-i hâssam ağvâtından Mustafa ve Sisli Kozanoğlu Yusuf nâm kimesneler hilâf-ı kayd ü şürût "zikr olunan aşiretler bizim mukâta'amızın dâhilinde» diyerek 'aşâyir-i mezkûrenin üzerlerine edâsı lâzım gelen mîrîlerini tahsîl eylemek da'ıyyesiyle bir kıt'a sûret-i berât ile ve bir kıt'a sûret-i fermân bir nefer bostancıya teslimen 'aşiret-i mezkûreye irsâl eylediklerine mâl-ı mîrînin adem-i tahsiline ve bu vech ile mukâta'a-i mezbûrenin ihtilâline bâ'is olduklarını beyân ile mukâta'a-i mezbûrenin vech-i meşrûh üzere vâkı' olan ihtilâl sebebiyle mâl-ı mîrîsinin telef ve izâ'at olmakdan siyâneten merkûmânın hilâf-ı vâkı' müdâhalelerinin men' ü def'i için emr-i şerîfim sudûrunu tahrîr ve istid'â ve ber minvâl-i muharrer Bozdoğan Mukâta'ası mutasarrıflarının hilâf-ı şürût aşiret-i mezkûreye irsâl eyledikleri berât ve fermân suretlerini ibrâz etmeleriyle hazîne-i âmirem defterleri kuyûdâtına mürâca'at olundukda vilâyet-i Anadolu'da vâkı' Adana ve Tarsus ve Sis câniblerinde sâkin Cemâ'at-ı Yörügân ve Tevâbi'i Mukâta'ası senevî dokuz bin sekiz yüz kırk dört buçuk gurus mâl ve on üç bin beş yüz gurus mu'accele ile mîr-i mûmâ ileyhin ber vech-i mâlikâne 'uhdelerinde olduğu ve ibrâz olunan sûret-i berât ve sûret-i fermân kayda ve şürûta münâfi olmağla sahte olmak iktizâ eylediği ve zikr olunan Yörügân-ı Bozdoğan İçil mukâta'asının tamâmı bundan akdem mahlûlden bi'l-müzâyede yüz elli gurus mu'accele ile enderûn-ı hümayûnum ağvâtından yalnız mûmâ ileyih Mustafa'ya tevcih iki yüz yedi senesi evâ'il-i Şa'ban'ında berât verildiği ve mukâta'âteyn-i mezbûreteyn mutasarrıfları birbirinin mukâta'alarına itâle-i dest-i ta'addi ile müdâhaleleri hilâf-ı şürût-ı mâlikâne idüğü mukayyed olmağla mukâta'âteyn-i mezbûreteyn öteden berü ne vech ile zabt ü rabt ve hasılat ve rûsûmâtı ne taraftan ahz ü kabz oluna gelmiş ise yine ol vechile ahz ü kabz

olunub ahad-ı hüma' aherin mukâta'asını bî-vech ta'addî ve müdâhale eylememek üzere kat' ()⁶⁶ ...kalar emr-i şerîfim i'tâsı muktezâ-yı şürût idüğü mâlikâneden ve zikr olunan aşîretler hîn-i tahrîrde kangı mukâta'a tahtına kayd olunmuşdur. Su'al olundukda vilâyet-i Anadolu'da vâkı' İçil ve Teke ve Hamid ve Tarsus ve Adana ve Sis ve eyalet-i Karaman ve Menteşe ve Aydın ve Saruhan sancaklarında olan yörügân re'âyâsı yüz otuz üç târîhinde ale'l-esâmî tahrîr ve birkaç aded mukâta'aya hâsıl kayd olunmağla sâlifü'z-zikr aşâyir kangı mukâta'a dâhilinde olduğunun sıhhati ma'lûm olamadığı Başmuhâsebe defterhâne-yi 'âmiremden der-kenâr olunmağla bu sûretde zikr olunan aşîretler öteden berü kangı mukâta'a tarafından zabt ve hâsılât ve rûsûmâtı ne taraftan ahz ü kabz olunu gelmiş ise ol vech ile zabt ü rabt ve hasılât ve rûsûmâtı ahz ü kabz olunub hilâf-ı şürût ve mugâyir-i kadîm hareketden mübâ'adet ve mahallinde sahte berât ve fermân sûreti ibrâz eden ma'rifet-i şer ve sen ki mütesellim-i ileyhsin ma'rifetinle ahz ve yedinde olan sûretler ile ma'an Der-sa'âdetime ihzâr olunmak fermânım olmağın bâ-takrir işbu emr-i celilü'l-kadrim ısdâr ve () ile irsâl olmuştur. İmdi vusûlünde keyfiyet ma'lûmum oldukda zikr olunan aşîretler öteden berü kangı mukâta'a tarafından zabt ve hasılât ve rûsûmâtı ne taraftan ahz ü kabz olunugelmiş ise yine ol vech ile zabt ü rabt ve hasılât ve rûsûmâtını ahz ü kabz etdirüb hilâf-ı şürût ve mugâyir-i kadîm hareketden mübâ'adet ve mahallinde sahte berât ve fermân sûreti ibrâz eden her kim ise ma'rifet-i şer' ve ma'rifetinle ahz ve yedinde olan sûretler ile ma'an Der-'aliyyeme ihzâr olmasına mezîd-i ihtimam ü dikkat esnâ-yı râhda firâr eylemekden mübâ'adet eyleyesin ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhsin sen dahi mûcib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eyleme⁶⁷ () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i 'âlîşân-ı vâcibü'l-ımtisâl ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere 'amel idesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız.

Tahrîren fi'l-yevmi's-sitte ve'l-ısrîn Cemaziye'l-ahir sene semâne ve mi'eteyn ve elf. Be makâm-ı Kostantiniyye⁶⁸

66 Satır başında bir kelime eksiktir.

67 Bundan sonraki kısım bilinmeyen bir kimse tarafından karalanarak satırın boşluk kısmına *Ferman 13* yazılmıştır.

68 Tarih ve mahall-i tahrîr kısmı mürekkep lekesinden dolayı net olarak okunamamıştır.

Sıra No : 16

Belge No : Adana Ş.S. 62, img. 4, sayfa 32 belge 77-78

Tarih : 1 R 1209 / 26.10.1794

Konu : Hasan Paşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in amcazâdeleri Hüseyin Efendizâde Es-seyyid İshak Efendi'ye verdikleri toplam 4.248 gurusun taraflarına iade talepleri

Medine-i Adana sükkânından Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey nâmûn kimesneler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımu't-tevkirde ammizâdeleri işbu bâ'isu haze'l-ki-tab El-hâcc Hüseyin Efendizâde Es-seyyid İshak Efendi mahzarında şöyle ıkrâr-ı tamm ve takrîr-i kelâm ederler ki:

Bundan akdem mütevvefâ pederlerimiz Abdullah Paşa ve el-Hâcc Ali Bey hâl-i hayâtlarında mûmâ ileyh İshak Efendi'ye i'ta eyledikleri on kantar koza baha ve dört yüz gurus ve Gerdan timârı iltizamı akçasından bin gurus ve küre akçasından yüz elli beş gurus ve katırcıdan otuz üç gurus ve deveciden otuz gurus ve kapukethüdâsı Çeprâsi damadı mütevvefâ Süleyman Efendi'den ahz edüb bizim edâ eylediğimiz yüz gurus ve asitâne-i aliyyeye 'azimetimiz esnâsında Karsandioğlu İsmail Ağa'dan ahz edüb ma'lûmu'l-esâmî kesâna harc-ı râh ve mesârif nâmıyla fuzûlî telef ve izâ'a edüb ba'dehu bizim edâ eylediğimiz iki bin beş yüz gurus ve pirinç bahasından otuz gurus ile cem'an dört bin iki yüz kırk sekiz gurus alacak hakkımız olmağla defa'atla mutâlebe eylediğimizde edâda mûmâna'at ve muhâlefet eylediğine binâ'en bâ-arzıhal istid'a edüb ısdâr etdirdiğimiz işbu emr-i celilü's-şân mücebince mebâlig-i mezkûrun efendi-i mûmâ ileyhden tamâmen ve kâmilten ahz ü tahsili ve bizlere edâ ve teslîmi murâdımızdır dediklerinde emr-i celilü's-şân-ı mezkûr, efendi-i mûmâ ileyh muvâcehesinde feth ü kırâ'at olunub gıbbe's-sû'al ol dahi cevâbında mütevvifiyân-ı mûmâ ileyhümâ mezkûr kozayı bana hibe-i sahîha ile hîbe edüb ve bedel-i iltizâm için dahi iki yüz kiyele şa'îr teslîm ve i'tâ eyledikten sonra fevt olmalarıyla mârrû'z-zikr muhâlefât bahâsından zimmetimde bir para ve bir habbe olmadığından kat'ü'n-nazar Karsandioğlu'ndan me'hûz akçayı dahi mîrûn-ı mûma ileyhimin vâlideleri beni tevkîl idüb rûfekâmız olan efendilerin harc-ı râhına i'tâ eyle deyü tenbîh ve mîrûn-ı mûmâ ileyhim edâ eylemedikleri sûretde bizler edâ ederiz deyü ta'ahhüd ve tekeffülleri hasebiyle ben dahi meblağ-ı mezbûr iki bin beş yüz gurusu ahz ve kendi umûrları zımnında Asitâne-i 'aliyyeye müterâhî olan efendilere ve sâ'ir kesâna harc-ı râh virüb ve ba'zı me'kûlât ve meşrûbâtlarına sarf eylemişidim deyü def'le mukâbele edicek münâza'a-i külliyye bâ'is olduğundan meyânelerine müslîmûn-ı muslihûn tavassut idüb "es-sulhü seyyidü'l-ahkâm" fehvâsı üzere bin yedi yüz elli gurus üzerine 'akd-ı inşâ-i sulh eylediklerinde tarafeynin dahi muşâlaha-i mezkûru kabûl ve bedel-i sulh olan meblağ-ı mezbûr bin yedi yüz elli gurusu mîrûn-ı mûmâ ileyhüm tamâmen ve kâmilten edâ ve teslîm eyledikten sonra tarafeyn dahi meclis-i şer'e gelüb gerek koza baha ve iltizâm akçası ve gerek muhâlefât bahâsı ve gerek Karsandioğlu'ndan me'hûz mebâligden efendi-i mûmâ ileyhin zimmetini ibrâ'-i 'âmm-ı

râfi'ü'l-hisâm ile ibrâ ve ıskât-ı hakk eyledik min ba'd husûs-ı mezkûra müte'allik da'vâ ve nizâ'ımız zuhûr ider ise makkûle ve mesmû'a olmasun didiklerinde gıbbe't-tasdiki'ş-şer'i mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu.

Hurrîre fî gurre-i Rebî'i'l-ahir sene tis'a ve mi'eteyn ve elf. (1 R 1209 / 10 Ekim 1794)

Şuhûdü'l-hâl

Hâlen me'zûn-ı bi'l-iftâ fazîletlü Es-seyyid El-hâcc Ahmed Efendi

Kâ'immakâm-ı nakîbü'l-eşrâf Es-seyyid El-hâcc Yusuf Efendi

Serdâr-ı Adana Çukadârzâde Abdulgani Ağa

Ateşî Es-Seyyid Ali Efendi

Miralay hâlen Es-Seyyid Mahmud Bey

Miralay sâbıkan Es-Seyyid Halil Bey

Kâtib-i mahkeme Durmuş Ali Efendi

Kâtib Es-Seyyid Ali Efendi

Avcızâde Ebubekir Ağa

Ser muhızrân Es-Seyyid El-hâcc Ali Ağa

Mustafa tâbi'-i Mîralay Halil Bey

Ali tâbi'-i Mîralay Mahmud Bey

Şeyh-i hallâcân Halil Ağa ve gayruhum

	Guruş
Pederlerimiz hayâtda iken i'tâ eyledikleri on kantar koza bahâ ki kırkar guruşdan cem'an	0400
Gerdan timârının bedel-i iltizâm akçasından bin yüz doksan sekiz senesinde temessük mûcebince	1000
Ba'de vefâtihümâ küre akçasından	0155
Yine ba'de vefâtihümâ katırcıdan me'hûz	0033
Deveciden me'hûz	0030
	1618
Âsitâne-i 'Aliyye'ye 'azîmetimiz esnâsında İsmail Ağa nâm Karsandızâde'den fuzûlî ahz ve telef idüb ba'dehu bizim edâ eylediğimiz	2500
Çaprasî Dâmâdı Süleyman Efendi'den ahz ve bizim edâ eylediğimiz	0100
Ve pirinç bahâsından zimmetine geçen	0030
Cem'an dört bin iki yüz kırk sekiz guruş mutâlebemiz bin yedi yüz elli guruşa ibrâ olunmuşdur. Sahl	4248

Sıra No : 17

Belge No : Adana Ş.S. 62, img. 4, sayfa 33, belge 79

Tarih : 1 RA 1209 / 26.09.1794

Konu : Hasanpaşazâde Ahmed Bey, Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in pederleri müteveffa El-hâcc Ali Bey ve Abdullah Paşa'nın muhalefatından kalan 4248 guruşun amcaları Es-seyyid İshak Efendi'de kaldığı ve bu meblağdan 1750 guruşu aldıktan sonra geriye kalan 750 guruşu da mahkeme önünde aldıkları hakkında.

Bâ'is-i tahvîl-i tahrîr-i hurûf-ı hâlâs oldur ki:

İşbu bin iki yüz dokuz senesi mâh-ı Rebî'ü'l-âhiri guresinde bundan akdem müteveffiyân pederlerimiz Hasanpaşazâdeler El-hâcc Ali Bey ve Abdullah Paşa hâl-i hayâtlarında işbu dârende-i tahvîl 'ammîzâdemiz fazîletlü Es-seyyid İshak Efendi hazretlerine i'tâ eyledikleri ve ba'de vefâtihümâ muhalefatlarından yine efendi-i mûmâ ileyhın ahz ve kendi umûruna ve sâ'irlere fuzûlî i'tâ ve telef eylediği mebâlig-i ma'lûmü'l-mikdâr ki bâlâda zıkr ü beyân ve tasrîh ü 'ayân olduğu vech üzere min haysü'l-mecmû' dört bin iki yüz kırk sekiz guruşu bâlâsındaki ısdâr itirdiğimiz bir kıt'a emr-i celîlü's-şân mücebince huzûr-ı şer'-i şerîfde da'vâ ve mutâlebe eylediğimizde miyânemizde münâza'a-i küllî hâsıl olub ba'dehu Müslimûn-i muslihûn tavassut ve bin yedi yüz elli guruş üzerine 'akd-ı inşâ-i sulh eylediklerinde bizler dahi "Es-sulhü seyyidü'l-ahkâm ve es-sulhü 'akd yerfe'u'n-nizâ' fehvâsı üzere sulh-ı mezbûru kabûl ve bedel-i sulh olan bin yedi yüz elli guruşu meclis-i şer'de efendi-i mûmâ ileyh hazretleri yedinden tamâmen ve kâmilen her birlerimiz hisselerimizi ahz ü kabz eylediğimizden sonra müdde'âmız olan husûs-ı mezkûra müte'allık 'âmme-i de'âvî ve mutâlebât ve kâffe-i eyman ve muhâsamâtdan her birlerimiz efendi-i mûmâ ileyhın zimmetini ibrâ-i 'amm-ı râfî'ü'l-hisâm ile ibrâ ve ıskât-ı hakk eylediğimize binâ'en min ba'd husûs-ı mezbûra müte'allık da'vâ ve nizâ'mız zuhûr ider ise lede'l-hükkâmî'l-kirâm makbûle ve mesmû'a olmasun için işbu ibrâznâme tahrîr ve li-ecli's-sened efendi-i mûmâ ileyh yedine i'tâ olundu. Gerekdir ki hîn-i hâcetde ibrâz ve ihticâc oluna ve's-selâm.

El-fakîr Mîr Ahmed Hasanpaşazâde hâlen

El-fakîr Mîr Mehmed Hasanpaşazâde hâlen

El-fakîr Mîr Mustafa Hasanpaşazâde hâlen

Sıra No : 18

Belge No : Adana Ş.S. 66, img. 12, sayfa 65, belge 79

Tarih : 11-20 C 1209 / 03-11 Ocak 1795

Konu : Ramazanoğlu Vakfı'na ait Han-ı Cedid, Eğlemez Hanı, Çarşıhanı, Habbaz fırını ve kahve dükkânlarının icarı hususunda Ramazanoğulları Vakfı mütevellî kaimmakamı Seyyid Halil Mahir'in alacakların tahsili hususunda kadıya müracaatı ve Hasanpaşazâde Ahmed ve Mehmed Bey'in de Eğlemez Hanı'nın 1208 yılı icaresi olarak 150 gurusun tahsili hakkında fermân.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keîâm Mevlânâ Adana kâdisı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana mütesellimi() zîde mecdühu tevki'-i refi'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki;

Sadr-ı a'zam mektûbî hulefâsından kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Seyyid Halil Mâhir zîde mecdühunun Der-'aliyyeme takdîm eylediği 'arzihâlinde Sadr-ı a'zam nezâretinde âsude evkâfdan mûmâ ileyhın bâ-berât-ı 'âlî kâ'immakâm-ı mütevellîsi olduğu Ramanzâde Vakfı'nın icâre-i vâhîde ile icâr olunagelen musakkafâtından iki yüz dört senesine mahsûben Adana'da vâkı' Hân-ı Cedîd icâresi olmak üzere kazâ-i mezbûrda sâkin Yeğenzâde Seyyid Mehmed Said ve Hacı Beyzâde Mustafa Bey dimekle 'arîf kimesneler zimmetlerinde sekiz yüz ve iki yüz beş ve altı ve yedi ve sekiz senelerine mahsûben dahî yine hân-ı mezkûr icâresi bakâyâsından yine merkûmân zimmetlerinde sekiz yüz cem'an bin altı yüz gurus ve yine kazâ-i merkûmede kâ'in Eğlemez Hânı iki yüz sekiz senesi icâresinden Abdullah Paşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey nâm kimesneler zimmetlerinde yüz elli gurus ve Çarşuhânı icâresinden Çukadârzâde Abdülganî Bey nâm kimesne zimmetinde iki yüz dört ve beş senelerinden bin sekiz yüz elli beş ve Silahşorân-ı Hâssadan Adana Mütesellimi sâbık Hazînedâr Mehmed zîde mecdühu zimmetinde altı ve yedi ve sekiz senelerine mahsûben Çarşu Hânı icârâtından üç bin yedi yüz elli ve Ahmed Bey ve Mehmed Bey nâm kimesneler ile Elif nâm hâtun zimmetlerinde habbâz fırını ve ma'lûmü'l-'aded kahve dükkânları icârâtından yedi ve sekiz senelerine mahsûben üç yüz elli ve Külâhçı Hacı Mustafa zevcesi demekle 'arîfe Zeliha nâm hâtun zimmetinde kahve dükkânı icâresinden dört ve beş ve altı ve yedi ve sekiz senelerinden doksan ve *Vâlî Sarâyı* kirâsı olmak üzere altı ve yedi ve sekiz senelerine mahsûben ahâlîden ma'lûmü'l-esâmî kesân zimmetlerinde üç senelik bin elli ve Kara Hasanoğulları demekle meşhûr kimesneler zimmetinde ma'lûmü'l-'aded dekâkin icârâtından üç yüz cem'an dokuz bin yüz kırk beş gurus emvâl-i vakf tecemmu' ve terâküm eylediği ve lede'l-mutâlebe edâdan imtinâ' eyledikleri ve ashâb-ı vezâyîfın idâresi ve cevâmî-i vakfın masârıfı bu makûle hâsılâtın mahallerinden tahsiline menûd idüğü beyânıyla Sadr-ı a'zam çukadârlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Abdullah zîde kadrühu mübâşeretle sâlifü'z-zikr dokuz yüz kırk beş gurusu merkûmlardan tamâmen tahsîl ve tarafından kabzına me'mûra teslim ettirilmek bâbında emr-i şerîfim sudûrunu istid'â eylediğine binâ'en siz ki mevlânâ ve mütesellim-i mûmâ ileyhümâsız vech-i meşrûh

üzere çukadâr-ı mûmâ ileyh mübâşeretiyle mahallinde şer‘le ru‘yet ve îcâb edenlerden tahsîl ve kabzına me‘mûra teslîm ettirilmek fermânım olmağın imdi siz ki mevlânâ ve mütesellim-i mûmâ ileyhümâsız ma‘rifetiniz ve mübâşir-i mûmâ ileyh ma‘rifetiyle merkûmûnu mahallinde huzûr-ı şer‘a ihzâr ve ber vech-i muharrer şer‘le ru‘yet ve lede’s-sübût sâlifü’z-zikr icârât-ı vakfî tamâmen ve kâmilten tahsîl ve mûmâ ileyhin tarafından kabzına me‘mûra edâ ve teslîme mübâderet ve hilâfindan mücânebet eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlî-şânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı vâcibü’l-ittibâ‘ ve lâzımü’l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at-makrûnuyla ‘amel ü hareket ve hilâfindan hazer ü mücânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fî evâsıtı şehri Cemâziye’l-âhir sene tis‘a ve mi’teyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûse

Sıra No : 19

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 9, sayfa 16, belge 220

Tarih : Gurre M 1210 (18 Temmuz 1795)

Konu : Ateş Efendi'den öşür bedeli olarak 180 guruşun alınıp mübâşirine teslim edildiğine dair.

Bâ'is-i tahvîl oldur ki:

İşbu bin iki yüz on senesine mahsûben Adana'da vâkı' İki Kenisâ Mukâta'a mülhakâtından Küçük Dikili karyesinde olan Ateş Efendi'nin zirâ'at eylediği şa'îr ve koza ve küncü⁶⁹ 'öşrü bahâsı ba'de't-terâfu' yüz altmış guruş idüb ve yirmi guruş dahi Kılınçoğlu öşründen cem'an yüz seksen guruşun bâ-fermân-ı 'âlî tahsîline ve mübâşiri çukadâr-ı hazret-i defterdârî El-hâcc Mehmed Ağa'ya teslimine me'mûr olduğumuza binâ'en meblağ-ı mezbûru tamâmen efendi-i mûmâ ileyh yedinden ahz ü kabz olunub mübâşir-i merkûma teslim olunmağla sened olunmak için yedine işbu memhûr tahvîl virilmiştir. Vakt-i hâcetde ibrâz oluna ve's-selâm. Fî Gurre-i M sene 210

El-fakîr Mîr Ahmed Hasanpaşazâde mütesellim-i Adana hâlen.

69 Küncü, bölgede susam anlamında kullanılmaktadır.

Sıra No : 20

Belge No : Adana Ş.S. 64, img. 60, sayfa 71. Belge 160

Tarih : 25 B 1210 / 11 Ağustos 1795

Konu : Hasanpaşazâde Ahmed Bey, Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in 'uhdelerinde olan Cemâ'athâ-i Yörügân-ı Adana, Tarsus ve Sis Mukâta'alarının 1209 senesine mahsûben emvâli olan 10.077 guruşun tahsil edildiğine dair.

Bâ'is-i hurûf oldur ki:

Adana sâkinlerinden Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey ber vech-i mâlikâne iştirâken 'uhdelerinde olan cemâ'athâ-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'asının bin iki yüz dokuz senesine mahsûben ma'a tefâvüd-i şemsiyye iktizâ eden emvâl on bin yüz yetmiş yedi buçuk guruş olup Der-'aliyye'den matlûb buyurulmağla mübâşeretim ve kabzına me'mûr olduğum hasebiyle sene-i mezkûr mâl-ı mîrîsi olan meblağ-ı mezkûru mîr-i mûmâ ileyhim yedlerinden tamâmen ve kâmilten ahz ü kabz olunmağla ahz olunduğunu müş'ir yedlerine işbu memhûr tahvîl virilmiştir. Vakt-i hâcetde sened olup ihticâc oluna.

Hurrîre fî 25 Recebû'l-mürecceb sene 1210 (11.08.1795)

El-Fakîr Ebu Bekir Mehter tâbî'-i defterdâr-ı şikk-ı evvel hâlen

Sıra No : 21

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 18, sayfa 34, belge 40

Tarih : 04 S 1210 / 20 Ağustos 1795

Konu : Yörügân-ı Adana, Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'alarının 1210 ve 1211 senelerine mahsûben taksît akçası olan 5.455 guruşun toplanılarak İstanbul'a gönderilmesine dair fermân.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-kelâm Mevlânâ Adana kâdisi zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emacid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan sadr-ı a'zamım ikinci çukadârı İbrahim zîde kadruhu tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin ber vech-i iştirâk mâlikâne 'uhdende olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'asının bin iki yüz on ve on bir senelerine mahsûben taksît akçası bi-mennihi ta'âlâ işbu sene-i mübâreke Şa'bânında divân-ı müşeyyedü'l-erkân-ı hüsvânemde ihrâcî müsammem olan kapum kullarının kisteyn mevâciblerine tertîb ve tahsîs kılınmakdan nâşî ve kaleminden ihrâc ve derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan sûret-i defterde tahrîr olunduğu üzere mukâta'a-i mezbûrenin taksît akçası olan ma'a harc-ı vezne beş bin dört yüz elli dört guruş ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le tedârük ve tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslimen bir an akdem Der-sa'âdetime irsâl ve tesyîre mezîd-i sa'y ü dikkat eylemen fermânım olmağın işbu emr-i âlişânım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde bâlâda tahrîr ü beyân ve sûret-i defterde tasrîh ü 'ayân kılındığı üzere mukâta'a-i mezkûrenin seneteyn-i mezbûreteyne mahsûben taksît akçası olan harc-ı vezne beş bin dört yüz elli dört guruş mevâcib-i mezkûreye tertîb olunmuş olmakdan nâşî bir gün evvel gelüb hazîne-i 'âmireme tesellümü matlûb-ı şâhânem idüğü ma'lûmun oldukda vürûd-ı emr-i şerîfimle meblağ-ı mezbûru ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le tamâmen tedârük ve 'alâ eyyi hâlin yerlû yerinden tahsîl ve mübâşir-i merkûm ile serî'an ve 'âcilen Der-sa'âdetime irsâl ve hazîne-i 'âmireme teslime kemâl tekayyüd ü ihtimâm eylesesin. Şöyle ki meblağ-ı mezbûrun bir gün evvel gelüb hazîne-i 'âmireme tesellümü matlûb olmağla meblağ-ı mezbûru ashâb-ı mukâta'adan ve mevcûd olmayanların mültezimlerinden ve anlar dahi bulunmadığı hâlde mukâta'adan kendülere 'â'id hâsılâtdan vâzî'ü'l-yed olanlardan tahsîline müsâra'at ve muhâlefet ideri olur ise mukâta'aları üzerlerinden ref' olunmak için 'arz ü i'lâma mübâderet eylesesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun muktezâ-yı me'mûriyetin üzere meblağ-ı mezbûr beş bin dört yüz elli dört guruşu ber müceb-i sûret-i defter mütesellim-i mûmâ ileyhin ma'rifeti ve ma'rifet-i şer' ve ma'rifet ve mübâşeretinle bi-eyyi hâlin tamâmen ve kâmilan tahsîl ve istishâb ve bir gün evvel getürüb hazîne-i 'âmireme teslime mezîd-i sa'y ü gayret ve hilâf-ı rızâ tûl müddet meks ü tevakkufdan gâyetü'l-gâye hazer ü mücânebet eylesesin ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhsin keyfiyet mantûk-ı emr-i münîfimden ma'lûmun oldukda mücib ve muktezâsı üzere 'amel ü hareket ve hilâfından be-gâyet tevakkî ve mübâ'adet eylemen bâbında fermân-ı 'âlişânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfîmle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ımtisâl ve lâzımü'l-ittibâ'ımın mazmûn-ı münîfî üzere 'âmil olub hilâfıyla vaz' ü hâlât vukû'undan be-gâyet tehâşî ve mübâ'adet eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî'l-yevmi'r-râbi' Saferi'l-hayr sene 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 22

Belge No : Adana Ş.S. 48, img. 66, sayfa 128, belge 206

Tarih : Evail Safer 1210 / 17-26 Ağustos 1795

Konu : Hüccâc-ı Müslimînin Adana'da geçerken güvenliğinin sağlanmasına dair fermân.

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı Mu'allâm Kapucıbaşılarından Adana Mütesellimi Ahmed Bey dâme mecdûhu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Hüccâc-ı Müslimînin bi'l-emn ve's-selâme zehâb (ü) iyâbları husûsuna kemâl-i akdem ve ihtimâm olmak üzere mukaddemen hîn-i 'azimetlerinde evâmir-i şerîfimle cümleye tenbîh ü te'kid olunmuşdu. El-hâletü hâzihi vakt-i 'avdetleri takrîb eylemek hasebiyle fevc fevc gelen hüccâc-ı hidâyet-minhâcın kemâl-i emn ü selâmetle imrâr ve vatanları îsâllerine saltanat-ı seniyyenin akdem umûrundan olmakdan nâşi ber vech-i muharrer vürûdûn iden hüccâc-ı müslimînin Adana eyâleti dâhilinde âminen imrârları sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin kat'an⁷⁰ ve cezmen senden matlûb-ı mülûkânem olduğuna binâ'en 'avdet-i hüccâcdan mukaddem Adana eyâletiyle hem-hudûd olan Karaman vâlîsi düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem vezirim paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu ve sâ'ir zâbâtân ile haberleşerek cânib-i cezâdan ric'at eden hüccâc-ı müslimîni kapun halkı ve eyâlet-i Adana'nın harb ü darb erbâbını istishâb ile re's-i hudûd-ı Adana'dan istikbâl ve nihâyet-i hudûda dek sâlimen îsâl ve Karaman vâlîsi vezir-i müşârun ileyhin kethüdâsına teslîme sa'y-ı bî-hemâl eylemen fermânım olmağın te'kidten ve ihtimâmen hâssaten işbu emr-i alîşânım ısdâr ve rikâb-ı hümayûnum kâ'immakâmı tatarlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân El-hâcc Hüseyin zîde kadrûhu ile irsâl olunmuşdur. İmdi yolların levs-i vücûd-ı habâset-alûd eşkıyâdan gereği gibi te'mîn ve tathîriyle ebnâ-i sebîlin ve bâ-husûs hüccâc-ı zevî'l-ibtihâcın kemâl-i emn ü selâmetiyle mürûrlarına sinîn-i sâbıkadan birkaç ziyâde ihtimâm ü dikkat olunmak murâd-ı mülûkânem idüğü ma'lûmun oldukda bu def'a evkât-ı sâ'ireye kıyâs olunmayub te'mîn-i turuk ü mesâlik esbâbının istihsâline mezîd-i sa'y ü gayret ederek ve levâzım-ı hazm ü ihtiyâta ri'âyet eyleyerek hüccâc-ı hidâyet-minhâcın avdetlerinde ber vech-i meşrûh Karaman vâlîsi vezir-i müşârun ileyh ve sâ'irleriyle haberleşerek mükemmel ve müretteb kapun halkı ve eyâlet-i Adana'nın harb ü darb erbâbını⁷¹ istishâb birle re's-i hudûd-ı Adana'dan istikbâl ve âminen ve sâlimen nihâyet-i hudûd-ı Adana'ya îsâl ve Karaman vâlîsi müşârun ileyhin kethüdâsına teslîme ve yolların gereği gibi te'mîniyle terfîh-i ahvâl-ı hüccâc ve sâ'ir ebnâ-i sebîle sarf ü sa'y-ı makderet eylesin. Şöyle ki bu husûsu mukaddemce sana tenbîh ü te'kidten maksûd asıl yolların eşkıyâdan te'mîn ü tathîri ve bâ-tahsîs hüccâc-ı müslimînin ve ebnâ-i sebîlin mashûben bi's-selâme imrârlarına ihtimâm ü dikkat eylemen irâdesine mebnî iken ma'âze Allâhu ta'âlâ bu emr-i ehemmin ednâ mertebe rehâvet ve tekâsül-i huluvverî sebebiyle eyâlet dâhilinde du-

70 Metinde (قطاع) şeklinde yazılmıştır.

71 Metinde iyâbını (ايابنى) şeklinde yazılmıştır.

halâ-yı tarîk hüccâc-ı müslimine ve sâ'ire mârrîn ve âbirîne mikdâr-ı zerre îrâs-ı zarar ü ziyân eylemek ve yâhud esnâ-yı râhda fukarâyâ zulm ü ta'addi olmak lâzım gelür ise öZR ve illetin bir dürlü karîn-i sem'-i ıskâ olunmayub mazhar-ı eşedd-i 'ikâb ü 'itâb-ı mülûkânem olacağın muhakkak ve mukarrerdir. Âna göre mezîd-i basiret ü intibâh üzere hareket ve ser-i mû kusûr ü rehâvetden el-gâyetü'l-gâye hazer ü mücânebet eylemen bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki () vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sūdûr eden fermân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı ita'ât-makrûnuyla 'amel⁷² ü hareket ve hilâfından ib'âd eylesin. Şöyle bilesin 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın. Tahrîren evâ'il-i şehr-i Saferü'l-hayr sene seb'a 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

72 Metinde 'âmil şeklinde yazılmıştır.

Sıra No : 23

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 04, sayfa 06, belge 68

Tarih : 17 S 1210 / 02 Eylül 1795

Konu : Ahmed, Mehmed ve Mustafa Beylerin mâlikane uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana, Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'aları'nın 1200 senesinden 1209 senesine gelince terâküm eden altı bin beş yüz elli altı buçuk guruşun tahsil edilip Sadr-ı a'zam İzzet Mehmed Paşa'nın hazinesine gönderilmesine dair fermân.

Emirü'l-ümerâi'l-kirâm kebirü'l-küberâ'i'l-fihâm zu'l-kadri ve'l-ihirâm sâhibü'l-'izzî ve'l-ihîşâm el-muhtassu bi-mezîdi inâyeti'l-meliki'l-a'lâ Adana Beylerbeyisi Yusuf Paşa dâmet me'âliye ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fezâ'il ve'l-kelâm Adana ve Tarsus kâdîları zîde fazluhumâ ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan sadr-ı a'zamım çukadârlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Osman zîde kadrühu tevkî-i refî-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Zamân-ı zabtı Mart ibtidâsından olub Adana sâkinlerinden Karşızâde Hasan Paşa hafîdleri Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey nâm kimesnelerin ber vech-i mâlikâne 'uhdelelerinde olan Yörügân-ı Livâ-i Adana ve Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'ası'nın bin iki yüz senesinden iki yüz dokuz senesine gelince ber mu'tâd-ı kadîm iktizâ eden kalemiyyelerinden düstûr-ı ekrem ve mu'azzam müşîr-i mufahham ve muhterem nizâm-ı menâzîmü'l-ümem hâlen sadr-ı a'zamım sûtîde-şiyem ve vekîl-i mutlak-ı sadâkat-âlemim olan İzzet Mehmed Paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu ve zâ'ifun bi'l-'izzî ve't-temkîn iktidârehu ve ikbâlehunun hissesine isâbet eden ma'a harc-ı aklâm altı bin beş yüz elli altı buçuk guruş kırk akça kalemiyye akçalarını merkûmlardan tahsîl ve müşârün ileyhın hazînesine teslîmi mühimm ve muktezî olmağın hâsseten işbu emr-i celîlî'l-kadrim ısdâr ve () ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde siz ki mîr-mîrân ve kâdîlar-ı mûmâ ileyhimsiz derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan mümzâ sûret-i defterde tasrîh olunduğu üzere sinîn-i merkûmeye mahsûben iktizâ iden mezkûrî'l-mikdâr kalemiyye akçasını merkûmlardan ve mevcûd bulunmayanların taraflarından zabt iden voyvoda ve mültezimlerden ma'rifet-i şer' ve mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle 'alâ eyyi hâlin tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslim birle mahalline kayd olunmak için ma'mûlün bih olmak üzere memhûr temessük aldırub bir an akdem sadr-ı a'zamım müşârün ileyhın hazînesine irsâl ü isâle mezîd-i ihtimâm ü dikkat eyleyesiz Şöyle ki bu makûle kalemiyye akçasının 'ukde-i te'hîre düçar olduğuna kat'an rızâ-yı hümayûnum olmamağla mebâliğ-i mezbûrun tahsîlinde tereddüd ve muhâlefet ederi olur ise mâlikâneleri üzerlerinden ref' ve mezâda kâ'imeleri virileceğini gûş-ı hûşlarına ilkâ ederek bir gün evvel tahsîl ve teslîmine ikdâm eyleyesiz ve sen ki mübâşir-i merkûmsun yedine verilen mümzâ sûret-i defter mücebince ol mikdâr kalemiyye akçasını ma'rifet-i şer' ve ma'rifet ve mübâşeretinle 'alâ eyyi hâlin icâb ü iktizâ edenlerden tahsîl ve istishâb ve icâleten ve müsâra'aten Der-'aliyye' me getürüb müşârün ileyhın hazînesine teslîme sür'at ü şitâb eylemen bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfîmle () vardıkda bu bâbda vehc-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ımtisâl ve lâzımü'l-ittibâ'ımın mazmûn-ı itâ'at-makrûnuy-la 'âmil olasız. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî'l-yevmi's-sâbi' 'aşeri Safer sene 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 24

Belge No : Adana Ş.S. 64, img. 65, sayfa 61, belge 177

Tarih : 15 C 1210 / 27 Aralık 1795

Konu : Kerimli aşireti Boybeyi Kerimzâde Süleyman Ağa'dan 1207 ve 1208 senelerine mahsuben devlet geliri olarak 4500 gurusun Kozanzâde Yusuf Ağa aracılığıyla tahsil edildiğine dâir

Bâ'is-i tahvîl oldur ki

Ber vech-i mâlikâne iştirâken 'uhdemiz(de) olan cemâ'athâ-yı yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'asını bin iki yüz yedi ve sekiz senelerine mahsûben sahte berât ile sâbık kilârî-i hâssa Mustafa Ağa "mâlikâne-i mezbûr benim üzerime geçik" deyü yörügân cemâ'atlerinden Kerimli 'aşiretinden sene-i sâbıkası üzere iki senelik mâl-ı mîrîleri olan dört bin beş yüz gurusu 'aşiret-i mezbûr boybeyisi Kerîmzâde sa'âdetlü Süleyman Ağa'dan ahz ü kabz edüb Kozanzâde Yusuf Ağa ma'rifetiyle tahsîl ve yedlerine edâ ve tesellümlerini müş'ir tahvîl i'tâ itmekle gerekdir ki iki yüz yedi ve sekiz seneleri mâl-ı mîrîsinden Kerîmli 'aşiretlerinde bir para kalmayub merkûm Kilârî Mustafa Ağa tarafına virildiğine bizim dahi 'ilmimiz lâhık olmağın yedlerine tarafımızdan dahi işbu tahvîl tahrîr ve i'tâ olundu. Gerekdir ki vakt-i hacette ibrâz oluna ve's-selâm. Fî 15 Cemâziye'l-ahir sene 1210

İşbu tahvîlden murâd 'aşiret-i mezbûr yedinde olan Kilârî Mustafa Ağa'nın tahvîli ahz ve der-'aliyyeye irsâl olunmağla mukâbelesinde sened için tarafımızdan 'aşiret yedine işbu tahrîr virilmiştir. Sahn.

El-fakîr Mîr Ahmed Hasanpaşazâde

El-fakîr Mîr Mehmed Hasanpaşazâde

El-fakîr Mîr Mustafa (bin) Hacı (Ali) Bey

Sıra No : 25

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 31, sayfa 73, belge 5

Tarih : 07 Ş 1210 / 16 Şubat 1796

Konu : Ahmed Bey'den Adana cizyesinden arta kalan 2500 guruş tahsil edilmesine dair

Bâ'is-i tahvîl-i tastîr-i hurûf oldur ki

İşbu bin iki yüz on bir senesi mâh-ı Şabânü'l-mu'azzamın yedinci gününde sâbık Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde necâbetlü Ahmed Bey hazretlerinin sene-i mezbûra mahsûben bâ-emr-i 'âlî 'uhdesinde olan eyâlet-i Adana cizyesinin mâl-ı bekâyâsını bâ-emr-i 'alî ahz u kabza mübâşeretim hasebiyle işbu def'a dört kıt'a poliçe temessükâtı mücebince beş yüz guruşdan cem'ân iki bin guruş ahz ü kabz ve devletlü defterdâr-ı şıkk-ı evvel efendimizin hazîne-i 'aliyyelerine teslîm olunmak için irsâl eylediğimi müş'ir işbu tahvîl tahrîr ve mîr-i mûmâ ileyh yedine i'tâ olundu. Gerekdir ki vakt-i hâcetde ibrâz ve ihticâc oluna ve's-selâm. Fî 7 Ş sene 1210

El-fakîr Hüseyin Çukadâr-ı Sadr-ı a'zam

Sıra No : 26

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 31, sayfa 73, belge 4

Tarih : 21 Ramazan 1210 / 30 Mart 1796

Konu : Ahmed Bey tarafından Adana Serdârı Mustafa Ağa'ya verilen mahkemede bütün ulema ve eşrâf huzurunda canına ve malına bir saldırı olmayacağına dair verilen teminat hüccetidir.

Hâlen eyâlet-i Adana Mütessellimi Hasanpaşazâde sa'âdetlü Ahmed Bey Hazretleri meclis-i şer'de bi'l-cümle 'ulemâ ve sülehâ-i e'imme ve hutebâ ve a'yân ve eşrâf ve vazî' ü refî' bi-ecma'ihim hâzır oldukları hâlde hâlen Adana serdârı ser-turnayî-i dergâh-ı 'alî izzetlü Hacı Mustafa Ağa mahzarında şöyle tahrîr-i kelâm ve ta'ahhüd-i tâmm eder ki mûmâ ileyh Mustafa Ağa ez kadîm 'eban ve an ceddin bi'l-cümle hizmetimizde sadâkat ve istikâmet üzere olub ve hâlen Adana serdârı olmağla mukaddem yedinde olan hüccet-i şer'îyye mücebince a'yân-ı belde olub ve müceddeden cümle ma'rifetiyle diğer hüccet virilüb a'yânlığı umûrunda kıyâm ve bi'l-ittifâk amel ü hareket olunub ve tarafımızdan her vechile kendüye emniyet-i tâmmeyi hâvî mâlîna ve canına ve ıyâl ü etbâ'ına su-i kasd etmemek üzere ahd-ı misâk eylediğimiz sicill-i mahfûza kayd olunsun didikde ol dahi cümle muvâcehesinde ber vech-i meşrûh amel ü harekete müte'ahhid ve bu vechile hâlen me'zûn-ı bi'l-iftâ fazîletlü Es-seyyid İshak Efendi ve sâbık mehâbetlü Es-seyyid El-hacc Ahmed Efendi ve esbâk Hisarzâde Ömer Efendi ve yine esbâk mehâbetlü Es-seyyid Mustafa Efendi ve müderrisîn-i kirâmdan Es-seyyid Yahya Efendi ve kâ'immakâm-ı nakîbü'l-eşrâf Es-seyyid El-hacc Yusuf Efendi ve sâ'ir efendiler ve ağavât-dan mûmâ ileyh Hacı Mustafa Ağa'ya kefil oldukları işbu hüccete kayd şod. Fî 21 Ramazan sene 1210.

Sıra No : 27

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 12, sayfa 22-23, belge 53

Tarih : 14 N 1210 / 23 Mart 1796

Konu : Sabık Adana Mütesellimi Karcı Mehmet'in idamından sonra mallarının hazineye gönderilmesi emrine rağmen Sabık Adana Beylerbeyi Yusuf Paşa'nın maktulun mallarını ve hanımının eşyasını usulsüz olarak zabt ettiğinden dolayı yerine atanan Mehmed Paşa'nın maktul Karcı Mehmed'in eşinin mallarının geri vermesine dair ferman.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keîâm Mevlânâ Adana kâdisi zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve mefâhîrû'l-emâsil ve'l-akrân maktûl Karcı Mehmed'in muhallefâtı zabtına me'mûriyet ile el-yevm ol cânibde olan sadr-ı a'zamım çukadârlarından İbrahim ve Abdullah ve a'yân ve zâbâtân vesâ'ir iş erleri tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bundan akdem katilen fevt olan Adana mütesellimi sâbık merkûm Karcı Mehmed'in iki yüz sekiz ve dokuz senelerine mahsûben cibâyeti 'uhdesinde olan eyâlet-i Adana cizyesi mâllarından cânib-i mîrîye yirmi yedi bin yedi yüz kırk beş buçuk guruş zimmeti olduğundan gayrı iltizâmî 'uhdesinde olan resm-i ispençe-i Adana ve memlaha ve mukâta'ât-ı sâ'ire bedel-i iltizâmâtından gayr-ı ez teslimât hâcegân-ı divân-ı hümayûnumdan Der-'aliyyemde mühim-mât nâzırı olan Hasan zîde mecdühu tarafına bi't-temessük ve defter dokuz bin guruşdan mütecâviz deyni olduğundan bi'l-cümle emvâl ü eşyâ ve emlâk ve hayvânât ve der-mahzen olan tuz ve hinta ve şa'îr ve koza ve sâ'iresi mübâşîrân-ı merkûmân ma'rifetleriyle cânib-i mîrîden zabt ve tahrîr ve eşya-yı nefisesi 'aynen ve sakîlesi ol tarafda bi'l-müzâyede değer bahâlarıyla tâliblerine fûrûht ve hâsıl olan esmânı deyi mîrîye ve sâ'iresine mahsûben Der-sa'âdetime irsâl ü îsâl olunmak bâbında Adana Beylerbeyisi sâbık Yusuf Paşa dâme ikbâ(lühu)ya ve Adana kâdisına ve mübâşîrân-ı merkûmâna hitâben bi'd-def'ât evâmîr-i 'aliyyem ısdâr ve irsâl olunub ancak mîr-mîrân-ı mûmâ ileyh maktûl-ı merkûmün eşyâ-yı nefisi ile memlû sandıklarını ve nûkûd ve sâ'iresini kendüye temlik olunmuş gibi cebren ahz eylediğinden gayrı maktûl-ı merkûmun zevcesinin dahi eşyâ ve halısını ahz ü kabz eylediği mütevâtîren tahakkuk ve şimdiye değin bir akça ve bir habbe irsâl eylemeyüb mübâşîrân-ı merkûmu dahi müddet-i medîde habs gûne ol tarafda meks ile tevkîf itmekden nâşî bu def'a mîr-mîrân-ı mûmâ ileyhî eyâlet-i merkûmeden 'azli ve âherin nasbı lâzım geldiğinden 'azl olunub eyâlet-i mezkûre mîr-mîrân-ı kirâmdan hâlen İsmail muhafızı Mehmed Paşa dâme ikbâlühuya tevcîh olunmuş olmağla siz ki kâdi ve mütesellim-i mûmâ ileyhümasız mûmâ ileyh Yusuf Paşa maktûl-ı merkûm Karcı Mehmed'in emvâl ü eşyâ-yı nefise ve zehâyir ve hayvânât-ı sâ'iresinden ve zevcesinin eşyâ ve halısından sırren ve 'alenen her ne ki ahz ü kabz ve zabt eylemiş ise bir helâl ve bir habbesi girüye kalmayarak ma'rifetiniz ve ma'rifet-i şer' ve mübâşîrân-ı merkûmân ma'rifetleri ve cümle ittîfâkıyla cümlesini zâhire ihrâc ve zevce-i mezbûrenin eşyâsını kendüsüne teslim ve mâ'adâsını cânib-i mîrîçün istirdâd ve ahz ü kabz ve mahall-ı me'mene vaz' ve hıfz ve mu-

kaddem fermânım olduğu üzere eşyâ-yı nefiseyi ‘aynen ve eşyâ-yı sakîle ve hubûbât ve tuz ve koza ve hayvânât ve emlâkini değer bahâlarıyla bi’l-müzâyede tâliblerine fûrûht ve hâsıl olan esmânını zimmet-i mîriye ve duyûn-ı sâ’iresine mahsûben Der-sa’âdetime irsâl ü isâle bezl-i mâ-hasal-ı kudret eylemeniz fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i celilü’l-‘üvânım ısdâr ve kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân sadr-ı a‘zamım tatarlarından Mustafa ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde ber minvâl-i muharrer Adana Beylerbeyisi sâbık mûmâ ileyh Yusuf Paşa maktûl-ı merkûmun emvâl ü eşyâ-yı nefise ve zehâ’ir ve hayvânât ve sâ’iresinden ve zevcesinin⁷³ eşyâ ve halısından sırren ve ‘alenen her ne ki ahz ü kabz eylemiş ise erbâb-ı vukûfdan bi’t-tefahhus zâhire ihrâcî ve zevce-i merkûmenin eşyâsını mukaddem sâdır olan emrim mücebince kendisine teslîm ve mâ‘adâsını bir helâli girüye kalmayarak ma‘rifetiniz ve ma‘rifet-i şer‘ ve mübâşirân-ı merkûmân ma‘rifetleriyle ve cümle ittifâkıyla cânib-i mîriçün istirdâd ve ahz ü kabz ve mahall-i me‘mene vaz‘ ve hıfz ve mukaddem fermânım olduğu vechile eşyâ-yı nefiseyi ‘aynen ve eşyâ-yı sakîle ve hayvânât ve tuz ve koza ve hubûbât ve emlâkini değer bahâlarıyla tâliblerine fûrûht ve hâsıl olan esmânını zimmet-i mîriye ve duyûn-ı sâ’iresine mahsûben Der-‘aliyyeme irsâl ü isâle bezl-i vus‘ ü makderet eyleyesiz ve siz ki mübâşirân ve a‘yân ve sâ’ir iş erlerisiz sizler dahi maktûl-ı merkûmun paşa-yı mûmâ ileyh tarafında olan emvâl ü eşyâsının bir helâli girüye kalmayarak zâhire ihrâc birle istirdâdına bi’l-ittifâk sa’y ü gayret ve mûcib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki: Hükmi-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i ‘âlîşân-ı vâcibü’l-ımtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere ‘âmil olub hilâfından be-gâyet mübâ‘adet eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’r-râbi‘ ‘aşer min Ramazani’l-mübârek sene ‘aşer ve mi’eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûse

73 Öncesinde yarım olarak “zevce” yazılmıştır.

Sıra No : 28

Belge No : Adana Ş. S. 57, img. 10, sayfa 13, belge 35

Tarih : 19 N 1210 / 28 Mart 1796

Konu : Adana'dan beş yüz nefer süvari asker bedeli olarak 25.000 kuruştan 10.000 kuruşunun afv edildiğine ve geriye kalan 15.000'in yollanmasına dair ferman.

Tekeoğlu'nun fermân sûretidir. *Sahh*

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmîd ve'l-mekârîm el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı Mu'allâm kapucubaşlarından Adana Mütessellimi Mîr Ahmed dâme mecdühu ve mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdinü'l-fezâ'il ve'l-keâm Tarsus sancağının hâvî olduğu kazâların kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Tarsus voyvodası zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân rikâb-ı hümayûnum kâ'im-makâm çukadârlarından zıkr-i âtî husûsa me'mûriyetiyle ol cânibde olan Mustafa zîde kadrühu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Sen ki kapucubaşı-i mûmâ ileyhsin eyâlet-i mezbûrede Tekeli 'aşireti Tekeli Ali Bey ma'rifetiyle geçen sene⁷⁴ tahrîr ve ordu-yı hümayûnuma tesyîri tertîb olunan beş yüz nefer süvâri askerinin irsâli bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuş ise dahi ordu-yı hümayûnum sevâhil-i Mısriyye'de olmak takribiyle neferât-ı merkûme irişemeyeceği zâhir ve techîz ve irsâlinde ahâli-i memleket masârif-ı kesîreye ducâr olacakları zâhir olmak mülâbesesiyle Anadolu cânibinden tertîb olunan mürettebât-ı seferiyyenin nakl ü isâli 'asîr olanların bedelleri tanzîm ve tahsîli zımnında hâlen serdâr-ı ekremim tarafından Der-sa'âdetime vârid olan defterde zıkr olunduğu üzere ol mikdâr askerinin beher neferine ellişer guruşdan yirmi beş bin guruşun on bin guruşu afv ve bâkî kalan on beş bin guruşun tahsîli isti'câlini hâvî emr-i şerîfim ısdâr ve tisyâr olunmuşdu. Tarsus kâdisının vârid olan bir kıt'a i'lâmı mefhûmunda Tarsus sancağı dâhilinde olanlar bi'l-cümle eyyâm-ı şitâda Adana sancağında sâkin olmalarıyla bundan akdem sana hitâben ordu-yı hümayûnumdan emr-i şerîfim vürûdunda mûmâ ileyh tarafından dahi mübâşir ta'yîn ve mebâlig-i mezbûre 'aşiret-i merkûmeden mutâlebe olundukda kışlaklarına nüzûl itmedikce edâ idemeyeceklerini tahrîr ü inhâ eylemiş mukaddem sâdır olan evâmîr-i şerîfim mücebince neferât-ı merkûmenin gayr-ı ez afv ü tenzîl on beş bin guruşun bir an akdem tahsîl ve tesyîrine bezl ü say-ı makderet eylesesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsın meblağ-ı mezbûrun bu ana kadar tahsîl olunmaması mücerred senin tekâsül ü kusûrundan ve emr-i mübâşeretine 'adem-i takayyüdünden neş'et etmiş olduğu ma'lûm olunmuşdur. Bundan böyle dahi meblağ-ı mezbûrun tahsîlinde kusûr ü tekâsülün istimâ' olunmak lâzım gelür isebir dürlü cevâba kâdir olamayub te'dîb ü gûşmal kılınacağını bilüb ana göre 'amel ü hareket ve tahsîle sa'y ü gayret eylesesin ve siz ki kuzât ve nüvvâb ve voyyvoda-ı mûmâ ileyhümâsız sizler dahi emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki: Hükm-i şerîfimle işbu emr-i 'âlîşân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı münîfi birle 'amel idesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi't-tâsî aşer şehri Ramazan sene 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

74 İki kere yazılmıştır.

Sıra no : 29

Belge no : BOA, C. DH. 11/533

Tarih : 3 L 1210 / 11 Nisan 1796

Konu : Ahmed Bey'in Adana mütesellimi olarak tayin edilmesine dair

Kapu kethüdâsı olduğum hâlen İsmail muhâfızı mîr-mîrân-ı kirâmdan Mehmed Paşa kullarına bu def'a avâtıf-ı aliyye-i mülûkâne ve avârıf-ı behiyye-i hüsrevâne ibkâsı inâyet ve ihsân buyurulan Adana eyâletinde mütesellim olan müteveffâ Hasan Paşa hafîdi Ahmed Bey kulları vücûhuyla re'âyâ-perver ve müstakîmü'l-etvâr olmağla mîr-i mûmâ ileyh kullarını kemâ-kân eyâlet-i mezkûra mütesellim nasb ü ta'yîn ve iktizâ iden fermân-ı âlî ısdârı bâbında emr ü fermân devletlü inâyetlü efendim sultânım hazretlerindir.

Sahh. Mucebince mütesellimlik emri virilmek buyuruldu. 3 L sene 210.

Tevcîhi Târîhi görüle. Sahh.

Adana eyâleti İsmail muhâfızı olup Rumeli Beylerbeyliği pâyesi olan Mehmed Paşa'ya tevcih ba'dehu 3 L sene 210 târîhinde kemâ-kân ibkâ kılınmıştır. Fermân devletlü sultânım hazretlerindir.

Sıra No : 30

Belge No : BOA, C. ML 462/18784-1

Tarih : 15 L 1210 / 23 Nisan 1796

Konu : Beş seneden beri çekirge istilas ve diğer sebeplerden dolayı Adana nüfusunun on iki bin evden üç yüz eve düştüğüne ve bundan dolayı kendilerinden imdadiye alınmasının caiz olmamasına rağmen Adana'nın hac yolu üzerinde olmasından dolayı menzil nizamının devamı için beş bin gurus imdadiye tayin edildiğine dair.

Mîr-mîrân-ı kirâmdan Adana Beylerbeyisi Yusuf Paşa'ya ve Adana kâdîsına hüküm ki:

Adana kazâsı fi'l-asl on iki bin evden ibâret ve memerr-i hüccâc-ı Müslimîn iken beş seneden berü vukû' bulan ihtilâl ve cerrâr istilâsı ve ba'zı ilel ü esbâba mebnî ekseri diyâr-ı âhara müteferrik ve el-hâletü hâzihi üç yüz eve münhasır ve tarîk-i câdde olmak mülâbesesiyle menzillerinin idâresi küllî meblağa muhtâc olub ahâlîlerinin bir vechile liyâkatleri olmadığını beyân iderek menzil-i mezkûra imdâd olmak üzere Adana'da vâkı' penbe bid'ati mâlından senevî on bin gurus ta'yinine müsâ'ade olunmak niyâzında olduklarını sen ki paşa-yı mûmâ ileyhsin sen kâ'imende ve Adana kâdîsı i'lâm ve ahâlîsi mahzar ve Der-sa'âdetime gelen çend nefer ahâlî arzihâllerinde tahrîr ve inhâ itmeleriyle kuyûda mürâca'at olundukda Adana menziline on bir re's bârgîri ve gayrı ez-ücret senevî yedi yüz doksan yedi buçuk gurus bârgîr bahâsı olub Adana kazâsının tertîb olunan hâne-i avârızları mukâbili Adana kazâsı ahâlîleri tarafından i'mâl ve idâresini hükkâm ve zâbitân-ı beldenin 'uhde-i ihtimâmlarına muhavvel olmağla bir sene zarfında kazâlarına her kaç gurus menzileci istîcâr ve kaç gurus imdâdiye ile mukâvele iderler ise mahallinde cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le ber-vech-i ta'dîl tevzî' ve yerlü yerinden cem' ü tahsîl ve menzilecilerine edâ ve teslim birle menzillerinin hüsn-i nizâm üzere i'mâl ve idâresine ihtimâm ü dikkat eylemeleri menâzilin şurût-ı kadîmesinden idüğü mevkûfâtı der-kenâr olunmağla bu sûretde penbe rûsûmu Îrâd-ı Cedîd Hazînesi vâridâtından olub inhâ bulunduğu üzere rûsûm-ı mezkûreden imdâdiye ta'yîni câ'iz olmayub ancak fi nefsi'l-emr Adana memerr-i hüccâc olub menzil-i mezkûrun hüsn-i nizâm üzere idâresi lâzimededen olmağla istediğın beş bin gurus imdâdiye ta'yîn olunub meblağ-ı mezkûrun iki bin beş yüz gurusu Adana cizyesinin iki yüz on senesi mâlından ve iki bin beş yüz gurusu dahî eyâlet-i Adana mukâta'asının kezâlik iki yüz on senesi mâlından ta'yîn ve tahsîs kılınmak fermânım olmağın bâ-telhîs fi 28 Z sene 1209 târîhinde mufassal emr-i şerîf verildiğî mukayyedir. Fermân devletlü sultânım hazretlerindir. Fî 25 L sene 1210.

(Pençe)

Bu makûle cizyelerin maktû'an virildiğî var mıdır Cizye Muhâsebesinden görüle.

Öteden berü çürük ve bî-hâsıl olduğuna binâ'en mukayyed olan altmış beş bin iki yüz doksan altı buçuk gurus mâlım an-hızâne ve mevâcib tezkirelerine havâle olunugelen Silistre cizyesi vukû' bulan sefer-i hümâyûn takrîbiyle der-'uhde olunan senelerin hâsılâtı otuz bin gurus

iblâğı mümkün olmamağla el-hâletü hâzihi hâsılâtına nazaran ve sâbıklarına kıyâsen doksan bir senesinden iki yüz altı senesine gelince yirmişer bin ve altı senesinden dokuz senesine gelince yirmi bir bin ve dokuz ve on senelerinde yirmi altışar bin guruşa maktû‘an virildiği ve Erzurum cizyesi dahî mukaddemen Abdurrahman Paşa nizâmı üzere yüz kırk bin guruş mâl-ı maktû‘ ile Erzurum Gümrüğü Malikâne mutasarrıflarına merbût olduğu mukayyedir. Fermân devletlü inâyetlü sultânım hazretlerindir. Fî 19 L sene 1210.

(Pençe)

Der-kenâr olunan menzil ocaklığı takrîri tesvîd oluna.

Mevkûfâtdan görüle.

Sıra No : 31

Belge No : BOA, C. ML 462/18784-2

Tarih : 16 L 1210 / 24 Nisan 1796

Konu : Adana cizye cibayeti emaneten kendisine ihale edilmiş olan maktul Karcı Mehmed Ağa'nın vefatı üzerine cizye cibayetinın Adana Mutesellimi Ahmed Bey'e 12.500 kuruşa ihale edildiğine dair.

Takrîr-i kullarıdır ki:

Adana cizye cibâyeti mukaddemen maktûl Karcı Mehmed Ağa'ya emâneten ihâle ve tefvîz buyurulmuş olduğu misüllü işbu bin iki yüz on bir senesine mahsûben sâlifü'z-zikr cizye cibâyeti maktû'an on iki bin beş yüz guruşa hâlen Adana Mutesellimi El-hâcc Abdullahpaşazâde Ahmed Bey kullarının 'uhde-i âcizânesine ihâle ve tefvîz buyurulmasını bu def'a mîr-i mûmâ ileyh kulları tahrîren niyâz ve iltimâs etmiş idüğü ma'lûm-ı âlîleri buyuruldukda ber-minvâl-i muharrer cizye cibâyetinin sene-i merkûma mahsûben ol-mikdâr mebâliğ-i maktû' ile mîr-i mûmâ ileyh kullarına ihâle ve tefvîzi muvâfık-ı re'y-i âlîleri ise ol bâbda emr ü fermân devletlû inâyetlû efendim sultânım hazretlerindir.

Teslîmâtları sergiden derkenâr oluna.

Teslîmâtları sühle ve cânibde işâret olunduğu üzere olub mâ'adâ teslîmâtı kaydı bulunmamışdır. Fermân devletlû inâyetlû sultânım hazretlerindir. Fî 16 L sene 1210.

(pençe)

Cizye kaleminden keyfiyeti serî'an derkenâr oluna.

Dokuz ve on seneleri dahî buna.

(Siyakatla yazılan derkenar kayıtları alınmamışdır Y.K.)

Maktûl-i merkûmun iki yüz sekiz senesi 'uhdesine ihâle buyurulan cizye-i merkûme için vürûd iden mûmzâ defter mücebince tevzî'ât ve hâsılâtından bâ-fermân mahsûb olunan mesâ-rifâtı ve teslîmât ve el-yevm bâkîsi keyfiyeti minvâl ve meşrûh üzere olduğu mukayyedir. Fermân devletlû inâyetlû sultânım hazretlerindir. Fî 14 L sene 1210.

(pençe)

İki yüz dokuz senesi cizye-i mezbûrun fî'l-asl mâl ve teslîm ve bâkîsi ve on senesi hâsılât ve teslîmâtı minvâl ve meşrûh üzere olduğu mukayyed olub dokuz senesinden peşînden mâ'adâ teslîmi var ise sergiden görölmeğe muhtâcdır. Fermân devletlû inâyetlû sultânım hazretleridir. Fî 14 L sene 1210.

(Pençe)

Sıra No : 32

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 28, sayfa 67, belge 14

Tarih : 27 L 1210 / 5 Mayıs 1796

Konu : 1211 senesi Adana cizyesinin Ahmed Bey'e 13.000 guruşa ihale edildiğine dair

Kıdvetü'l-kuzât ve'l hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keâm Mevlânâ Adana kâdisı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Abdullahpaşazâde Ahmed Bey zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şikk-ı evvelim etbâ'ından Halil zîde kadruhu tevkî'-refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bundan akdem iki yüz sekiz senesinde Adana kalemi cizyesinin emr-i cibâyeti maktûl Karcızâde Mehmed'e ihâle ve tefvîz olunduğu misüllü iki yüz on bir senesine mahsûben dahi kalem-i mezbûrun on iki bin beş yüz guruşa ber vech-i maktû' sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin 'uhdene ihâle ve tefvîz olunması husûsunu inhâ ve iltimâs eylediğini beyân birle ber minvâl-i muharrer sene-i mezbûreye mahsûben kalem-i mezbûr cizyesinin 'uhdene ihâle olunmasını hâcegân-ı divân-ı hümâyûnumdan Mühimmât-ı cebehâne nâzırı kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Hasan zîde mecdühu istid'â etmekle Adana cizyesinin gayr-ı ez ma'âş fi'l-asl yirmi beş bin üç yüz yetmiş sekiz buçuk guruş mâlî olduğu cizye muhâsebesinde mukayyed olub ancak el-hâletü hâzihi cizye-i mezkûrenin hâsılâtı mâl-ı mukayyedi mikdârına bâliğ olmayacağı tashîh olunmağla bi-mennihi ta'âla bundan böyle tanzîmine dikkat ile mâl-ı asliyyesine iblağa ikdâm olunmak şartıyla mârrû'z-zikr on iki bin beş yüz guruşa beş yüz guruş dahi zamm ile gayr-ı ez ocaklık menzil işbu iki yüz on bir senesine mahsûben on üç bin guruş maktû'an 'uhdene ihâle ve tefvîz olunması husûsuna irâde-i 'aliyyem ta'alluk idüb ber vech-i muharrer cibâyet ve tahsîli hazine-i 'âmirem defter-i vâridâtta 'uhdene kayd ü berât ve evrâk boğçası mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle tarafına irsâl olunmağla vusûlünde boğçayı ahz ve gurre-i Muharremü'l-haramda ma'rifet-i şer' ile mühürlerin fekk ve küşâd ve kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr (ü) 'ubûr eden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere hâl ve istihkâklarına göre 'ale'r-ru'us evrâkları tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyelerinin cibâyet ve tahsiline şürû' ü mübâşeret birle evvel-be-evvel tahsîl ve makbûzun olan mâl-ı cizyeden divân-ı müşeyyedü'l-erkân-ı mülûkânemde ihrâcı musammem olan kapum kulları mevâciblerine müretteb bin beş yüz guruş peşîn akçasıyla kaleminden muhrec mûmzâ sûret-i defterde terkîm üç yüz seksen yedi guruş harc-ı aklâm ve 'avâ'idât-ı sâ'ireyi mübâşir-i merkûma teslîmen Der-'aliyyeme irsâl ve tesyîr eylemen fermânım olmağın işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde bâlâda zikr olunduğu üzere cizye-i mezbûr işbu bin iki yüz on bir senesine mahsûben gayr-ı ez ocaklık menzil on üç bin guruşa maktû'an 'uhdene kayd ve berât ve evrâk boğçası tarafına irsâl olunmuş olduğu ma'lûmun oldukda sene-i mezbûreye mahsûben kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr (ü) 'ubûr eden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere hâl ve istihkâklarına göre 'ale'r-rû'us evrâklarını tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyelerinin cibâyet ve tahsiline şürû'

ve mübâşeret birle evvel-be evvel tahsîl ve makbûzun olan mâl-ı cizyeden mevâcibe müretteb bin beş yüz guruş peşîn akçasıyla üç yüz seksen yedi guruş harc-ı aklâm ve ‘avâ‘idât-ı sâ’ireyi mübâşir-i merkûma teslîmen Der-‘aliyyeme irsâl ve tesyîre ziyâde ihtimâm ü dikkat eylesesin. Şöyle ki mevâcib-i mezbûrun be-her hâl ihrâc-ı bu makûle mürettebâtın vaktiyle gelüb teslîm-i hazîne-i ‘âmirem olunmasına mütevakkıf ve menût olmağla hemân meblağ-ı mezbûru tedârük ve hazîne-i ‘amireme ve mahallerine edâ ve teslîme sa’y ü ikdâm eylesesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun me’mûr-ı l-mebânî olduğun berât ve evrâk boğçasını mahsûben bi’s-selâme mahalline îsâl ve mütesellim-i mûmâ ileyhe teslîm ve mevâcibe müretteb sâlifü’z-zikr bin beş yüz guruş peşîn akçasıyla sûret-i defterde terkîm olunan harc-ı aklâmı mütesellim-i mûmâ ileyhden ahz ve seyr-i serî‘ ile ihrâc-ı mevâcibden mukaddem getirüb hazîne-i ‘âmireme ve mahallerine edâ ve teslîme sür‘at ve esnâ-yı râhda ve mahallinde bilâ mücib meks ü ikâmetden mücânebet eylesesin ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhsin sen dahi mücib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket eylemen bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i südür olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şân-ı vâcibü’l-ittibâ‘ ve lâzımü’l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere ‘âmil olası hilâfından ihtirâz eylesesiz şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i’timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’s-sâbi‘ ‘ısrîni Şevvâl sene ‘aşer ve mi‘eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûse.

Sıra No : 33

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 29, sayfa 69, belge 13

Tarih : 28 L 1210 / 06 Mayıs 1796

Konu : Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey'e verilen cizye berâtıdır.

Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey'in cizye berât-ı şerîf-i 'alîşânıdır.

NİŞÂN

Memâlik-i mahrûsemde vâkî' ehl-i zimmetden Yehud ve Nasarâ'nın şer'an ru'uslarına madrûbe olan cizyeleri beytü'l-mâl-ı müsliminin emvâl-i meşrû'asından olmağla mezheb-i Hanefiyye üzere a'lâ ve evsat ve ednâ i'tibârıyla evrâk-ı cizye sene-i sâbıkı üzere küşâd ve bin iki yüz on bir senesi Muharremü'l-harâm guresinden tevzi'ine mübâderet olunmak bâbında hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum sâdır olmağın bin iki yüz on bir senesine mahsûben olmak üzere Adana ve Sis ve Tarsus ve İçil sancaklarında ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr-ı 'ubûr iden ehl-i zimmet kefer ve Yehud ve Erâmine-i 'Acem tâ'ifelerinin şer'an üzerlerine edâsı lâzım gelen bin iki yüz on bir senesi cizyeleri cibâyetine sene-i mezbûre Muharremi guresinden mübâderet eylemek dört yüz kırk üç a'lâ ve üç bin beş yüz seksen sekiz evsat ve yedi yüz dört ednâ evrâkına esnâf-ı selâse i'tibârıyla cem'an dört bin yedi yüz otuz beş evrâk ile cibâyeti Adana mütesellimi işbu râfî-i tevkî'-i refî'ü's-şân-ı hakanî kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Hasanpaşazâde Ahmed zîde mecdühuya derûhde ve tefvîz olunub bu berât-ı 'âlîşânı virdim ve buyurdum ki: Cizyedâr-ı mûmâ ileyh varub gurre-i Muharremü'l-harâm'da hâkimü'l-vakt muvâcehesinde mîrî mührüyle memhûr cizye boğçasının mühürlerin fekk ve evrâkda olan mühürler ile tatbîk olundukdan sonra bir kiseye vaz' ve vilâyet kâdîsı mühürle-yüb Der-sa'âdetime irsâl ve kalem-i mezbûra tâbî' her belde ve karyede sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr u 'ubûr iden ehl-i zimmet kefer ve Yehud ve Erâmine-i Acem tâ'ifelerinin emred-i mürâhik hükmüne dâhil olub şer'an cizyeye müstehak olan gulâmları gereği gibi takayyüd ve ihtimâm ile tefâhhus olunub bir ferdî hâric ve kâğıdsız kalmamak şartıyla vech-i şer'î üzere ahâlisi beyninde mülk ve emlâkine nazar olunub esnâf-ı selâsenin kangı sınıfından add ve i'tibâr olunur ise hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnumla virilen nizam-ı cedîd mücebince zâhirü'l-ginâ mükesser olanlarından a'lâ i'tibâr on bir esedî guruş ve vasa-tü'l-hâl olanlarından evsat i'tibârıyla beş buçuk guruş ve fakîr-i mu'temilinden ednâ i'tibârıyla iki buçuk guruş ile bir rub' alınub 'aynî esedî guruş tedârükünde acz ve 'usreti olanlarından 'aynî guruş taleb olunmayub ecnâs-ı nükûddan ne gûne getürürler ise hâlisü'l-'ayâr ve tam-mü'l-vezn olanları râyic oldukları üzere İstanbul findık altını yedi guruşa ve İstanbul zer-i mahbûbu beş guruşa Mısır zer-i mahbûbu dört guruşa ve Mısır findık altını altı guruşa ve tuğralı sağ paranın her kırk 'adedi bir guruşa ve seksen 'adedi iki bin ve yüz 'adedi yüzlük hesâbıyla alınub mâl-ı cizyeleri bu vechile cibâyet ve tahsîl ve şürût-ı mukarrere-i mezkûreye kemâl ihtimâm ü i'tidâl üzere mürâ'at olunub haddi tecâvüz ve ta'addi ile sebîl-i sadakat ve tarîk-i istikâmetden 'udûl edenleri şer'an müstehak olan cezâları tertîb oluna ve ehl-i zimmet

keferenin her birine mîrî mührüyle memhûr eşkâli ile birer kağıd virilüb ‘ummâl-ı cizyenin tevzî‘ eylediği evrâkın a‘lâsından on iki ve evsatından dokuz ve ednâsından altı para ma‘îşet ve bundan mâ‘adâ her bir varakdan birer para cizye muhâsebecisi ve kâtiblerine ücret-i kitâbet ta‘yîn olunmağla müctemi‘ olan mâl-ı cizyeden hîn-i muhâsebede deynlerine mahsûb olunmak ve memâlik-i mahrûsemde vâki‘ evkâf karyelerinde sâkin ehl-i zimmetden selâtîn-i ‘izâm ve vüzerâ-yı kirâm ve mîr-mîrân ve sâ‘irlerinin havâs ve ocaklıklarına dâhil ve ba‘zı esbâba binâ‘en defterden ve maktû‘ olan rahib ve batirik ve kasîs⁷⁵ ve batirik ile ellerine berât alub tercümânlık ve müsellemlık ve mu‘âfiyet iddi‘âsında olanlar bi’l-cümle ref‘ ve mâdâmki iktisâb-ı ‘amale kâdir olub iktisâbdan mâni‘ olur zamânda ve zarâret ve kalem ve yâhûd ekser ‘âmminde marîz olmak gibi a‘zâr-ı sâhîhası olmayan sâ‘ir ehl-i zimmetden istisnâ olunmayub cümlesinden vech-i şer‘i üzere tahammül ve istihkâklarına göre bir vahidden esnâf-ı selâse i‘tibârıyla cizyeleri cibâyet olunmak ve cizyeye müstehak olmayan sabî ve zâhirü’l-gınâ olmayub pîr ü fânî ve ‘amel-mânde olub bir vechile kâr ü kisbe iktidârı olmayanlarından hilâf-ı şer‘-i şerîf cizye talep olunmamak ve ‘ehl-i zimmetden âyende ve revende ve def‘aten edâya kudreti olanlarından mâ‘ada ancak fakîr mu‘temilinden dört taksît ile cem‘ ü tahsîl idüb lâkin cizyedârlar mâl-i cizyeyi vakt ü zamânıyla hazîne-i ‘amireme teslîm eyleyeler ve mâl-ı cizye nassen ve ictihâden icâb eden vâridât-ı şer‘iyyeden ve beytü’l-mâl-ı müslimîn olmakla ehl-i zimmet sükût-ı cizyeyi müstelzim olur ‘özürden sâlim iken dil ve safâ ile müstehak olan cizyelerin virmemek⁷⁶ için bi’-vech ‘özür îrâdına ictirâ‘ ve yâhûd bir tarîk ile ibâ ve bir yerde ihfâ ve yâhûd a‘lâya müstehak iken evsat ve evsata müstehak iken ednâ cizyesin virmeğe tasaddî ederi olur ise cizye-i şer‘iyyelerinden imtinâ eyledikleri için ancak o makûlenin rakabesi üzerine madrûbe olan cizyeleri alındıktan sonra eşedd-i ‘ikâb ile icâb eden cezâları tertîb oluna ve ehl-i vilâyetden ba‘zı zî-kudret kimesnelerin bağ ve bağçe ve çiftlik ve değirmen ve mandıralarında çoban ve değirmenci ve *ner oğlanı* nâmıyla ve sâ‘ir bahâne ile ehl-i zimmeti istisnâ ve cizyelerin virdürmeyüb bu gûne harekete cesâret edenler bâ‘isü’l-hazelân-ı ebed olur ‘ukûbât-ı şedîde ile mu‘âteb olacakların mukarrer ve muhakkak bilüb selâmet-i halleri için kemâl-ı intibâh üzere hareket eyleyeler ve cizyedârlar ve cizyedârlarının mukâyeselerine dâhil olmayan re‘âyâyâ hîle ile hufyeten evrâk gönderüb tevzî‘ olunduğu şer‘an sâbit olundukda virdiği evrâk girü kendüye redd ve akçası bi’t-tamâm tahsîl ve asıl cizyedârlarına teslîm ve tahammül ve istihkâklarına göre evrâkları mukâyesesine dâhil oldukları cizyedâr tarafından virilüb bir vechile ta‘allül ve muhâlefet ittirilmemek ve ba‘zı re‘âyâ sâkin olduğu kasaba ve kurâda mün‘im ve mütemevvil a‘lâ ve yâhûd evsata mütehammil iken a‘lâ ve evsat cizyesi virmemek için civârlarında vâki‘ âher kazâ cizyedârlarından hîle ile evsat ve ednâ kâğıdı alub mîriye gadr eylemek ihtimâli olur ise ol asılların ahâlisi beyninde mülk ve emlâkine nazar olunub esnâf-ı selâsenin kangı sınıfından ‘add ve i‘tibâr olunur ise vech-i şer‘i üzere tahammül ve istihkâklarına göre evrâkları virilüb lâkin bu bahâne ile re‘âyâ fukarâsına gadr-i tecâvüz eylemeyeler ve her bir ehl-i zimmetin tahammül ve istihkâklarına göre cizyeleri cibâyet olunmak muktezî iken ba‘zı mahallât ve kurânın kocabaşları kendü cizyelerin tahfîf için topdan

75 Kasîs kelimesi keşiş ve piskopos anlamındadır.

76 Metinde “evirmemek” için şeklinde yazılmıştır.

evrâk alub re‘âyâya istihkâklarına göre virmeyüb mâlî her ne ise beynlerinde hesâb ve hilâf-ı şer‘-i şerîf ‘ale’s-seviyye tevzî‘ olunduğu sem‘-i hümayûnuma ilkâ olunmağla bu bid‘at-ı kerî-he dahi men‘ olunub her bir ehl-i zimmetin tahammüllerine göre cizyedâr yediyle evrâkları virilüb cizyeleri cibâyet olunmak hâsıl-ı kelâm hilâf-ı şürût-ı berât bir ferdi hâric ve kağıdsız kalmamak şartıyla vech-i şer‘i üzere her birinin tahammül ve istihkâklarına göre evrâkları virilüb cizye-i şer‘iyyeleri cibâyet olundukdan sonra kasaba ve kurâ üzerlerine topdan evrâk tarh ve tahmîl olunduğu haberi olur ise bilâ imhâl bu gûne harekete cesâret edenlerin cezâları tertîb olunacağını mukarrer ve muhakkak bilüb cibâyetine me‘mûr ‘âmiller dahi câdde-i hakdan⁷⁷ ‘udûl eylemeyüb kemâl-i istikâmet üzere hareket ve hilâf-ı şürût-ı berât-ı ‘âlîşân re‘âyâ fukarâsından başka ma‘îşet ve zahîre ve kâtibiyye ve kolcu akçası nâmıyla bir habbe taleb etmeyeler ve gerek kuzât ve nüvvâb harc-ı mahkeme nâmıyla re‘âyâ fukarâsından ve ‘ummâl-ı cizyeden kalîl ve kesîr min ba‘d nesne mutâlebe eylemeyeler şöyle ki: Kâdîlar cizyedârlar celb-i mâl sevdâsıyla re‘âyâ fukarâsına zulm ü ta‘addî ederler ise sırran ve ‘alenen tefahhus ve tecessüs olunub izdiyâd aldıkları zâhir olur ise kayd u bend ile âsitâne-i sa‘âdetime irsâl ve şer‘an muhkem haklarından gelünüb ana göre bu berât-ı ‘âlîşânımın şürûtuna mürâ‘ât olunub kâdîlar ve voyvodalar ve kurâ zabıtları ve sâ‘ir sükkân-ı vilâyet bi‘l-ittifâk cizye cibâyeti husûsunda cizyedâra emânet ve müzâheret ve muhâlefet ederi olur ise haklarından gelinmek üzere isim ve resimleriyle Der-sa‘âdetime ‘arz ü i‘lâm eyleyeler ve her bir neferin cizye mâlını edâ eylediği ma‘lûm olmak için cizyedârlar başka defter tutub kasabada olanların mahallesiyile ve kurâda olanların karyesiyle ve mürûr (ü) ‘ubûr edenleri isim ve resimleriyle ‘ale’l-esâmî defter ve cizye muhâsebesine teslîm eylemek üzere der-i devlet-medârıma getüreler ve cizyedârlar kazâ ve kurâya tevzî‘ eylediği evrâkî min ba‘d kolcular mühürlemeyüb ve eşkâlsiz kağıd virmeyüb hîn-i iktizâda def‘-i iştibâh için tatbîk olundukda mutâbık olmak için kaleminde hıfz olunan mühürler ile mühürleyeler ve işbu berât-ı ‘âlîşânımda ta‘yîn ve tasrîh olunan şürût ve kuyûdun tenfiz ve icrâsına her birleri gereği gibi ihtimâm eyleyüb hilâf vaz‘ ü hareketden ihtirâz ve ictinâb eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fi’l-ı yev-mi’s-sâmini ‘ışrîn şehri Şevvâl sene ‘aşere ve mi‘eteyn.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûse

77 Metinde “cakdan” yazılmıştır.

Sıra No : 34

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 16, sayfa 31, belge 43

Tarih : 28 L 1210 / 06 Mayıs 1796

Konu : Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve tevâbi'i mukâta'asından 1201-1202 yılları için toplanan paradan 44.361 kuruşun İstanbul'a gönderilip hazineye teslim edilmesi için.

Kıdvetu'l-kuzât ve'l hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-kelâm Mevlânâ Adana kâdîsı zîde fazluhu ve iftihârü'l-emâcidi ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-Meliki'd-dâ'im Dergâh-ı mu'allâm kapucubaşlarından mîrâhur-ı evvelim payesiyle hâlen Bozok Sancağı mutasarrıfı Mîr Süleyman dâme mecdühu tevki'-i refi'-i hümayûn vâsıl olacak ma'lûm ola ki:

Adana sâkinlerinden Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey zîde mecdühumun ber vech-i mâlikâne 'uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'atı senevî dokuz bin sekiz yüz kırk dört buçuk gurus mâl ile mukayyed olmakdan nâşî mukâta'a-i mezbûrun iki yüz bir senesinden iki yüz on bir senesine gelince müctemi' olan doksan dokuz bin üç yüz on bir gurusu emvâl-i mîrîyesinden gayr-ı ez havâlât ü teslimât mukâta'a-i mezbûre mutasarrıfları mîr-i mûmâ ileyhimin kusûr kırk dört bin üç yüz altmış bir gurus zimmet-i sahîheleri olduğu kuyûddan müstebân olmağla bu makûle mukâta'at-ı mîriye emvâlinin bî-hûde 'ukde-i te'hîre dû-çâr olması kavâ'id-i mîriye-i müreccebeye mugâyir ve beher hâl tahsiline (dikkat) olunmak vâcibât-ı umûrdan idüğü zâhir olmakdan nâşî mûmâ ileyhimin zimmet-i mîriyeleri sen ki mîr-i mûmâ ileyhisin ma'rifetinle tahsîl olunmak bâbında bundan mukaddem emr-i şerîfim ısdâr olunmuş olduğuna binâ'en gayr-ı ez havâlât ü teslimât kusûr-ı zimmet-i sahîhaları olan meblağ-ı mezbûrun tahsîli be-her hâl senden matlûb-ı hümayûnum olmağla mukaddem ve bu def'a sâdır olan evâmir-i 'aliyyem müciblerince⁷⁸ işbu emr-i 'âlîşânım ısdâr ve bundan akdem bu husûsa me'mûren ol cânibde olan sadr-ı a'zam mektûbcusu hulefâsından Mehmed Emin mübâşereti ile irsâl olunmuşdur. İmdi⁷⁹ kusûr⁸⁰-ı mezkûr kırk dört bin üç yüz altmış bir gurusun bir akçası girüye kalmamak şartıyla bi-eyyi vechin kâne tamâmen ve kâmilten mîr-i mûmâ ileyhimden tahsîl ve eğer edâda ta'allül ve muhâlefet ederler ise keyfiyetini serî'an Der-sa'âdetim'e tahrîr ve inhâ eylemen fermânım olmağın te'kîden ve isti'calen⁸¹ vusûlünde⁸² zikr olunan senelere mahsûben mukâta'a-i mezkûrun müctemi' olan ol mikdâr emvâl-i mîriyesinden gayr-ı ez havâlât ü teslimât kusûr zimmetleri olan kırk dört bin üç yüz altmış bir gurusun tahsîli 'uhde-i liyâkatına ihâle olunmuş olmakdan nâşî beher hâl tahsîli senden matlûb-ı kat'i-i şâhânem idüğü ma'lûmun oldukda zâtında merkûz olan gayret ve

78 Kelimenin üzerine rakamla 57 yazılmıştır.

79 Kelimenin üzerine rakamla 6 yazılmıştır.

80 Kelimenin üzerine rakamla 7 yazılmıştır.

81 Kelimenin üzerine rakamla 5 yazılmıştır.

82 Kelimenin üzerine rakamla 6 yazılmıştır.

sadâkat muktezâsınca meblağ-ı mezkûrun bir akçası girüye kalmamak şartıyla her ne vechile ve ne tarikle olur ise olsun ‘alâ eyyi hâlin bi’t-tamâm tahsîl ve seri‘an ve ‘âcilen Der-sa‘âdetim’e irsâl ve hazîne-i ‘âmireme teslîmine sa‘y ü ikdâm eylesin şöyle ki meblağ-ı mezbûr vâridât-ı mukarrere-i mîriyemden olmakdan nâşi eğer bundan sonra dahi mîr-i mûmâ ileyhim edâda ta‘allül ve muhâlefet ile imrâr-ı vakt eder ise hemân keyfiyetini Der-sa‘âdetim’e tahrîr ve inhâya müsâra‘at ve hilâfına rızâ ihmâl ve müsâmahadan tevakkî ve mübâ‘adet eylesin ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhysin sen dahî mûcib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket eylemen bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şânımın mazmûnıyla ‘âmil olasız şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren el-yevmü’s-sâmini ‘ışrîn Şevvâl sene ‘aşer ve mi‘eteyn ve elf. (28 Şevval 1210-06.05.1796)

Bi-makâmı Kostantiniyeti’l-mahrûse

Mûcebince Cabbarzâde’den buyuruldu dahi ısdâr olmuştur.

Sıra No : 35

Belge No : BOA, C. ML 462/18784-3

Tarih : 29 L 1210 / 07 Mayıs 1796

Konu : Adana kalemî cizyesinin cibâyeti 1211 senesine mahsûben 12.500 guruşa Ahmet Bey'e tefvîz buyurulması hakkında

Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûndan Hasan Efendi kullarının takdîm eylediği bir kıt'a takrîri mefhûmunda bundan akdem iki yüz sekiz senesinde Adana kalemî cizyesinin emr-i cibâyeti maktûl Karcızâde Mehmed Ağa'ya ihâle ve tefvîz olunduğu misüllü iki yüz on bir senesine mahsûben kalem-i mezbûrun cibâyeti on iki bin beş yüz guruşa ber-vech-i maktû' ihâle olunmasını hâlen Adana Mütessellimi Abdullahpaşazâde Ahmed Bey kulları bir kıt'a mektûbuyla inhâ ve iltimâs eylediğini beyân birle ber-minvâl-i muharrer sene-i mezbûreye mahsûben kalem-i mezbûr cizyesinin mîr-i mûmâ ileyhe ihâle ve tefvîz buyurulması husûsunu tahrîr ve istid'a ider. Derkenâra havâle olundukda maktûl-i merkûmun sekiz senesine mahsûben ber-vech-i emânet 'uhdesine ihâle olunan kalem-i mezbûr cizyesinin gayr-ı ez-masârîf hâsılâtı olan on dört bin üç yüz altmış yedi guruşdan gayr-ı ez teslimât sene-i mezbûreden zimmetinde iki bin sekiz yüz altmış yedi guruş ve dokuz senesine mahsûben kezâlik maktûl-i merkûmun 'uhdesine muhavvel olmakla gayr-ı ez ma'âş fi'l-asl mâlî olan yirmi beş bin üç yüz yetmiş sekiz buçuk guruşun bin beş yüz guruşu ber vech-i peşîn teslim olunub mâ'adâ yirmi üç bin sekiz yüz yetmiş sekiz buçuk guruş bâkî kaldığı ve on senesine mahsûben hâsılâtı olan on bin beş yüz altmış beş buçuk guruşdan gayr-ı ez-ocaklık mütenezzil⁸³ yalnız sekiz bin altmış beş buçuk guruş teslim-i Hazîne-i Âmile olunmuş olduğu ve bu makûle cizyelerin maktû'an verildiği mesbûk idüğü cizye muhâsebesinden derkenâr olunmuştur. Manzûr ve ma'lûm-ı devletleri buyuruldukda Adana eyâletinin perîşânlığı hasebiyle cizyesi dahî çürük ve bî-hâsıl olduğundan el-yevm buyuruldu der-dest olub kimesne tâlib olmadığından ber vech-i muharrer maktû'an mütessellim-i mûmâ ileyhe ihâlesi muvâfık-ı re'y-i âlîleri ise istid'â eylediği mikdâra beş yüz guruş dahî zammıyla on üç bin guruşa maktû'an der'uhdesi husûsunda ne vechile emr ü irâde-i seniyyeleri buyurulur ise emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerindir.

Sahh.

İzzetlü Defterdâr Efendi

Takrîriniz mücebince tanzîm eylesiz deyu buyuruldu. 22 L sene 210.

Mücebince cizye kalemine kayd olunub iktizâsına göre emri ru'ûs defterlerine ilmuhaberi verile. İlmuhaber dâde.

29 L sene 1210. Kayd şod.

83 Metinde "Menzil" şeklinde yazılmıştır.

Sıra No : 36

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 16, sayfa 30, belge 44

Tarih : 17 L 1210 / 25 Mayıs 1796

Konu : Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta‘asının 1210 malından Istabl-ı amire masrafı için 4470 guruşun toplanıp Der-sa‘âdete gönderilmesine dair fermân

Kıdvetü’l-emâcid ve’l-ekârim el-muhtassu bi-mezîdi ‘inâyeti’l-meliki’d-dâ‘im dergâh-ı mu‘al-lâm kapucubaşlarından mîrahûr-ı evvelim pâyesiyle Bozok sancağı mutasarrıfı Cabbarzâde Süleyman dâme mecdûhu ve mefâhirü’l-kuzât ve’l-hükkâm me‘âdinü’l-fezâ‘il ve’l-ke‘lâm () ve () ve () kâdîları zîde fazluhum tevkî‘-i refi‘i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki:

İftihârü’l-emâcid ve’l-ekârim Dergâh-ı mu‘allâm kapucubaşlarından hâlen Divân-ı Hümayûnumda Çavuşbaşı olan Mehmed Said Bey dâme mecdûhunun takdîm eylediği takrîri mefhûmunda bundan akdem iki yüz sekiz senesine mahsûben ma‘rifetiyle idâre olunan Istabl-ı ‘âmirrem masârıfıçün Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta‘asının iki yüz on senesi mâlından iki kıt‘a rûznâmçe-i hümayûnum temessükü mücebince havâle olunan dört bin dört yüz yetmiş guruş mukâta‘a-i mezbûre mutasarrıfları Ahmed ve Mustafa ve Mehmed nâm kimesnelerden Âsitâne-i sa‘âdetimde matlûb olundukda meblağ-ı mezbûr bu tarafda edâ olunmayub öteden berü mahallinde edâ oluna geldiğini inhâ itmeleriyle zikr olunan dört bin dört yüz yetmiş guruş mahallinde icâb ü iktizâ idenlerden bi eyyi hâlin tahsîl ve tarafına irsâl ü tesyîr olunmak üzere emr-i şerîfim sudûrunu istid‘â itmekle mücebince ‘amel ü hareket olunmak fermânım olmağın işbu emr-i ‘âlîşânım sâdır ve () ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde sen ki mîr-i mûmâ ileyhsin bâlâda bast ü beyân olunduğu vechile emânet-i mezkûre iki yüz sekiz senesine mahsûben kapucubaşı-i mûmâ ileyh ma‘rifetiyle idâre ve rû‘yet olunmakdan nâşî meblağ-ı mezbûrun bir gün evvel tahsîl ve mîr-i mûmâ ileyh tarafına irsâl ü tesyîrine mezîd-i ihtimâm ü dikkat eylesin ve siz ki kuzât-ı mûmâ ileyhimsiz sizler dahi mûcib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şân-ı vâcibü’l-imtisâl ve lâzımü’l-ittibâ‘mın mazmûn-ı itâ‘at-makrûnuyla ‘âmil olub hilâfından mübâ‘adet eylesiniz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfime i‘timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’s-sâbi‘ ‘aşer Şevvâl sene ‘aşer ve mi‘eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûsa

Sıra No : 37

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 01, sayfa 01, belge 78-b

Tarih : 04 Z 1210 / 10 Haziran 1796

Konu : Adana Mütesellimi Ahmed Bey'in kethüdası Halil Ağa'nın ve Hasanpaşazâde Mustafa Bey'in mühürlerinin zayi olduğuna dair.

Hâlen Adana mütesellimi necâbetlü Hasan Paşazâde Ahmed Bey Hazretlerinin kethüdâ-yı alî-kadrları silahşör-i şehriyârî Halil Ağa'nın kendi ismine mührü Zilhicce'nin dördüncü günü zâyî' olduğu kayd şod. Fî 4 Zilhicce sene 1210

Hasanpaşazâde sa'âdetlü Mustafa Bey'in kendi ismine mührü Rebî'u'l-ahirin yirmi yedinci yevm-i sebt zâyî' olduğu kayd şod. Fî 27 Rebî'i'l-ahire sene 1211 (30 Ekim 1796).

Yine mûmâ ileyh Halil Ağa'nın kendi ismine bir sîm ve bir nühâs mühürleri Rebî'u'l-ahirin sekizinci günü zâyî' olduğu kayd şod. Fî 8 Rebî'i'l-ahir sene 1211(11 Ekim 1796)

Sıra no : 38

Belge no : BOA, C. ML 781/31892

Tarih : 6 R 1211 (09 Ekim 1796)

Konu : Adana mukâta'asının 1201 senesinden 1210'a kadar birikmiş olan alacaklarından arta kalan 12.500 guruşun toplanmasına dair emir

Mektûbî-i hazret-i sadâret-penâhî hulefâsından me'mûriyetle Adana cânibine gidüb 'avdet eden Mehmed Emin Efendi kullarının getürdüğü evrâkdan bir mâddenin hülâsasıdır. Fî 4 R sene 211.

Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve karındaşları Mehmed Bey ve Mustafa Bey kullarının ber vech-i iştirâk mâlikâne 'uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'ası mâlından iki yüz bir senesinden on senesine gelince müctemi' olan mebâliğden gayr-ı ez havâlât ü teslîmât kusûr kalan kırk dört bin üç yüz altmış bir guruşun mîr-i mûmâ ileyhimden tahsîl ve Der-'aliyyeye irsâli bâbında Cabbarzâde Süleyman Bey kullarına hitâben sudûr eden emr-i âlî lede'l-vusûl husûs-ı mezbûr zımnında târîh-i emr-i şerîf-i mezkûrdan sonra ba'zı havâlâta bâ-evâmir-i aliyye i'tâ olunduğundan mâ'adâ iki yüz dokuz senesi mâl-ı mîrîsi tamâmen kabzına me'mûr çukadâr-ı defterî Ebubekir kullarına teslîm ve yedinden sened ahz olunub ve ol vechile iki yüz bir senesinden on senesine gelince bâkî kalan on iki bin beş yüz guruşun dahi ba'zısı kısteyn mevâcibine havâle olunduğuna binâ'en teslîm olunmakda olub lâkin mîr-i mûmâ ileyhim kulları bundan akdem mukâta'a-i merkûmeye dest-rez olamayub mâl-ı mîrîsi telef olmağla bi-mennihi ta'âlâ ceste ceste edâ ve teslîm ve senedlerini ahz etmek üzere olmalarıyla mukâta'a-i merkûmenin güzeştesi zımnında tekrâr emr-i âlî ısdârıyla gadrndan himâyet birle imhâl buyurulması niyâzında oldukların Adana kâdîsı i'lâmında ve mütesellim-i mûmâ ileyh 'arzıhalinde tahrîr ederler.

Asl hulâsasına fermân-ı âlî olmuştur.

Başmuhâsebeden keyfiyeti görüle.

Sen ki mütesellim ve mîr-i mûmâ ileyhsin ber vech-i mâlikâne iştirâken 'uhdenizde olan Cemâ'at-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus Mukâta'ası re'âyâsı göçebe ve aşâyir tâ'ifesinden olub mukaddemlerde üzerlerine edâsı lâzım gelen emvâl-i mîriyeyi kable'l-edâ yaylaklarına azîmet eylediklerinden emvâl-i mezkûrenin tahsîli mümkün olunamadığı ecilden tahsîli husûsunda mukaddemen hasbe'l-iktizâ vüzerâ ve mîr-mîrân ve Dergâh-ı Âlî kapucubaşlarından Cabbarzâde Süleyman Bey dâme mecdühuya ihâle olunarak bu seneye gelince eğerçi ihtilâl üzere olub ancak bu def'a re'âyâ-yı merkûme ile bi'l-mükâtebe fî-mâ ba'd üzerlerine edâsı lâzım gelen mâl-ı mîrîyi vaktiyle teslîm ve sinîn-i güzeşteden kusûr kalan on iki bin dört yüz yetmiş yedi guruşu Eylûl duhûlünde edâya ta'ahhüd etmeleriyle bi-mennihi ta'âlâ Eylûl duhûlünde siz re'âyâ-yı merkûmun ta'ahhüdləri vechile meblağ-ı kusûr-ı mezbûru tahsîl ve Der-'aliyyeye irsâle müte'ahhid olduklarınızı Adana kâdîsı i'lâmında ve sen ki mütesellim-i

mûmâ ileyhsin arzıhalinde tahrîr ve inhâ eylemişsin ancak meblağ-ı mezbûr on iki bin dört yüz yetmiş yedi gurusu bi-mennihi ta'âlâ işbu sene-i mübâreke evâsıt-ı Cemâziye'l-ûlâsında ihrâc ve tevzî'i musammem olan bir kıst mevâcibe tertîb ve tahsîs kılınmak hasebiyle meblağ-ı mezbûru tamâmen tedârûk ve ta'yîn olunan mübâşir-i merkûma teslîmen ihrâc-ı mevâcibden mukaddem Der-sa'âdete irsâl ve Hazîne-i Âmireme teslîm eder iseniz fe-bihâ ve illâ bundan sonra dahî irsâlinde tereddüd eylediğiniz sûretde mukâta'a-i merkûm cânib-i mîrîden zabt ve mâl-ı mîrîsinden zimmetiniz istîfâ oluncaya değin beher sene mûmâ ileyh Cabbarzâde'ye ihâle olunarak istîfâ-yı deyn etdirilmek fermân olunmağın mücebince fî 16 M sene 1211 târihinde Adana kâdîsına ve mukâta'a-i mezbûr mutasarrıflarından hâlen Adana Mütesellimi Ahmed Bey ve Adana sâkinlerinden Mehmed Bey ve Mustafa Bey zîde mecdühum ve bu husûs için bu def'a mübâşir tayîn olunan () zîde kadrühuya hitâben emr-i şerîf verildiği mukayyedir.

Ve mukâta'a-i mezbûrun iki yüz bir senesinden iki yüz dokuz senesine gelince iktizâ eden mâl-ı mîrîsinden gayr-ı ez teslîmât kusûr kalan aslı dokuz bin yedi yüz altmış sekiz gurusun tahsîli bâbında mukaddemen emr-i âlî-şân ısdâr ve irsâl olundukda mukâta'a-i mezbûre re'âyâları cebel-i şâhikada olmalarıyla takrîbiyle üzerlerine edâsı lâzım gelen mâl-ı mîrînin edâsında mûmâna'at eylediklerine binâ'en iki yüz bir senesinden iki yüz beş senesine gelinceye değin iktizâ eden otuz beş bin beş yüz elli gurusun tahsîli husûsunu sen ki mîr-i mûmâ ileyhsin mukaddemen senin 'uhdene ihâle ve tefvîz kılınmakdan nâşî re'âyâ-yı merkûm mebâliğ-i mezkûreyi tarafına edâ ve teslîm eylediklerinden bahsle ta'allül ve muhâlefet eyledikleri inhâ olunub ancak mebâliğ-i mezkûreden kusûr⁸⁴ on dört bin yedi yüz elli gurusu ma'rifetinle tahsîl ve Hazîne-i Âmireye teslîm olunmuş olmağla kusûr kalan yirmi bir bin sekiz yüz gurusu re'âyâ-yı merkûm zimmetlerinde pes-mânde kaldığı zâhir iken bu makûle a'zâra teşebbüs ile ta'allül ve muhâlefet eylemeleri mücerred zimmetleri olan meblağ-ı mezbûru vermemek dâ'iyyesine mebnî olmağla meblağ-ı kusûr-ı mezkûr yirmi bir bin sekiz yüz gurusu bi-mennihi ta'âlâ işbu sene-i mübâreke Cemâziye'l-ûlâda ihrâc ve tevzî'i musammem olan bir kıst mevâcibe tertîb ve tahsîs kılınmakdan nâşî meblağ-ı mezbûru aşâyir-i merkûmeden ma'rifetinle tamâmen tahsîl ve mübâşir-i mûmâ ileyhe teslîmen ihrâc-ı mevâcibden mukaddem Der-sa'âdete irsâl ve Hazîne-i Âmireye teslîme ihtimâm ü dikkat eylemen fermân olmağın mukâta'a târih-i merkûmeden Dergâh-ı Âlî kapucubaşlarından mîrâhûr-ı evvel pâyesiyle Bozok Sancağı Mutasarrıfı Cabbarzâde Süleyman Bey dâme mecdühuya ve bu def'a mübâşir ta'yîn olunan () zîde kadrühuya hitâben dahi emr-i şerîf verildiği mukayyedir. Fermân devletlü inâyetlü sultânım hazretlerindir.

Fî 6 R sene 1211. Sahn.

İsti'câllerini muhtevî Cabbarzâde'ye hitâben mü'ekked evâmir-i şerîfe tahrîr oluna

84 Metinde "fart (فرت)" şeklinde yazılmıştır.

Sıra No : 39

Belge No : BOA, C. Dahiliye 17063-B⁸⁵

Tarih : 25 Receb 1211/ 24 Ocak 1797

Konu : Adana'da Hasanpaşâdeler ve Menemencioğulları zimmetlerinde kalan devlet alacağının tahsili konusunda Bozok Mutasarrıfı Çaparzâde Süleyman Bey'in arzı.

Hüve

Devletlü inâyetlü âtufetlü re'fetlü vüfûrû'l-kerem efendim sultânım hazretleri

Lâzime-i zimmet-i bendegâne ve râtib-i ûhde-i çâkerânem olan istidâme-i eyyâm-ı ömr ü devlet ve ikbâl ü iclâlleri du'âvâtı te'diye ve tatmîn kılındığı zeylinde ma'rûz-ı bende-i kadîmleridir ki:

Adanalı Hasanpaşazâde Ahmed Bey ve karındaşları Mustafa Bey ve Mehmed Bey'in ber vech-i mâlikâne iştirâken 'uhdelerinde olan Cemâ'athâ-yı Yörügân-ı Adana ve Tarsus Mukâta'ası re'âyâlarının zimmetlerinde bâkî kalan ma'lûmü'l-mikdâr mâl-ı bakâyâlarının ve Adana vâlisi esbak Ata'ullah Paşa'nın cânib-i mîrîden zabt olunan zimemâtından Melemenci aşiretleri zimmetlerinde olan on bin guruşun tahsîli bâbında taraf-ı bendelerine ve Adana kâdisına hitâben sâdır olan evâmîr-i şerîfe sadr-ı a'zam ve bedr-i efham devletlü inâyetlü merhametlü veliyyü'n-ni'am efendimiz hazretlerinin çukadârlarından izzetlü Mehmed Ağa mübâşeretle şerf-rîz-i vürûdunda yanına mukaddim adamım kulları terfik ve Adana'ya irsâl olunub, Melemenci aşiretinden matlûb buyurulan on bin guruşun beş bin guruşu hâh (ü) nâ-hâh tahsîl ve mübâşir-i mûmâ ileyhe teslim ve Der-aliyye'ye ba's ü tesyîr olduğundan gayri Yörügân-ı mezkûrenin bakâyâsı dahi (mîr)mîrân-ı merkûmûndan matlûb eylediklerinde hadâset-i sinnleri takrîbiyle bakâ(yâ)-yı mezkûre cevâbını dahi etmeyüb mübâşir-i mûmâ ileyh tehî avdet etmeleriyle hâl ü keyfiyetleri ne vechile olduğu mübâşir-i mûmâ ileyh kullarının takrîrinden ma'lûm-ı inâyetleri buyurulmak iltimâsı arzı inâyetleri buyuruldukda ol bâbda lutf ü kerem devletlü inâyetlü atufetlü re'fetlü vüfûrû'l-kerem efendim sultânım hazretlerindir.

Fî 25 B sene 1211.

(Mühür: El-müste'âni'l-İlâhi himmet Süleymân)

İzzetlü Defterdâr Efendi, meblağ-ı mezbûru ahz ve mahalline teslim ve iktizâsını ifâde eylemeniz fermân buyuruldu.

85 Bu belge, *Belgeler*, XXX/34 (2009), sayfa 19'da yayımlanmıştır.

Sıra No : 40

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 78, sayfa 153 belge 13

Tarih : Evail L 1211 / 30 Mart-8 Nisan 1797

Konu : Adana Eyaletinin Rum Beylerbeyisi ve İsmail Muhafızı Mehmed Paşa'ya verildiğine ve Ahmed Bey'in mütesellim tayin olunduğuna dair.

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keîâm Mevlânâ Adana kâdisı ve Adana eyâletinde vâkı' kazâların kuzât ve nüvvâbı zîde fazluhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bu def'a Adana eyâleti İsmail muhâfızı olub Rum Beylerbeyisi pâyesi olan mutasarrıf-ı sâbık emirü'l-ümerâ'i'l-kirâm Mehmed Paşa dâmet me'âlühuya kal'a-i mezbûre muhâfazası şartıyla 'avâtıf-ı 'aliyye-i şâhâne ve 'avârıf-ı behiyye-i tâcdârânemden işbu bin iki yüz on bir senesi Şevvâlü'l-mükerrem dördüncü gününde tevcih ve ihsân-ı mülûkânem olub paşa-yı mûmâ ileyhe kal'a-ı merkûme muhâfazasında olmak takrîbiyle tarafından Adana eyâletine zabt ü rabt-ı memleket ve re'y ve himâyet ü sıyânet-i fukarâ ve zu'afâyâ muktedir bir mütesellim nasbından lâbüd ve muktezî olmakdan nâşî Adana kazâsı sükkânından El-hâcc Abdullahpaşazâde kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ahmed Bey zîde mecdühu evsâf-ı mezkûra mevsûf ve re'âyâ-perver ve müstakîmü'l-etvâr olduğundan bahisle eyâlet-i mezkûreye mütesellim nasb olunmak bâbında emr-i şerif sudûrunu paşa-yı mûmâ ileyhın kapu kethüdâsı bâ-takrîr istid'â itmekle vech-i meşrûh üzere mütesellim nasb olunmak fermânım olmağın imdi siz ki mevlânâ-yı mûmâ ileyhimsiz mîr-i mûmâ ileyh eyâlet-i mezkûreye mütesellim nasb ü ta'yîn kılıldığı ma'lûmunuz oldukda ber vech-i muharrer mütesellilik-i mezkûru târîh-i merkûmdan mîr-i mûmâ ileyhe zabt ve paşa-yı mûmâ ileyh tarafına râci' olan 'â'idât ve tayyârâtı kadîmden olugeldiği vechile ahz ü kabz itdirüb mütesellimliği umûruna aherden bir ferdi dahl ü ta'arruz itdirilmemek bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla 'amel ü hareket ve hilâfından gâyetü'l-gâye tehâşî ü mucânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî evâ'ili şehri Şevvâlî'l-mükerrem sene ihdâ 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse.

Sıra No : 41

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 11, sayfa 21, belge 212

Tarih : 14 L 1211 / 12 Nisan 1797

Konu : Adana'nın devlet gelirlerinden tahsil edilemeyip kalmış olan 114.430 kuruşun elbirliği ile yerlû yerinden tahsîl ve İstanbul'a gönderilmesine dair ferman.

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdinü'l-fezâ'il ve'l-keîâm Adana eyâletinde vâkı' zikr-i âti mukâta'âtın muhtevî olduğu kazâların kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân hâlen Adana Mütessellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân vücûh-ı ahâli ve iş erleri ve bu husûsa hâsseten mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şikk-ı evvelim etbâ'ından Hacı Mehmed zîde kadrühu tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Mukâta'ât-ı mîriyyeye mutasarrıf olanlar mukayyed olan mâlın beher sene hazîne-i 'âmireme havâle olunan mahallere edâ ve kalemiyyesin virüb hesâbın görmek şurût-ı mâlikânedan iken kaleminden ihrâc ve derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan sûret-i defterde muharrer mukâta'âtın bir müddetden berü mâl-ı mîrileri pes-mânde kaldığından tahsîli için emr-i şerîfim ısdâr olundukca Adana'nın perîşânlığından cevâb virilerek sinîn-i güzêşteden gayr-ı ez havâlât ü teslîmât mukâta'ât-ı merkûmenin el-yevm bir yük on dört bin dört yüz otuz buçuk gurusu mâlî bekâyâ kalmağla meblağ-ı mezbûr vâridât-ı mukarrere-i mîriyyeden olub bir akçasının pes-mânde kalması tecvîz olunur hâlâtdan olmadığına binâ'en siz ki mütessellim ve vücûh-ı ahâli-i mûmâ ileyhim ve iş erlerisiz işbu emr-i şerîfimle ta'yîn olunan mübâşir lede'l-vusûl meblağ-ı mezbûr mukâta'ât ashâbından ve zabt iden mültezimlerinden ve hâsılât-ı mukâta'âtdan ve fevt olanların terekelerine vâzı'ü'l-yed olan vereselerinden ve îcâb ü iktizâ idenlerden ma'rifetiniz ve ma'rifet-i şer' ve cümle ittifâkıyla tamâmen tahsîl ve mukâta'ât-ı merkûmeden harâb olmuşları var ise tagallüb ve ta'ayyün kesb itmek için harâbî-i memlekete bâ'is olanlardan tazmîn eylemeniz iktizâ itmekle o makûle harâb mukâta'âtın mâlları ne mikdâr ise tahrîb-i memlekete bâ'is olanlardan tazmîn olunmak için keyfiyeti i'lâma mübâderet ve mâ'adâsının bir akçası girüye kalmayarak yerlû yerinden tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslim ve Der-sa'âdetime tesyîri husûsuna müsâra'at eylemeniz fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i âlîşânım sâdır ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde sûret-i defterde terkîm olunan mukâta'âtın sinîn-i güzêşte emvâlinden müterâkim olan meblağ-ı mezbûru fermânım olduğu vechile mukâta'ât-ı merkûm ashâbından ve zabt iden mültezimlerinden ve hâsılât-ı mukâta'âtdan ve fevt olanların terikelerine vâzı'ü'l-yed olan vereselerinden ve îcâb ü iktizâ idenlerden ma'rifetiniz ve ma'rifet-i şer' ve cümle ittifâkıyla tamâmen tahsîl ve mukâta'ât-ı merkûmeden harâb olmuşları var ise tagallüb ve ta'ayyün kesb itmek için harâbî-i memlekete bâ'is olanlardan tazmîn eylemeniz iktizâ eylediği ma'lûmunuz oldukda o makûle harâb mukâta'âtın mâlları ne mikdâr ise tahrîb-i memlekete bâ'is olanlardan tazmîn olunmak için keyfiyeti i'lâma mübâderet ve mâ'adâsının bir akçası girüye kalmayarak tekmîlen yerlû

yerinden tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslim ve Der-sa'âdetime tesyîri husûsuna müsâra'at ve hilâfından mübâ'adet eylesesiz ve sen ki mübâşir-i merkûmsun işbu emr-i şerîfimle Adana'ya varub sâlifü'z-zikr bir yük on dört bin dört yüz otuz buçuk gurus mâl-ı mîrî bekâyâsını fermânım olduğu üzere cümle ittifâkıyla yerlû yerinden tahsîl ve pey-der-pey hazîne-i 'âmireme teslimi ihtimâm ü dikkat ve lâzımü'l-inhâ husûsâtı sen dahi tahrîr iderek tahsîl-i emvâl-i mîriyyeye sa'y ü gayret ve kusûr ü rehâvetden mücânebet eylesesin ve siz ki kuzât ve nüvvâb-ı mûmâ ileyhimsiz siz dahi muktezâ-yı emr-i şerîfime imtisâl ve mûtâba'at eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlû's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere 'âmil olub hilâfından hazer ü mücânebet eylesesiz. Şöyle (bilesiz) 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi'r-râbi'i 'aşer şehri Şevvâl sene ihdâ 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

Hazret-i defterdâr-ı şıkk-ı evvel etbâ'ından El-hâcc Mustafa zîde kadrûhu ile isti'câl(i) hâvî bir kît'a fermân-ı 'âlîşân sâdır ve vürûd eylediği bu mahall(e) kayd şod.

Sıra No : 42

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 79, sayfa 154, belge 11

Tarih : 07 ZA 1211 / 04 Mayıs 1797

Konu : Adana Mütessellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey, Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in uhdelerinde olan Cemaâthâ-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus mukâta'asının 1210 senesi gelirlerinden Akkirman Kal'ası muhâfızlarına havâle olunan 2.500 kuruşun görevli kişi tarafından alındığına dair.

Bâ'is-i tastîr-i hurûf budur ki:

Hâlen Adana Mütessellimi Hasanpaşazâde necâbetlü Ahmed Bey ve Mehmed Bey ve Mustafa Bey Hazretlerinin 'uhdelerinde olan cema'âthâ-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'a-sının bin iki yüz on senesi mâl-ı mirîsinden bâ-emr-i 'âlî Akkirman Kal'ası muhâfazasında olan muhâfızlarına havâle olunan iki bin beş yüz guruşa me'mûriyetim ve mübâşeretim hasebiyle mîr-i mûmâ-ileyhim hazerâtından tamâmen ve kâmilten ahz ü kabz idüb cânib-i hazîne-i 'âmiyeye îsâl ve teslîm zımnında 'indimde hıfz olmağla meblağ-ı mezbûru ahz ü kabz eylediğimi müş'îr işbu tahvîl tahrîr ve mîr-i mûmâ ileyhim yedlerine li-eclî's-sened i'tâ olundu. Gerekdir ki hîn-i hâcetde ibrâz ve ihticâc oluna ve's-selâm. Hurrîre fî 7 Zi'l-ka'de sene 1211

El-fakîr Ali Bozoklu Çukadâr-ı Hazret-i izzetlü defterdâr-ı sâni

Sıra No : 43

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 12, sayfa 22, belge 211

Tarih : 18 ZA 1211 / 8 Mayıs 1797

Konu : Hasanpaşazâde Ahmed, Mehmed ve Mustafa Bey'in malikane olarak uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Tevabii Mukâta'ası'nın 1208 senesinden 1211 senesine gelince birikmiş olan 3.543,5 guruş otuz akçanın tahsil edilmesine dair.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-kelâm Mevlânâ Adana kâdisı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şikk-ı evvelim etbâ'ından El-hâcc Mehmed zîde kadrühu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Zamân-ı zabtı Mart evvelinden olup Adana sâkinlerinden Karslızâde Hasanpaşa hafidleri Mustafa Bey ve Mehmed ve Ahmed Bey zîde mecdühumun ber vech-i mâlikâne 'uhdelerinde olan Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Tevâbi'i Mukâta'ası'nın bin iki yüz sekiz senesinden iki yüz on bir senesine gelince ber müceb-i mu'tâd-ı kadîm iktizâ iden kalemiyyesinden iftiyhârü'l-ümerâ' ve'l-ekâbir müstecmi'-i cemî'u'l-me'âlî ve'l-mefâhir el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'l-kâdir bi'l-fi'l başdefterdârım El-hâcc İbrahim Reşid dâme 'uluvvuhunun hissesine isâbet iden ma'a harc-ı aklâm yalnız bin üç yüz kırk beş buçuk guruş otuz akça kalemiyyesi mu'accelen tahsîl ve müşârûn ileyhin hazînesine teslimi mühimm ve muktezî olmağın hâssaten işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde kaleminden ihrâc derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan imzâlu sûret-i defterde takdîm olunduğu üzere ol mikdâr kalemiyye akçasını siz ki kâdî ve mütesellim-i mûmâ ileyhimsiz ma'rifetiniz ile yerlû yerinden tamâmen ve kâmilten tahsîl ve mübâşirine teslimen serî'an ve 'âcilen Der-'aliyyeme irsâl ve defterdâr-ı müşârûn ileyhin hazînesine teslimi mezîd-i ihtimâm ü dikkat eylesesiz. Şöyle ki zikr olunan kalemiyye akçasının tahsîli pesmânde-i 'ukde-i te'hîr olunduğuna bir dürlü rızâ-yı şâhânem olmamağla derûn-ı emr-i şerîfimde dakîka-i vâhîde te'hîr ve tevakkufa ruhsat ve cevâz göstermeksizin tamâmen ve kâmilten mûmâ ileyhden tahsîl ve Der-'aliyyeme tesyîr birle hazîne-i müşârûn ileyhe tavsîline ziyâde sa'y ü gayret eylesesiz ve sen ki mübâşir-i merkûmsun işbu emr-i şerîfimle ol tarafa vusûlünde me'mûr-ı tahsîli olduğun mezkûrû'l-mikdâr kalemiyyesini ma'rifet-i şer' ve mütesellim-i mûmâ ileyhin ma'rifeti ve ma'rifet ve mübâşeretinle mûmâ ileyhden tamâmen ve kâmilten taleb ve tahsîl ve temessük i'tâsıyla getürüb müşârûn ileyhin hazînesine isâl ve teslimi sür'at ü şitâb ve avk ü te'hîr ile imrâr-ı vaktden tehâşî ü ictinâb eylemen bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-imtisâl ve lâzımmü'l-ittibâ'ımın mazmûn-ı münîfi üzere 'amel ü hareket ve hilâfından gâyetü'l-gâye ittikâ ü mübâ'adet eylesesiz. Şöyle bilesiz; 'âlâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi's-sâmin 'aşer Zi'l-ka'de sene ihdâ 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse.

Sıra No : 44

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 11, sayfa 20, belge 213

Tarih : 14 ZA 1211 / 11 Mayıs 1797

Konu : Adana cizyesinin 1212 senesine mahsûben 13.000 kuruşa Ahmed Bey'e sipariş edildiğine ve Ahmed Bey'in cizye geliri mevâcibe tahsis edilmiş olan 1.500 kuruş ile 391,5 kuruş harc-ı aklâm ve diğer aidatlarını İstanbul'a yollamasına dair ferman.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l- fazlî ve'l-kelâm Mevlana Adana kâdîsî zîde fazluhu ve kıdvetü'l emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdûhu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şikk-ı evvelim etbâ'ından El-hâcc Mehmed zîde kadrihu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Adana cizyesinin gayr-ı ez ma'âş fi'l-asl yirmi beş bin üç yüz yetmiş sekiz gurus mâlî olup ancak el-hâletü hâzihi hâsılatı mâl-ı mukayyedi mikdârına bâliğ olmayacağı tashîh olunmağla bi-mennihi ta'âlâ bundan böyle tanzîmine dikkat birle mâl-ı aslîsine iblâğ olunmak şartıyla sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin gayr-ı ez ocaklık menzil işbu bin iki yüz on bir senesine mahsûben zikr olunan Adana cizyesi iltimâsına binâ'en on üç bin gurus maktû'an 'uhdene ihâle ve tefvîz olunmuş idi. Şimdi bin iki yüz on iki senesine mahsûben dahi cizye-i mezkûr sâbıkı üzere hazîne-i 'âmirem defterlerinde 'uhdene kayd ve berât ve evrâk boğçası mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle tarafına irsâl olunmağla vusûlünde boğça-yı merkûmeyi ahz ve gurre-i Muharremü'l-harâmda ma'rifet-i şer'le mührünü fekk ü küşâd ve kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr (ü) 'ubûr eden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere hâl ve tahammüllerine göre 'ale'r-ru'us evrâkları tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyeleri cânib-i mîriçün cibâyet ve tahsiline şürû' ve mübâşeret birle evvel-be-evvel tahsîl ve makbûzun olan mâl-ı cizyeden divân-ı müşeyyedü'l-erkân-ı mülûkânemde ihrâcî musammem olan kapum kulları mevâciblerine müretteb bin beş yüz gurus peşin akçesiyle kaleminden muhrec mûmzâ sûret-i defterde terkîm olunan üç yüz doksân bir buçuk gurus harc-ı aklâm ve avâ'id-i sâ'ireyi mübâşir-i merkûma teslimen Der-'aliyyeme irsâl ü tesyîr eylemen fermânım olmağın işbu emri 'âlîşânım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde bâlâda zikr olunduğu üzere cizye-i mezkûr bin iki yüz on iki senesine mahsûben gayr-ı ez ocaklık menzil sâbıkı üzere on üç bin gurus maktû'an 'uhdene kayd ü berât ve evrâk boğçası tarafına irsâl olunmuş olduğu ma'lûmun oldukda sene-i merkûma mahsûben kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd ve mürûr (ü) ubûr eden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere hâl ve tahammüllerine göre 'ale'r-ru'us evrâkları tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyelerinin cibâyet ve tahsiline şürû' ve mübâşeret birle evvel-be-evvel tahsîl eylediğın mâl-ı cizyeden mevâcibe müretteb bin beş yüz gurus peşin akçasıyla üç yüz doksân bir buçuk gurus harc-ı aklâm ve avâ'id-i sâ'ireyi mübâşir-i merkûma teslimen Der-'aliyyeme irsâl ü tesyîre müsâra'at eylesin. Şöyle ki mevâcib-i mezkûrun beher hâl ihrâcî bu makûle mürettebâtın vaktiyle gelüb teslim-i hazîne-i 'âmirem olunmasına mütevakkıf ve menût olmağla hemân meblağ-ı mezbûru tedârük ve hazîne-i 'ami-

reme ve mahallerine edâ ve teslîme mübâderet ve sen ki mübâşir-i merkûmsun me'mûr-ı îsâli olduğun berât ve evrâk boğçasını mashûben bi's-selâm mütesellim-i mûmâ ileyhe teslîm ve mevâcibe müretteb sâlifü'z-zikr bin beş yüz gurusu peşîn akçesiyle sûret-i defterde terkîm olunan harc-ı aklâmı mütesellim-i mûmâ ileyhden ahz ve seyr-i serî' ile ihrâc-ı mevâcibden mukaddem getürüb hazîne-i âmireme ve mahallerine edâ ve teslîme dikkat ve esnâ-yı râhda me'mûriyetinde bilâ mücib mahallinde meks ü ikâmetden mücânebet ve sen ki kâdî-i mûmâ ileyhsin sen dahi mücib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-imtisâl ve lâzımü'l-ittibâ'mın mazmûn-ı münîfi üzere 'amel ü hareket ve hilâfıyla vaz' ü hâlât vukû'unda be-gâyet mübâ'det eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi'r-râbi' 'aşer Zi'l-ka'de sene ihdâ 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse.

Sıra No : 45

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 10, sayfa 18, belge 215

Tarih : 18 S 1212 / 12 Ağustos 1797

Konu : Ahmed, Mehmed ve Mustafa Beylerin uhdelerinde olan Cemaatha-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'asının 1201 senesinden 1210 senesine gelince zimmetlerinde birikmiş olan 29.712 gurusu on bir senesinden itibaren senede beşer bin gurusu taksite bağlanıp mukâta'anın yıllık geliri olan 10.177,5 ve bin iki yüz on bir senesi taksiti olan 5.000 gurusun devlet hazinesine teslim edilmesine dair ferman.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı ve'l-keîâm Mevlânâ Adana kâdîsı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân defterdâr-ı şikk-ı evvelim etbâ'ından bu husûsa mübâşir ta'yîn olunub ol cânibde olan El-hâcc Mehmed zîde kadrühu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Sen ki mütesellim-i mûmâ ileysin zamân-ı zabtı Mart ibtidâsından olub senin ve birâderlerin Mehmed Bey ve Mustafa Bey zîde mecdühümânın ber-vech-i mâlikâne 'uhdenizde olan Cemâ'athâ-i Yörügân-ı Adana ve Tarsus ve Sis Mukâta'ası'nın bin iki yüz bir senesinden on senesine gelince mukayyed olub mâlından gayr-ı ez teslimât ve havâlât zimmetinizde terâküm iden yirmi dokuz bin yedi yüz on iki gurusu on bir senesinden i'tibâren senede beşer bin gurusu taksîte rabt olunub mukâta'a-i mezbûrenin ma'a tefâvüd-i şemsiyye bin iki yüz on bir senesi mâlî olan on bin yüz yetmiş yedi buçuk gurusu asıl akça mâlını bi't-tamâm edâ eylemeniz şartıyla tarafınıza sûret i'tâ ve bin iki yüz on bir senesi mâlî olan meblağ-ı mezbûru on bin yüz yetmiş yedi buçuk gurusu asıl akça ile on bir senesi taksîti olan beş bin gurusun tamâmen tahsîl ve hazîne-i âmireme teslimiçün sene-i sâbika evâsıt-ı Şa'bân'ında başka ve ba'dehu te'kid ve isti'câli muhtevî sene-i merkûme evâsıt-ı Şevvâlinde başka evâmir-i şerîfim irdâr ve irsâl olunmuş idi. Şimdi sadr-ı a'zamım çukadârlarından Bozoklu Ali zîde kadrühu ile Der-sa'âdetim'e irsâl eylediğin tahrîrât mefhûmunda on bir senesi taksîti olan beş bin gurusdan iki bin beş yüz gurusunu mübâşir-i merkûma teslimen irsâl birle diğer iki bin beş yüz gurusunu dahi Haziran duhûlünde irsâl ideceğini ve on bir senesi mâlî olan meblağ-ı mezbûru dahi mukaddemen 'aşâir ile mukâvele olduğu vechile yaylaklarından 'avdetlerinde Eylûl duhûlünde tahsîl ve tesyîr ideceğini sen 'arzihâlinde tahrîr ü inhâ ve Adana kâdîsından aldığın i'lâmı () eylemişsin zikr olunan mâl-ı mîrinin inhâ ve istid'ân üzere taksîte rabtı vakt ü zamânıyla edâ olunmak irâdesine mebnî ve on bir senesi mâlî olan meblağ-ı mezbûru dahi tekmîlen edâ eylemen şurûtuna mebnî iki yüz on bir senesi taksîtinin nısfını götürüb nısfını dahi Haziran'da edâ iderim ve on bir senesi tekmîl mâlî olan meblağ-ı mezbûru dahi Eylûl'de 'aşâ'irin 'avdetlerinde irsâl iderim deyü çukadâr-ı merkûmu i'ade eylemen tamâm-ı rızâ-yı şâhânemin hilâfî ve ta'ahhüdüne münâfi olub merâmın bî-hûde tahrîrât ile imrâr-ı vakt idüğü ihsâs olduğuna binâ'en mukâta'a-i mezbûre üzerinden ref' ve tâlibine fûrûht ve zimmet-i mîriyyen def'aten

tahkîk ve şiddetle tahsîl olunmak lâzım gelmiş ise dahi bu def'a tenbîh ile iktifâ ve bundan sonra dahi on bir senesi taksîtinden gayr-ı ez teslim bâkî kalan iki bin beş yüz guruş ve on bir senesi tekmîl mâlî olan on bin yüz yetmiş yedi buçuk guruş ki cem'an on iki bin altı yüz yetmiş yedi buçuk guruşu mukaddem ta'yîn olunan mübâşir-i merkûma teslimen irsâl itmez isen muktezâ-yı te'dîbin icrâsı tasmîm-kerde-i şâhânem idüğü ma'lûmun oldukda vusûl-ı emr-i şerîfimde meblağ-ı mezbûru tamâmen mübâşir-i merkûma teslimen hazîne-i 'âmireme irsâle ihtimâm ü dikkat ve hilâfından be-gâyet tehâşî ü mücânebet eylemen fermânım olmağın tenbîhen ve isti'câlen işbu emr-i 'âlîşânım ısdâr ve () ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde meblağ-ı mezbûrun vakt-i edâsı mürûr itmekden nâşî bundan sonra bir gün te'hîrine rızâ-yı şâhânem olmayub tamâmen hazîne-i 'âmireme teslimi matlûb-ı şâhânem idüğü ve fermûde-i hümâyûnumun hilâfı hareket ider isen muktezâ-yı te'dîbin icrâ olunacağı meczûmun oldukda meblağ-ı mezbûru 'alâ eyyi hâlin tamâmen tedârük ve mübâşir-i merkûma teslimen Der-sa'âdetim'e irsâle ihtimâm ü dikkat ve hilâfı hareket ile mazhar-ı gazab olmakdan nefsinı sıyânet eylesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun me'mûr-i tahsîli olduğun sâlifü'z-zikr on iki bin altı yüz yetmiş yedi buçuk guruşu ma'rifet-i şer'le tamâmen 'alâ eyyi hâlin mütesellim-i mûmâ ileyhden ve birâderlerinden tahsîl ve ahz ve istishâb ve i'câleten getirüb hazîne-i 'âmireme teslim mezîd-i sa'y ü gayret ve eğer mütesellim-i mûmâ ileyh bugün yarın edâ iderim deyü leyte ü le'alle ider ise keyfiyeti Der-sa'âdetim'e tahrîr ü inhâya mübâderet ve bî-hûde meks ü tevkîfden ve tehî dest avdet itmekden ziyâde hazer ü mücânebet eylesin ve sen ki kâdı-i mûmâ ileyh sin sen dahi mûcib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemen bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere 'âmil olasız. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fi'l-yevmi's-sâmin 'aşer şehri Safer sene isnâ 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostanyiniyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 46

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 77, sayfa 152, belge 16

Tarih : 15 CA 1212 / 5 Kasım 1797

Konu : Adana Mütessellimi Hasan Paşazâde Ahmed Bey, Mehmed Bey ve Mustafa Bey'in uhdelerinde olan Yörügân Mukâta'ası tablosudur.

Hâlen Adana Mütessellimi Hasanpaşazâde Ahmed Bey birâderleri Mehmed Bey ve Mustafa Bey Hazretlerinin 'uhdelerinde Yörügân Mukâta'asının

	Guruş
İki yüz on bir senesi mâlından mübâşeretim hasebiyle ahz olunan 3500 guruşdur.	3500
İki yüz on iki senesine mahsûben eyâlet-i Adana'dan cebelüye me'mûriyetim hasebiyle İçil'den bir nefer ile nefsi-i Adana'dan cem'an	0540
Adana mukâta'atından me'mûriyetim hasebiyle boyahânedan on bir senesine mahsûben bir senelik mîrî akçası üç yüz dokuz	0309
İhtiyârzâde Mukâta'asından yedi yüz otuz iki guruş ahz olunmuştur.	0732
Ateş İmâmdan ahz olunan yüz guruş ahz olunmuştur	<u>0100</u>
	5181
Hacı Boşnak'dan ahz olunan üç yüz doksan bir guruşdur	0391
Yine mîr-i mûmâ ileyh hazretlerinin bâ-emr-i 'âlî 'uhdesinde olan iki yüz on iki senesi Adana cizyesi mâlından harc-ı aklâm ve peşîn ve mîrî akçası min haysü'l-mecmû' on üç bin beş yüz yetmiş iki guruşdur. Sahn	<u>8000</u>
	13572

Sıra No : 47

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 78, sayfa 152, belge 18

Tarih : 15 CA 1212 / 5 Kasım 1797

Konu : Hasanpaşazâde Ahmed Bey'den ahz olunan on bir bin iki yüz guruşa dair

Hâlen Adana Mütesellimi Hasanpaşazâde necâbetlü Ahmed Bey Hazretlerinden me'mûriyetim hasebiyle ceste ceste ahz ü kabz ettiğim mebâliği mîr mûmâ-ileyh ile birâdeleri Mehmed Bey ve Mustafa Bey 'uhdelerinde olan Yörügân Mukâta'asının iki yüz

	Guruş
On bir senesi taksîd mâlî iki bin beş yüz guruş guruş ahz olunmuştur.	2500
Yine mîr-i mûmâ ileyhümânın mukâta'a-i mezbûrdan devletlü veliü'l-ni'am defterdâr efendimizin mâl-ı kalemiyyesi olarak ahz olunan	1200
mîr-i mûmâ ileyh Ahmed Bey Efendi'nin ber vech-i maktû' 'uhdesinde olunan iki yüz on bir senesi mâl-ı cizye-i	0000
Adana'dan bâkî deyn-i 'atik için tamâmen ahz olunan yedi bin beş yüz guruştur.	7500
Min haysü'l-mecmû' mîr-i mûmâ ileyh yedinden 'an nakdîn ve bâ-poliçe ahz u kabz olunan on bir bin iki yüz guruştur.	11200

Sıra No : 48

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 14, sayfa 26, belge 205

Tarih : 17 C 1212 / 7 Aralık 1797

Konu : Adana'dan kırk katâr deve temin edilmesine dair gönderilen ferman.

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fezâ'il ve'l-keâm vilâyet-i Adana'da vâkı' kazâ-ların kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey ve zikr-i âtî şütürânın mübâya'asına me'mûr kılınan dergâh-ı mu'allâm gedüklülerinden Mahmud zîde mecdühu ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân a'yân ve zâbitân ve sâ'ir iş erleri zîde kadrühum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Vidinli Pasbanoğlu Osman nâm nemek be-harâm muktezâ-yı cibiliyeti üzere i'lân-ı isyân idüb tarafından asker tertîb ve irsâli ile geçen sene Tırnovi kasabasını ve cevânibini ve bu def'a Niğbolu Kal'ası ve havâlisini küffâr gibi top ve humbara ile taht ü tarâc ve nice bî-günâh nisvân ü sıbyânı ateşde yakub askeri ve re'âyâyı 'illet-i tesâvi envâ'⁸⁶ 'ukûbet ile katl ve iyâzen⁸⁷ billâhi ta'âlâ emvâl-i müslimîni iğtinâm ve ahrâr-ı mü'minîni esir idüb ve savb-ı izâlesinin şer' ve kânûn ve 'azl ü nakl tevâfuk etmekden nâşî şimdiye değin şakiyy-i merkûmun tav'an ve kerhen mütâba'at ve icrâ-yı şekâvetinde mu'âvenet etmişken şimden sonra nâ'ib ve müstağfir olup devlet-i 'aliyyem ocaklarına dahîl düşerek ve senâ-yı harb ü darbın kezâlik tav'an girü tarafına gelenlerin cerâhim-i sâbika ve lâhıkaları ma'fuvv olmak üzere fakat şakî-i merkûmun ve kendüsü ile şekâvetde ısrâr ile muhârebeye tasaddî idenlerin ber mantûk-ı fetvâ-yı şerîf cezâ-yı sezâları tertîb olunmak için mahsûs asker ve ser-asger ta'yîn olunmak üzere olup ancak ser-asger ma'iyetlerinde istihdâm için emr-i şütürânın lüzûmu derkâr ve Istabl-ı 'âmireme tâbî orta ve kışlaklarında mevcûd olan şütürâna killet gelüb hîn-i iktizâda mevcûd bulunmak için beher hâl bir mikdâr şütürân mübâya'asına ihtiyâc hiss eylediği zâhir ve bedidâr olduğuna binâ'en vilâyet-i Adana'da vâkı' kazâlarda bulunan mahallerden kırk katar deve mübâya'ası tertîb ve sînin-i sâbıkda mübâya'a olunduğu üzere beher katarı mükemmel ve pusat-ı sâ'iresiyle üçer yüz guruşdan kırk katâr devenin on iki bin guruş bahâsıyla mübâya'a olunan mahallerden Asitâne-i sa'âdetime gelince beher katârına ber vech-i mu'tâd olan dokuzar guruşdan yediyüz altmış guruş nafaka bahâlarıyla cem'an on iki bin yedi yüz altmış guruşun nısfı hîn-i tekemmülünde virilmek şartıyla nısf-ı âheri olan altı bin üç yüz seksen guruş 'an nakdin ta'yîn olunan mübâşire i'tâ ve irsâl olunmağla sen ki mütesellim-i mûmâ ileyh sin mârrü'z-zikr kırk katar şütürânı yüke el verir güçlü ve kuvvetli ve tûvânâ be-gâyet güzîde ve tüylü olmak ve bir mehârı boz ve koca olmamak şartıyla vilâyet-i Adana'da vâkı' kazâlarda bulunan kurâlardan ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve mübâşir-i mûmâ ileyh ma'rifeti ve cümle ittifâkıyla serî'an ve 'âcilen mübâya'a ve tekmîl ve kefillü ve beyânlu mu'temed sarbânlar tedârük ve tevdî' ve tesellüm idüb anlar dahi esnâ-yı râhda yem ve yiyeceklerine

86 Metinde عنواع şeklinde yazılmıştır.

87 Metinde عيازا yerine عيازن şeklinde yazılmıştır.

bakub gereği gibi görüb ve göze(te)rek kal'ından sıyânet eylemen ve eğer bir mehârî zâyî' ve telef ve hilâf-ı 'âmel-mânde ve koca ve lâgar olur ise sarbânbaşidan ve sâ'ir iktizâ idenlerden tazmîn eylemeği te'dîb ve gûşmal olacaklarını tefehhüm iderek mübâşir eline terfikan Der-'aliyyeme irsâl ve Asitâne-i 'aliyyeme tesellüme bezl ü sa'y-ı makderet ve bulunmayan kazâlara hisse tarh ve tahmîl ile fukarâyı rencîdeden müba'âdet eylemen fermânım olmağın hâssaten işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr () ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde mevkûfâtıdan muhrec mûmzâ ve sûret-i defterde mastûr olduğu üzere kırk katâr şütürân güçlü ve yüke el verir genç ve tüvânâ gâyet güzîde ve tüylü olmak ve bir mehârî boz ve koca ve sâkat olmak şartıyla vilâyet-i Adana'da bulunan mahallerden mükemmel hâvud ve pusat-ı sâ'iresiyle beher katârına üçer yüz gurusdan nısfı hîn-i tekâmîlde i'tâ olunmak üzere nısf bahâları 'an nakdin ashâbına edâ ü teslim olunarak ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve mübâşir-i mûmâ ileyh ma'rifeti ve cümle ittifâkıyla serî'an mübâya'a ve tekâmîl ve sârbânlar dahi tedârük ve ta'yîn birle bir sâ'at akdem Der-'aliyyeme irsâl ve Istabl-i 'aliyyem tarafına tesellüm etdirilmesi husûsuna mezîd-i dikkat ve sa'y-ı gayret eyleyesin. Şöyleki işbu mîr-i şütürân lüzûmu mikdâr tertîb olunmasından olunduğundan sinîn-i sâbıkada olduğu misüllü bedele kat'ı ve yâhûd ve bir mehârın tenzîline istid'âsıyla tahrîrât irsâl ve bî-hûde evkâta dikkat olunmak lâzım gelür ise ta'tîl-i maslahata sebep olanların icrâ-yı te'dîblerinde iğmâz olun(maya)cağı iktizâ idenlere ifâde ve tefehhüm birle hemân ol mikdâr katâr şütürânı beş on gün zarfında mübâya'a ve tekâmîl ve sârbâlarıyla mübâşir-i mûmâ ileyhe teslimen Der-sa'âdetime irsâle dikkat eyleyesin ve sen ki mübâşir-i (mûmâ) ileyh⁸⁸ muktezâ-yı me'mûriyetin üzere o tarafa lede'l-vusûl mütesellim-i mûmâ ileyhın ma'rifeti ve ma'rifet-i şer' ve mübâşeretin ma'rifetiyle mübâya'ası tertîb ve fermân olan kırk katâr şütürân yüke el verir güçlü ve kuvvetlü genç ve tüvânâ tüylü olmak şartıyla mükemmel hâvud ve pusat-ı sâ'iresiyle sinîn-i sâbıkada mübâya'a olduğu üzere beher katârına üçer yüz gurusdan icâb iden bahâlarının nısfı hîn-i tekâmîlde virilmek üzere nısfı ashâblarına edâ ü teslim ve yerlerinden akdem mübâya'a ve ba'de't-tekâmîl ve esnâ-yı râhda Üsküdar'a gelince beher katârına on dokuzar gurusdan nafaka bahâları yediyle virilen akçadan virilerek bir sâ'at mukaddem Der-'aliyyeme tesyîr ve Istabl-ı 'âmirem tarafına teslim eylemeğe ihtimâm birle ashâb-ı şütürânın bahâlarının makbûzlarını müş'ir hüccet-i şer'iyye ahz ve getirüb mevkûfâtına kayd itdirmeye dikkat ve mâ'eze Allâhu ta'âlâ ashâb-ı şütürânının mîriden verilecek deve bahâlarından ve gerek esnâ-yı râhda nafaka bahâlarından bir akça ve bir habbesini ketm ve kat' birle fukarâ-yı ra'ıyyete cevri ü ezâ eylemekden esnâ-yı râhda gözedilmeyüb telef ve helâklarından ziyâde hâzer ü mübâ'aded eyleyesin ve sen ki kuzât ve nüvvâb ve a'yân ve zâbitân-ı mûmâ ileyhümâ ve sâ'irleri sizler dahi bu husûsa ihtimâm ü dikkat ve hilâf-ı emr-i 'alışânım ednâ mertebe vaz' ü hareketden be-gâyet tevakkî eylemeniz (bâbında) fermân-ı 'alışânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda sâdır olan vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi üzere 'âmil olub hilâfiyla vaz' (ü) hareketden be-gâyet tehâşî ü mücânebet eyleyesiz. Şöyle

88 Metinde sen ki mübâşir-i (mûmâ) ileyhın kısmı iki kere yazılmıştır.

bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i’timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’s-sâbi ‘aşer min şehri Cemâziyye’l-ahir sene isnâ ve ‘aşere ve mi’eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiyyeti’l-mahrûse

Bundan akdem şütürân-ı mezkûrun isti‘câli için iki kıt’a emr-i şerîf zuhûr eyledikten sonra bu def’a dahi Ramazânü’l-mübârek’in sekizinci günü târîhiyle bir kıt’a ve on üçüncü târîhiyle bir kıt’a dahi cem‘an dört kıt’a isti‘câl emri zuhûr eylediği bu mahalle şerh verildiği kayd şod.

Sıra No : 49

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 16, sayfa 31, belge 200

Tarih : 4 N 1212 / 20 Şubat 1798

Konu : Adana ve Sis Livası Mukāta‘asının Adana sakinlerinden Hüseyin’e iltizam olunduğuna ve vergilerin toplanmasına yardım edilmesine dair ferman.

Kıdvetü’l-kuzât ve’l-hükkâm me‘âdinü’l-fazlı ve’l-keîâm Mevlânâ Adana kâdısı zîde fazluhu ve kıdvetü’l-emâcid ve’l-a‘yân Adana Mütesellimi Ahmed zîde mecdühu tevki‘-i refi‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki:

Hâlen Dîvân-ı hümâyûn (çavuşu?) iftihârü’l-emâcid ve’l-ekârim câmi‘-i mehâmid ve’l-mekârim Osman dâme mecdühunun takdîm eylediği takrîr mefhûmunda zamân-ı zabtı Mart ibtidâsından olub ber vech-i mâlikâne ‘uhdesinde olan resm-i ispenc-i eyâlet-i Adana ve livâ-i Sis Mukāta‘asını işbu bin iki yüz on iki senesi Mart ibtidâsından Şubat’ı gâyetine değin bir sene-i kâmile idâre eylemek üzere Dergâh-ı mu‘allâm gedüklülerinden Adana sâkinlerinden Hüseyin dâme mecdühuya der-‘uhde ve iltizâm olduğu ve mukāta‘a-i mezbûrun senevî mâlından havâle olunan mahallere edâ ve tesellümü rûsûmât-ı mîriyyesinin yerlû yerinden ve îcâb idenden cem‘ ü tahsîl ve kabzına ve (مرختلنه) irsâline menûr ve münhasır olduğuna binâ‘en mukāta‘a-i mezbûru sene-i mezkûre Mart ibtidâsından bir seneye değin mûmâ ileyh zîde mecdühuya verilen iltizâm temessükü mûcibince zabt u rabt itdirilüb vâkı‘ olan rûsûmâtın kanûn-ı kadîm ve sinîn-ı sâbıkda ola geldiği üzere yerlû yerinden ve îcâb (ü) iktizâ idenlerinden bir pâresi gerüye kalmamak üzere ‘alâ eyyi hâlin tahâssülüne siz ki kâdî ve mütesellim-i mûmâ ileyhümâsız tarafınızdan min külli’l-vücûh mu‘âvenet ve mâl-ı mîriyye kesr ü noksândan sıyânet eylemek bâbında emr-i şerîfim sudûrunu inhâ ve iltimâs eylemekden nâşî kuyûda mürâca‘ât olundukda mukāta‘a-i mezbûr senevî ma‘lûmu’l-mikdâr mâl ile siz refi‘-i mûmâ ileyhin ber vech-i mâlikâne ‘uhdesinde olduğu ve bu makûle mukāta‘a‘ât-ı mîriyyeyi der-‘uhde ve iltizâm iden mültezimine mâlikâne ve mukāta‘aların verdikleri iltizâm temessükü mûcebince bir sene-i kâmile zabt u rabt ve hâsılât-ı rûsûmâtın kânûn-ı kadîm ve ola geldiği üzere mezbûrından ve îcâb (ü) iktizâ edenlerden ahz u kabz ve cem‘ ü tahsîl etdirilmek verilen emr-i şerîfim şurûtundan idiği başmuhâsebeden derkenâr olunmağla inhâsı ve derkenârı mûcebince ‘amel ü hareket eylemeniz fermânım olmağın hâssaten işbu emr-i ‘âlîşânım ile ısdâr ve îsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde mukāta‘a-i mezbûru sene-i mezkûre Martı ibtidâsından Şubat’ı gâyetine varınca mûmâ ileyh Hüseyin zîde mecdühuya sâbıkı ve ola geldiği üzere bir sene-i kâmile zabt-ı rabtı ve hâsılât ve rûsûmâtın ahz u kabz cem‘ ü tahsîlinde min külli’l-vücûh mu‘âvenet ve mâl-ı mîriyye kesr ü noksândan sıyânet ve mugâyir-i emr-i ‘âlîşânım müdâhale ideri olur ise men‘ ü def‘ine ihtimâm ü dikkat eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki: Hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şân-ı vâcibü’l-ittibâ‘ ve lâzımü’l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at-makrûnu üzere ‘âmil olub hilâfıyla kimesneye müdâhale ve ta‘arruz etdirmeyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’r-râbi‘ şehri Ramazan sene isnâ ‘aşere ve mi‘eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l-mahrûse.

Sıra No : 50

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 18, sayfa 35, belge 195

Tarih : Evahir L 1212 (29 Mart- 7 Nisan 1798)

Konu : Sayda Valisi Cezzar Ahmed Paşa'nın tatarının Adana yakınlarında eşkıya tarafından öldürmesi üzerine Adana'nın emniyetinin sağlanmasına dair ferman.

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân bu def'a diğer sâdır olan emr-i şerîfimle Adana Mütessellimi nasb ü ta'yîn olan Paşabeyzâde Ahmed Bey zîde mecdûhu tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Sen ki mütessellim-i mûmâ ileyhsin bundan akdem şeref-yâfte-i sudûr olan emr-i şerîfimle beş yüz nefer süvârî asker ile medîne-i Adana Beylerbeyisi ve Rumili cânibinde Pasbanoğlu üzerine me'mûr olub bu def'a bâ-rütbe-i vâlâ-yı vezâretle kadri terfî ve a'lâ kılınan düstûr-ı mûkerrem müşîr-i mufahham nizâmu'l-âlem vezîrim Yusuf Paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu mansıbına erişüb ta'allum ve istihdâm eylediği hıdemâtın te'diyesine ikdâm eylemek üzere me'mûr ve ta'yîn kılınmış idik. Ancak bir müddetden berü Adana eyâleti dâhilinde kâ'in 'âşâyir eşkıyâsı ferceyâb olub ahâlî-i memleket ve fukarâ-yı ra'ıyyete hilâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i rızâ-yı hümâyûnum itmedikleri zulm u ta'addi ve cevri ü ezâ kalmadığından mâ'a-dâ ebnâ-yı sebîl ve mârr (ü) âbirîne tasallut eyledikleri ve merhametli fukarâ-penâh hâlen Sayda Vâlisi düstûr-ı mûkerrem müşîr-i mufahham nizâmu'l-âlem vezîrim El-hâcc Cezzar Ahmed Paşa edâme Allâhu ta'âlâ iclâlehu tarafından Der-aliyyeme me'bûs tatarı Kurtkulağı menzilhânesinden sürücüsüyle üç re's bârgire süvâr ve Ilıcak Beli nâm mahalle vusûlünde eşkıyâ-yı merkûmdan ol tarafdâ tecemmü' ve tahassun eden hınzırât tatar-ı merkûmun üzerine bi'l-hücûm ve sürücüsüyle bî-sebebe katl ve üzerlerinde olan emvâl ü eşyâları gasb eyledikleri ve böyle kalur ise Adana tarîkiden ebnâ-yı sebîl ve ulakların inkıtâ'ıyla ol havâlî câddesi külliyyen müstevlî olıcığı bi'l-ihbâr ve vâsıl-ı sâmi'a-i şehriyârânem olub eşkıyâ-yı merkûmun havâlî-i merkûmda bu derece ferceyâb olarak ahâlî ve ebnâ-i sebîle îsâl-i zulm ü hasâr ve katl-i nüfûsu ibtidâr itmeleri ancak senin iğmâz ve rehâvetinden neş'et eylediğinde istibâh olmamağla vusûl-ı emr-i şerîfimde derhâl tatar-ı mezkûrun kâtilleri her kimler ise taharrî ve tecessüs olunarak bi-eyyi hâlin ele getirüb gasb u gârât eyledikleri emvâl ü eşyâyı tamâmen zâhire ihrâc ve muhkem habs ve kefillerini isim ve resimleriyle Der-aliyyeme tahrîr ü inhâya müsâra'at ve ba'dehu ne vechile emr-i şerîfim sâdır olur ise mûcib ve muktezâsı ile 'amel ü hareket ve fî-mâ-ba'd eyâlet-i merkûme dâhilinde bu makûle hasârât ..hâlî zuhûr ile ahâlî-i memleket ve fukarâ-ı ra'ıyyet ve ebnâ-ı sebîle ser-i mû îsâl ()m ve hasârât vukû'a gelmemek üzere taht-ı râbîta ve nizâm-ı re'âyâyâ dâmen dermeyân-ı gayret ve hilâf-ı rızâ-yı hümâyûnum hareketden be-gâyet tehâşî ü mücânebet eylemen fermânım olmağın sâlimen ve ilhâken ve husûs-ı mezkûr uhdene ihâle olunduğu ihtimâmen ve hâssaten işbu emr-i şerîfim isdâr () ile irsâl olunmuşdur. İmdi eyâlet-i mezkûre dâhilinde olan haşerâtın def' ü ref'i hasren ve hasren senden matlûb-ı kat'ı-yı dâverânem olduğu ve ba'd-ez-în ol taraflardan ferd-i vâhidin mâl

ve cânına ednâ zarar ü gezend isâbet etmemek ve bu bâbda infâz-ı emr ü irâde-i şâhânemde mikdâr-ı zerre ihmâl ü rehâvet vukû'a gelmek ihtimâli olur ise bir vechile cevâba kâdir olmayub mazhar-ı gazab-ı hüsrevânem olacağın bî-iştibâh idüğü ma'lûmun oldukda ber vech-i muharrer vusûl-i emr-i şerîfimde tatar-ı merkûmun kâtilleri her kimler ise sicilleri ile getürüb ve gârât eyledikleri mâl ü eşyâ her ne ise tamâmen ve kâmilin zâhire ihrâc ve mezkûreye cesâret idenleri muhkem habisde îkâ ve isim ve resimleri takrîr Der-‘aliyyeme tahrîr ü inhâya mübâderet ve ba‘dehu ne vechile emr-i şerîfim sâdır olur ise mûcib ve muktezâsı ile ‘amel ü harekete ihtimâm fî-mâ-ba‘d eyâlet-i merkûme dâhilinde bu makûle hasâret zuhûruyla ahâli-i memleket ve fukarâ-yı ra‘iyyet ve ebnâ-yı sebîle zulm ü hasâret vukû'a gelmemek için râbıta ve nizâma idhâl ile esbâb-ı ahâli ve te'mîn-i turuk ü mesâlik husûslarına mezîd-i dikkat ü ikdâm ve hilâfından be-gâyet tehâşî ü mücânebet eyleyesiz.

Şöyle ki bu vesîle ile vedî‘a-i cenâb-ı Rabb-ı ‘izzet olan fukarâ-yı ra‘iyyet ve sükkân-ı memlekete hilâf-ı şer‘-i şerîf ve mugâyir-i rızâ zulm ü ta‘addîye cesâret ve bî-cürm ve bî-günâh makûlesine azm-ı töhmet ü kabâhat ile bu maddeyi celb-i mâla vesîle ve âlet etmekden tevakkî ve mübâ‘adet ve keyfiyetini ber vech-i tafsîl derbâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme tahrîr (ve) işâret eylemen bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki: () vusûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı vâcibü'l-ittibâ‘ ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at-makrûnuyla ‘amel ü hareket ve hilâfından be-gâyet tehâşî ü mücânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fî evâhiri Şehri Şevvâli'l-mükerrem sene isnâ ‘aşere ve mi‘eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 51

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 19, sayfa 36, belge 193

Tarih : 5 ZA 1212 / 21 Nisan 1798

Konu : Adana cizyesinin Ahmed Bey'e 13.000 guruşa tefviz edildiğine ve 1891,5 guruş olan mevacibinin İstanbul'a gönderilmesine dair ferman.

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazlı Mevlânâ Adana kâdîsı zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey zîde mecdühu ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şikk-ı evvelim etbâ'ından İsmail zîde kadrühu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Adana cizyesinin gayr-ı ez ma'âş fi'l-asl yirmi beş bin üç yüz yetmiş sekiz guruş mâlî olup ancak el-hâletü hâzihi hâsılâtı mâl-ı mukayyedi mikdârına bâliğ olmayacağı tashîh olunmağla bi-mennihi ta'âlâ bundan böyle tanzîmine dikkat birle asl-ı mâl-ı mukayyedine iblâğ olunmak şartıyla sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin gayr-ı ez ocaklık menzil bin iki yüz on iki senesine mahsûben zikr olunan Adana cizyesi iltimâsına bina'en on⁸⁹ üç bin guruşa maktû'an 'uhdene ihâle ve tefvîz olunmuş idi. Şimdi bin iki yüz on üç senesine mahsûben dahi cizye-i mezkûre sâbıkı üzere hazîne-i 'âmirem defterlerinde 'uhdene kayd ü berât ve evrâk boğçası mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle tarafına irsâl olunmağın vusûlünde boğca-i mezkûrî ahz ve gurre-i Muharremü'l-harâm'da ma'rifet-i şer'le mührünü fekk ü küşâd ve kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd yerlû ve yabancı ve mürûr ü 'ubûr iden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere mâl ve mülklerine göre 'ale'r-ru'us evrâklarını tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyelerinin cânib-i mîrîçün cibâyete tahsîline şürû' ve mübâşeret birle divân-ı müşeyyedü'l-erkân-ı mülûkânemde ihrâcî musammem olan kapum kulları mevâcibine müretteb bin beş yüz guruş peşin akçasıyla kaleminden muhrec mûmzâ sûret-i defterde terkîm olunan üç yüz doksân bir buçuk guruş harc-ı aklâm ve avâ'idât-ı sâ'ireyi mübâşir-i merkûma teslîmen Der-'aliyyeme irsâl ü tesyîr eylemen fermânım olmağın işbu emr-i 'âlîşânım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde bâlada beyân olunduğu üzere cizye-i mezkûr bin iki yüz on üç senesine mahsûben gayr-ı ez ocaklık menzil sâbıkı üzere on üç bin guruşa maktû'an 'uhdene kayd ü berât ve evrâk boğçası tarafına irsâl olunmuş olduğu ma'lûmun oldukda sene-i merkûmeye mahsûben kalem-i mezbûr ve tevâbi'inde sâkin ve mevcûd ve mürûr u 'ubûr iden ehl-i zimmetin esnâf-ı selâse üzere hâl ve istihkâklarına göre 'ale'r-ru'us evrâkları tevzî' ve iktizâ eden mâl-ı cizyelerinin cibâyete tahsîline şürû' ve mübâşeret birle mevâcibe müretteb bin beş yüz guruş peşin akçasıyla üç yüz doksân bir buçuk guruş harc-ı aklâm ve 'avâ'idât-ı sâ'ireyi mübâşir-i merkûma teslîmen Der-'aliyyeme irsâl ü tesyîre müsâra'at eyleyesin. Şöyle ki mevâcib-i mezkûrun beher hâl ihrâcî bu makûle mürettebâtın vaktiyle gelüb teslîm-i hazîne-i 'âmirem olunmasına menût olmağla hemân meblağ-ı mezbûru tedârük ve hazîne-i 'âmirem ve mahallerine edâ ve teslîme mübâderet ve sen ki mübâşir-i merkûmsun me'mûr-ı îsâli olduğun

89 On kelimesi iki defa yazılmıştır.

berât ve evrâk boğcasını mashûben bi's-selâme mütesellim-i mûmâ ileyhe teslîm ve mevâcibe müretteb sâlifü'z-zikr bin beş yüz guruş peşîn akçasıyla süver-i defterde terkîm olunan harc-ı aklâmı mütesellim-i mûmâ ileyhden ahz ve ihrâc-ı mevâcibden mukaddem getürüb hazîne-i 'âmirem ve mahallerîne tamâmen eda ve teslîme dikkat ve esnâ-yı râhda ve mahallinde bilâ mûcib meks ü ikâmetden mücânebet ve sen ki kâdî-ı mûmâ ileyh sin sen dahi mûcib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuy-la 'âmil olasız. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî'l-yevmi'l-hâmis şehri Zil'-ka'de sene isnâ 'aşere ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûse

Sıra No : 52

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 50 sayfa 99, belge 104

Tarih : 19 ZA 1213 / 24 Nisan 1798

Konu : Ahmed Bey'in mütesellim olarak atandığına dair buyuruldu.

Şerî'at-şî'âr Adana kâdısı fazîletlü efendi zîde fazluhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-ayân Paşa-beyzâde izzetlü Ahmed Bey zîde mecdühu ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân a'yân ve zâbitân ve sâ'ir iş erleri zîde kadrühüm ba'de's-selâm inhâ olunur ki: İşbu evân-ı meymenet-iştîmâlde avâtîf-ı 'aliyye-i mülûkâne ve 'avârîf-ı behiyye-i seniyye-i hüsrevânenen şeref-bahşâ-yı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn mûcibince işbu bin iki on üç senesi Zi'l-ka'de-i şerî-fesinin yirmi altıncı gününde eyâlet-i Adana 'uhdemize tevcîh ve inâyet ü ihsân-ı hümâyûn buyurulub bir kıt'a fermân-ı celîlü'ş-şân şeref-rîz-i vürûd etmekle imdi eyâlet-i mezkûreye bir mu'tedil ve muktedir ve kâr-güzâr kimesnenin mütesellim nasb ü ta'yîni lâzım ve lâbüd olmağla mûmâ ileyh Ahmed Bey eyâlet-i mezkûreye mütesellim nasb ü ta'yîn olunduğu siz ki muhâtabîn-i mûmâ ileyhimsiz ma'lûmunuz oldukda mütesellim-i mûmâ ileyhın her hâlde re'y ü tedbîr üzere kemâl-i ittifâk ve ittihâz üzere hareket ve hıfz ü himâyet ve fukarâ-i ra'îyyet husûslarına ve zabt ü rabt-ı memleket ahvâlinde merâsim-i ittihâd ü ittifâka kemâl-i ri'âyet eylemenizi muhtevî ve sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin eyâlet-i merkûmeye mütesellim nasb ü ta'yîn olunduğun beyânıyla işbu buyuruldu divân-ı Adana'dan tahrîr ve ısdâr ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân tatar ağamız El-hâcc Mehmed Ağa zîde kadrühu ile irsâl olunmuşdur. İnşâ'e Allâhu Ta'âlâ vusûlünde gerekdir ki vech-i meşrûh üzere sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin eyâlet-i merkûmede mütesellim olub zabt ü rabt-ı memleket ve himâyet ve sıyânet-i fukarâ ve re'âyâ ve vülât-ı 'izâm tarafına 'â'id ve râci' olan cüz'î ve küllî hâsılâtını ahz u kabz birle min küllî'l-vücûh umûr-ı mütesellimliği idâre husûslarına mezîd-i ihtimâm ü dikkat ve kemâl-i sa'y-ı gayret ve senden me'mûl ve müntazarımız olduğu vechile her bir umûr ve husûsda dâmen der-meyân-ı gayret ü hamîyyet olunub ber mûcib-i buyuruldu 'amel ü hareket ve hilâfından tehâşî ve tevakkî ü mübâ'adet ve hazer ü mûcânebet eylesin deyü. Fî 19 ZA sene 1213

Sıra No : 53

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 24, sayfa 46, belge 178

Tarih : 1 S 1213 / 15 Temmuz 1798

Konu : Ahmed Bey'in Adana serdarı tayin edildiğine dair Yeniçeri ağası mektubu.

Şerî'at-şî'âr Adana Kâdisı Efendi zîde fazluhu ba'de's-selâm inhâ olunur ki:

Taht-ı hükûmetinizde serdâr olan ref' olunub yerine uslûb-ı sâbık üzere kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Hasanpaşazâde Ahmed Bey zîde kadrûhu serdâr nasb ü ta'yîn olunmağın işbu mektûb tahrîr ve irsâl olunmuşdur. İnşâ'e Allâhu ta'âlâ vusûlünde gerekdir ki merkûmu kazâ-i mezkûrun serdârlığı umûrunda kıyâm ve öteden berü ola geldiği vechile zabt ü rabt husûsunda i'ânet ve ihtimâm eylesesiz ve sen ki serdâr-ı merkûmsun kazâ-i mezkûrun serdârlığı sana tefvîz olunmağla gerekdir ki kâ'ide-i kadîm ve kânûn üzere zabt ü rabt-ı neferât ve def' ü ref'-i haşerâtıyla tanzîm-i bilâd ve irâhe-i hâl-ı ibâda bezl-i iktidâr eylesesin ve kazâ-i mezkûrda mukîm ve müsâfir yeniçerileri ve cebeci ve topcu ve top arabacısı ve gılmân-ı 'acemi ve kuloğulları bi'l-cümle seni üzerlerine serdâr ve zâbit bilüb sözünden taşra ve re'yinden hâric vaz' ü hareketde bulunmayub dâ'imâ itâ'at ü inkıyâd üzere olalar ve sen dahi cümle umûrunu ahkâm-ı şer'-i şerîf ve kânûn-ı kadîm ve emr-i münîfe tatbîk ve tavâ'if-i merkûmûndan bilâ vâris-i ma'rûf fevt olanların metrûkâtlarının ma'rifet-i şer'le zabt ve Sûk-i sultânîde fûrûht ve hâsıl olan nûkûdun cânib-i beytül-mâl için defter müfredâtıyla ocak tarafına göndermeğe mübâderet ve beher hâl sükkân-ı vilâyetin emn ü râhatlarına bâ'is hıdemât-ı müstahsene-i mebrûre vücûda getürmeğe mucidd ü sâ'î olub mücib-i mektûbla 'âmil olasız. Tahrîren gurre-i Saferü'l-hayr sene selâse 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

El-fakîr Eyüb Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı 'âlî

Sıra No : 54

Belge No : Adana Ş.S. 48. img. 68, sayfa 133, belge 213

Tarih : 24 RA 1217 / 05 Eylül 1798

Konu : Ahmed Bey'in mâlikâne uhdesinde olan Küçük Kend ve sâ'ir dört 'aded mukâta'âtın taksit akçası olan ma'a harc-ı vezne 2873 kuruş 54 akçanın İstanbul'a gönderilmesine dair.

İftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'u'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-dâ'im Dergâh-ı Mu'allâm Kapucubaşlarından Adana Mutesellimi Ahmed Bey dâme mecdûhu ve mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdini'l-fezâ'il ve'l-ke'lâm zikr-i âtî mukâta'aların bulundukları mahallerin kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân bu husûsa mübâşir ta'yîn olunan defterdâr-ı şikk-ı evvelim çukadârlarından Mehmed ve a'yân ve zâbitân ve iş erleri zîde kadrûhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Kaleminden ihrâc ve derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan mümzâ sûret-i defter nâtık olduğu üzere bin iki yüz on yedi senesine mahsûben Adana eyâletinde vâkı' ba'zı kesânın ber vech-i mâlikâne 'uhdelerinde olan mezra'a-i Küçük Kend ve sâ'ir dört 'aded mukâta'âtın taksit akçası olan ma'a harc-ı vezne iki bin sekiz yüz yetmiş üç gurus elli dört akça bi-mennihi ta'âla işbu sene-i mübâreke Şa'bânın'da divân-ı müşeyyedü'l-erkânî'l-mülûkânemde kapum kullarına ihrâc ve tevzî'i musammem olan kısteyn mevâcibine tertîb ve tahsîs kılınmaktan nâşî meblağ-ı mezbûrun bir gün evvel tahsîl⁹⁰ ve hazîne-i 'amireye (irsâl) husûsuna irâde-i seniyyem ta'alluk itmekle sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve mübâşir-i merkûm ma'rifeti ve cümle ittifâkıyla ber müceb-i sûret-i defter meblağ-ı mezbûru mukâta'at-ı mezbûr mutasarrıflarından ve kendüleri mevcûd olmadıkları hâlde mültezimlerinden ve anlar dahi mevcûd değil ise mukâta'atı hasılâtından ve îcâb ü iktizâ edenlerden tamâmen tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslîmen Der-sa'âdetim'e irsâl ve hazîne-i 'amireme teslîme bezl ü sa'y-ı makderet eylemen fermânım olmağın işbu emr-i 'alîşânım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuştur. Vusûlunde bâlâda tahrîr ü beyân ve sûret-i defterde tasrîh ü ayân kılındığı üzere meblağ-ı mezbûru yerlû yerinden tamâmen tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslîmen ve serî'an ve 'acilen ve mevâcib-i mezkûr ihrâcından mukaddem hazîne-i 'amireme teslîmi matlûb-ı şahânem idüğü ma'lûmun oldukda vürûd-ı emr-i şerîfimde meblağ-ı mezbûru ma'rifetin ve ma'rifet-i şer' ve cümle ittifâkıyla 'alâ eyyi hâlin tamâmen ve kâmilin yerlû yerinden tahsîl ve mübâşir-i merkûma teslîmen Der-sa'âdetim'e irsâl ve hazîne-i 'amireme teslîme müsâra'at eylesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun muktezâ-yı me'mûriyetin üzere meblağ-ı mezbûr iki bin sekiz yüz yetmiş üç gurus elli dört akçayı ma'rifet-i şer' ve mübâşeretin⁹¹ ve cümle ittifâkıyla bi-eyyi hâlin tamâmen tahsîl ve ahz ve istishâb ve bir gün evvel

90 Kelime iki defa yazılmıştır.

91 Kelime (مبارشتكله) şeklinde yazılmıştır.

getürüb hazîne-i ‘âmireme teslîme mezîd-i sa’y ü gayret ve hilâf-ı rızâ tûl müddet meks ü tevakufdan gâyetü’l-gâye mücânebet eyleyesin ve siz ki kuzât ve nüvvâb ve a’yân ve zâbitân-ı mûmâ ileyhim ve sâ’irlerisiz sizler dahi mücib-i emr-i şerîfimle ‘amel ü hareket ve meblağ-ı mezbûrun tamâmen tahsîli husûsuna bi’l-ittifâk ihtimâm ü dikkat eylemeniz bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki:

Hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü’ş-şân-ı vâcibü’l-ittibâ‘ ve lâzımü’l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ‘at-makrûnuyla ‘âmil olub hilâfindan tevakkî ü mübâ‘adet eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fi’l-yevmi’r-râbi‘ ‘ısrîn şehri Rebî‘i’l-evvel sene seb‘a ‘aşer ve mi‘eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti’l- mahrûse

Sıra no : 55

Belge no : BOA, C. DH 25/1237

Tarih : 9 C 1213 / 23 Ekim 1798

Konu : Adana halkının Ahmed Bey'den sonra Hacı Ali Beyzâde Mustafa Bey'in mütesellimliğinden şikâyet etmelerine ve Mustafa Bey yerine Ahmed Bey gibi güçlü bir mütesellim tayin olunması taleplerine dair

Adana tarafından vârid olan evrâkın hülâsasıdır. Fî 18 CA sene (1)213.

Sâbıkan Adana Mütesellimi Ahmed Bey fukarâ ve zu'afânın asâyîş-i emn ü râhatlarına ikdâm-ı tâmm iderek Adana havâlisinde vâkı' aşâ'ir ve kabâ'ilin ebnâ-i sebîle vâkı' olan ta'addîlerinin indifâ'ıyla turuk ve enhânın tanzîf ve tathîri ve me'mûr olduğu emvâl-i mîriyyenin tahsîli emrine sa'y ü ikdâmı cihetiyle Adana ahâlisi mûmâ ileyhden hoşnûd ve şâkir iken bu def'a Adana'ya mütesellim nasb olunan Hacı Ali Beyzâde Mustafa Bey hadîsü's-sinn olup zabt ü rabt-ı memlekete kudreti olmadığı nümâyân ve Adana Karataş İskelesinin mahall-i akrebi olan etrâfı cevelângâh-ı eşkıyâ olduğuna mebnî beher-hâl mütesellim-i sâbık misüllü cesûr bir mütesellim nasb buyurulması lâzımeden idüğü zâhir ve ayân olduğu beyânıyla fukarânın hâllerine merhameten Adana mütesellimliği kemâ-fi's-sâbık mûmâ ileyh Ahmed Bey'e ihâle birle fukarâ ve zu'afânın du'âvât-ı hayriyyeleri isticlâbına himmet ve inâyet buyurulmasının Adana ve Tarsus kâdîları birer kıt'a i'lâmlarında ve ahâlisi birer kıt'a mahzarlarında ve Adana müftîsi lâhık ve sâbık iştirâken bir kıt'a arzıhâllerinde ve müftî-i sâbık iki kıt'a kâ'imesinde tahrîr iderler.

Sahh. Mucebince merkûm Ahmed Bey'e Adana mütesellimliğinin ihâlesiçün iktizâsına göre verilmesi buyuruldu. Fî 9 C sene 213.

Sıra No : 56

Belge No : Adana Ş.S. 48, img. 67, sayfa 130, belge 208

Tarih : 19 RA 1213 / 29 Ekim 1798

Konu : Adana Mütessellimi Ahmed Bey'den Adet-i Ağnam-ı Dünderlu ve Tevabii Mukâta'ası'nın 1214 senesi malından olmak üzere iki bin beş yüz gurusun tahsil edildiğine dair.

Bâ'is-i tastîr-i tahvîl oldur ki:

Hâlen Adana Mütessellimi devletlü ser-bevvâbîn-i Dergâh-ı 'alî Hasanpaşazâde Ahmed Bey Hazretlerinin 'uhdesinde olan 'âdet-ı ağnâm-ı Dünderlu ve Tevâbi'i Mukâta'ası'nın iki yüz on dört senesi mâlından olmak üzere Dergâh-ı 'alî Kapucibaşlarından Osman Bey'e kalyon masârıfıçün iki kıt'a rûznâmçe-i hümayûn temessükü mûciblerince havâle olunan altı bin üç yüz kırk üç buçuk gurusun tahsiline me'mûr olduğumuz hasebiyle bu def'a bin iki yüz elli gurusu ve yine mukâta'a-i merkûmun iki yüz on beş senesi mâlından olmak üzere on dokuz kıt'a rûznâmçe-i hümayûn temessükâtı mûciblerince mevâcibe havâle olunan yedi bin yüz elli beş buçuk gurusun dahi tahsiline me'mûr olduğumuz hasebiyle bu def'a bin iki yüz elli gurusu ile cem'an iki bin beş yüz gurusu mîr-i mûmâ ileyh Ahmed Bey Efendi Hazretleri yedinden tamâmen ve kâmilten ahz u kabz eylediğimizi müş'ir li-ecli's-sened işbu tahvîl tahrîr ve yed-i mûmâ ileyhe i'tâ olundu. Vakt-i hâcetde ibrâz ve ihticâc oluna ve's-selâm.

Fî 19 Rebî'i'l-ulâ sene 1213

El-fakîr Ahmed çukadâr-ı sadr-ı a'zamî hâlen.

Sıra No : 57

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 29, sayfa 56-57, belge 158-159

Tarih : 29 CA 1213 / 08 Kasım 1798

Konu : Adana'dan yüz elli mehâr deve yollanmasına dair ferman.

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdinü'l-fezâ'il ve'l-keîâm Adana sancağında vâkı' kazâ-ların kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi Ahmed Bey ve bu husûsa mahsûs mübâşir ta'yîn olunan sadr-ı a'zamım çukadârlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân İbrahim zîde mecdûhumâ (kıdvet)ü'l-emâsil ve'l-akrân vücûh-ı memleket ve iş erleri zîde kadrûhum tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Fransalı'nın mugâyir-i sulh ü salâh hareketi ve bağteten Kahire-i Mısır üzerine hücum ve istilâsı hasebiyle taraf-ı şer' den verilen fetvâ-yı şerîf mücebince berren ve bahren tedârükât-ı kavîyye ile mütevekkilen 'ale'(Allah) mekâyid-i düşman-ı dîne kıyâm olunmak cümle ehl-i İslâm'a farz-ı 'ayn olduğundan hâlen Şam Vâlisi ve Mısır cânibi Ser-'askeri düstûr-ı mükerrrem müşîr-i mufahham nizâmu'l-'âlem vezîrim El-hâcc İbrahim Paşa edâme Allâhu ta'âla iclâlehu dahi ma'îyyetine müretteb 'asker-i mansûre ile Mısır'ın istihlâsına me'mûr kılınub ancak ser-'asker ordusunda zahîre ve mühimmât nakli ve sâ'ir hıdemât-ı lâzımede istihdâm olunmak için sefer-i (sâbıkda) olduğu misüllü Anadolu'da vâkı' semt ve münâsib olan mahallerden bir mikdâr mekkârî şütürânı tertîb ve 'alâ cenâhi'l-isti'câl ser-'asker-i müşârün ileyh ma'îyyetine irsâl ü tesyîli husûsuna irâde-i kâtı'a-i mülû(kânem) ta'alluk itmekle yüke girdikleri günden hizmetde olduklarıncâ ber mu'tâd lâzım gelen ücretleri ser-(asker)-i müşârün ileyh ma'îyyetine me'mûr sârbânbaşı yedinden virilmek şartıyla mevkûfâtıdan ihrâc ve derûn-ı emr-i şerîfime mevzû'an irsâl olunan memhûr ve mûmzâ sûret-i defter mücebince Adana sancağından (tertîb) olunan yüz elli mehâr mekkârî develeri derhâl tahammülüne göre livâ-i mezbûrede vâkı' kazalar(dan) ve serî'an ve 'âcilen yerlû yerinden ihrâc ve mübâşir-i mûmâ ileyh ma'îyyetiyle Şam-ı Şerîf'e sevk ü tesyâr eylemen fermânım olmağın hâsseten işbu emr-i celîlü'l-kadrım ısdâr ve irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde siz ki (kuzât) ve nüvvâb ve mütesellim-i mûmâ ileyhim ve sâ'irlerisiz bu husûsda cümleiniz gönül birliği idüb ol mikdâr mekkârî develerinin mecmû'u yüke el virir ve haml-ı sakîle mütehammil gâyet güzîde ve tüvânâ ve hâvut ve çuval ve (urgân) ve sâ'ir alât ve pusatları mükemmel ve cedîd olmak şartıyla derhâl tevzî' ve yola ihrâc ve ('alâ) cenâhi'l-isti'câl ser-'asker-i müşârün ileyh ma'îyyetine irsâl olunması sizden matlûb-ı mülûkânem(olmağın) ma'âze Allâhu ta'âla bu emr-i ehemmede her kimin tarafından ednâ mer-tebe tekâsül ve te'hîr misüllü hareket ve yâhûd ve tenzîl dâ'iyyesiyle bî-hûde tahrîrât irsâline cesâret olunmak lâzım gelür ise bir dürlü (sem') ü i'tibâr olunmayacağından kat'-ı nazar te'hîr ü terâhiye sebeb ve 'illet olanların te'dibleri (emrinde) dakîka fevt olunmayacağını tefehhüm birle matlûb olan ol mikdâr mekkârî develerini der-'akab tevzî' ve mükemmel tâkımları ve kefillü sârbânlarıyla 'alâ cenâhi'l-isti'câl Şâm-ı Şerîf'e irsâl ve ser-'asker-i müşârün ileyh ma'îyyetine sevk ü isâle ziyâde sür'at ü şitâb eylesesiz. Şöyle ki: ser-'asker-i müşârün ileyhin

me'mûr(iyeti) hıdemât-ı dîniyyeden olmağla bu bâbda tereddüd ve muhâlefet dîn ü devlete hıyanet makûlesi olduğu(ndan) âna göre hareket ve hilâfından hazer ü mücânebet eyleyesiz ve sen ki mübâşir-i mûmâ ileyhsin () serî'an mahalline varub Adana sancağından tertîb olunan sâlifü'z-zikr yüz elli mehâr şütürândan bir re'si gerüye kalmayarak ne vechile ve tarîk ile olur ise olsun üç beş gün zarfında tevzî' ve ber vech-i muharrer mükemmel tâkımı ve sârbânlarıyla ihrâc ve (irsâl) ve 'alâ cenâhi'l-isti'câl ser-'asker-i müşârün ileyh ma'ıyyetine îsâl ve teslîm ve tamâmen vusûl-ı müşârün ileyhden tahrîrât ahz ve ol vehcle Der-sa'âdetim'e 'avdet ve 'iyâzen bi'llahi ta'âlâ ihmâl ve müsâmaha ile ta'tîl-i maslahatdan sen dahi tehâşî ü mücânebet eylemen bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki hükm şerîfimle () vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şerefyâfte-i sudûr iden işbu emr-i şerîf-i celîlû's-şân-ı vâcibü'l-it-tibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı münîfi birle 'âmil olub hilâfından hazer ü mücânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren fî'l-yevmi't-tâsi' 'aşer şehri Cemâziye'l-evvel sene selâse 'aşer ve mi'eteyn ve elf.

Bi-makâmı Kostantiniyyeti'l-mahrûsa

Husûs-ı mezkûr için iki def'a isti'câli hâvî emr-i 'âlî vurûd eylediği kayd şod.

(Pençe)

Sıra No : 58

Belge No : Adana Ş.S. 56, img. 32, sayfa 74, belge 1

Tarih : 2 CA 1213 / 12 Ekim 1798

Konu : Adana Valisi Ataullah Paşa'nın alacağı olan 10.000 kuruş için Adana Mütessellimi Ahmed Bey ve aşiretin birbirlerine kefil olduklarına dair.

Bâ'is-i hurûf-ı temessük oldur ki:

İşbu bin iki yüz on senesi mâh-ı Ramazanü'l-mübârekin on sekizinci gününde bundan akdem Adana Vâlisi müteveffâ Ataullah Paşa'nın zimemâtında 'aşiretimiz ahâlilerinde olan on bin guruş alacak meblağı bâ-emr-i 'âlî cânib-i mîriden zabt ve mutâlebe olunmağla beş bin guruşu on bir gün mürûrunda ve beş bin guruşu dahi doksan bir gün mürûrunda va'de ile hâlen Adana Mütessellimi Hasanpaşazâde sa'âdetlü Ahmed Bey hazretlerine tamâmen ve kâmilan edâ ve teslîm eylemek üzere birbirimize kefil-i bi'l-mâl ve kefil-i bi'n-nefs olmak şartıyla kendi tarafımızdan asâleten ve 'aşiretimiz ahâlileri tarafından vekâleten deynine ta'ahhüd eylediğimizi müş'ir işbu deyn temessükü tahrîr ve mütessellim-i mîr-i mûmâ ileyh yedine i'tâ olundu. Gerekdir ki meblağ-ı mezbûr on bin guruş deynimizi tamâmen ve kâmilan edâ ve teslîm eylediğimizde işbu temessükümüz şakk oluna ve's-selâm

El-fakîr Ahmed Ömerzâde

El-fakîr Halil Ömeroğlu

El-fakîr Es-seyyid Hızır Kerim

El-fakîr Es-seyyid Mehmed Abdülkadiroğlu

El-fakîr Es-seyyid Mîr Mustafa

El-fakîr Mîr Es-seyyid Ahmed Menemencizâde

Meblağ-ı mezbûr tamâmihâ Cabbarzâde tarafına edâ ve teslîm olunmuşdur ve's-selâm.

Fî 2 CA sene 1213 (12 Ekim 1798)

Sıra No : 59

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 50-51 sayfa 99-100, belge 103

Tarih : 1213-1798

Konu : Adana menzili için 8.000 guruş imdadiyenin tahsil edilerek menzilciye teslim edilmesine dair.

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fezâ'il ve'l-keâm vilâyet-i Adana ve Sis ve Tarsus kazâlarının kâdîları efendiler zîde fazlhum ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Adana Mütesellimi () zîde mecdühu ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân zikr-i âtî husûsuna mübâşir ta'yîn olunan (hazîne-i) hâssam hasekilerinden Ahmed Haseki ve a'yân ve zâbitân ve iş erleri zîde kadrühüm tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Memâlik-i mahrûsemde vâkı' menâzilin 'ale'd-devâm hüsn-i nizâm üzere i'mâl ve idâreleri akdem umûr-ı mehâmm-ı devlet-i 'aliyyemden olub bu husûs bi'z-zât sadr-ı a'zam-ı sûtûde-şiyem ve vekîl-i mutlak-ı kaviyyü'l-himem düstûr-ı ekrem müşîr-i efham nizâmu'l-âlem nâzım-ı menâzım-ı ümem⁹² El-hâcc Yusuf Ziya Paşa edâme Allâhu Ta'âlâ iclâlehu zâ'ifu bi't-te'bid ikbâluhu ve iktidârehunun ordu-yı hümâyûnumla Şam-ı şerîf cânibine 'azîmeti muhakak olduğuna mebnî Şam-ı şerîf caddesinde olan menziller evkât-ı sâ'ireden ziyâde müte'azım olmak lâzım iken ekser menâzilin nizâmı olmadığı eğerçi bundan akdem Anadolu'nun üç koluna nizâmı hâvî evâmîr-i şerîfem ısdâr ve mübâşirler tisyâr olunmuş ise dahi sefer-i hümâyûnum gâ'ilesi ber taraf oluncaya dek menzillerin nizâmı az vakitte bozulmayacak vechile esfâr-ı sâbıkaya kıyâs ile tanzîm olunması husûsuna irâde-i seniyyem ta'alluk etmekle hazîne-i 'âmîrem defterleri tettebbu' olundukda kırk üç târîhinde İran seferi zuhûr eyledikde tarîk-i câddede olan menâzilin hüsn-i nizâm üzere idaresiçün kurb ve civâr olan kazâlardan imdâdiye ta'yîn ve bir an akdem yerlû yerinden tahsîl ve menzilcilere teslim birle emr-i nizâmı eyâlet ve sancak mutasarrıflarına ve voyvoda ve mütesellimlere ve hükkâm ve a'yân ve zâbitâna ihâle birle tanzîm olunmuş olub ancak bu makûle menâzilin re's-i senesi ibtidâ-ı rûz-ı Hızır olmakdan nâşî işbu bin iki yüz on üç senesi rûz-ı Hızırından i'tibâr ile gerek bu'dları olan kazâ ve nevâhiden her bir menzile mikdâr-ı (kifâye)ve dahi imdâdiyye tertîb olunmağla esfâr-ı sâbıkada olu geldiği gibi vechile⁹³ Adana menziliçün sekiz bin guruş imdâdiye tertîb ve ta'yîn olunmağla mevkûfâtıdan muhrec sûret-i defter mücebince meblağ-ı mezbûru sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin ma'rifet ve ma'rifet-i şer' ve mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle vilâyet-i Adana ve Sis ve Tarsus kazâları ahâlîlerinden tamâmen tahsîl ve cümle ittifâkıyla kavî kefli ahz olunarak nasb ü ta'yîn olunacak menzilciye edâ ve teslim ve menzilci dahi kadr-ı vefâ tûvân bârgîr ve müstevfî zehâ'ir ve sürücüler ve levâzım-ı sâ'irelerini derhâl tedârük ve tekmîl ve fi-mâ-ba'd gâ'ilesi çekilmemek umûr-ı mühimme-i müsta'cele ile me'mûr-ı mübâşirîn ve ulakların bir neferi bir an ve bir dakîka bî-hûde meks ü tevkîf itdirilmemek vechile hüsn-i nizâ-

92 Ümem kelimesi "اومم" şeklinde yazılmıştır.

93 Gibi kelimesi fazladan yazılmıştır.

ma ifrâğa ve tanzîme ve ale'd-devâm hüsn-i nizâm üzere ru'yet ve idâreleri husûsuna hükkâm ve zâbitân nezâret ve ihtilâl-i nizâmını mûcib hâletden hazer ü mûcânebet olunmak fermânım olmağın bâ-takrîr işbu emr-i celîlü'l-kadım ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuştur. İmdi vusûlünde ber vech-i muharrer gâ'ile-i sefer-i hümâyûn bertaraf oluncaya değin tarîk-i Şam-ı şerîfede vâkı' menâzilin evkât-ı sâ'irden ziyâde râbıta ve nizâmları ve umûr-ı mühimme-i müsta'cele ile me'mûr-ı mübâşirîn ve ulaklar ve hezâ'in-i mîriyyenin bir kadem akdem zehâb ü iyâbları akdem umûrdan olmakdan nâşî Adana menziliçün vilâyet-i Adana ve Sis ve Tarsus kazâlar(ın)dan müretteb sekiz bin guruş imdâdiye ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'ile ve mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle ve cümle ittifâkıyla serî'an tahsîl ve menzilci-i mezkûr(a) edâ ve teslim olunarak mürûr ü 'ubûr edenlere vâfî tüvânâ bârgîr ve müstevfî zehâyir ve sürücüler ve luzûm-ı sâ'irin tedârük ve tekmîl ve fi-mâ-ba'd gâ'ilesi çekilmeyecek vechile nizâm-ı müstahseneye ifrâğ ve tanzîm ve 'ale'd-devâm hüsn-i nizâm üzere i'mâl ve idâresi husûsuna hükkâm ve zâbitân dahi ihtimâm ü dikkat ve ma'ezen Allâhu Ta'âlâ emr-i 'âlîşânımın hilâfî hareket ve imdâdiyye-i mürettebenin edâsında ta'allul ve muhâlefet ve bî-hûde tahrîrât irsâliyle umûr-ı mühimme-i müsta'celenin bir an ta'tîl ve te'hîrine sebep ve 'illet olunmak lâzım gelür ise hükkâm ve a'yân-ı kazânın irâd olunacak 'özü ü 'illetleri makbûl olmayub te'dîbât-ı lâyıkalı icrâ olunacağı gûş-ı hûşlarına ilkâ ederek menzil-i mezkûru bir gün evvel nizâm-ı müstahseneye ifrâğ ve tanzîm ve sûret-i nizâmı hazîne-i 'âmirem defterine sebt ü kayd için icâleten Der-'aliyyeme tahrîr ü inhâya müsâra'at eyleyesiz ve sen ki mübâşir-i mûmâ ileyhsin senden sadâkat ve istikâmet me'mûl olmakdan nâşî akrânın meyânında bi'l-intihâb hâssaten bu husûsa me'mûr kılındığın ma'lûmun oldukda dâmen-i gayreti meyân-ı hamîyyete bend idûb müretteb olan sâlifü'z-zıkr imdâdiyye(y)i 'alâ eyyi hâlin tahsîl ve menzilciye teslim ile umûr-ı menzil-i mezkûru ber vefk-i matlûb serî'an tanzîm(e) i'tinâ⁹⁴ ü dikkat ve hilâfından hazer ü mûcânebet eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe⁹⁵.

94 İ'tinâ kelimesi (اعتدال) şeklinde yazılmıştır.

95 Belge burada bitirilmiş, alt kısmı çizilerek battal edilmiştir.

Sıra No : 60

Belge No : Adana Ş.S. 55, img. 42 sayfa 82, belge 119

Tarih : 1223-1798

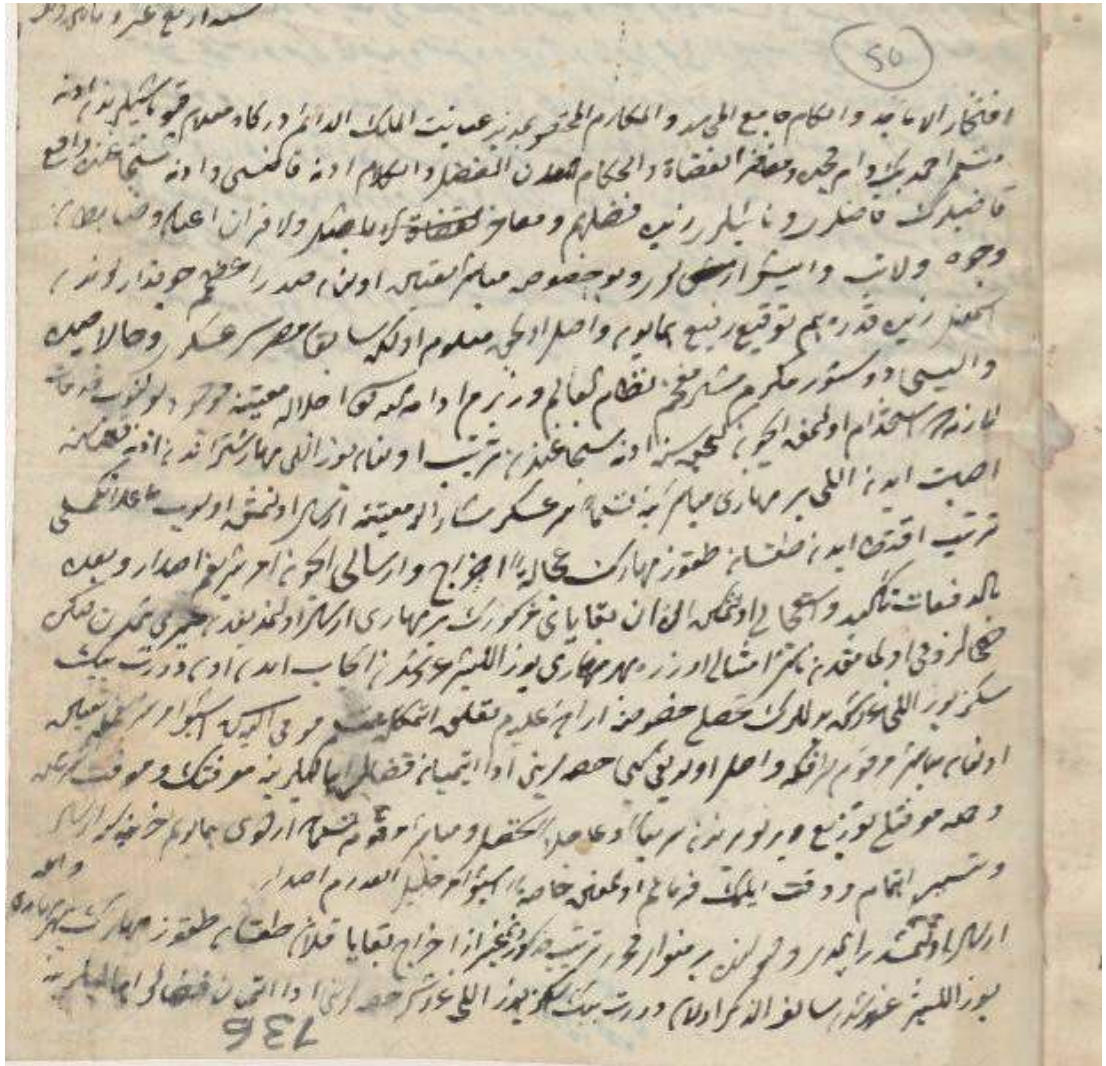
Konu : Adana ve çevresinden 2.000 aded deve çuvalının toplanılarak ordu-yı hümayuna gönderilmesine dair emr-i şerif.

Adana çuvâl emr sûretidir

Mefâhirü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdinü'l-fezâ'il ve'l-kelâm Adana sancağında vâkı' kazâ-ların kâdîları ve nâ'ibleri zîde fazluhum ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân a'yân ve Mütesellim Ahmed Bey zîde mecdühu ve bundan akdem mübâşir ta'yîn olunan el-yevm ol cânibde olan () tevki'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki:

Bi-'avni'l-İllâhi Ta'âlâ ordu-yı hümayûnumdan tahaşşüd edecek asâkirin ta'yînâtlarıçün mec-ma'-ı zehâyir olan İskenderun İskeleyi'nde cem' ve iddihâr olunacak peksimâd ve dakîk hasbe'l-iktizâ Şam-ı şerîfe ve mahall-i sâ'ire nakl olunmak üzere beher hâl külliyyetlü deve çuvâllarına muhtâc olmakdan nâşî beher adedi ellişer paradan îcâb eden iki bin beş yüz gurus bahâsı hîn-i tesliminde ordu-yı hümayûnum hazînesinden verilmek şartıyla Adana sancağı ve havâlisinden iki bin 'aded deve çuvâlî tertîb ve sen ki mütesellim-i mûmâ ileyhsin ma'rifetinle fiyât-ı mezkûre ile bir gün evvel serî'an ve 'âcilen tedârük ve mübâşire teslimen Şam-ı şerîfe nakl ü tesyîr eylemek bâbında bundan akdemce emr-i şerîfim ısdâr ve mübâşir-i merkûm ile irsâl olunmuş idi. El-hâletü hâzihi ordu-yı hümayûn Üsküdar'dan Haydar Paşa sahrâsında hareket ve sahrâ-yı mezburdan dahi bi'l-yümn ve'l-ikbâl mahall-i maksûda 'azîmet üzere olduğundan zikr olunan çuvâlları bir iki gün zarfında mübâya'a ve tedârük ve mübâşir-i merkûma teslimen Şam-ı şerîfe nakl ve teslim ve tesyîr eylemen fermânım olmağın te'kid ve isti'câli hâvî işbu emr-i 'âlîşânım ısdâr ve sadr-ı a'zam tatarlarından Osman ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlünde zikr olunan çuvâlların îcâb eden bahası hîn-i nakl ve tesliminde ordu-yı hümayûn hazînesinden verilmek şartıyla livâ-i mezkûr ve havâlisinden ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'ile ve mübâşir-i merkûm ma'rifeti (ile) bir an akdem ve bir sâ'at mukaddem mübâya'a ve tedârük ve mübâşir-i merkûma teslim mübâderet eylesin. Şöyle ki ve husûs-ı sâ'ire mukayyes olmayub beher hâl zehâyir-i mürettebenin nakli işbu çuvâlların vurûduna mütevakkıf olduğundan her ne vechile ve tarîk ile olur ise olsun birkaç gün zarfında yerlü yerinden tamâmen tedârük ve serî'an ve 'âcilen Şam-ı şerîfe irsâle kemâl-i sa'y ü gayret eylesin ve sen ki mübâşir ve mütesellim-i mûmâ ileyhsin ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le ve ma'rifetinle livâ-i mezkûr ve havâlisinden mezkûr'l-mikdâr çuvâlî mübâya'a ve tedârük ve istishâb ve bir gün evvel ordu-yı hümayûnuma erişdirmeğe mezîd-i sa'y ü gayret ve hilâf-ı emr-i şerîfim imrâr-ı vakitten tehâşî ü mücânebet eylesin ve siz ki kuzât ve nüvvâb-ı mûmâ ileyhimsiz siz dahi mücib-i emr-i şerîfimle 'amel ü hareket eylemeniz bâbında fermân-ı 'âlîşânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardıkda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr eden işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfi birle 'amel ü hareket eylesiniz. Şöyle bilesiz (alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız.)

[illegible]

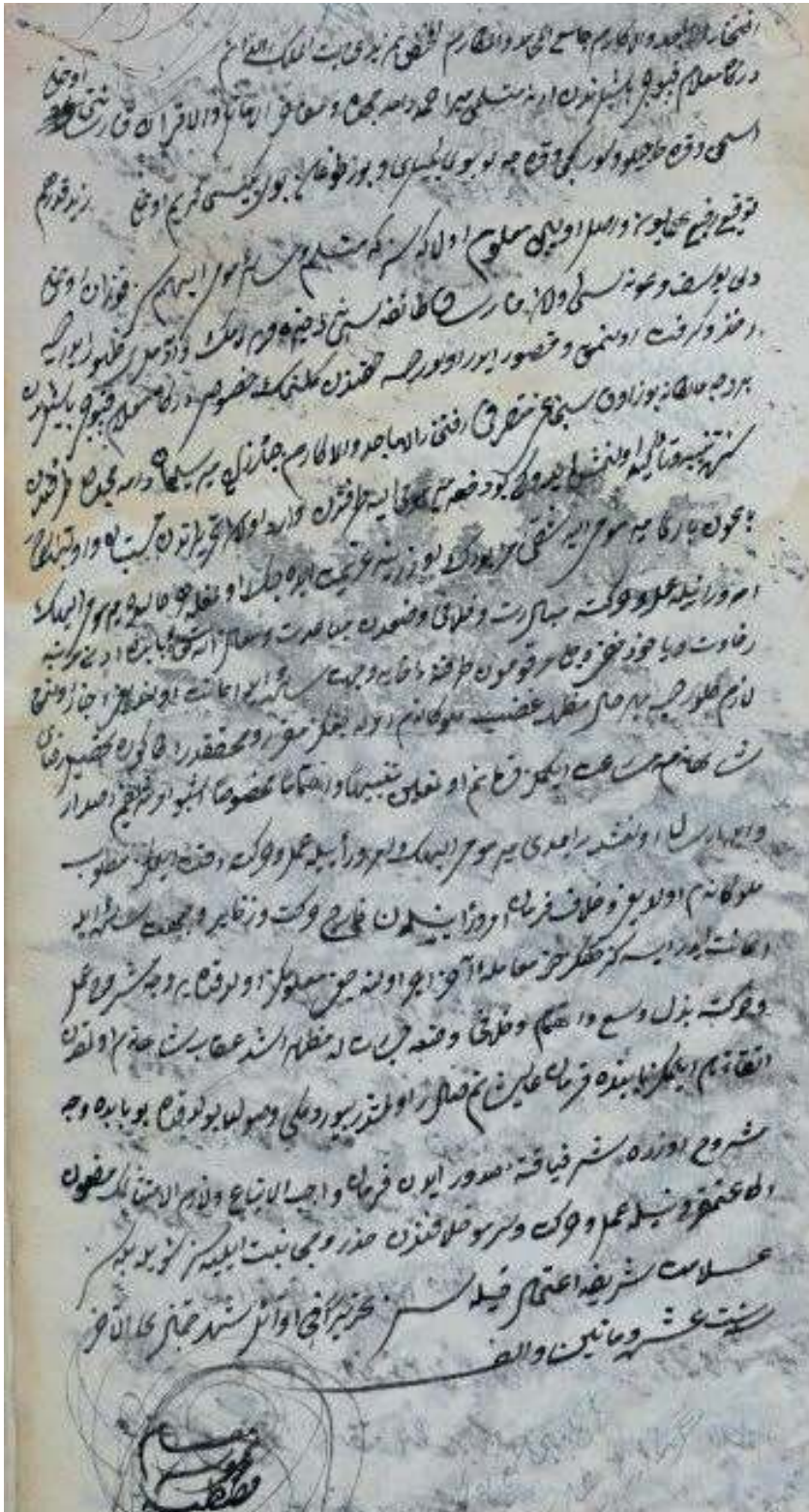
3: Adana Ş.S. 55, img. 68-69, sayfa 134-135, belge 50

4: Adana Ş.S. 55, img. 64, sayfa 126, belge 62

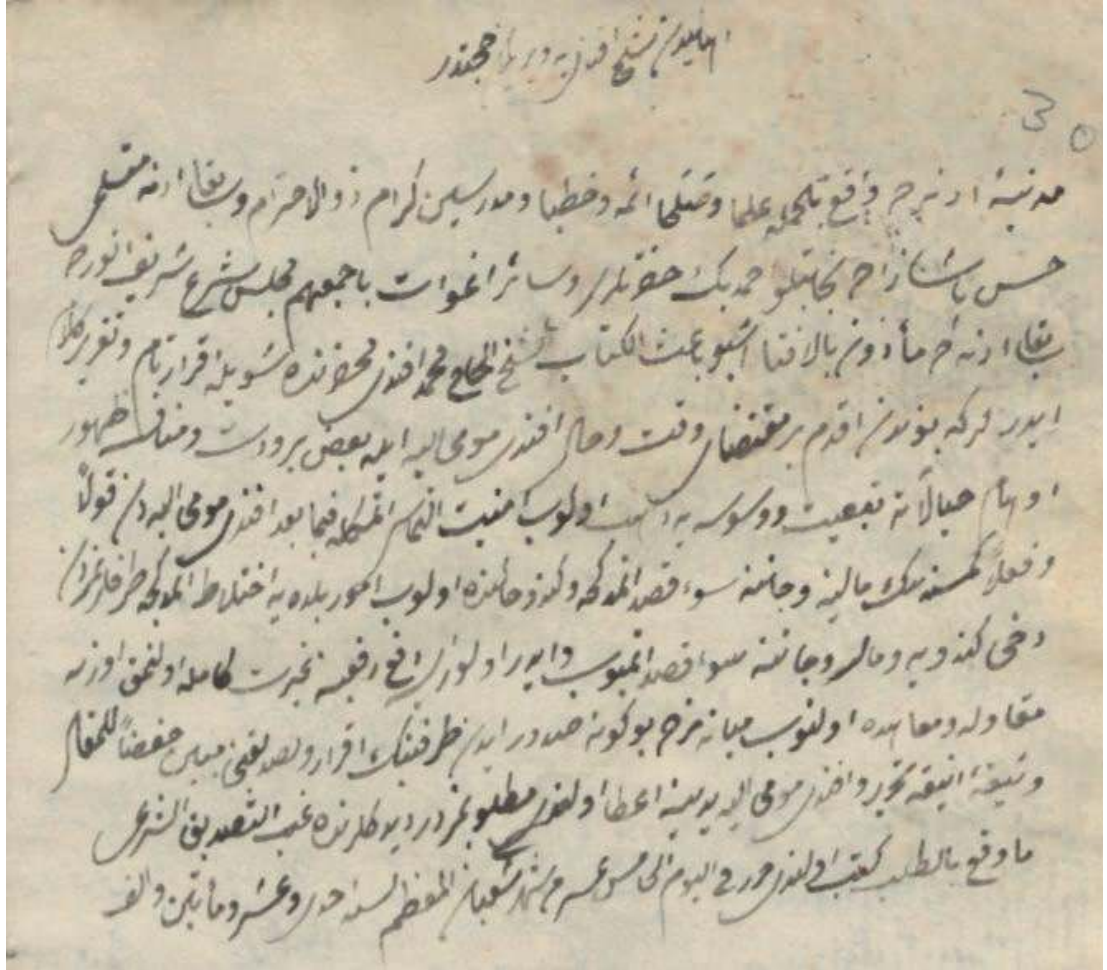
5: Adana Ş.S. 61, img. 5, s. 17, belge 22

6: Adana Ş.S. 57, img. 54, sayfa 103, belge 136

53 (81)
 شریعت شعار اذنه قلمی افند رزید فضه بعد اسلام آنها اولونکر
 تحت حکومت کونم سردار اولان رفیع اولغوب برینه کلوب سابقه او زره
 فدیقه لاما کلو و لایق آن حسن پیکار اها کلب زید قن سردار غیب
 اولغین کلبو مکتوب تجر و ارسار اولنشد رانک کلب و حوصلف
 که که رکه م قوی قضا کونم سردار لایق احو رنه قیام و اوتد دن برد
 اوله کلب کبی و جهده ضبط و ریحلی خصوصنه اعانت و اتهام الیمیز و سنگلی
 سردار حوقوم سن قضا کونم سردار لایق سکا تقو بفر اولغوب که که رکه
 بیجا عدل قدیم و قانون او زره ضبط و ریحلی نفقات و دفع و رفع حشرات اید
 تنظیم بلا و ارام حاکم عیال بذر افتد اربکین و قضا کونم قدیم و فر
 ینکج لوی و جیدی و طوبی و طوب و بحیث و غلمان عیج و قول او غلدر
 باجه کسنی او زره لایق سردار و طوب بیلوب سوزدن طنبه و ایدکن خانج
 وضع و حرکت بلغیوب اناطاعت و انقیاد او زره ادره لوی کونم
 جد امور کبی احکام شرح تریف و قانون قدیم و ادریفه تنقیه و طوب و
 م قومنن بلا و ارت موقوف فوت اولان کونم موقوفه کونم موقوفه کونم
 ضبط و سوه سلا مینه فرخت و حاصل اولان موقوفه کونم جانبی است الامار کونم
 دفتر موقوفه کونم او جاده طنبه کونم مبادرت و بهر حال سکون و لایق کونم او در
 بعث خدمت مستحقه بهر حال و جود کونم کونم مجد و ساعی اولوب
 موجب مکتوب اید عالم اکثر سحر راعه سهر دی مکتوبه و مامور

[illegible]

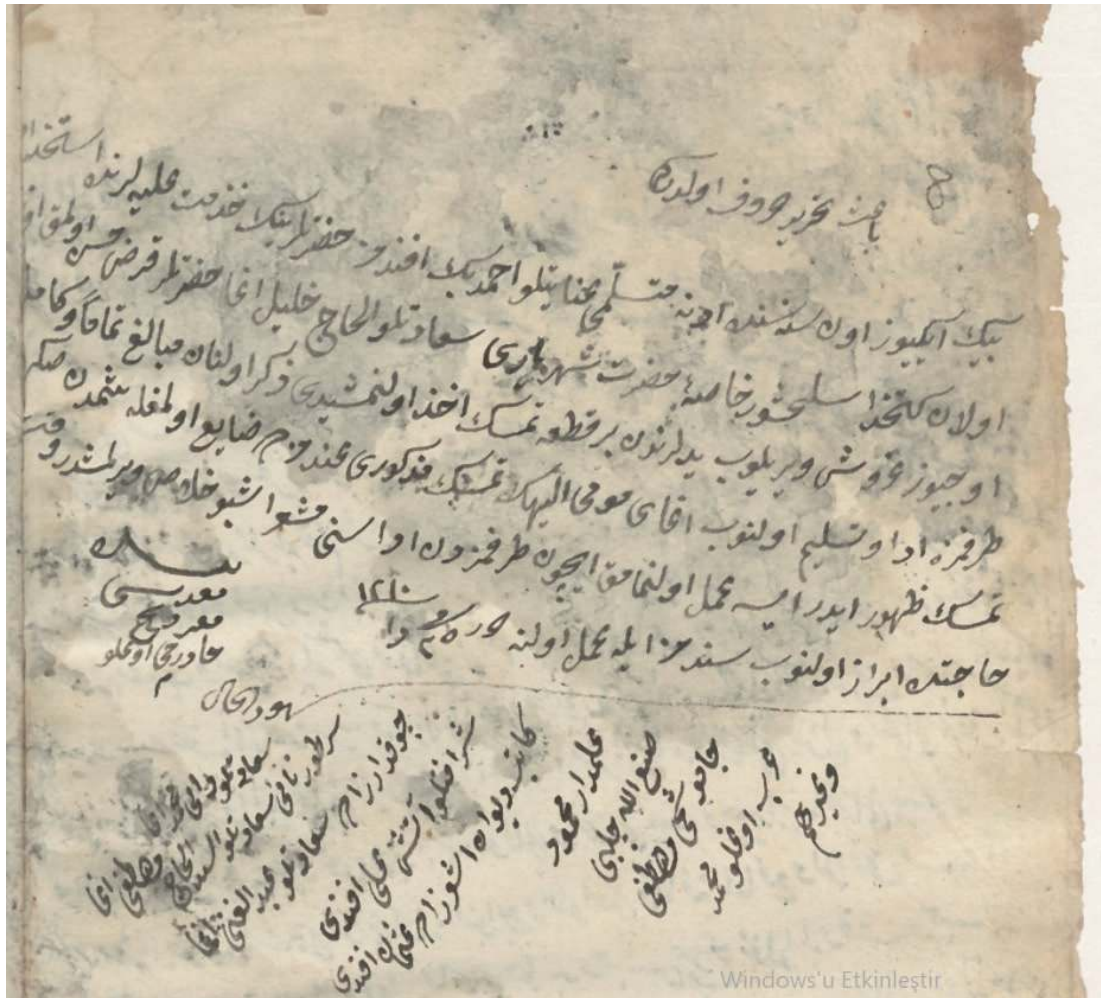

9: Adana Ş.S. 56, img. 23, sayfa 57, belge 30

10: Adana Ş.S. 63, img. 32, sayfa 116, belge 143

146
 ر. شریعت شعار ادنه قاضی سی افندی زید فضل بعد سلام
 از اولون
 تحت حکومتکرم سردار اولان رفیع اولوب برینه اسلوب سابق اوزره قدوة الامثال والاقران
 زید قدره سردار نصیب و تعیین اولمغین انبو مکتوب تحریروارل اولمغدران الله تعالی
 وضولنده کرکدرک مرقوم قضا مذکورک سردار لئی اعورنده قیام و اونه هر بر و اوکله کلدی
 و جهل ضبط و ربطی خصوصنده اعانت و اهتمام ایلیمز و سنی سردار مرقوم سن
 قضا مذکورک سردار لئی سکا تفویض اولمغله کرکدرک قاعد قدیم و قانون اوزره
 ضبط و ربط نفقات و دفع و رفع حشر ائله تنظیم بلاد و اراخ حال عباده نزل افتد
 ایلیمز و قضا مذکورم مقیم و مرقم اکیچو بلری و خیبی و بلوچی و طوبی و عری و حبیبی
 و قول اوغللری بالجهل سنی اوزر لینه سردار و ضابط بلوب سوز کردن طشره و ایلدن
 خارج وضع و تحریک بولمغوب دائما اطاعت و انقیاد اوزره اولر و سندی
 جمله اوچورکی احکام شرع شریف و قانون قدیم و احصیه تطبیق و طوائف مرقوم
 بلاد و اراش معوض فوت اولنلرک متروکاتلرین موقت شرفله ضبط و سوقا سلطان
 فروخت و حاصل اولان نقودین جانب بیت المال ایچون دفتر مقرر ائیل اوچاق
 طرخنه کوندرک مبادرت و بهر حال سکان و لایک اصن و احتلرینه باهت خدمت
 مستحقه بروره وجود کتورک مجد و
 مکتوبله عامل اوله سرز تحریر آخر شهر صفر الحز سنه ثمان و مانین و
 امای
 درگاه عالی
 ۹۴

12: Adana Ş.S. 56, img. 30, sayfa 71, belge 8

ندوة القضاء والحكام معدن الفضل والكمال مولانا اذنه فاضل في
 وقوة الاداء جدد الالهيان خادم سلكه من اذن اوله في قاضي اجماع
 اجماعك تحصيله يودع في حجر تعين اولناك وفتر دارشق اولم جودار اذنك
 ندوة ربيع عهايون واصلا وليجى معلوم اولك حصة زامه ولفظي
 وحمدك مالكانه عهد لرنه اولك حمله عتها بوركان اذنه ولسوس
 اكيوز برسنه سكر سكره كاهجه غير ارسليم فمئلنه باقى قلان احوال
 شخصي ارام اولندقه مال جدي رعايا فمئلنه درجو جوار ودرجو
 اولوقته درگاه معلوم قيوحي بنيلرن جبار زامه مير سلیمان دام جود
 اولك دورت بيك يد سوز التي فوش تحصيل وفقيه عامه ارك اولم
 بقايا قان قرق طغوز بيك سكر بوز طوق طغوز غروحي مناشرا تحصيل
 اولك اوسر يرم جرمو حاليه طوقه لدر الورود بوركان طوقه بوسه جباركم
 قديم رعا اوزره يايلا قلر يكره جوب جوف وشنيلرن وسوسه يايلا
 مير والبالا فمئلنه در ورس نام سكره منسلح نصيب وتعين بقاياي
 بوركانه تحصيل خصوصه كندوبه فقيه ايلد كنه جيني در عليه
 قاضي معوقه اوسر مذکور قيدي بالاسه شرعي وريلوب ابو طغوز
 اولك طغوز بيك سكر بوز بو قدر فوش قان اولك تحصيل
 جمعا التي طغوز بيك بديوز الخش سكر فوشك ناميدي حاوي
 جادى الاولسي اواسطه اوسر يرم ورس سدي الحالى هذه رافقه
 استا حله سكر سكرى اليوس سكر مشهور اولك فوشك تحصيل
 احوال جبريه قهوه كلان كنه نظر بقاياي مذکور تحصيل
 معقوب شاهانم اولمغل بو قدر كليلو احوال جبريه سكر
 ايلد قوس تلف اولم سكر بروجه رضاي علوانم اولمغل
 ايجاب واقفنا ايدنردن موشك على اتي حال تحصيل اولمغل
 اولمغل خاصه اسبو اولمجل القدم اصدار وعباسه قوم ايلد
 اولمجل ابدى واصلنده مصارف ميريه سكر كنه بناء
 اشد لروحي اولمجل معلومك اولدقه بالام تحريو بيان اولمجل
 ميرموي اليك بروجه استرا كما عهد لرنه اولك طغوز بيك
 برسنه سكر طغوز سكره كاهجه فمئلنه اقتصا ابدن التي
 القش سكر فوش موشك وموفت سكره والاصل هر نو جهله
 اولمجل اولمجل ايجاب واقفنا ايدنردن على اتي حال
 خفيه عامه ارسال وسيره فمئلنه وسكره موشك
 وضع وركندن خاشه ومجانب ايلد سكر وسكره موشك
 تحصيله خاصه حاور قلندريك مبالغه موشك سكره

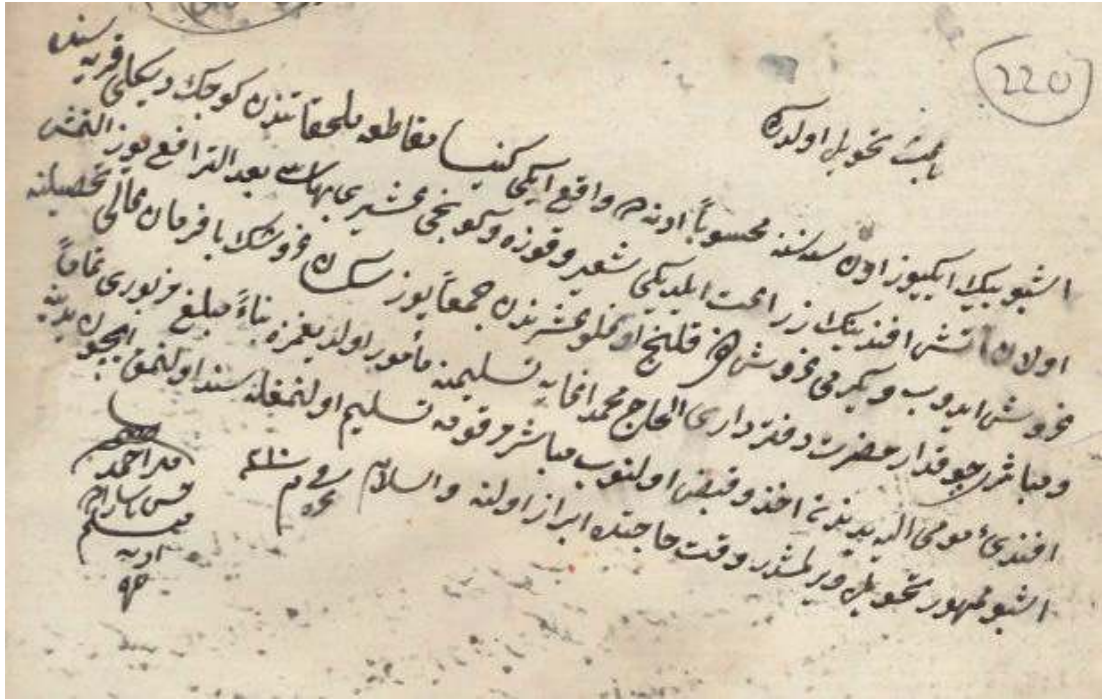
(78)

چراغی و جویونده ایکن اعطای بلد کلری اون قنطار قوزده بها که فر فر فروشون جمعا	۰ ۶ ۱۰
کردان نهار بیک بدل القزام انچه سندن بیک یوز طوق سکر سندن غک بوجی	۱ ۰ ۰۰
بعد و فاشها کون انچه سندن	۰ ۱ ۵۵
بنه بعد و فاشها قاناز جیدک ماخوز	۰ ۰ ۳۳
تو جیدک ماخوز	۰ ۰ ۳۰
آستانه علییه یو یقتر اشنا سندن اسماء افانم قار سندی زام دن قنطولی اخذ و تلف ایدوب بعده نرم ادا البلد کیز	۱ ۶ ۱۸
چپراسی و افادی سلیمان افندی دن اخذ و نرم ادا البلد کیز	۲ ۵۰ ۰
و پر پنج بها سندن ذمینه کجین	۰ ۱ ۰۰
جمعا ورت بیک اکیوز قرقی سکر فروش مطالبه جز بیک بیوز اللی فروشه ابراهیم و لشمند	۰ ۰ ۳۰
	۴ ۴ ۴۸

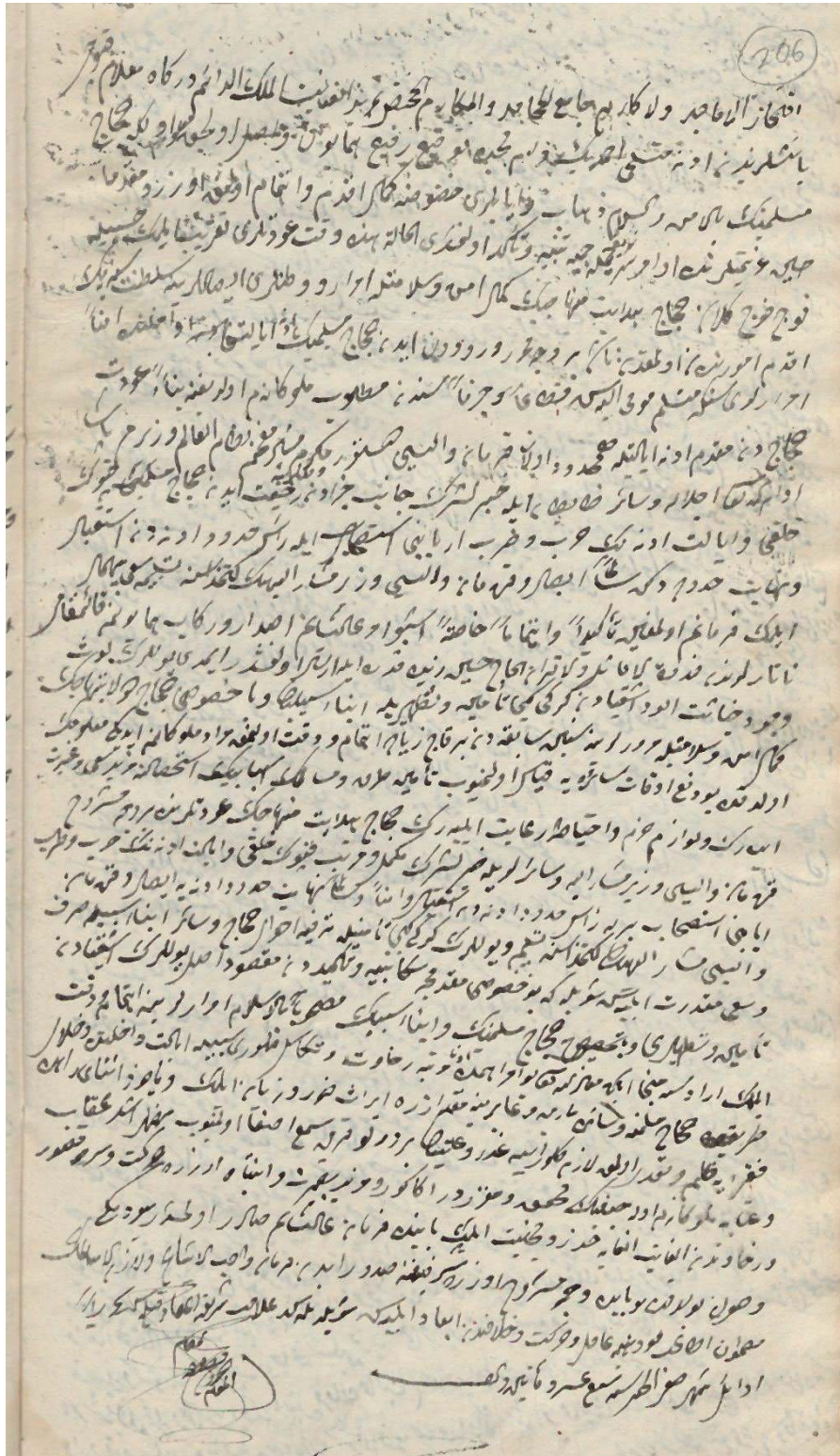
بسم الله الرحمن الرحیم

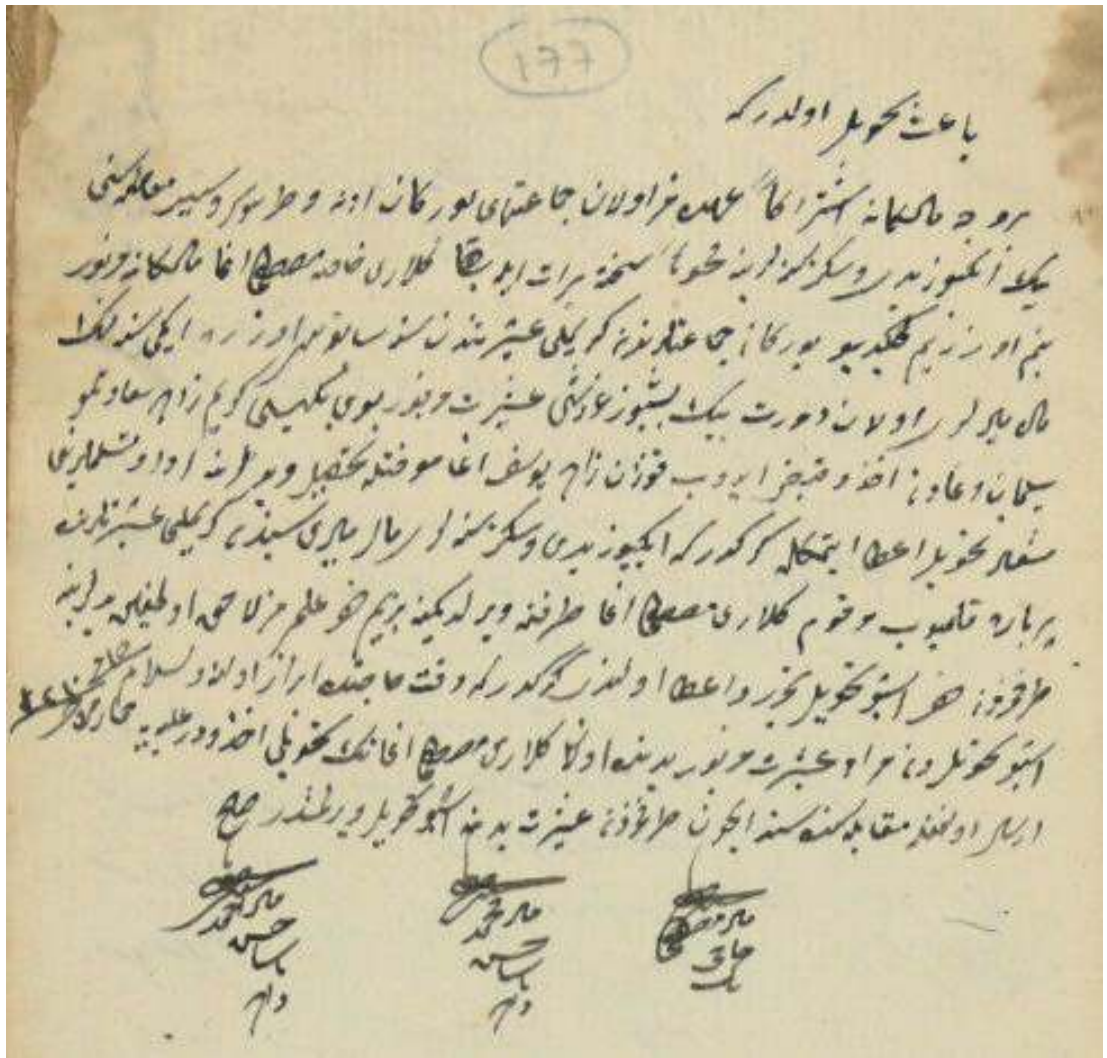
16: Adana Ş.S. 62, img. 4, sayfa 32 belge 77-78

65
 79
 والى
 فندوة القضاة والى
 اونه مستلمى
 ثروة الانما جدي والى
 نظارته اسرار
 وفقدان اجاره واحده
 واقع خان جديد اجاره
 وحاجى بى زام
 ويدي وسكنه
 ذقتلده سكر بوز
 اكيوز سكر
 ذقتلده بوز
 نام سكر
 خاصه اونه
 محسوبا چار
 سكره لرايله
 اجارا تندن
 زوجه سى
 وبش والى
 اوزره والى
 ذقتلده اوج
 معلوم العدود
 حوشش اموال
 واصحاب وثايقك
 شخصيلده منوط
 عبد الله زيب
 شخصيلده
 بناء سكره
 شعمله رويوت
 سكره عدلان
 حضور روى
 تمامه
 مجانبه
 وصول بول
 الاتبار ولان
 شوبله
 سله شى

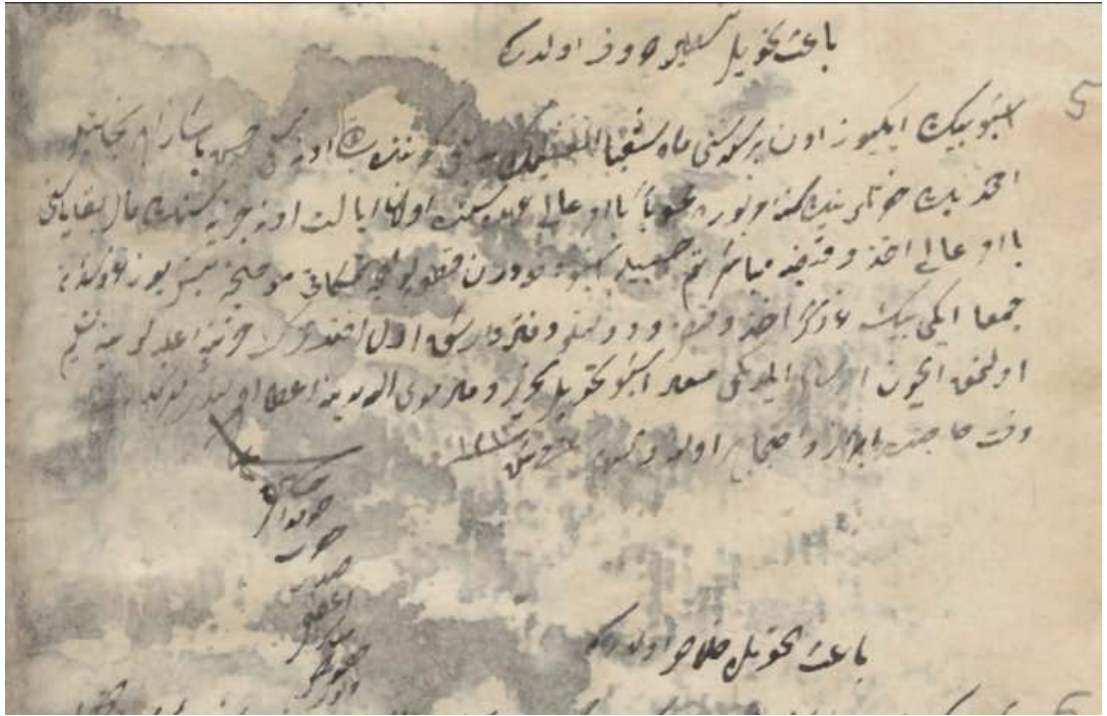

19: Adana Ş.S. 55, img. 9, sayfa 16, belge 220

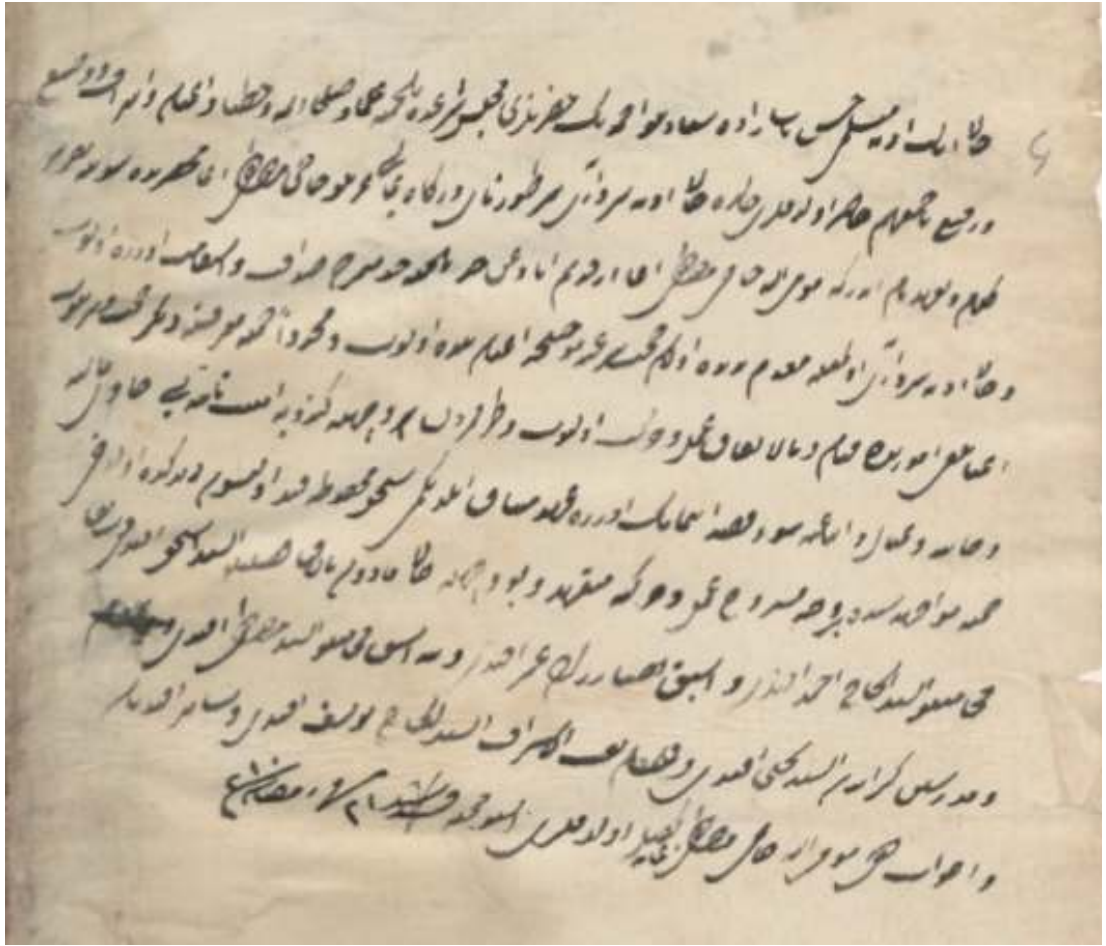

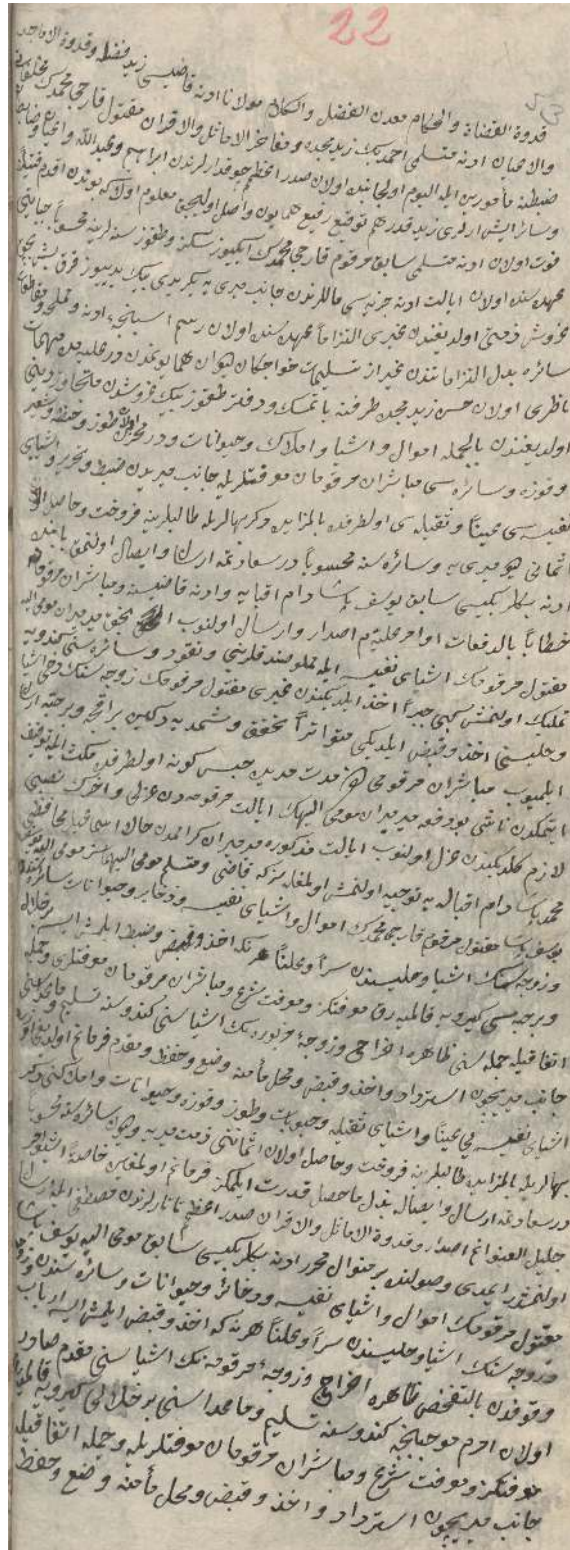
24: Adana Ş.S. 64, img. 65, sayfa 61, belge 177

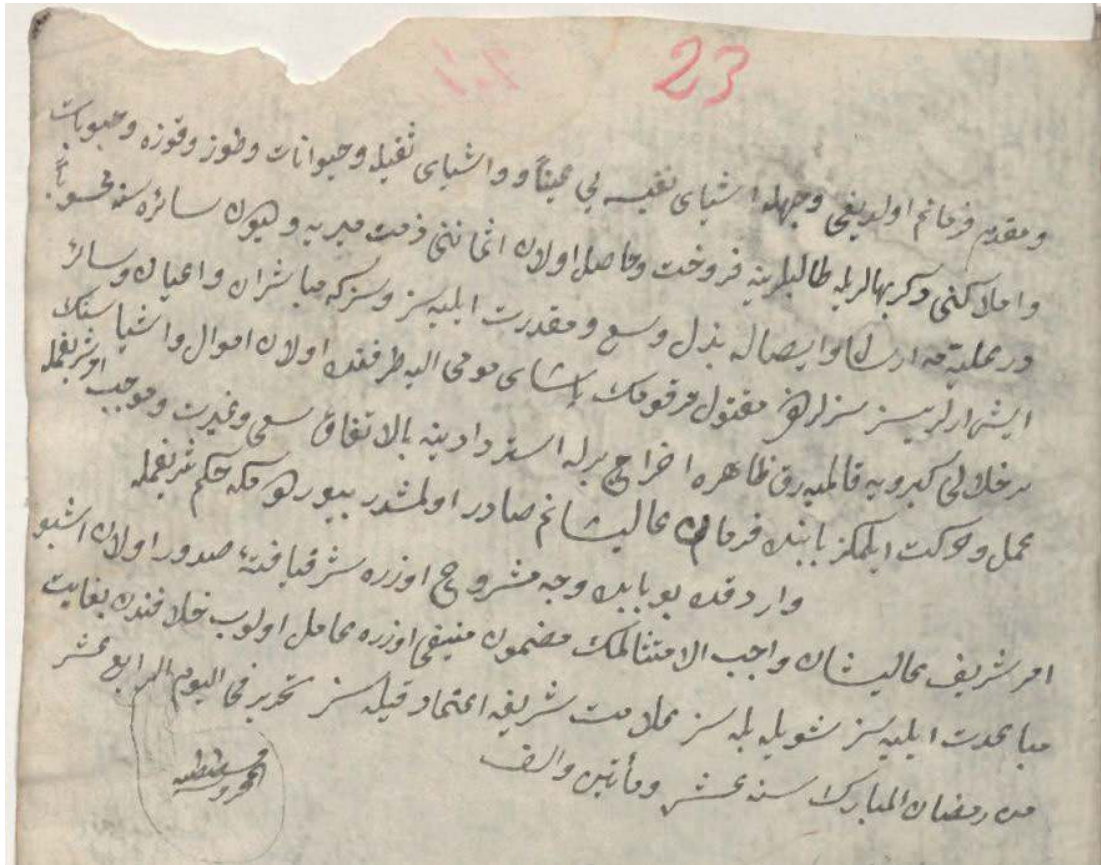
25: Adana Ş.S. 56, img. 31, sayfa 73, belge 5

26: Adana Ş.S. 56, img. 31, sayfa 73, belge 4

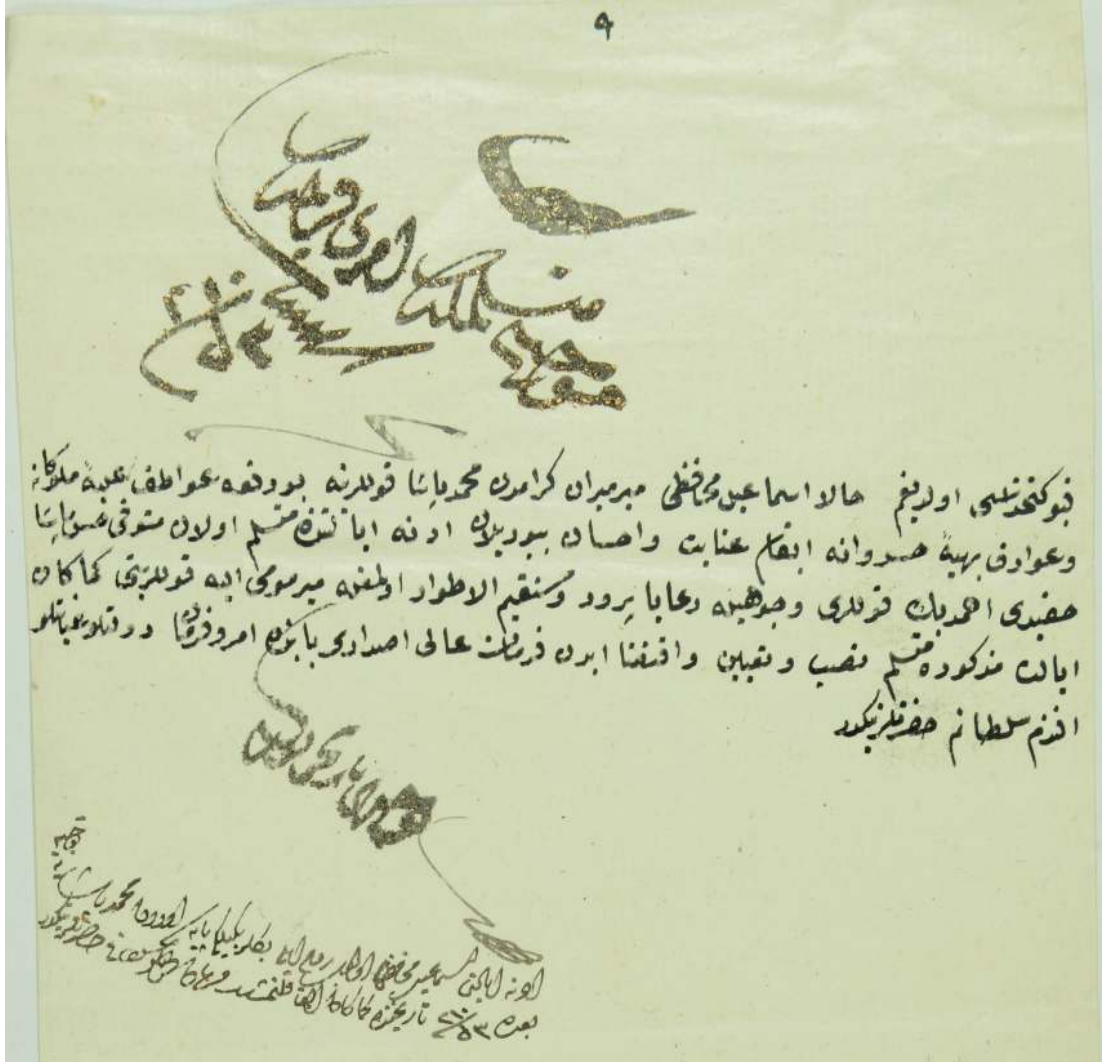
27: Adana Ş.S. 56, img. 12, sayfa 22-23, belge 53

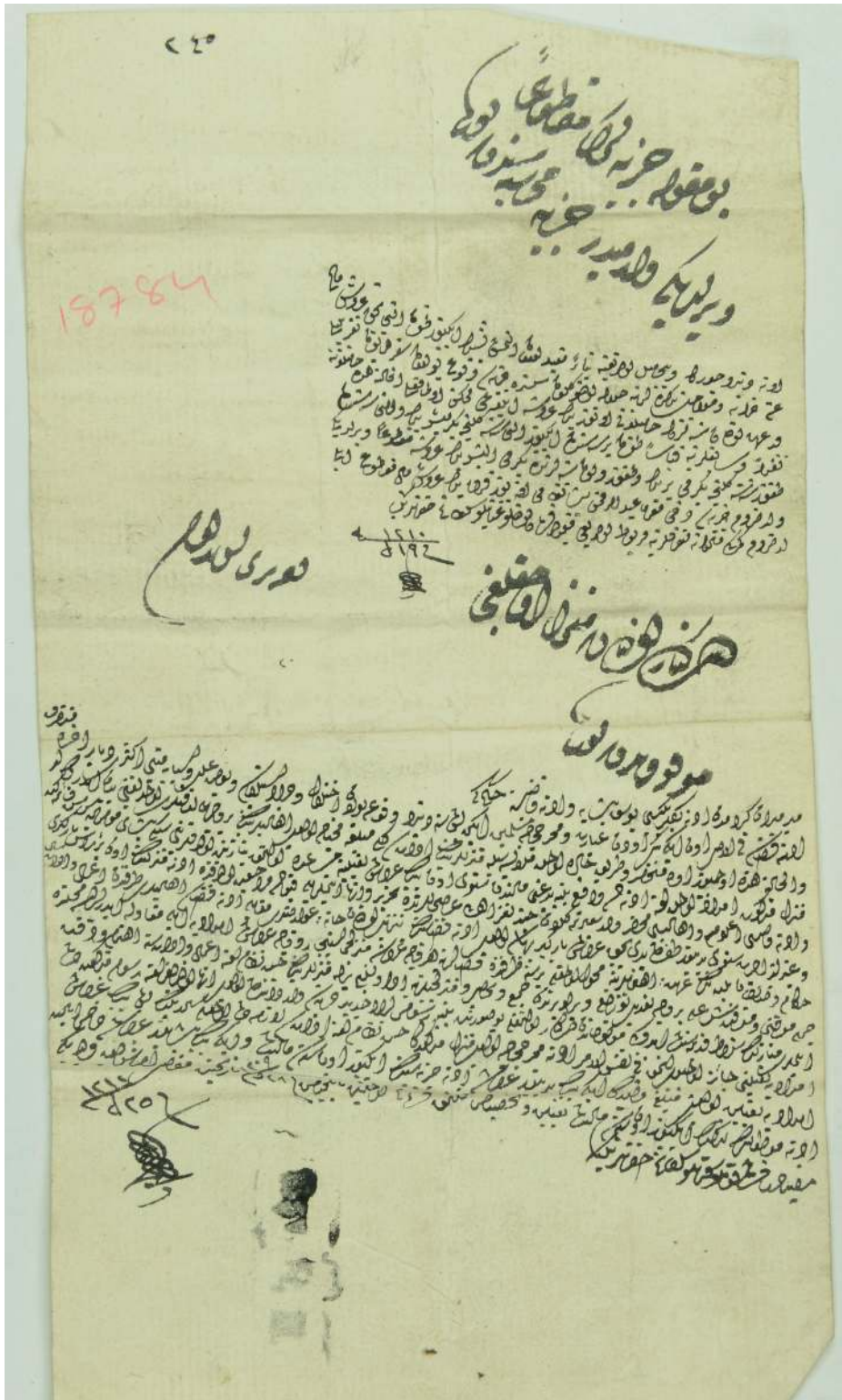
27: Adana Ş.S. 56, img. 12, sayfa 22-23, belge 53

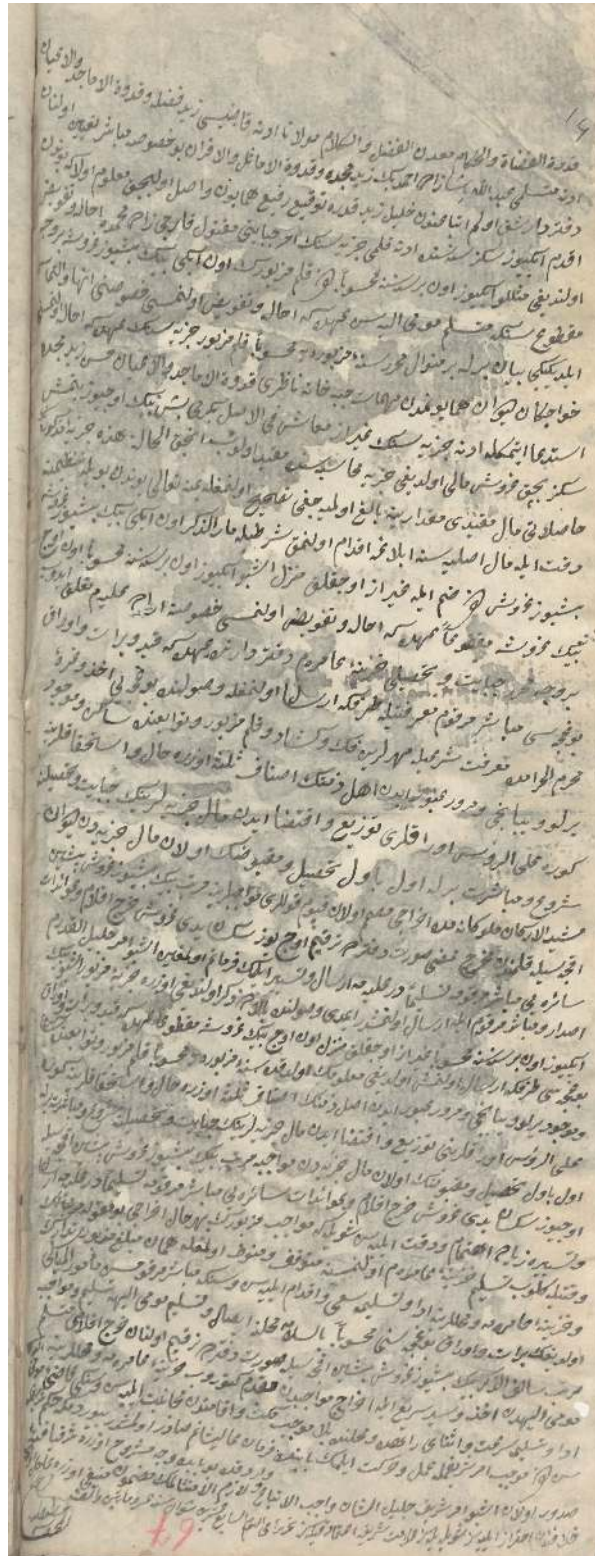
15
 نعمه و غفره و غفره و غفره
 افتخار الاجه والكارم جامع المكارم الملقب بـ به صفت الملك الهم در مقام
 قیوم جبار بشیر ذی انده منشی میر احمد دامه جمیع و مغاخر القضاة والمقام معالک
 الفضائل والکلام طرسوس بنی عثمان حاکم اولدی بنی قضا لک قاضی و بنی
 زید فضلهم وقدرت الاجه والاعین طرسوس و بنو جمیع زید جمیع وقدرت
 اولدی لافران رکاب عجبونم قیامک جو قدر لر لر زن دکر آن حقو منم موبینه
 اولی بنده اولن مصطفی بنده قدره تو صبیغ رفیع عجبون و اصل اولی معلوم اولدی
 سنی قیوم جمعی الیه سن ابالت مزوره هر یکدی غیر از یکدی علی یک موبینه کهن سن
 سنی غیره و ار جوی عجبونم السیم قی ترتیب اولدی بشیر نفر سواری و کک
 ارک بانبغ فرنگ عجبونم انهم صادر اولن ابی قی ار جوی عجبونم سواصل
 مصر به اولن تقریبه نفرات مرقومه ابراشه مبه یکی طاهر و تجیز و است لک اهل
 حاکم مقارن کثیره به قی جا اولدی چقاری طاهر اولن ملایک بشیر ان طول جانبین
 ترتیب اولدی مرتبات سفر به یک نفر و ابی عیبه و ندرک به ندری تنظیم و تحقیق
 حاکم سرار اکرم طرفدن در سعاده وارد اولدی و فرجه دکر اولدی بنی اوزره اولمقدار
 عکس هر نفرینه الله عز و شکر بکری بشیر یک غرض و کک اولن یک غرض و شکر
 موقوفاتی قی اولن بشیر یک غرض و کک تحقیق استیجی جاوی امر شریفه صادر
 استیار اولن بنی طرسوس قاضی کک وارد اولدی بر قطع عکس موقوفه طرسوس
 سنجی دافظله اولدی باجمه ایام شکره ادن سنج عکس کک اولدی بوندن اقدم
 سکا خطا بار جوی عجبونم امر شریفه نور و دیک موی الیه طرفند قی بنابر
 قیوم و مبالغ مزوره عشرت مرقوم دن مطایبه اولدی قی قش قدرینه نزول
 بتدکجه ادا ابره مبه حکم بنی تحریر اولدی و انما ابی مقدم صادر اولدی اقام لر
 موجب نضرات موقوفه عکس ار عفو و تنزل اولن بشیر یک غرض و کک بران اقدم
 تحقیق و سیر بنه بذل وسیع و مقدرت ایلیم سن و سنی مبشر مرقوم سن
 مبلغ مزورک بوانه قدر تحقیق اولن سنج مجرد سکا حاصل و قصور کک و امر بنابر
 عدم نقیصه کک ثبات حسن اولدی بنی معلوم اولن قدر بوندن و بیلیج مبلغ مزورک
 تحقیق و قصور و کک استماع اولنم لازم کلور کک بر در لو جواب قادر اولدی بوب
 نقریب و کونن قش جکی بلوب اکاکوره عذر و حرکت و تحقیق سنی و غیرت ایلیم سن
 و سرکزه قضا و نواب و و بویه موی الیه سکر سکر لک امر شریفه عذر و حرکت ایلیم سن
 شکره عکس نم صادر اولن سکر دکی حکم شریفه اشو امر تالیف و واجب الاتباع
 در ان الامتثال ملک مضمون مبنی به هر عمل ابد سکر شکره علمت شریفه انما دیکر
 تحریر فی ایوم التاسع عشر شهر رمضان سنه عشره و ثانی و الف

28: Adana Ş. S. 57, img. 10, sayfa 13, belge 35

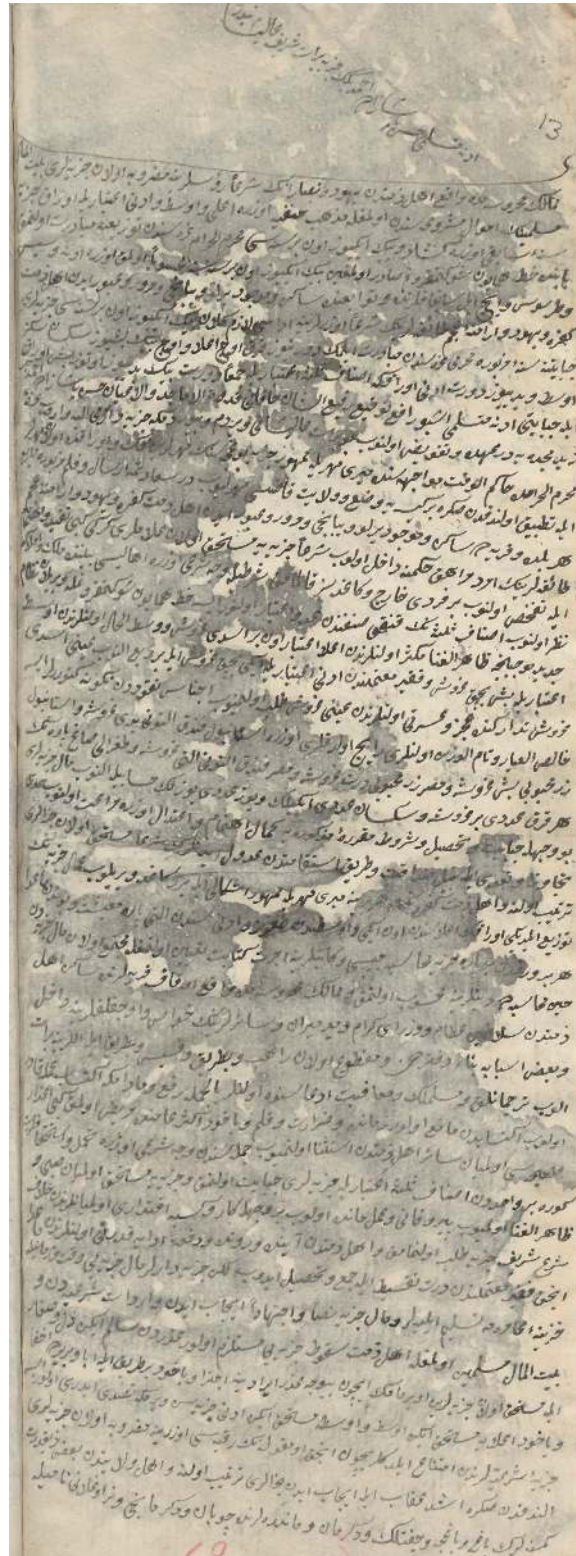

29: BOA, C. DH. 11/533

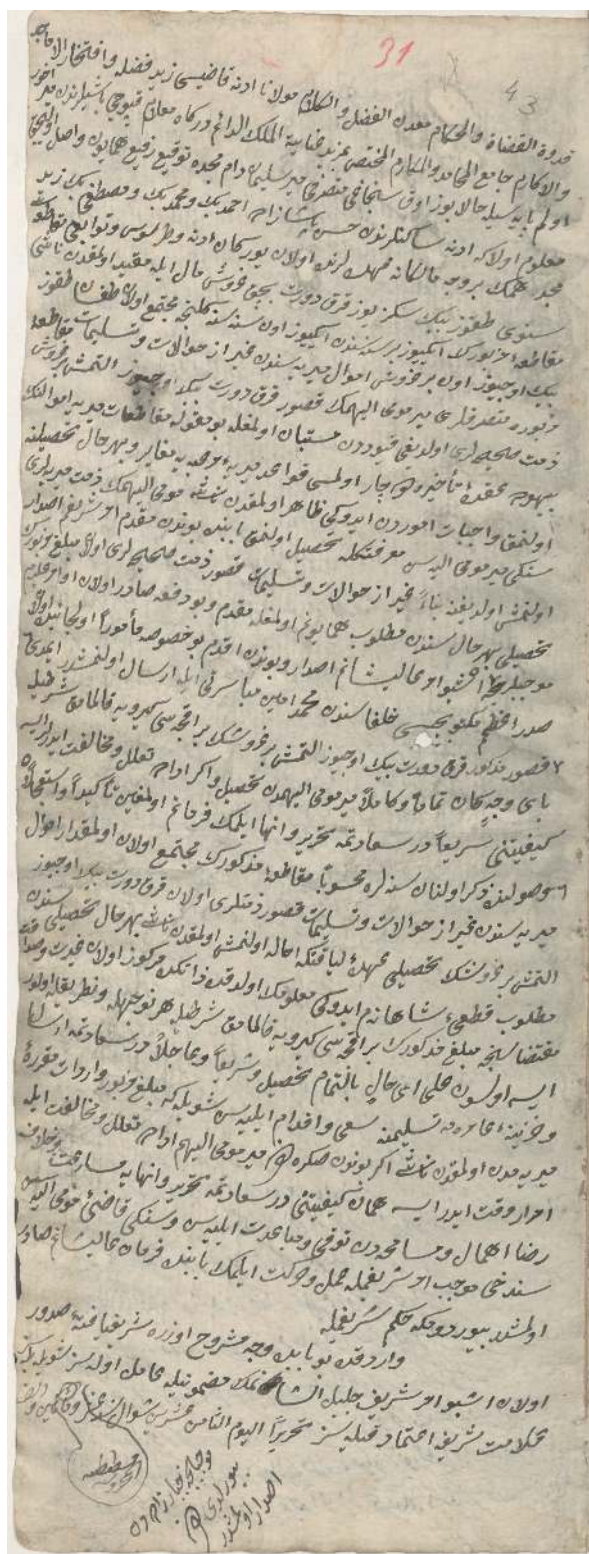

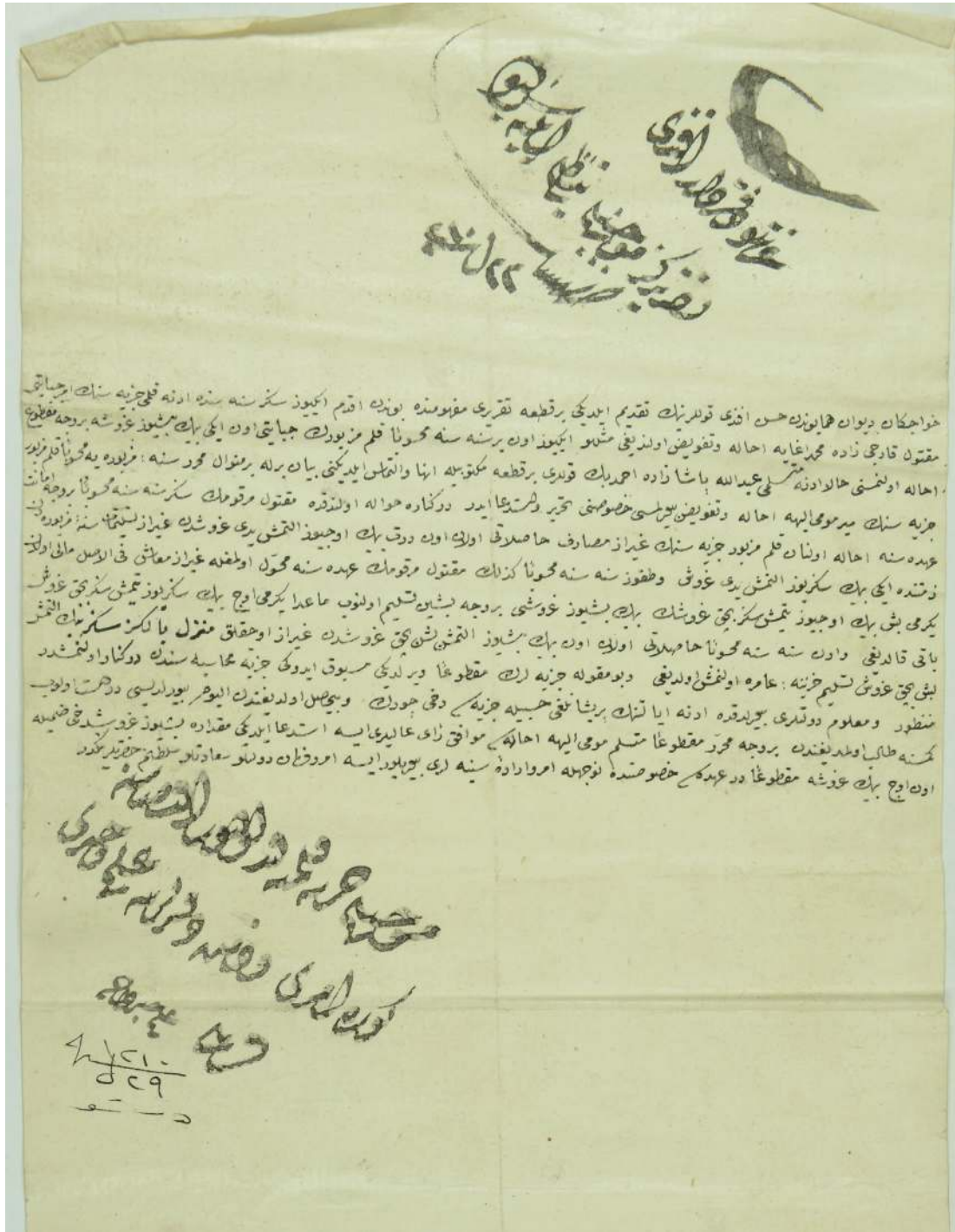
32: Adana Ş.S. 56, img. 28, sayfa 67, belge 14

33: Adana Ş.S. 56, img. 29, sayfa 69, belge 13

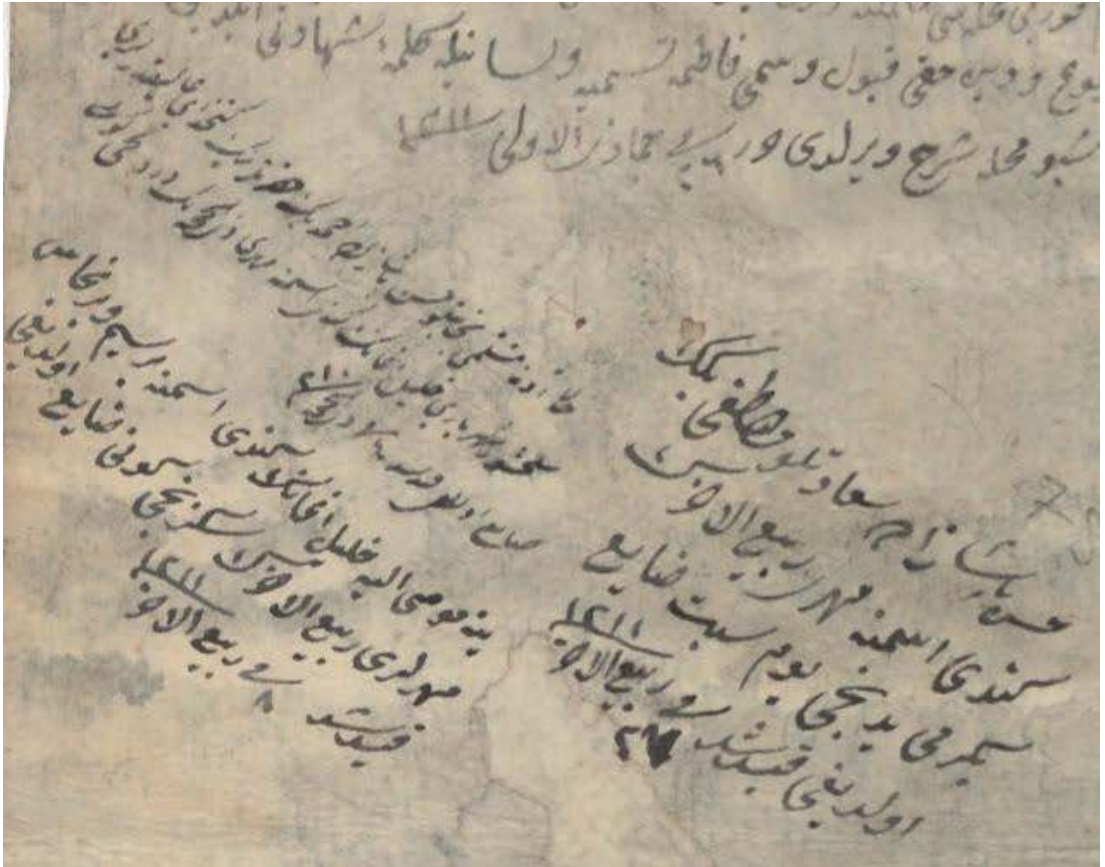

34: Adana Ş.S. 56, img. 16, sayfa 31, belge 43

35: BOA, C. ML 462/18784-3

44
 قدوة الامجد والاکرام جامع الحامد والمکرم المختصر بغير حناية الملك الدائم
 درگاه معلوم ضیوحي باشکند از حد آخور اولم بایه سید یوز او ق سنجانی مقدر
 جبار زام عید سلیمان دام محبه ومغافر القضاة والحکام معاون القضاة والاکرام
 و قاضی علی زید فضلهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجی
 معلوم اولکه افتخار الامجد والاکرام درگاه معلوم ضیوحي باشکند از حد آخور
 همایون عید سلیمان باشی اولان محمد سعیدک دام محبه تک تقدیم الیک یکی تقریر
 یوزن اقدم اکیوز سکنه محسوبا موختله اداره اولنان اصطلح فاعده
 مصارف یوز کان اونه وطر سوسر و سیر مقاطع سکن اکیوز اول سکنه
 مالذک ایلکی قطعه روز ناچه همایون تمسکی موختله حواله اولنان دورت بیک دورت
 بتمش غرض مقاطع زوز بوزده منظر فلری احمد و طغی و محمد نام سکنه لردن آستانه
 مطلوب اولندقه مبلغ زوز بوز بوز فده ادا اولمیب اونه دن بوز مخلصه ادا
 انها ایتلر لیه ذکر اولنان دورت بیک دورت یوز بتمش غرض مخلصه احباب و رفی
 ایدن لردن بای حال تحصیل و طرفه ارسال و تسیر و نفق اوزره اوشتر بقم
 اسکنه عا ایتلر لیه محسوبا عمل و حرکت اولنفق فرغانم اولغیره اشبو ارمالیشام
 ایلر ارسال اولمیشد ایدکی وصولنده
 اصدار و
 سکنی عید موخی الیه سن بالاجر بسط و بیان اولند یغی و جهله احانت مذکوره
 اکیوز سکنه محسوبا ضیوحي باشی موخی الیه موختله اداره و ثوبت
 اولنفقن ناشی مبلغ زوز بوز بوز بوز اول تحصیل و عید موخی الیه طرفه ارسال
 و تسیرینه فزید اهتمام و وقت الیه سن و سکره قضاة موخی الیه سن سکره
 موجب اشر شریفه محل و حرکت ایلکنز بابنده فرمان عالیشان صادر اولمشد
 بیور و ملکه حکم شریفه
 وار و فده بوباید و چه مشروعی اوزره شرفنا فیه صدور اولان اشبو اشریف
 جلایل الشان واجب الاقتال و لازم الانبا ملک مضمون اطاعت و نبله عادل
 اولوب خلقتدن صابحت الیه یز شولیه لیه سکره خدمت شریفه اعظمی و عظیم
 سحر آخی الیوم السابع عشر شوال سنه عشر و فائیه الف
 مخلصه

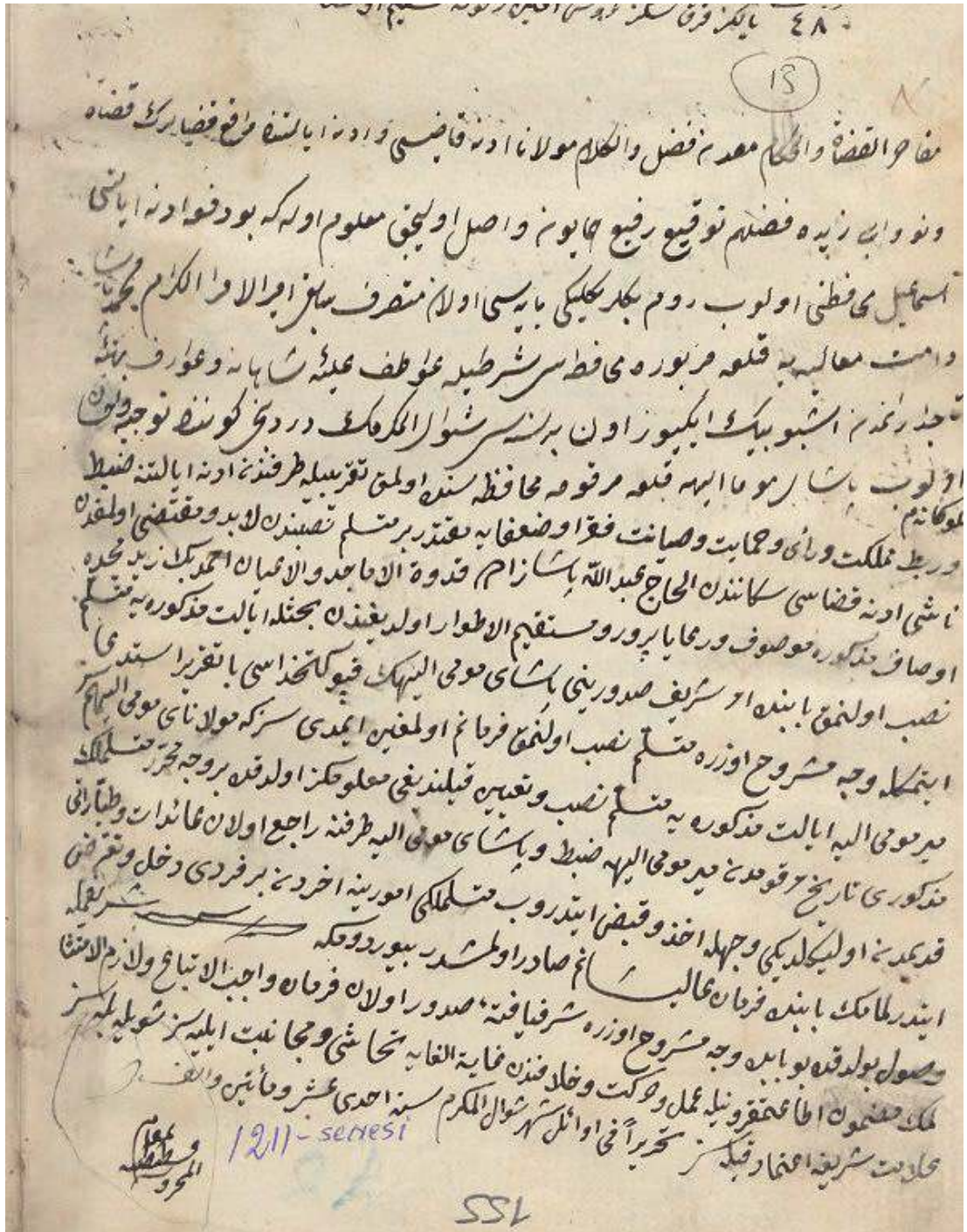
37: Adana Ş.S. 56, img. 01, sayfa 01, belge 78-b

مکتوبی حضرت صدراعظمای خلفا مددک ماموریتله ادنه جانسه کدوب عورت ابدن محمدابن اشدن قولینک کدورکی اودانک برعاده نلک
 خلوصه مبدد سالیع

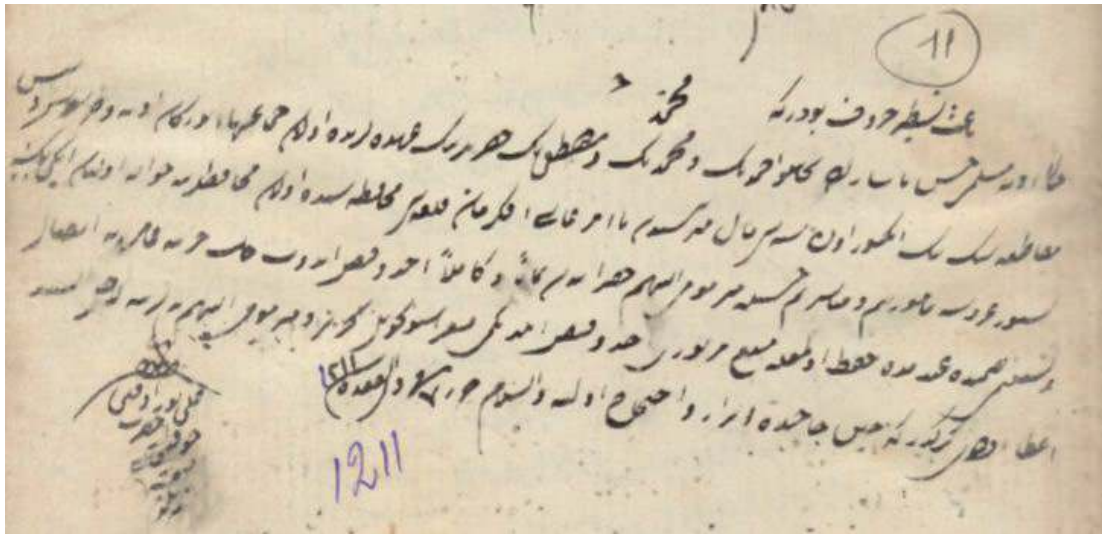
ادنه مسلمی من باشا نوده احمد بک و قزاقانلر محمد بک و مصطفی بک قولینک برجه انزالک مالکانه عریه لرنه اولو بورجان ادنه
 و طروس قیس مقاطعهک مالک اکیوز برسنه سندن اون سرنه کلنجه مجتمع اولو مالک غیر احوالوت و سیدم قصور قلیش
 قزاق دوت بک اوجیوز التمش برعرونلک میرموی الیرک تحصیل ودر علیه به ارسالی باند جبار زاده سلیمان بک قولینک خطا
 حدود ابدن اوجیوز لری الوصول حوض قزاق سندنه تاریخ افرنیف مذکورن صکره بعض حوالوت با اوامر علیه اعطا اولونلغند
 ماعدا اکیوز قلعن سرنه مال میری تماما خفنه مامور جو قزار دقتی ابوبکر قولینک شلیم و بیزن منداخذ اولونب و اولوچ بک
 اکیوز برسنه سندن اون سرنه کلنجه باقی کلو اون ایکی بک بشیوز غرونلک دخی بختیسی قسطین مواجهه حواله اولونلغند
 شلیم اولونلغند اولوب لکن میرموی الیرم قولینک بونلر اذیر مقاطعه مرقومه به دسرس اولوب مال میری تلف اولونلغند
 حرجه خیزه اراد شلیم و سندنلری اخذ اتمک اودره اولونلغند مقاطعه مرقومه نلک کدوشن سندنلر اذیر اوجیوز اصدا بک
 قدر دن حمایت بره اجمال بیوتیسی نازن اولونلغند ادنه قاضیسی اعلیوند و شلیم موی الیرم عیالنه قیبر ابدن

بشی حرجه خیزه

تبعی بیوتی حرجه خیزه
 خج بامک اولونلغند

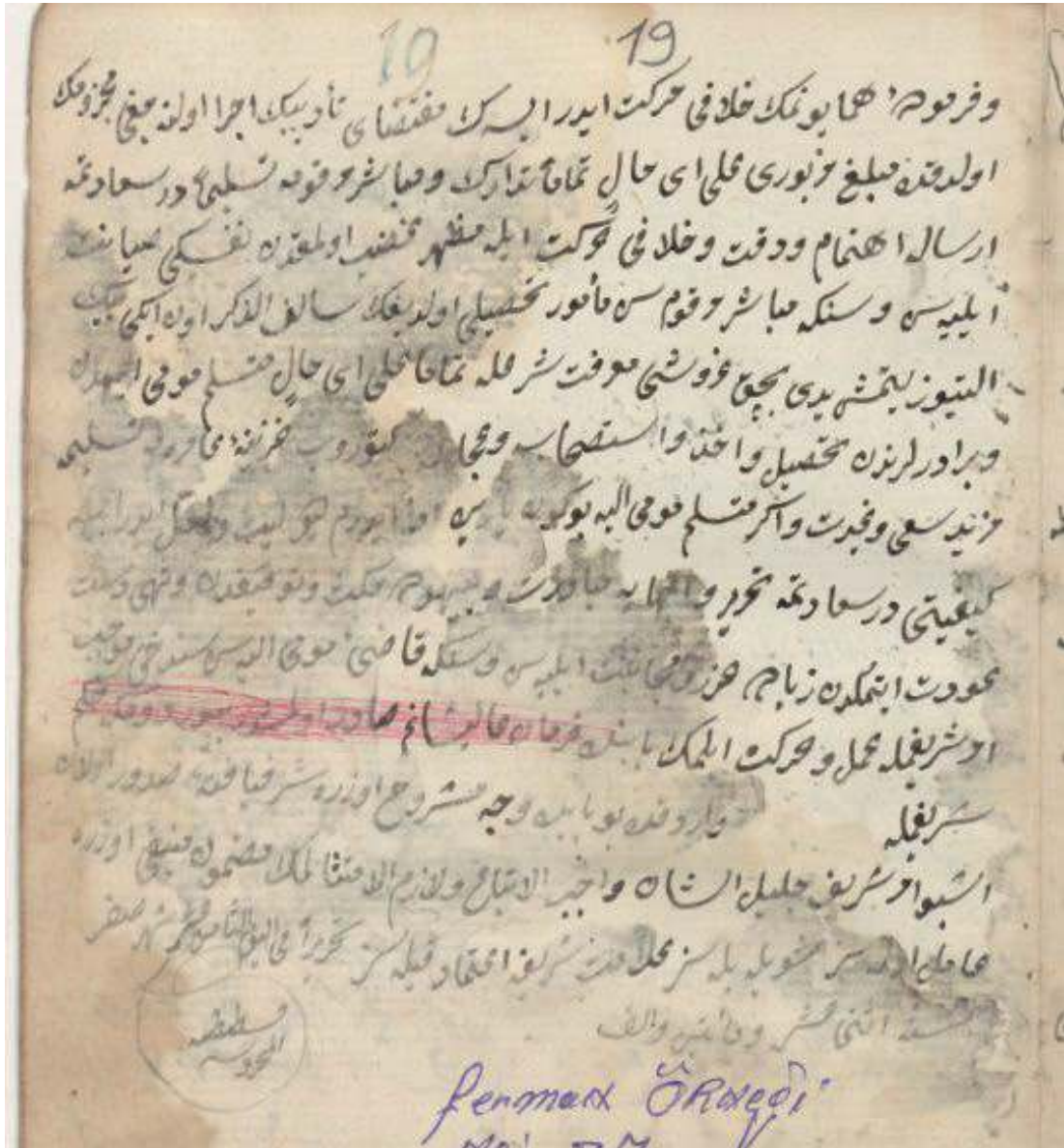

40: Adana Ş.S. 55, img. 78, sayfa 153 belge 13

42: Adana Ş.S. 55, img. 79, sayfa 154, belge 11

45: Adana Ş.S. 55, img. 10, sayfa 18, belge 215

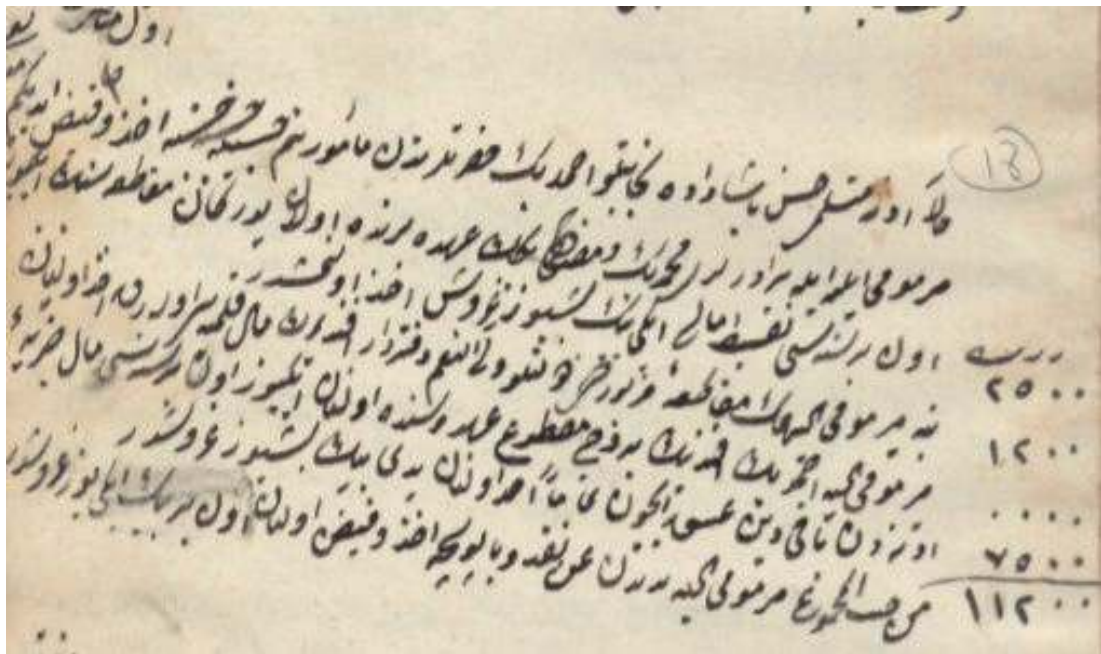
(16) 150

ملک از مشرقین پادشاه احمد بک و برادرش محمد بک و دیگران که در این شهر زیارت کرده اند

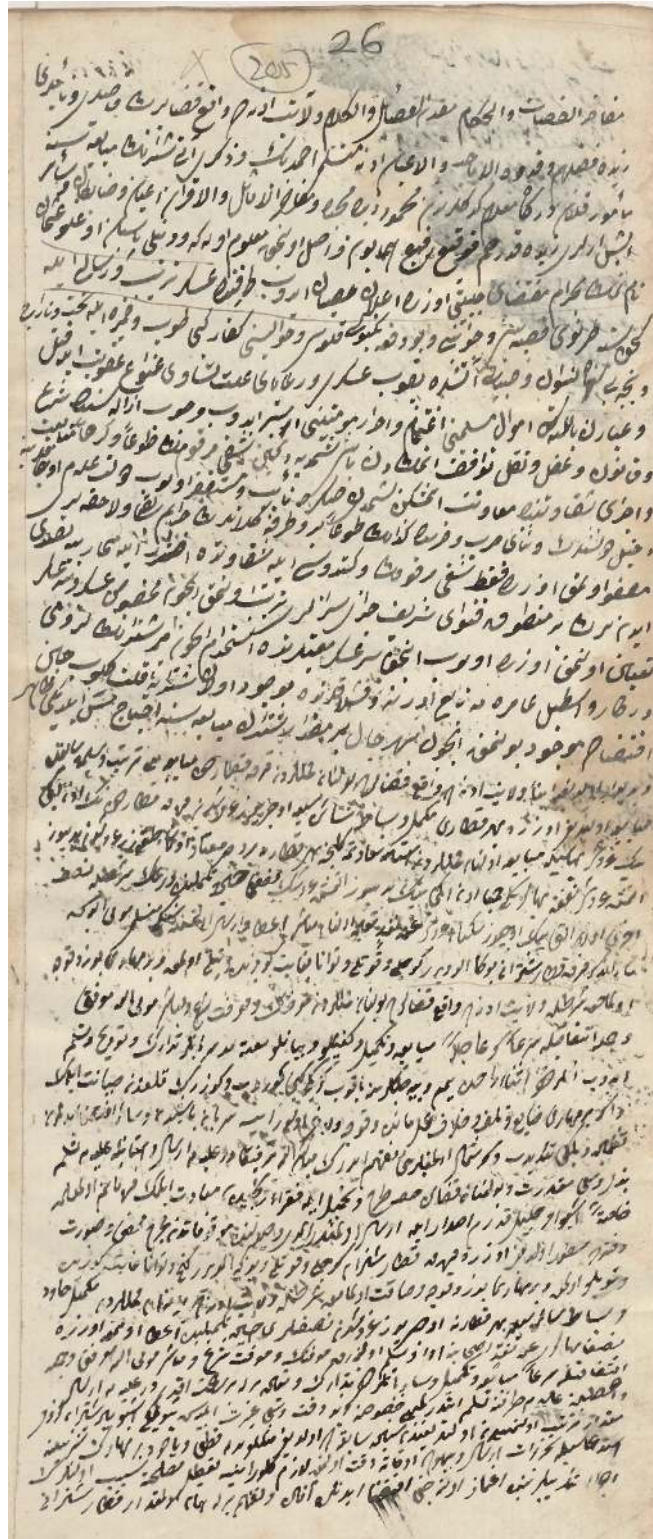
بورگان که در این شهر است

یکسوز اوان بر سر کسی مالان میسر نم حسبه اذ اوان اوجیت بسوز و کله	۲۵۰۰
یکسوز اوان اکی نه نه محسبه ایت درون قیامه ما مورم حسبه ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه	۵۴۰
دیز فاعل ایت درون قیامه ما مورم حسبه ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه	۲۰۹
افتار زاده مقلعه سندن در سوز اوان و سوز اکی غوشن ایت درون قیامه	۷۳۲
آتش امان ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه	۱۰۰
حاجی بر شادن ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه	۵۱۸۱
نیز بر شادن ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه	۲۹۱
نیز بر شادن ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه	۸۰۰۰
نیز بر شادن ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه ایت درون قیامه	۱۳۵۷۵

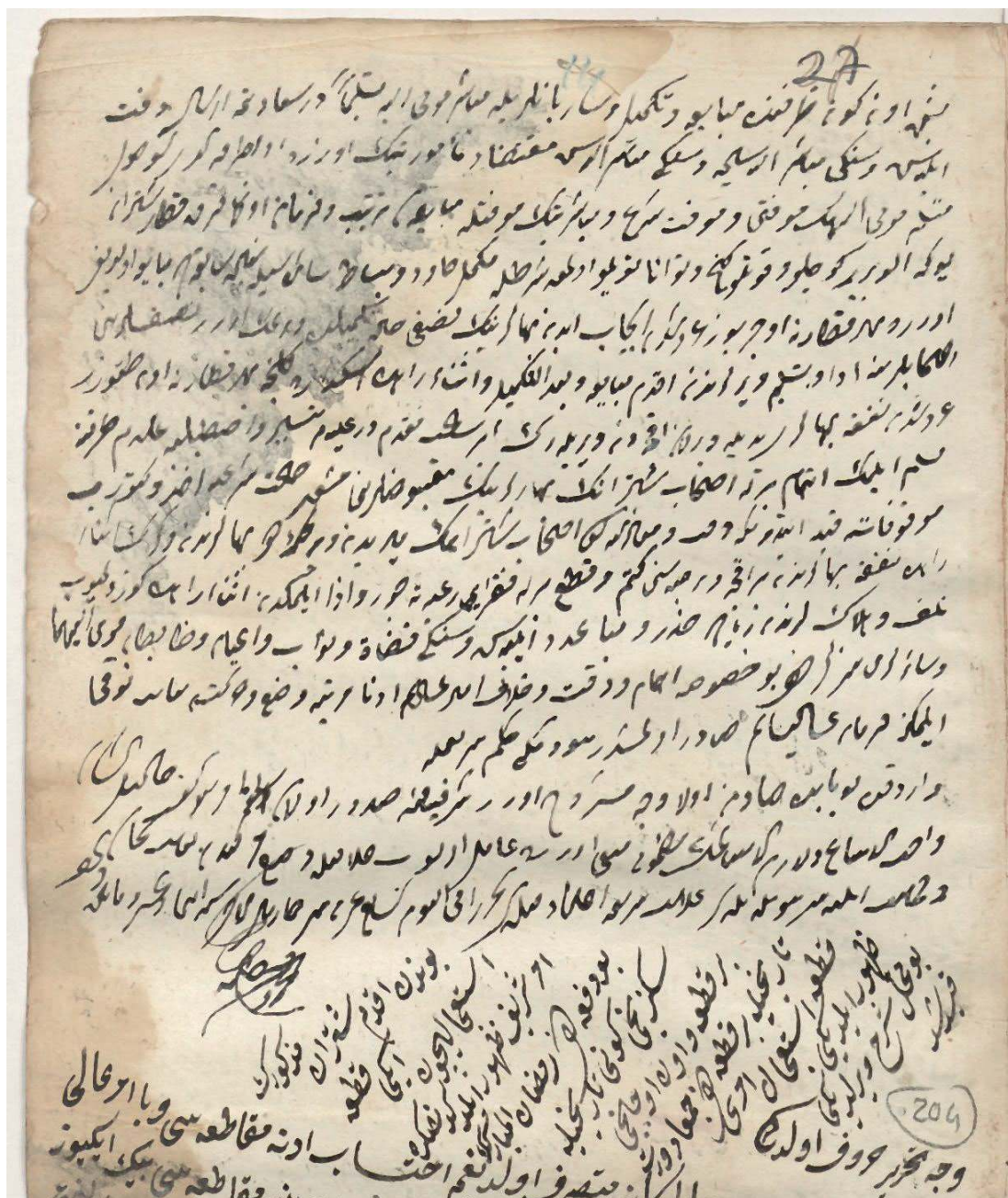
46: Adana Ş.S. 55, img. 77, sayfa 152, belge 16

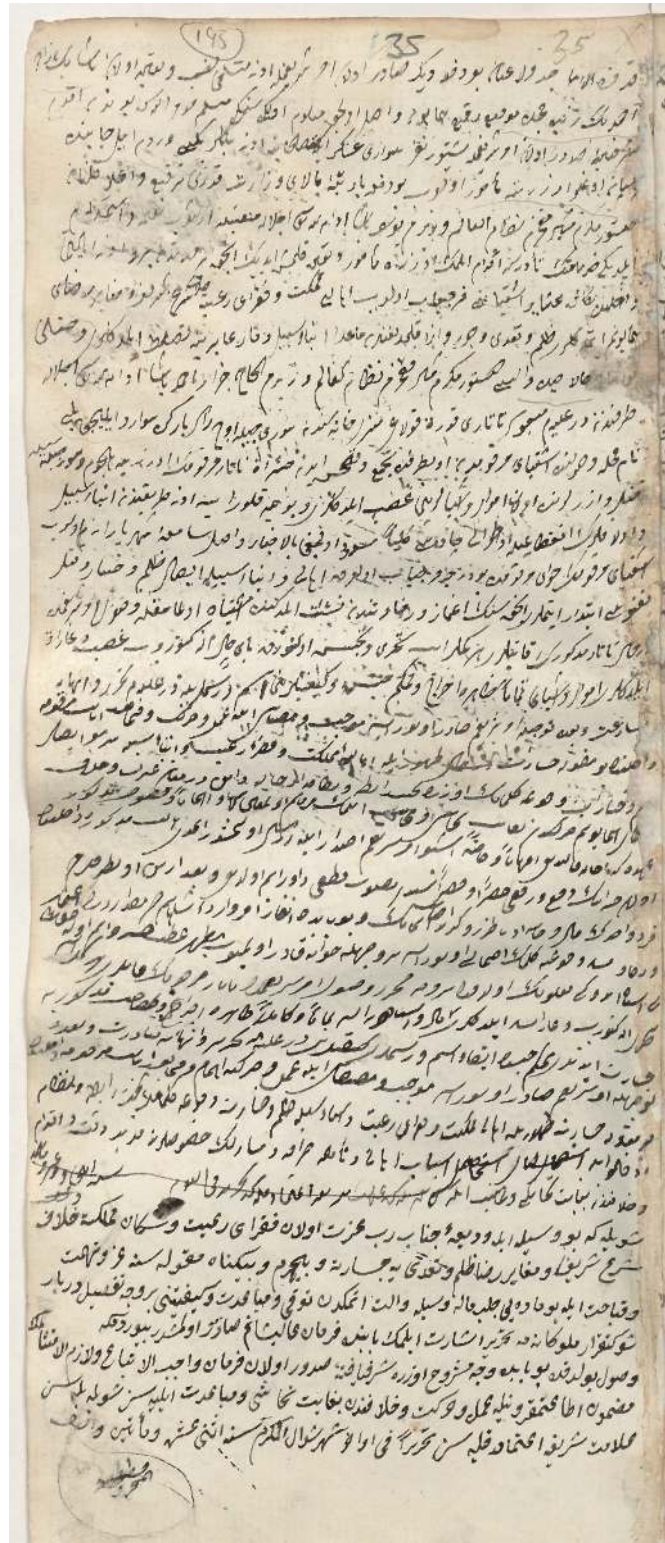
47: Adana Ş.S. 55, img. 78, sayfa 152, belge 18

48: Adana Ş.S. 55, img. 14, sayfa 26-27, belge 205

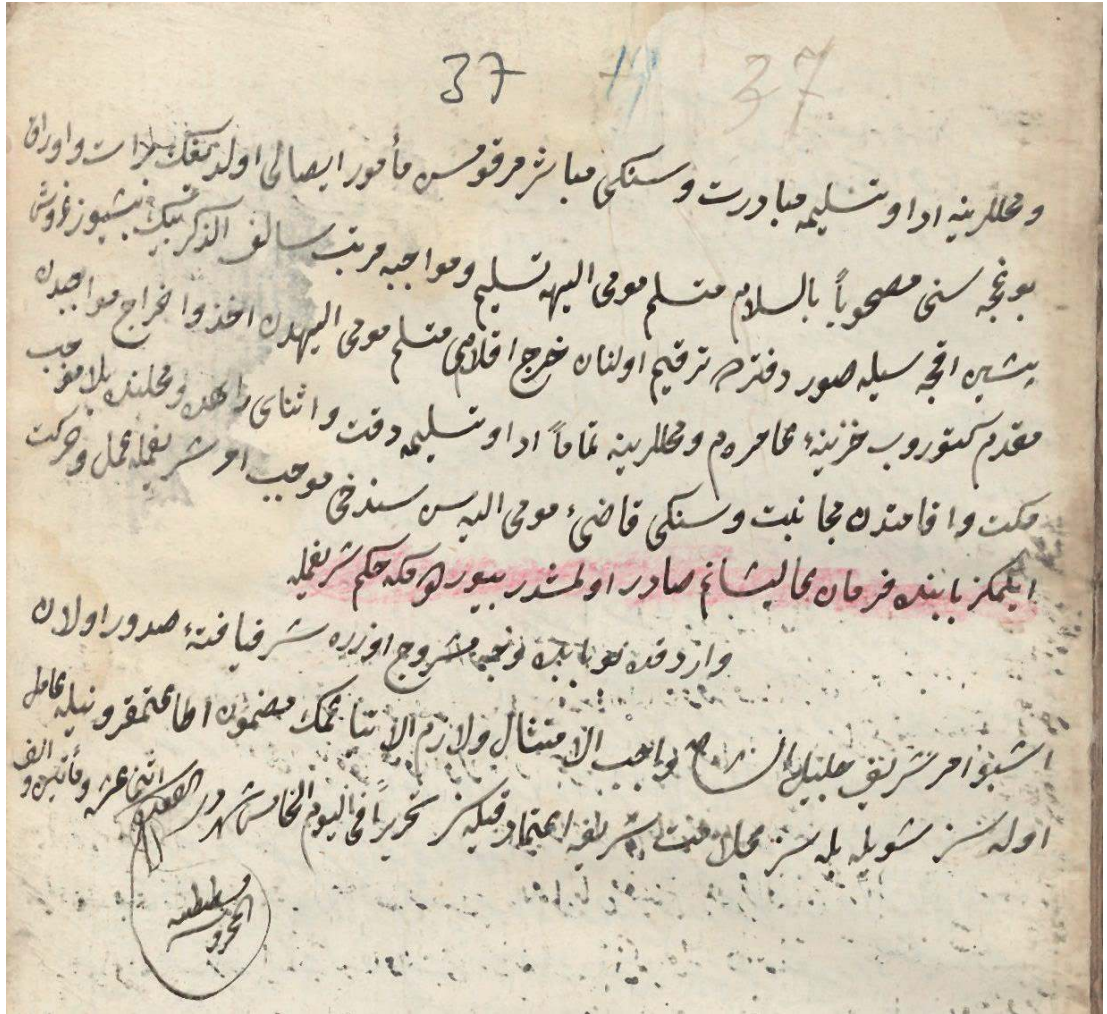
48: Adana Ş.S. 55, img. 14, sayfa 26-27, belge 205

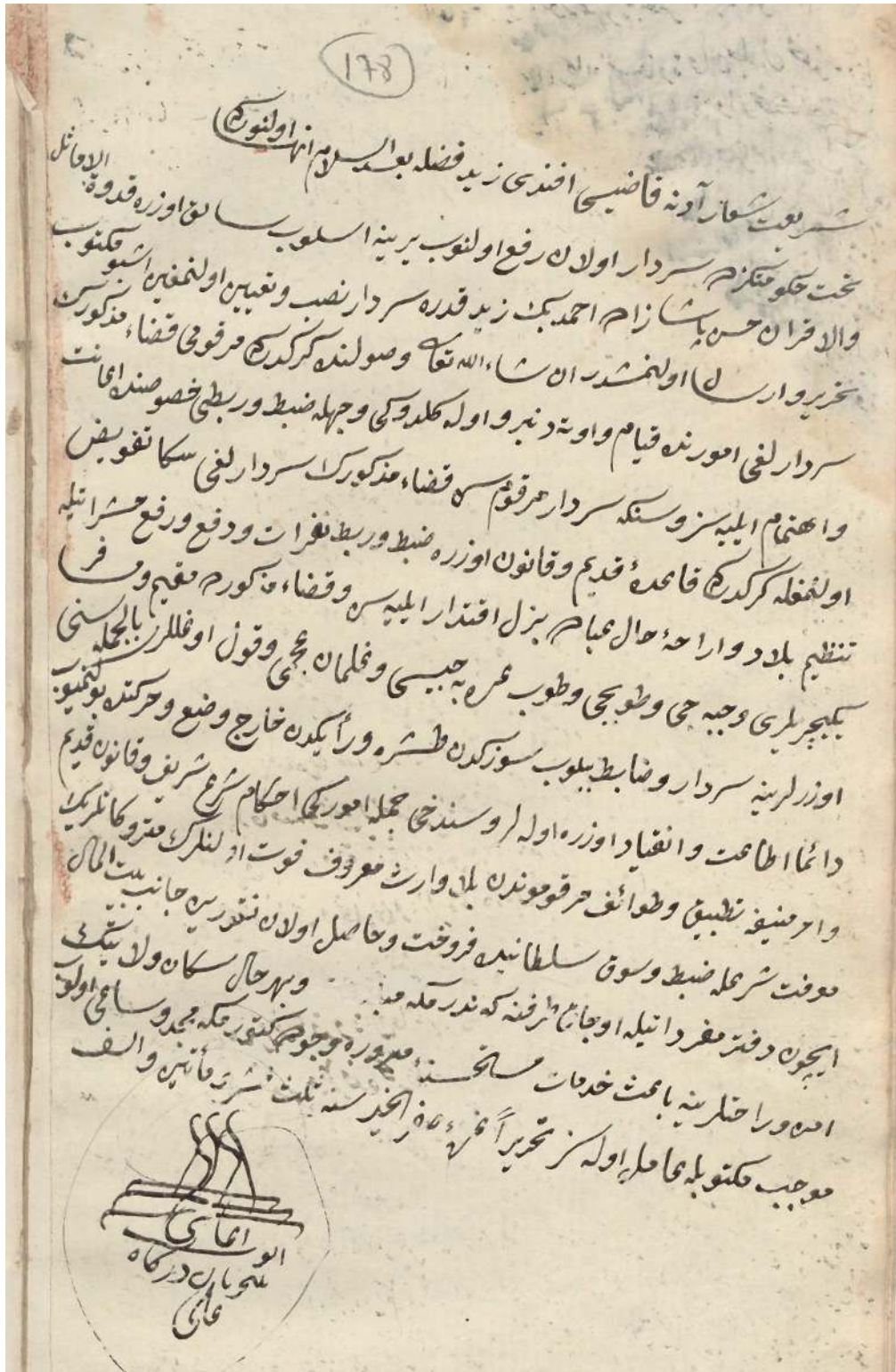
50: Adana Ş.S. 55, img. 18, sayfa 35, belge 195

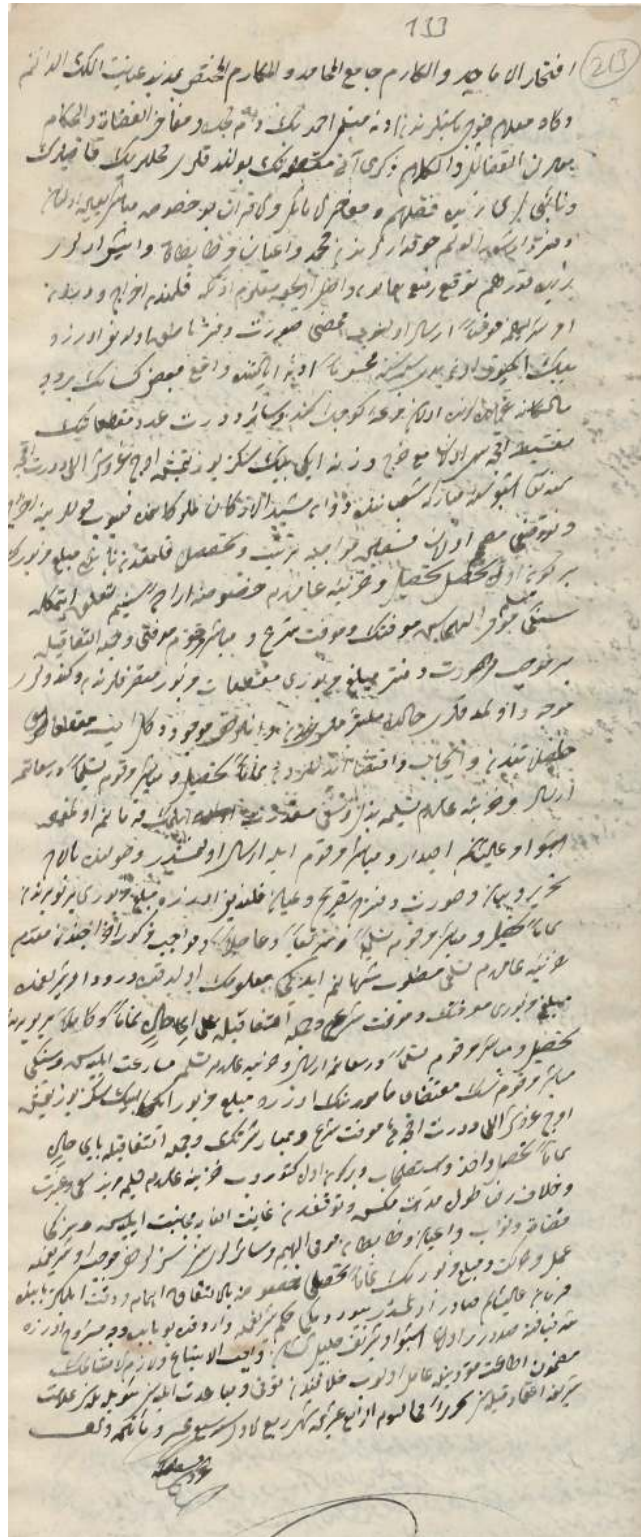
51: Adana Ş.S. 55, img. 19, sayfa 36-37, belge 193

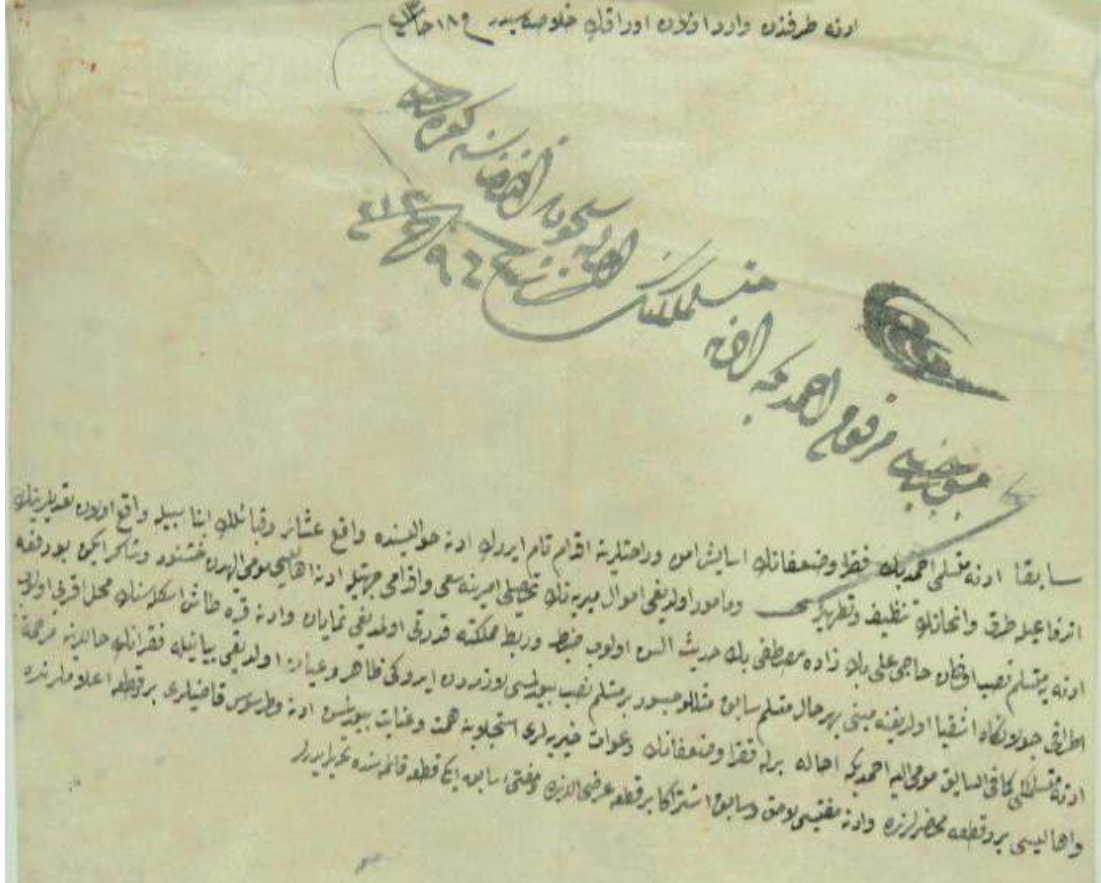
51: Adana Ş.S. 55, img. 19, sayfa 36-37, belge 193

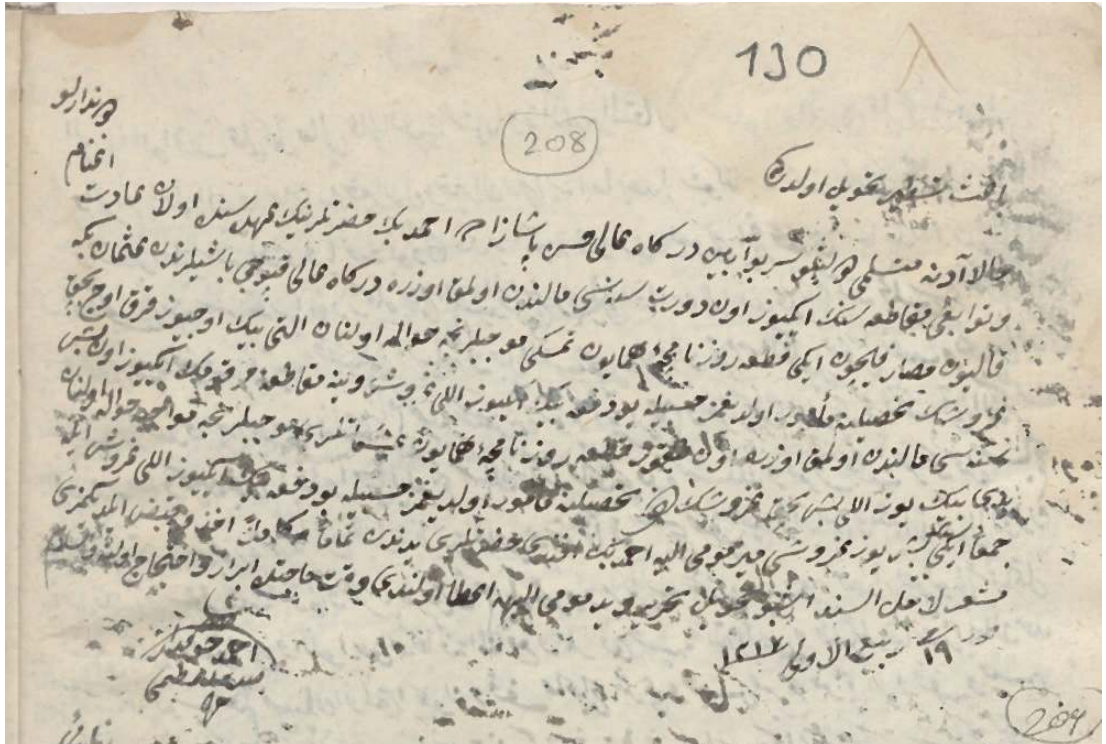
53: Adana Ş.S. 55, img. 24, sayfa 46, belge 178

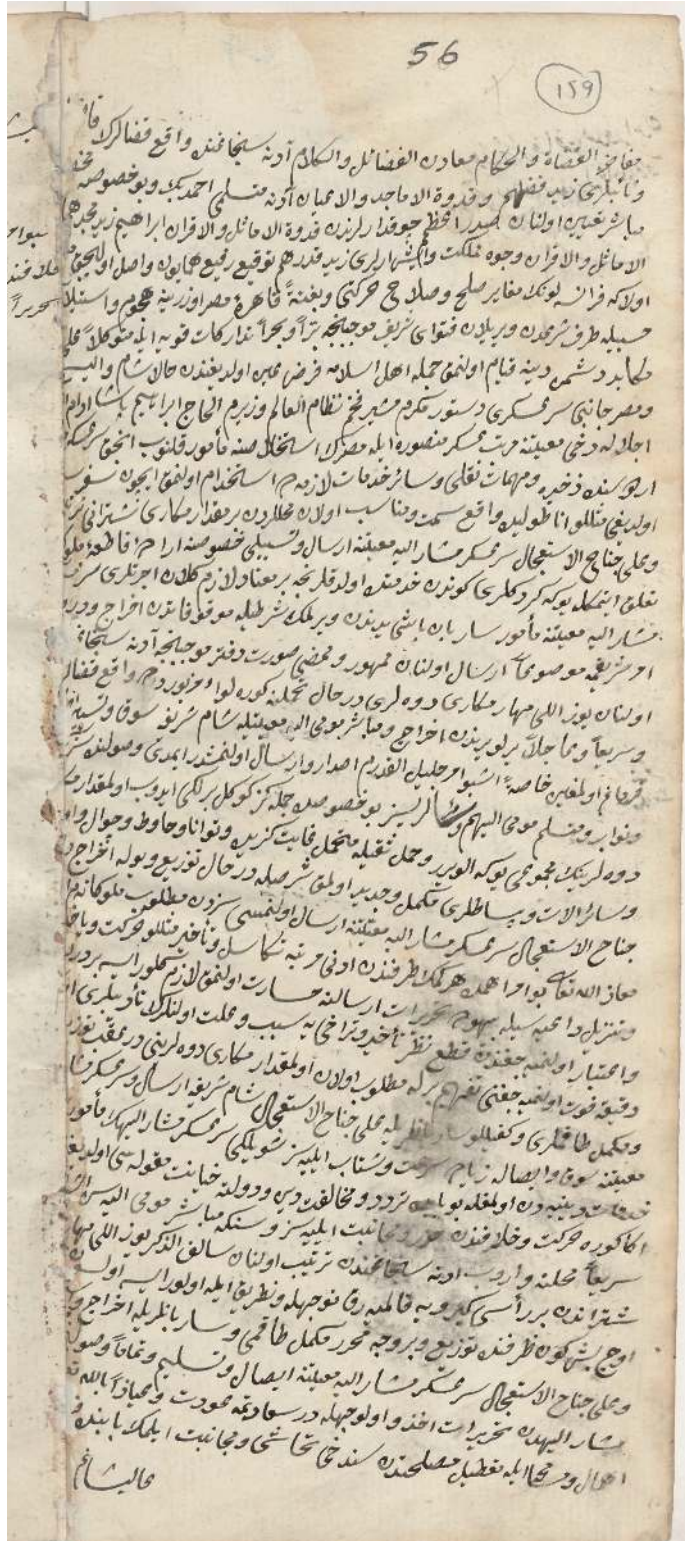
54: Adana Ş.S. 48, img. 68, sayfa 133, belge 213

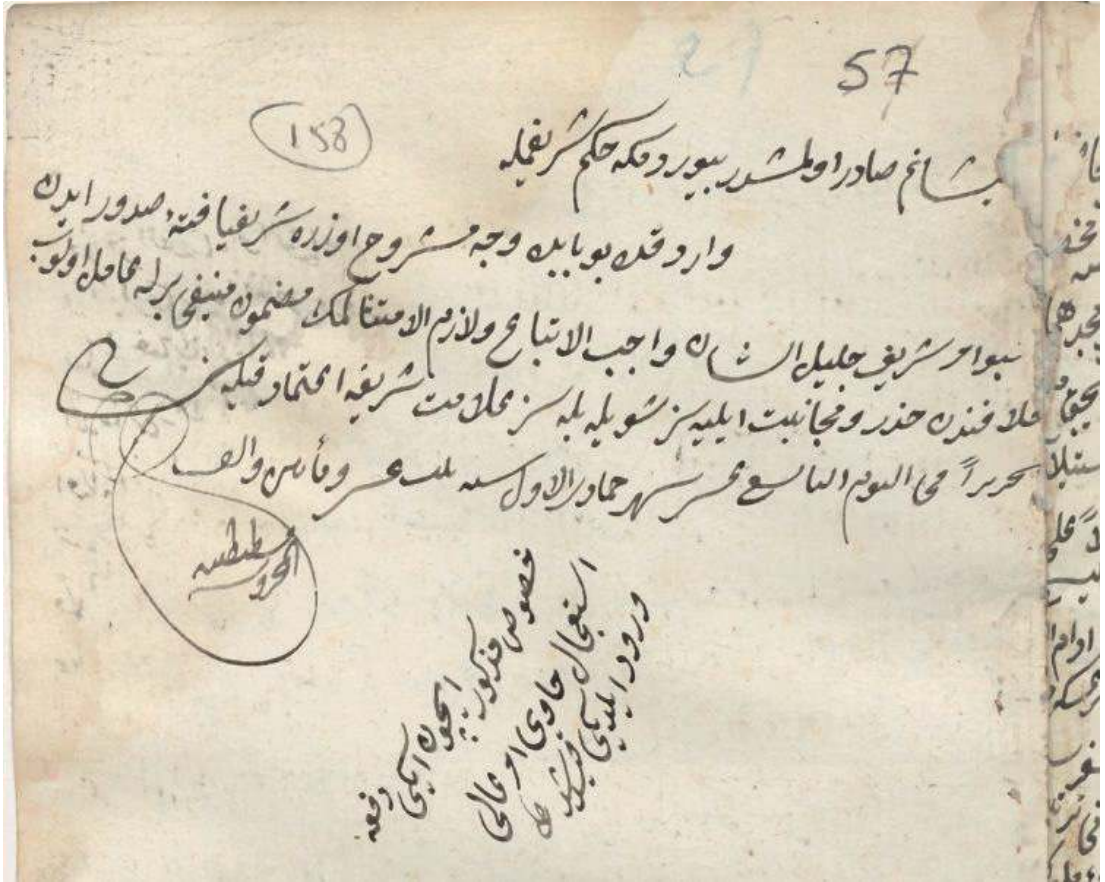
55: BOA, C. DH 25/1237

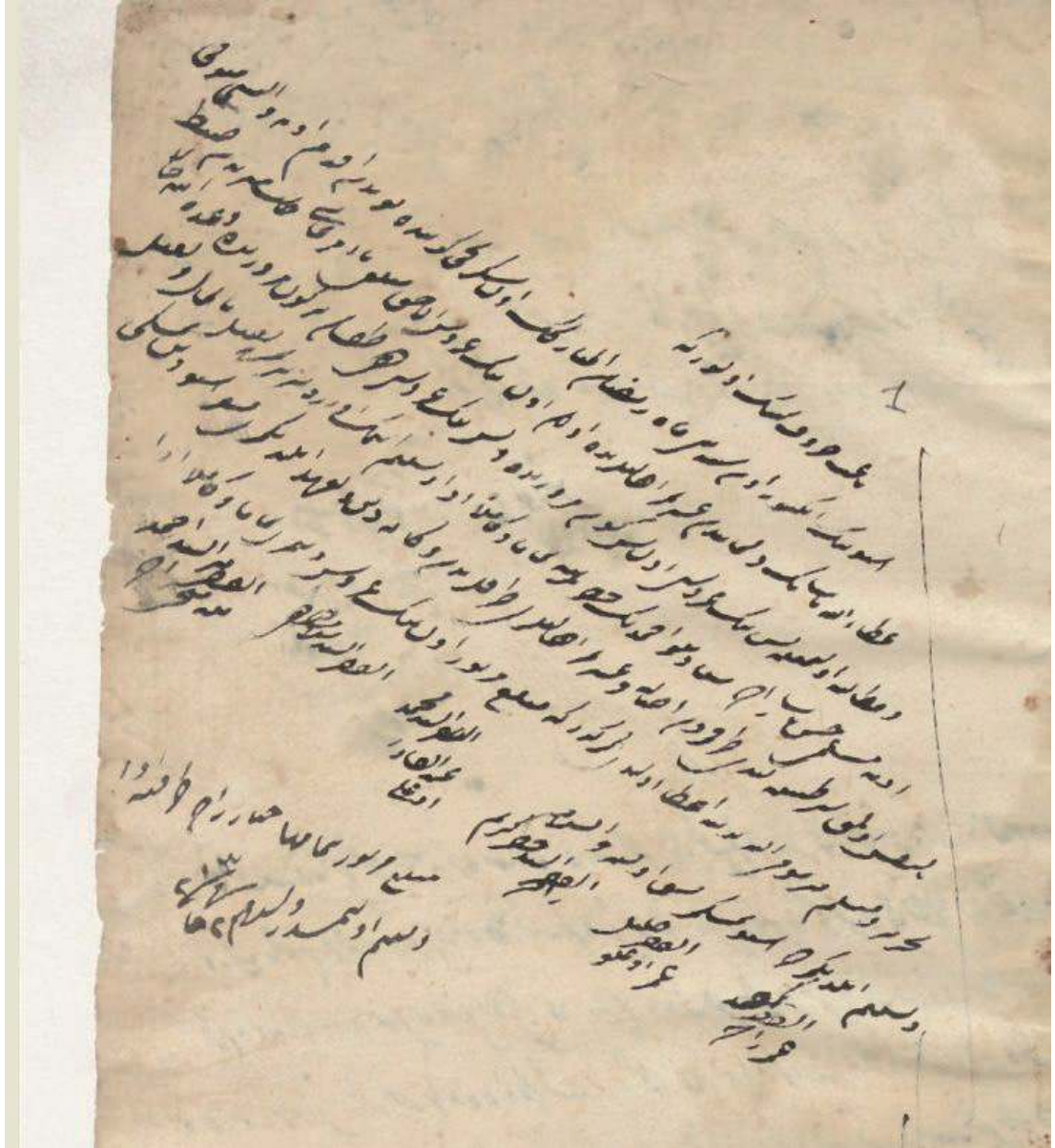
56:Adana Ş.S. 48, img. 67, sayfa 130, belge 208

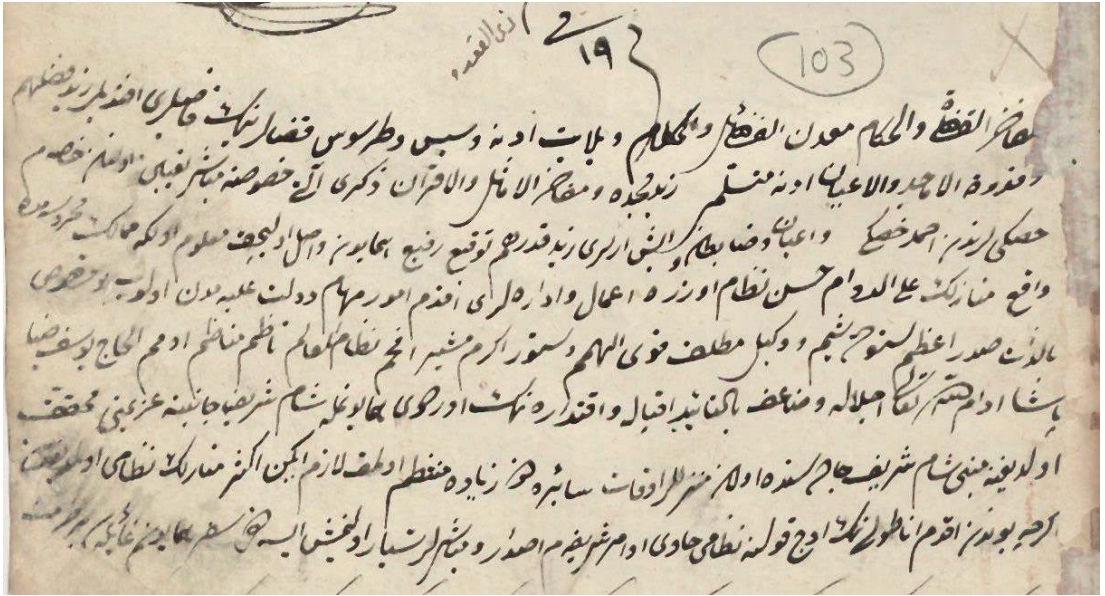
57: Adana Ş.S. 55, img. 29, sayfa 56-57, belge 158-159

57: Adana Ş.S. 55, img. 29, sayfa 56-57, belge 158-159

58:Adana Ş.Ş. 56, img. 32, sayfa 74, belge 1

59: Adana Ş.S. 55, img. 50-51 sayfa 99-100, belge 103

BELGELER DERGİSİ YAYIN İLKELERİ VE BAŞVURU ŞARTLARI

Belgeler Dergisi, hakemli bir dergi olup, yılda iki sayı yayımlanır. Türk Arşivlerindeki belgelerin açıklamalı yayınlarına burada yer verilmektedir. Bütünüyle belge yayınına ayrılan sayfalarında, arşiv belgelerinin hem tercüme/çeviriyazı hem de orijinalleri yayımlanmaktadır. Ayrıca diğer süreli yayınlarımızda olduğu gibi *Belgeler*'de de kitap tanıtımları ve kritikleri yayımlanır.

- *Belgeler*'in dili Türkçedir.

- Makalelerin yazımında TDK Yazım Kılavuzu esas alınır.

- Yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmış yazıların başvurusu, **YAYIN TAKİP SİSTEMİ** üzerinden (<https://yaysis.ayk.gov.tr> web sitesine üye olunmak suretiyle) yapılır. Başvurusu yapılan çalışmaların süreçleri Yayın Takip Sistemi üzerinden yürütüleceği için sisteme yüklenecek nüshalarda (PDF ve Microsoft Word formatında) yazarların/mütercimlerin isimlerinin olmamasına dikkat edilmelidir.

- Yazılara eklenmesi istenen resim, çizim, harita veya belgeler (PDF, JPG, TIFF gibi formatlarda) başvuru esnasında Yayın Takip Sistemi üzerindeki ilgili alana yüklenmelidir. Tüm materyaller numaralandırılmalı ve altına açıklamaları yazılmalıdır.

- Kurumumuz süreli yayınlarına gönderilecek makalelerde kelime sayısı aralığı 3000-10000 olmalıdır. **(Belirtilen aralığı aşan başvurular ön inceleme sonucunda yazara iade edilecektir)**

- Makalelerde metinden bağımsız olarak 200-250 aralığında kelimeyi aşmayacak Türkçe ve İngilizce özetler ile 5-8 kelime aralığında anahtar kelimeler bulunmalı ve bunlar başvuru esnasında Yayın Takip Sistemi'nde istenen yere ve makalenin ilk sayfasına eklenmelidir. **(Belirtilen şartlarda özet içermeyen çalışmalar ön inceleme sonucunda yazara iade edilecektir)**

- Makalelerin içeriği ve eklerinin (resim, çizim, harita, belge vb.) sorumluluğu yazara aittir.

- Yayın Takip Sistemine yüklenen yazıların ön incelemesi Kurum uzmanları tarafından yapıldıktan sonra Süreli Yayınlar Komisyonunda görüşülmek üzere komisyon gündemine alınır. Süreli Yayınlar Komisyonunda incelenen makaleler, komisyon kararıyla incelenmeden reddedilebilir ya da konunun uzmanı iki hakemin, gerekli görüldüğü takdirde üçüncü bir hakemin değerlendirmesine gönderilir. (Değerlendirmeye gönderilen makaleler için hakemlere 1 ay inceleme süresi verilmekte olup gerekli görüldüğü takdirde bu süre 15 gün kadar uzatılmaktadır.) Değerlendirmeye gönderilen çalışmalar hakem raporları ve Süreli Yayın Komisyonunun nihai onayıyla basılır. Süreli Yayınlar Komisyonu, araştırma makaleleri ve çeviriler dışındaki yazıları (vefat yazıları/neкроloji, sempozyum, kongre haberleri, kitap tanıtımlar vb.) bizzat inceleyip, hakeme göndermeden doğrudan basım kararı verebilir.

- Süreli Yayınlar Komisyonu, gerektiğinde yazıların yazım şekli üzerinde düzeltme ve değişiklikler yapabilir.

- Hakem raporu doğrultusunda düzeltilmek üzere yazarlarına gönderilen yazılar, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra Yayın Takip Sistemi üzerinden en geç bir ay içerisinde Kurum'a iletilmelidir.
- TTK Süreli Yayın Komisyonu ve Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yönetim Kurulunca yayımlanması onaylanan makaleler başvuru tarihi dikkate alınarak yayın sırasına alınır. *Belgeler* dergisine gönderilen makaleler yazarın başvuru tarihi dikkate alınarak neşre-dilmektedir.
- Basılmamasına karar verilen yazılar, varsa hakem raporuyla birlikte, Yayın Takip Sistemi üzerinden yazarına iade edilir.
- Dergide yayımlanan makaleler için yazarlarına, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Telif Hakkı, Yayın ve Satış Yönetmeliğine göre telif ücreti ödenir.
- Dergide yayımlanan makalelerin yayın hakkı Kurum'a aittir. Telif hakkı sanal ortamda yayımlanmayı da kapsar. Yazılar, Kurum'dan izin alınmaksızın, basılı veya elektronik olarak başka bir yerde yayımlanamaz.

YAZIM KURALLARI

- **Yazılar**, A4 boyutunda Microsoft Word uyumlu programda Times New Roman veya Baskerville yazı karakterinde yazılmalıdır.
- **Başlık**, 12 punto, regular (normal) ve küçük harf olmalıdır. Başlık ortadan hizalı olmalıdır. Metinde ana ve ara başlıklar kullanılabilir. Metin içindeki ana başlıklar 11 punto, küçük harf ve bold (koyu) olarak sola hizalı; ara başlıklar 11 punto, bold (koyu) ve küçük harf yazılmalı, sola hizalı olmalıdır. Başlıklar ve paragrafların arasında 6 nk aralık bırakılmalıdır.
- **Yazar adı ve soyadı**, ana başlığın altına 12 nk aralık bırakıldıktan sonra 11 punto regular (normal), küçük harf ve ortaya hizalı olarak yazılmalıdır. (*) işareti ile sayfanın altına **unvan, üniversite, fakülte, bölüm, şehir/ülke, e-posta ve ORCID** bilgileri 9 punto olarak verilmelidir.
- **Metin**, 11 punto, iki yana dayalı olmalıdır. Üstten: 2,5 cm, alttan: 2,5 cm, sağdan: 2,5 cm, soldan: 2,5 cm boşluk bırakılmalıdır. Satır aralığı tam aralık 12 nk olmalıdır. Paragraf araları 6nk, paragraf girintisi olmayacaktır. (Metin içinde yer alan görseller ve ekler için satır aralığı birden çok, 1,15 nk olmalıdır.)
- **Üstbilgi-Altbilgi**, makalenin ilk sayfasında olmayacak şekilde üstbilgi kısmında çift sayfaya yazarın adı ve soyadı; tek sayfaya makalenin anlamlı kısaltılmış hali küçük harfle, 11 punto yazılmalıdır. (Yayın Takip Sistemi üzerinden yapılacak başvurular esnasında sisteme yüklenen makalelerin (PDF ve Microsoft Word formatında) üst bilgi kısmında yazar ismi olmamasına dikkat edilmelidir.)
- **Sayfa numaraları**, makalenin ilk sayfasında olmayacak şekilde, üstbilgi içinde sağ ve sol

üst kenara 9 punto olarak yerleştirilmelidir.

- **Alıntılar**, 5 satırı geçtiğinde paragraf girintisinden 1 cm içeriden başlatılmalı, tırnak içinde metne göre 1 punto küçük düz olarak yazılmalıdır. 5 satırdan az olan alıntılar metin içerisinde italik olarak verilir. Vurgulanması gereken ifadeler de italik yapılır.

- **Dipnotlar**, 9 punto tam aralık yazılmalıdır. Hizalaması iki yana dayalı ve paragraf girintisi 0.5 cm olmalıdır. Dipnot ayıraç çizgisi olmamalıdır. Metindeki atıflar sayfa altında dipnot şeklinde 1’den başlayarak numaralandırılmalıdır. Bunun dışında metin içinde atıf yapılmamalıdır. Dipnotlarda kaynaklar verilirken, kitap ve dergi ismi italik olmalı, makale isimleri tırnak içerisinde, düz olarak verilmelidir. Dipnotlarda, ilk geçtiği yerde kaynak künyesi tam olarak verilmeli, daha sonra *age.*, *agm.*, veya *agt.* gibi yazarın belirlediği kısaltmalarla yazılmalıdır. Bir yazarın birden fazla kitap ve makalesi kullanılıyorsa ikinci eserin ilk kullanımından sonra, yazarın soyadı, sonra kitap veya makalenin tam veya kısaltılmış adı verilmelidir. Çok yazarlı kaynakların ilk geçtiği yerde yazarların tümü yazılmalı, daha sonrakilerde kısaltarak verilmelidir.

- **Kaynaklar**: Makalelerde kullanılan kaynak ve araştırmalar makale sonunda bu başlık altında gösterilmelidir. Kaynaklar, bu başlık altında yeni bir sayfadan başlamalı ve 11 punto yazılmalıdır. Sadece metin içinde atıfta bulunulan kaynaklar yer almalı ve yazarların soyadına göre alfabetik olarak düzenlenmelidir:

Kaynak Gösterme Usulleri

1. *Belgeler* dergisine gönderilen makale metinleri dipnot kullanılarak yazılmış olmalıdır. Dipnot cümle bitiminde noktadan önce verilmelidir.

Örnek:

Hatt-ı Humâyûn, bazı istisnâî haller hariç, padişahın, kendi hattı ile yazdığı emirler için kullanılan bir tabirdir⁴.

2. Kaynak ilk kez geçtiğinde, künyesi dipnotta aşağıdaki şekilde verilir

Örnek:

Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018, s. 172.

3. Dipnotta ikinci kez geçen kaynak için araya başka kaynaklar girmişse, yazarın soyadından sonra “*age.* (adı geçen eser), *agm.* (adı geçen makale), *agt.* (adı geçen tez)” gibi kısaltmalar kullanılır.

Örnek:

Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018, s. 172.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2016, s. 370. Kütükoğlu, *age.*, s. 184.

Not: Aynı eserin dipnotta arka arkaya kullanılması gerektiği durumlarda yine yazarın soyadından sonra “age. (adı geçen eser), agm. (adı geçen makale), agt. (adı geçen tez)” gibi kısaltmalar kullanılır.

4. Kaynaklar, dipnotlarda “Ad Soyad” sıralaması, kaynaklar bölümünde ise “Soyad, Ad” sıralaması şeklinde verilmelidir. Kitapla ilgili künye bilgileri kaynaklar bölümünde verilirken sayfa bilgisine tekrar yer verilmez.

Örnek:

Dipnot : Yaşar Yücel, *Muhteşem Türk Kanuni ile 46 Yıl*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s. 30.

Kaynaklar: Yücel, Yaşar, *Muhteşem Türk Kanuni ile 46 Yıl*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019.

5. Alıntı, bir makaleden yapılmışsa dipnotta alıntının geçtiği sayfa veya sayfaların bilgisi verilir. Kaynaklar bölümünde ise makalenin dergideki sayfa aralığıyla ilgili bilgiler verilmelidir.

Örnek:

Dipnot : Feridun M. Emecen, “Geç Orta Çağ Anadolu’sunda Bir Selçuklu Kenti Bolvadin’in Tarihi Gelişimi Üzerine Bazı Notlar”, *Belleten*, C LXXXV/S. 302, Nisan 2021, s. 23.

Kaynaklar: Emecen, Feridun M., “Geç Orta Çağ Anadolu’sunda Bir Selçuklu Kenti Bolvadin’in Tarihi Gelişimi Üzerine Bazı Notlar”, *Belleten*, C LXXXV/S. 302, Nisan 2021, s. 17-28.

6. Bir eser ya da süreli yayın metinde ilk defa kullanıldığı zaman tam künyesi verilmelidir. Daha sonra metin içi göndermeler ve mükerrer alıntılarda ya da dipnotlarda, gerekli durumlarda künyeler kısaltılarak verilebilir. Ancak metnin sonundaki kaynaklar kısmında kısaltma ve özetleme yapılmaz.

Örnek:

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA).

Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)

Dipnot ve Kaynaklar için Örnekler**1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı**

Dipnot : Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Cevdet Maliye (C. ML), 753/30679, 27 Ca 1196 / 10 Mayıs 1782.

İlk dipnottan sonra BOA kısaltması kullanılır.

İkinci Kez Kullanım: BOA, C. ML, 753/30679.

Kaynaklar : Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA) Cevdet Maliye (C. ML), 753/30679.

Dipnot : Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490.1.0.0/15.79.7., 02.05.1935.

İlk dipnottan sonra BCA kısaltması kullanılır.

İkinci Kez Kullanım: BCA, 490.1.0.0/15.79.7.

Kaynaklar : Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490.1/15.79.7.

2. Türk Tarih Kurumu Arşivi

Dipnot : Türk Tarih Kurumu Arşivi, Osman Ferit Sağlam Koleksiyonu (OFS), 238/19.

İlk dipnottan sonra TTK Arşivi kısaltması kullanılır.

İkinci Kez Kullanım: TTK Arşivi, OFS, 238/19.

Kaynaklar : Türk Tarih Kurumu Arşivi (TTK Arşivi), Osman Ferit Sağlam Koleksiyonu (OFS), 238/19.

3. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi

Dipnot : Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi (TKGM.), Tapu Tahrir Defterleri (TT.d.), 49, vr. 7a.

İlk dipnottan sonra TKGM. kısaltması kullanılır.

İkinci Kez Kullanım: TKGM.TT.d., 49, vr. 7a.

Kaynaklar : Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi (TKGM.) Tapu Tahrir Defterleri, 49.

4. Kızılay Arşivi

Dipnot : Kızılay Arşivi (KA), 171/91.

İlk dipnottan sonra KA kısaltması kullanılır.

İkinci Kez Kullanım: KA, 171/91.

Kaynaklar : Kızılay Arşivi (KA), 171/91.

5. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

Dipnot : Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA.), İstanbul Vakfiye Defterleri (VKF.İST.d.) 579, s. 152.

İlk dipnottan sonra VGMA. kısaltması kullanılır.

İkinci kez kullanım: VGMA.VKF.İST.d., 579, s. 152.

Kaynaklar : Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA.),
İstanbul Vakfiye Defterleri (VKF.İST.d.), 579.

6. Tek yazarlı kitap

Dipnot : Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018, s. 172.

Kaynaklar : Kütükoğlu, Mübahat S., *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018.

7. İki ve ikiden fazla yazarlı kitap

Dipnot : Ali Sevim-Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilât ve Kültür*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020, s. 45.

İkinci Kez Kullanım: Sevim-Merçil, age., s. 57.

Kaynaklar: Sevim, Ali-Merçil, Erdoğan, *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilât ve Kültür*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020.

Dipnot : Yasemin Demircan, Levent Kayapınar, Ayşe Kayapınar, *Osmanlı Dönemi Ege Adaları Tarihi Kikladlar*, C I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020, s. 55.

İkinci Kez Kullanım: Demircan vd., age., s. 60.

Kaynaklar : Demircan, Yasemin-Kayapınar, Levent-Kayapınar, Ayşe, *Osmanlı Dönemi Ege Adaları Tarihi Kikladlar*, C I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020.

8. Tek yazarlı makale

Dipnot : Ahmet Kılınç, “Klasik Dönem Osmanlı Devleti’nde Uygulanan Kürek Cezasının Hukuki Tahlili”, *Belleten*, C LXXIX/S. 285, Ağustos 2015, s. 540.

Kaynaklar : Kılınç, Ahmet, “Klasik Dönem Osmanlı Devleti’nde Uygulanan Kürek Cezasının Hukuki Tahlili”, *Belleten*, C LXXIX/S. 285, Ağustos 2015, s. 531-558.

9. İki yazarlı makale

Dipnot : Kemal Beydilli-İsmail E. Erünsal, “Prut Savaşı Öncesi Diplomatik Bir Teşebbüs Seyfullah Ağa’nın Viyana Elçiliği (1711)”, *Belgeler*, C XXII/S. 26, Ocak 2001, s. 12.

İkinci Kez Kullanım: Beydilli-Erünsal, agm., s. 15.

Kaynaklar : Beydilli, Kemal-Erünsal, İsmail E., “Prut Savaşı Öncesi Diplomatik Bir Teşebbüs Seyfullah Ağa’nın Viyana Elçiliği (1711)”, *Belgeler*, C XXII/S. 26, Ocak 2001, s. 1-129.

10. Yayına hazırlanan eserler

Dipnot : Mahir Said Pekmen, *Fizan Hatıraları*, haz. Hasan Babacan-Servet Avşar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018, s. 30.

Kaynaklar : Pekmen, Mahir Said, *Fizan Hatıraları*, haz. Hasan Babacan-Servet Avşar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018.

11. Yazmalar

Dipnot : Alâeddin Ali Çelebi, *Hümâyunnâme*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi 374, vr. 290a.

Kaynaklar : Alâeddin Ali Çelebi, *Hümâyunnâme*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi 374.

12. Yazarı belirtilmemiş kitap

Dipnot : Atatürk’ün Özdeyişleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020, s. 18.

Kaynaklar : Atatürk’ün Özdeyişleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020.

13. Çeviri kitap

Dipnot : Gleb Golubev, *Uluğ Bey*, çev. Abdrasul İsakov, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2021, s. 70.

Kaynaklar : Golubev, Gleb, *Uluğ Bey*, çev. Abdrasul İsakov, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2021.

14. Sempozyum ve kongrelerde sunulan bildiri

Dipnot : Yunus Koç, “Türk Tarih Kurumu ve Türk Tarihçiliğindeki Yeri”, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu, Ankara 18-20 Mart 2010, Bildiriler*, ed. Mehmet Öz, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 658.

Kaynaklar : Koç, Yunus, “Türk Tarih Kurumu ve Türk Tarihçiliğindeki Yeri”, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu, Ankara 18-20 Mart 2010, Bildiriler*, ed. Mehmet Öz, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 655-667.

15. Editörlü kitapta bölüm

Dipnot : Nurcan Abacı, “Bir Tarih Metni Nasıl İnşa Edilir?”, *Tarih Nasıl Yazılır? Tarihyazımı için Çağdaş Bir Metodoloji*, ed. Ahmet Şimşek, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s. 180.

Kaynaklar : Nurcan Abacı, “Bir Tarih Metni Nasıl İnşa Edilir?”, *Tarih Nasıl Yazılır? Tarihyazımı için Çağdaş Bir Metodoloji*, ed. Ahmet Şimşek, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s. 177-193.

16. Editörsüz ya da editörü belli olmayan kitapta bölüm

Dipnot : M. Tayyip Gökbilgin, “Kanunî Sultan Süleyman’ın Macaristan ve Avrupa Siyasetinin Sebebi ve Âmilleri, Geçirdiği Safhalar”, *Kanunî Armağanı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001, s. 9.

Kaynaklar : Gökbilgin, M. Tayyip, “Kanunî Sultan Süleyman’ın Macaristan ve Avrupa Siyasetinin Sebebi ve Âmilleri, Geçirdiği Safhalar”, *Kanunî Armağanı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001, s. 5-39.

17. Tez

Dipnot : Erhan Afyoncu, *Necati Efendi Târih-i Kırım (Rusya Sefâretnamesi)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1990, s. 40.

Kaynaklar : Afyoncu, Erhan, *Necati Efendi Târih-i Kırım (Rusya Sefâretnamesi)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1990.

18. Ansiklopedi maddesi

Dipnot : Abdülkadir Özcan, “Târih-i Osmânî Encümeni”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C 5, İstanbul 2011, s. 84.

Kaynaklar : Özcan, Abdülkadir, “Târih-i Osmânî Encümeni”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C 5, İstanbul 2011, s. 83-86.

19. Yazarlı gazete yazısı

Dipnot : Hüseyin Cahid Yalçın, “Millî Matem”, *Yeni Sabah*, 10 İkinciteşrin 1940, s. 1.

Kaynaklar : Yalçın, Hüseyin Cahid, “Millî Matem”, *Yeni Sabah*, 10 İkinciteşrin 1940.

20. Yazarı belli olmayan gazete yazısı

Dipnot : “İngilizler Dün Münih Şehrini Bombaladılar”, *Yeni Sabah*, 10 İkinciteşrin 1940, s. 3.

Kaynaklar : “İngilizler Dün Münih Şehrini Bombaladılar”, *Yeni Sabah*, 10 İkinciteşrin 1940.

21. İnternet Sayfası

Dipnot : <https://www.ttk.gov.tr/belgelerle-tarih/fotograflarla-ttk>, son erişim tarihi: 01.05.2021.

Kaynaklar : <https://www.ttk.gov.tr/belgelerle-tarih/fotograflarla-ttk>, son erişim tarihi: 01.05.2021.

Dipnot : Selim Erdoğan, “Sakarya Meydan Muharebesi: Saha Araştırmaları”, *Akademik Tarih*, <https://www.akademiktarihtr.com/sakaryameydanmuharebesi/>, son erişim tarihi: 01.05.2021.

Kaynaklar: Erdoğan, Selim, “Sakarya Meydan Muharebesi: Saha Araştırmaları”, *Akademik Tarih*, <https://www.akademiktarihtr.com/sakaryameydanmuharebesi/>, son erişim tarihi: 01.05.2021.

22. Sözlü Tarih

Dipnot : 01.05.2021 tarihinde Alp Arslan (d. 1935) ile yapılan görüşme.

Kaynaklar : Kaynak Kişiler
Alp Arslan (d. 1935), (01.05.2021).

23. E-Kitap

Dipnot : Ayşe Bedir (yay. haz.), *Gazi Mustafa Kemal Atatürk (Toplu Makaleler Belleten)*, C 1, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2021, s. 995, son erişim tarihi: 01.05.2021, <https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2021/10/GAZI-MUSTAFA-KEMAL-ATATURK-Toplu-Makaleler-Belleten-Cilt-1.pdf>

Kaynaklar : Bedir, Ayşe (yay. haz.), *Gazi Mustafa Kemal Atatürk (Toplu Makaleler Belleten)*, C 1, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2021, son erişim tarihi: 01.05.2021, <https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2021/10/GAZI-MUSTAFA-KEMAL-ATATURK-Toplu-Makaleler-Belleten-Cilt-1.pdf>

Yazışma Adresi:

Türk Tarih Kurumu
Bilimsel Çalışmalar Müdürlüğü
Kızılay Sokak No. 1, Sıhhiye-ANKARA
Tel: 0 312 310 23 68/200
e-mail: belgeler@ttk.gov.tr

